

Bertel Andrén

N. P. WETTERLUND

Prästmötesavhandling

STOCKHOLM

SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Del I. *WETTERLUNDS LIV OCH PERSONLIGHET.*

[Klicka på sidnumret:](#) Sid.

Kap I. N. P. Wetterlunds liv	1
1. Föräldrahemmet, barndomen och skollåren	2
2. Wetterlunds studieår i Uppsala	9
3. Wetterlund som församlingspräst	12
4. Sjukdomen och åren efter tiden i Floda	24
Kap. II. N. P. Wetterlunds personlighet	40
1. Hemmet i Floda	40
2. Mannen	46
3. Den kristna människan	58
4. Prästen	70
5. Teologen	81

Del II. *WETTERLUNDS BUDSKAP OCH ÅSKADNING.*

Inledning	87
Kap. I. Försoningens nödvändighet	89
1. Guds skapelse och skapelseplan	89
2. Synden och det onda	98
3. Guds rättfärdighetskrav	107
Kap. II. Världsförsoningen	116
1. Inledande överblick	116
2. Försoningen är Guds gärning, i Jesus Kristus	117
3. Försoningens förberedande genom världsförlåtelsen	118
4. Försoningens hemlighet	121
1. Var ligger försoningens hemlighet?	121
2. Hur blev Jesus den fullkomnade Frälsaren?	122
3. Försoningen en Guds uppenbarelsesgärning	125
4. Försoningen en Guds kamp- och segergärning	125
5. Försoningen en Guds skapelse- och utfödelsegärning	131
6. Bar Jesus Guds vrede och led han syndares straff?	132
7. Kompletterande synpunkter på Jesu död	136

5. Kristus segraren	137
6. Vad betyder världsförsoningen för Gud och vad betyder den för den enskilda människan!	139
Kap. III. Den enskildes försoning och frälsning	144
1. Andebytets nödvändighet	144
2. Andebytets innebörd	148
3. Hur sker detta nödvändiga andebyte?	150
4. Vad är tro?	153
5. Huru kommer människan till tro?	158
6. Lärjungaskolan	164
7. Trons rättfärdighet	175
8. Trons förfälskning	184
9. Domsrättfärdiggörelsen	185
Kap. IV. Mänsklighetens frälsning	187
1. Mänsklighetens lärotid.	187
2. Mänsklighetens skräckvecka	192
3. Mänsklighetens upprättelsetid	195
1. Den kristna kyrkan	196
2. Förstlingarna och kyrkans andefyllda vittnesbörd	200
3. Martyrerna och lidandeströsten	203
4. Det tusenåriga rikets inträde eller mänsklighetens valtid	207

Del III. REFLEXIONER.

Kap. I. Försök till närmare fixering av Wetterlunds åskådning	211
1. Wetterlunds budskap och teologiska genesis	211
2. Wetterlunds teologiska grundsyn	215
3. Luthersk och reformert uppfattning hos Wetterlund	218
1. Wetterlund och Luther	230
5. Wetterlunds kyrkosyn	236
6. Wetterlunds tolkning av Uppenbarelseboken	238
Kap. 11. Vad Wetterlund har att lära och giva	241

FÖRORD.

Då jag fått uppdraget att vara preses vid prästmötet i Västerås 1943, uppmanades jag från olika håll att skriva om Nils Peter Wetterlund. Av flera skäl var jag länge föga hågad att tillmötesgå dessa önskingar. Men småningom blev det mig klart, att jag borde göra det. Till beslutet att försöka mig på den svåra uppgiften bidrog nog tanken på att jag, om jag skrev om Wetterlund – och endast då – hade något att giva, låt vara mycket anspråkslöst, som troligen ingen annan hade, nämligen mina personliga minnen och intryck av honom.

Teckningen av hans personlighet bygger till stor del på dessa. De ha varit som etsade i mitt minne på grund av det fascinerande intryck, som den ovanlige mannen gjorde på den unge prästen. Naturligtvis kan, mig ovetande, en eller annan detalj ha retuscherats, innan de sedan nedskrevos. Jag är därför glad över att personer, som känt honom väl, efter mina föredrag om Wetterlund betygat, att jag tecknat honom rätt.

Jag vågar hoppas, att teckningen av Wetterlunds liv och personlighet för en och annan läsare skall vara en hjälp att förstå hans budskap och tankar. Därmed synes mig bokens första del vara motiverad. Den, andra delen är enligt min mening avhandlingens tyngdpunkt. Den ger ett referat av hans budskap och de teologiska tankar, vari han klätt det, väsentligen byggt på hans huvudarbete, "Andens lag". Den sista tiden har jag mycket vändats under tanken, att jag kanske hellre bort nöja mig med ett vida kortare referat och ge större rum åt teckningen av Wetterlund såsom predikant och själasörjare. Men en utförligare teckning av honom såsom predikant är mycket vanskelig. Han skrev icke sina predikningar. Och det finns inga utkast kvar. Summa tre predikningar äro tryckta, alla hållna i Stockholm, två vid en konferens, en vid ett predikoprov. – Från de sista åren av hans levnad finnas rätt många brev, skrivna till vänner och personer, som i andliga bekymmer vänt sig till honom. Det är nästan förbluffande, i vilken utsträckning hans själavård var teologisk undervisning. Många av dessa brev äro så värdefulla, att det skulle glädja mig, om jag framdeles finge tillfälle att utge ett urval. Men vad Wetterlund ger i dem, kan dock icke i värde jämföras med vad han ger i "Andens lag". Skall Wetterlund få giva det bästa han har att ge, så måste han

få tala genom "Andens lag". Och referatet måste göras så pass utförligt, att Wetterlund i största möjliga utsträckning själv får tala och läsaren verkligen kan förnimma något av den anda, som bär upp framställningen. Det bör också ge läsaren del av åtminstone något av det myckna tankeväckande och själavårdande, som möter i "Andens lag" och som kan ge uppslag till samtal och tankeutbyte om vad som rör det djupaste i det andliga livet och i prästens gärning.

Tredje delen torde vara den, som i mångas ögon gör boken till en synodalavhandling – sådan den nu är. Jag söker i den finna svar på frågan, om Wetterlund har något att giva och lära oss, och har därvid först måst närmare fixera hans uppfattning i vissa stycken. Dessa behandla centrala frågor av den kristna tron, som alltid äro – eller borde vara – aktuella.

– Det behöver icke framhållas, att denna tredje del, lika litet som de två första, gör anspråk på vetenskaplighet. –

Med smärta måste jag säga mig, att denna bok icke blivit vad jag velat och hoppats. Tiden har varit otillräcklig. Den långa invaliditeten bröt mid krafterna, så att jag bortsett från en del förberedande arbeten, allt för sent kunde börja på allvar.

Många svårigheter ha i vinter stött till. Boken bär säkerligen spår därav. Om det icke varit en synodalavhandling, hade jag givetvis dröjt med utgivandet ett par tre månader eller något mera, vilket skulle betytt mycket, så som jag nu börjat komma in i materialet. Nu har jag fått avstå från mycket, som jag velat behandla, och från en sista kontroll och genomarbetning. Svårast kännes kanske att ej i tredje delen ha medhunnit en belysning av Wetterlunds framställning av Nådens ordning. Men kanske det är lika bra, att referatet av den får tala utan alla mina reflexioner. Gärna hade jag också velat dröja något vid frågan om Kierkegaards inflytande på Wetterlund. Var och en, som aldrig så litet läst "Andens lag", förstår omöjligheten av att ge en någorlunda tillfredsställande framställning av Wetterlunds tankar så lättfattlig och klar, att det icke kräver någon tankemöda att läsa den. Men jag hoppas att läsandet ger någon lön för mödan. – Ett par präster, som läst manuskriptet, ha bett mig att enträget uppmana alla att läsa andra delen minst två gånger, emedan de fått ojämförligt mycket mera vid andra och tredje genomläsandet.

Wetterlund använder Myrberg bibelöversättning. Det har syns riktigast att återgiva i referatet medtagna bibelord så, som han citerat dem. Citat av Luther och andra äro återgivna så, som de stå i "Andens lag". Hänvisningar i texten till angiven sida gälla alltid "Andens lag". I citaten ur Wetterlunds skrifter har jag använt nu gällande stavning och bruk av stor bokstav.

Det är mig ett behov att här få säga ett enkelt tack till alla, som på ett eller annat sätt givit mig hjälp under arbetet med denna bok.

Särskilt tackar jag vår biskop, som på många sätt visat mig stödjande intresse och som berett mig nödvändig hjälp till tjänstens uppehållande.

För värdefulla samtal tackar jag Wetterlunds vän, Robert Sundelin, professorerna S. v. Engeström, G. Rudberg och Hj. Lindroth samt docenten Ruben Josefson, så ock lektor E. Gustavi, komminister E. Montan, pastorerna O. Andrén och Sven Jönson. Ett varmt tack till fröken Tyra Lundholm, lektor T. Arwedson, kyrkoherden Chr. Duhne, pastor Hans Jonsson och alla andra, som lämnat mig värdefulla upplysningar om Wetterlund eller ställt material främst brev, till förfogande. Det har sagts mig, att för mig okända vänner till Wetterlund under de sista åren burit mig och mitt arbete i förbön. Till dem och till alla, som så gjort, ett stilla och innerligt tack.

Metodistpastor F. Larson och fru Edith Larson samt f. folkskolläraren P. Snis tackar jag för hjälp med korrekturläsning. Ett varmt tack också till Diakonistyreisens Bokförlag – icke minst till dess skicklige korrekturläsare – och till tryckeriföreståndare Bror Lindström.

Mitt sista tack gäller biskop E. Billing. Stor är min tacksamhet mot honom för det förtroende, han visade mig, och för att han därmed gav mig detta arbete, som trots allt berett mig mycket av rik och djup glädje och givit mig mycket.

N. P. Wetterlund hade, då "Andens lag" var färdig, lagt sina händer på denna bok och bedit, att Gud ville i sin nåd låta den bli till hjälp och välsignelse för någon såsom en ersättning för all utesäglig möda, "som du, o Gud, har haft med mig". – I all ödmjukhet och utan alla jämförelser gör jag nu denna hans bön till min.

Författaren.

Inledning till den nya utgåvan

Då jag blivit ombedd att göra ett tillägg till inledningen, är det inte utan en viss rörelse som jag får veta att min Fars prästmötesavhandling nu ges ut på nytt om än i begränsad omfattning. Det är ingenting annat än ett bevis på att den bön som uttalas i avslutningen har blivit uppfylld.

Det märktes redan på prästmötet. Efter opponentens ganska sura och av föga inlevelse burna kritik framträdde flera ämbetsbröder som tackade varmt för boken. Särskilt minns jag prosten Elis Franzén som betygade att den hade öppnat »den wetterlundska lustgården».

Wetterlund verkar fortfarande. Redan det att den wetterlundska skriftkommitten bärs upp av en trofast skara är ett klart tecken. Då och då möter man människor som tagit djupa intryck av honom, ja kanske rentav räknar honom som sin andlige fader. Min fars bok har också varit efterfrågad.

Wetterlund är inte till för de många. Han vill inte heller att någon skulle binda sig vid hans uttryckssätt. Han var övertygad om att andra kunde säga samma sak bättre, men han måste skriva så som Anden ledde honom. Så har också några upptäckt att det finns ädel metall i den djupa gruva som hans skrifter verkar att vara. Därför kan också de som har upptäckt honom och blivit intagna av hans budskap själva få rik välsignelse och bli till välsignelse för andra.

Wetterlunds ärende är inte mindre angeläget i dag. Något överflöd av luthersk ortodoxi har vi inte i dagens svenska kyrka men det starka trycket att vara »en kyrka i tiden» har i hög grad lett till det som Wetterlund kallade ett budlöst evangelium. Han kunde då använda ett av sin tids liberalteologiska slagord och tala om behovet av ett »tidsenligt evangelium», alltså det budskap som samtiden verkligen behöver men ofta avvisar som föråldrat.

Så är det också min bön att nytgåvan av denna bok liksom hela skriftkommittens arbete skall leda till en välsignelse som kan spridas som ringar på vattnet, ja kanske låta en ny profetians ande träda fram.

Uppsala Tacksägelsedagen 2004
Olof André

N. P. Wetterlund vid sitt arbetsbord i Floda.

DEL I

WETTERLUNDS LIV
OCH PERSONLIGHET

KAP. I.

N. P. WETTERLUNDS LIV.

Nils Peter Wetterlund är icke närmare känd av många. Men han är förtjänt av att bliva det, icke minst bland prästerna i det stift, han själv tillhörde. Den som icke tröttnar eller tager anstöt av det ena eller andra hos honom, får göra en värdefull bekantskap och möta rika och djupa tros- och livserfarenheter samt befruktande och själavårdande tankar.

En kort förhandspresentation må tillåtas.

En tacksam vän, som under hans sista levnadsår stod honom mycket nära, säger i sin minnesanteckning: "De lidande heliga, som i kampen med Gud blivit besegrade av honom, ha alltid blivit välsignade och fått bliva till välsignelse. N. P. Wetterlund . . . var en av dessa få ursprungliga människor, som släppt Gud in på livet, och han fick därför ett direkt budskap från Gud till oss andra, som ha så svårt att övervinna den naturliga lättjefullheten; när det gäller att söka oss fram till Gud."¹

Och kyrkoherden Carl Edquist säger i sin oration vid prästmötet i Stockholm 1937: "Wetterlund visade sig vara en man sänd av Gud med ett alldeles bestämt uppdrag, som han fått att utföra. Men att han skulle vara en Guds profet, det har han icke genom någon antydning visat sig vara medveten om. Och likväl präglas hans budskap i många stycken av omisskännlig profetisk originalitet och andekraft. Det torde sålunda med sanning kunna sägas, att det i hela det svenska andelivets historia icke finnes många, som förmått ställa det timliga i evighetens ljus med större konsekvens och skarpare blick för såväl det

timligas som det andligas egenart än Wetterlund.... Vi förstå Wetterlund bäst, om vi i honom se ett sändebud från Gud till vår egen tid, vare sig vi vilja hedra honom med profetnamnet eller icke”.²

En stockholmspräst berättar från ”den oförgätliga stund”, då han besökte ärkebiskop Söderblom för att rådslå med honom om Wetterlunds andliga kvarlåtenskap: ”Jag fick läsa högt för honom det ena efter det andra av Wetterlunds sändebrev till vänner. Jag var rädd, att jag alltför länge upptagit ärkebiskopens tid och tänkte sluta med läsningen. Men han utbrast med något av hänförelse: ’Nej, läs, läs! Det är så sällsynt att få taga emot sådan uppbyggelse.’ När jag läst ’Pingstliljan’, sade han ivrigt: ’Nej, så underbart skönt! Det måste min hustru också få höra’. Och så kallade han in henne och läste ’Pingstliljan’ själv för henne med en gripenhet och andakt, som gjorde det vackra sändebrevet ännu underbarare.”

1. FÖRÄLDRAHEMMET, BARNDOMEN OCH SKOLÅREN.

Nils Peter Wetterlund föddes den 20 juni 1852 i Slättåkra församling i Halland. Hans föräldrar voro torparefolk. Fadern, Bengt Jönsson, hade röjt och odlat ett litet torpställe i skogen. Wetterlund karakteriserar platsen som en vildmark. Med bitterhet – så tyckes det åtminstone författaren – talar han om hur fadern hade att göra två dagsverken varje vecka året runt och modern därtill trettio sommardagsverken för detta ställe, som utan deras mödosamma röjningsarbete blott varit en ganska värdelös vildmark. Han menar tydligen, att ägaren kunde ha väntat att taga så stort arrende, så länge uppodlarna innehade det.

Den bärgning de funno på detta torpställe, där en barnskara på fem söner växte upp, var mycket knapp. Under missväxtåret 1848 och troligen även senare hade modern måst koka ett slags gröt av agnar och höfrö, som hon sopat ihop i ladan. En gång hade hon övervunnit sin stolthet och gått ut för att

tigga mat i någon angränsande socken, såsom de fattigaste då ofta tvingades att göra. ”Mor gick till Asige socken. Men i första gård blev hon snäst och avvisad. Och min arma, hungriga moder gick gråtande hem till gråtande barn! Sedan tiggde hon aldrig mer, man svalt i stället. ”Om sin fader talar Wetterlund med stor tacksamhet och vördnad. ”Min far var torpareson och grovarbetare. Och han var en god ’naturmänniska’. Välsignad och lönad vare han i all evighet.” Med beundran talar Wetterlund om hans odlingsarbete: ”I denna vildmark bröt han bygd med åker och äng och byggde oss ett älskligt och älskat hem med två trädgårdar. – Vile du nu från dina tunga mödor, du vår gode fader, i de ’levandes land!’” (Ps. 116: 9.)

Framför allt är det dock modern, Kristina Johansdotter, som Wetterlund vet sig stå i en outplånlig tacksamhetsskuld till. I sin lilla minnesruna över henne har han rest henne ett sannskyldigt äreminne.³ ”Hon var blott en ringa soldatdotter i ’proletärernas’ förtryckta och föraktade stånd. Men det ståndets mångtusenåriga *ve* hon bar och bröt sönder genom en kristlig ’guld kärlek’ (Uppb. 3: 18) till ’hög och låg’. ”Hon var stor och stark som en karl och bar en oerhört stor arbetsbörda, som bröt ner också hennes krafter. Hon hjälpte mannen i odlingsarbetet och skötseln av torpet. Därtill kommo de trettio sommardagsverkena, som antagligen till stor del utkrävdes under sommarens brådaste tid. Nätterna måste då ha blivit allt för korta, då också det egna hemmet med dess växande barnskara måste skötas och den egna skörden bärgas. Ett stort plus i arbetsbördan och därtill ett tungt lidande var den vård, hon måste ägna den yngste sonen, som var idiot. ”Han blev sådan genom att som barn göra ett svårt fall och skada huvudet mot en sten. Han saknade nästan allt förstånd; kunde icke äta själv, icke heller kläda sig själv och kunde icke tala. Men med en aldrig sviktande kärlek vårdades han såsom det käraste av barnen av vår moder i 30 år eller intill sin död. Där låg mycket för mor i de 30 åren! Men där låg intet synbart, intet hörbart knot.” Icke underligt, att hennes hälsa bröts redan i trettioårsåldern. Men detta kroppsliga svaghetskors tog hon från Gud

”som ett nödigt bräckjärn på hennes ovanligt starka och mycket svårböjda själ. Så fick hon sin jordesjäl förvandlad till himmelssjäl med en finhet, mildhet och kraft, som spordes vida i Hallands bygder. Redan som barn märkte jag, att mor gick in i kammaren, då hon var bedrövad, och stannade där någon gång rätt länge. Då hon kom ut, var hennes ansikte liksom vitt av glädje. Så bad hon sig igenom sitt livs ’stora bedrövelse’.

Hon lärde mig tidigt att älska Guds skapelse. Se här ett exempel. En dag, då jag satt vid hennes sida i skogen, fick hon sin ’Taborsstund’ (Mark. 9: 5). Det blev, som vanligt, så ’sött och ljust’ och högtidligt i hennes närhet. Nu vände hon sig om, sträckte ut sina armar och famnade jorden och sade: ’Heliga moder, du Guds sköna jord, som är full av Herrens härlighet, snart sluter du oss till ditt goda hjärta i graven!’ Den stunden glömde jag aldrig. Från den dagen har jag älskat jorden och alla dess träd, blommor och gräs. Ja, även minsta sandkorn har varit mig heligt, härligt och kärt. – Hon bad mig som vallgosse att falla på knä vid något träd och bedja. Det gjorde jag också någon gång, särskilt då jag kände ’sötdragningen’ därtill. Jag bad för far och mor och för mig själv, såsom mor hade lärt mig. Och det kändes ’sött’ i bröstet, och skogen var liksom vit, då jag steg upp Mor var en äkta gammallutheran.... Hennes omvändelse skedde före min tid och var djup och svår. Men i den kraftfulle gudsmannen prosten Warenius i Slättåkra hade hon en sträng och säker ledare. Då hon en gång klagade över sina många och svåra lidanden, sade han: ’Tyst! Just dessa hårda tyglar behöver just du. Lyder du dem, så blir du frälst; lyder du dem icke, så blir du fördömd.’ Hon lydde och blev frälst och bevisade sin sanna frälsning i 50 år eller intill sin död ... Sådant var min moders hårda, men rikt välsignade livsöde. I gudgiven ’svaghet, misshandling, nöd, förföljelse och ångest’ (2 Kor. 12:10) gick hon sin smala smärteväg i flera decennier, stundom dignande som Mästaren under bördans tyngd, men aldrig dignande i tro, kärlek och hopp. Jag såg eller hörde henne aldrig ’synda’. Synd hon ’hade’ (1 Joh. 1:6), men synd hon aldrig ’gjorde’ (Joh. 8:34, 1 Joh 3:9).

För sitt omutliga rättsinne och. sin orubbliga sanningskärlek kallades hon 'Den rättfärdiga Bolkan'. – Vårt torp hette Bolkan. Så skrev hon Andens lag (Rom. 8: 2) i mitt blod redan med modersmjölken. I början, tyvärr, läste jag icke den skriften med allvar och flit. Dock stod den kvar. Och den tog liv i boken 'Andens Lag', som andeväsentligt är min moders verk."

Om sin skolgång i Slättåkra ambulerande folkskola berättade Wetterlund aldrig någonting. Vid tolv års ålder hade han sin första anställning som vallgosse hos en bonde i Harplinge socken, två mil från hemmet. För sommaren fick han 5 kronor och ett par linnebyxor. "I min vallgossetjänst hade jag en god matmoder. Hon var av mors kynne. En gång, då jag burit mig mycket illa åt, gav hon mig stryk. Det var en äkta, god gärning. Och jag beder Gud att evigt löna henne för den och att evigt löna min mor för den stränga aga, som aldrig uteblev, då jag förtjänat en sådan. Ack, här fattas stryk i *biblisk* ande och i *biblisk* stränghet! Under första sommaren av denna tjänst hände mig någonting märkvärdigt. En lördag kom mor till mig på besök. Hon hade med sig en hel kostym, som hon sytt till mig av sin bästa klädning, som hon själv vävt och sytt. Hon gav mig dessa kläder, för att jag skulle kunna gå i Harplinge kyrka och höra en 'andlig' präst, som hon ofta gick och hörde. Och sexton år efter den märkliga dagen, då hon kom till mig med kläderna, gick hon än en gång till Harplinge kyrka men då för att höra mig predika i den kyrkan."

"Gud löne dig i all evighet, du ädla moder.

I allt en föresyn du var! –

Evigt sann förmaning du gav! –

Din bön mig bar över många djup! –

Vad gott där finns i mig,

fick jag av Gud genom dig! –

Tack, o Gud, för min moder!" – – –

I sitt fjortonde år⁴ genomgick han nattvardsskolan i Slättåkra och undervisades då av kyrkoherden Lundgren. "Vid slutet av nattvardsskolan hade min mor ett ärende till prästgår-

den. Där träffade hon även kyrkoherden. I samtalet med honom kom även jag på tal. Därvid sade han till mor: 'Ni skall låta pojken komma in i elementarläroverket i Halmstad'. Mor svarade: 'Vi, ett fattigt torparefolk, kunna icke bekosta en sådan skolgång. Och för övrigt har han nu bestämt sig för att bli sjöman och har redan talat med en sjökaptan om saken'. Kyrkoherden sade: 'Hör Ni, vad jag säger: pojken skall in i skolan!'

— — — Då mor kom hem, omtalade hon vad prästen sagt. Far blev ond och sade: 'Vilken galenskap!' Men i min ande och själ inkastade prästens ord en gnista, som aldrig lät sig släckas. Jag började brinna av lust att få studera. Och jag kände, att jag måste in i skolan. — — — Jag frågade min far, om jag skulle få gå till Kvibille grannsocken och tala med Ljungnér, en fattig skräddarepojke, som nu gick i 6:te klassen av Halmstads läroverk." Ljungnér var villig att läsa med honom och trodde det skulle gå bra, men han måste skaffa de erforderliga böckerna, och dessa skulle kosta sex kronor. För fadern syntes det omöjligt att anskaffa en så stor summa.

— — — — "Men mor började höja sig över det omöjliga i denna sak och gick ofta in i häbberet (klädkammaren) för att tala med Gud om densamma. Och så gick jag en dag ut i den kära skogen, som mor lärt mig att älska. Och jag gick och tänkte: Hur skall jag få sex kronor? Så kom jag till den flerhundraåriga och majestätiska eken, som vi barn vördat och älskat som det högsta, vi kände i Guds skapelse. — — — Plötsligt kom en hök och flög in i ett hål i eken. Det klack till i mig: ty jag tänkte: Där har han sitt bo och kanske ungar. Och jag visste, att man fick två kronor i skottpengar för en hök, som man dödat. Höken flög ut, och jag klättrade upp och fann fem stora ungar. Jag grep dessa våra skadegörare och slog dem ihjäl och gick hem med dem till far. Han teg men blev liksom litet knäsvag och mjuknade något. Om en stund sade han: 'Tag dem och gå till Sjölander (kommunalnämndsordföranden) och begär betyg på att du dödat dem.' Så fick han tio kronor. "För den summan köpte jag böckerna samt några råglimpor och litet vetebröd och ett tjog norska sillar; så ock två stora flätor tuggtobak till

far. Och då jag lämnade fram detta till mina goda och kära föräldrar, då grät far, den enda gången jag såg honom gråta. Och mor tog upp förklädet och dolde med det sitt tåreflöde och gick in i häbberet för att tala med Gud. – Far satt tyst en stund och såg på golvet framför sig. Sedan tog han sig en duktig buss och sade: 'Du får gå till Ljungnér; och vi skola söka hålla dig med mat de veckor du är där'. – Och med en påse på ryggen, innehållande bröd och sill och en seltersflaska med en kanna sur mjölk, så ock några goda bitar av mors alltid goda hand, dunkade jag i väg till Ljungnér. Och han undervisade mig så, att jag den 2 augusti kom in i andra klassen. Så började höstterminen. Och den fortgick lyckligt. Far och mor sände mig mat. Och jag bodde hos en arbetarfamilj och betalade 1:50 i månaden som hyra.

– En vecka före jul kom jag hem. Jag var vid hemkomsten både glad och ledsen, glad över att vara i det kära hemmet, men ledsen vid tanken på att det krävdes nya böcker för vårterminen: Jag sade detta till mina föräldrar. Far teg och tog saken lugnt Mor gick in i häbberet och talade med Gud. Hon stannade där en lång stund. Då hon kom ut, sade hon: 'Min käre Nils, var ej ledsen! Gud kommer med böcker även nu.'” Och undret från sommaren upprepas. Med sin fader hade Nils gått ut i den snöhöljda skogen för att skaffa hem ved. Då han var på väg hem efter släden och korna – de fattiga körde då i Halland med kor – fick han se en väldig örn flyga upp från en räv, som var mycket illa tilltygad av örnen. Den stackars räven hade sett på honom med, som han tyckte, tårade och bedjande ögon, och han hade med yxan givit honom dråpslaget för att befria honom från hans plågor och ropat på fadern. Denne kom och greps av glädje. ”Här får du, till dina böcker. Ty det betalas tre kronor för en dödad räv och för skinnet får man sex kronor.” Pengarna räckte till böckerna och därjämte till ”ett välsignat julgott”. Man hör vad detta julgott betytt i det fattiga hemmet. –

Julen firades aldrig med julgran. ”Att hugga ned Guds små härliga granar till lekverk ansågs av allmogen som ett brott

mot naturen och en synd mot Gud. Men julen firades med julhalm, som breddes över halva golvet i stugan. I denna julhalm fingo vi barn ligga påklädda hela julnatten. Och det var oss en stor glädje. Och mors mäktiga ande behärskade oss och kom oss att tänka på vad hon lärt oss om Julhalmen. Men klockan fyra på julmorgonen väcktes vi alltid av fars och mors starka och oförgätliga röster, då de stämde upp den härliga julpsalmen: Var hälsad, sköna morgonstund ... Denna julmorgon ljödo fars och mors röster som aldrig tillförne. Hela den kära och fattiga stugan och vi med den liksom skakades och lyftes högt över jorden upp i en andesfär, som jag sedan fått bestiga blott på försmakens himmelska dagar.”

Om de följande åren i Halmstads läroverk har Wetterlund icke berättat någonting. De sista tre åren bodde han hos en borgare på Kyrkogatan 172.

Dennes son har berättat, att hans far skaffat Wetterlund matdagar hos ”fina köpmän” i staden. I studierna – berättade han vidare – var Wetterlund flitig och intresserad. För övrigt mindes han honom från dessa år såsom djupt allvarlig. I nöjen hade han aldrig deltagit.

Det var för visso ett verkligt kraftprov av Wetterlund att på några veckor inhämta erforderliga kunskaper för andra klassen. Troligen fanns det dock brister i grunden, ty han gick om följande klass. Sedan gick han klass för klass, studentexamen avlade han emellertid som privatist i Halmstad den 6 juni 1876. Han hade den 3 februari s. å. avgått från studentklassen ”för idkande av studier på egen hand”. Varför lämnade han så skolan sista terminen? Det kan ju tänkas, att han ansåg sig använda tiden bättre genom att hela dagen läsa på egen hand. Men det är knappast troligt. Han hade nämligen vid höstterminen; – den sista han gick vid läroverket – nedsatt sedebetyg. Och i den eljes vackra studentexamen hade han endast B i kristendom, Möjligen pekar detta på en konflikt mellan honom och kristendomsläraren, som medfört förhållanden, vilka föranledde honom att lämna läroverket.⁵ Om denna, förmodan är riktig, och mycket talar för den, så kan detta visa, hur tidigt Wetterlunds särpräglade religiösa utveckling börjat.

2. WETTERLUNDS STUDIEÅR I UPPSALA.

Wetterlund studerade i Uppsala och tillhörde där Göteborgs nation.

Under det första läsåret gick han tillsammans med 8 à 10 andra studenter på ett kollegium i hebreiska för dåvarande docenten, sedermera professorn i Göteborg, O. E. Lindberg. Bland deltagarna var sedermera pastor Hans Jonsson i Uppsala, som berättat, att Wetterlund otvivelaktigt var den främste bland kamraterna i begåvning och förmåga att tillgodogöra sig undervisningen samt i fråga om karaktärens resning. Kamraterna hade detta år beundrat honom mycket. Som en självklar sak betraktades det, att han skulle föra deras talan, då de vid kursens slut överlämnade en penningssumma, som man utöver den ordinarie avgiften för kursen hade samlat in till den avhållne läraren: Det var en grannliga uppgift, då denne var en "aning fattig". "Men Wetterlund klarade den saken lika fint som det andra." Wetterlund hade under detta första år "inte varit just annorlunda än vi andra". Under detta år hade han icke isolerat sig allt för mycket. Och något av naturlig livsglädje – som författaren menar fanns på botten av hans väsen – hade då gjort sig gällande.

Ett yttrande från detta år hade Hans Jonsson bevarat i minnet. Under en promenad med Wetterlund i Carl Johansparken hade denne plötsligt stannat framför en lind med förvridna utväxter och undrande kastat fram frågan om dessa missbildningar vore en följd av människans synd. Denna lilla händelse, kanske bevarad i minnet på grund av dess skenbara absurditet, har sitt intresse, då den visar, att också under detta relativt ljusa och harmoniska år det tunga allvaret och grubblat icke var långt borta. Den visar också, hur tidigt han börjat brottas med problemet om hur långt sambandet mellan människans synd och naturens förbannelse går.

Hans Jonsson hade följande läsår haft en lång predikokondition.

Då han kom tillbaka till Uppsala, hade Wetterlunds ekonomi försämrats. Han hade efter flera andliga kriser blivit mycket anorlunda, och kamraterna hade ej längre samma imponerande intryck av hans karaktär. Vad detta innebar, kunde eller ville Jonsson icke närmare ingå på. Det ligger dock nära till hands att förmoda, att det grubblande och bisarra trätt starkare fram och framför allt att, om också kriser genomgåts, krisen dock ingalunda var genomkämpad och seger vunnen. Mycket i umgänget med kamraterna, som han förr haft glädje av, förmådde han – i den hårda inre kampen – icke att glädja sig åt och deltaga i, mycket, kanske även umgänget med kamraterna, framstod såsom – och var kanske då – farligt. Hans andliga balans var störd. Några gånger försökte han döva sin förtvivlan med alkohol. ”Jag söp också”, berättade han en gång, då han talade om denna tid: Det är möjligt, att kamraterna visste om det.

Om hans teologiska studier vet författaren föga. Enligt vad pastor Jonsson meddelade, voro hans lärare professorerna Myrberg och Rudin i exegetik; Martin Johansson, sedermera biskop i Härnösand, i dogmatik, Cornelius i kyrkohistoria, Torén i praktisk teologi, von Schéele i teologisk encyklopedi och prenotioner, Norrby i homiletik och kateketik, docenterna Ekman, Berggren och Sundelin, den sistnämnde i etik, samt assistenten Martin.

Av dessa betydde Myrberg mest för honom. Denne har för hela livet påverkat hans uppfattning av försoningen och rättfärdiggörelsen samt riktat hans intresse på Uppenbarelseboken. – Även Waldemar Rudin betydde mycket för hans utveckling. Dennes predikningar studerade han tidigt. Troligen var det också Rudin, som gjorde Wetterlund bekant med mystiken. Om den djupa vänskap, som sedan förenade honom med Rudin, grundlades under studieåren eller var av senare datum, vet författaren icke. Efter tentamen i etik hade Sundelin sagt: ”Kandidaten har tankar som nog en gång komma att få sin stora betydelse.”⁶ J. A. Ekman ’kom han också personligen nära.

Under Ekmans tid som biskop i Västerås brevväxlade Wetterlund med honom i teologiska frågor, särskilt rörande försoningen. Denna brevväxling satte han stort värde på. Den gav honom hjälp i många avseenden. Han kände det då gott att vara präst.

Wetterlunds studier i Uppsala avbrötos flera gånger av sjukdom samt av prediko- och informatorskonditioner på olika håll. Så var han en tid hos brukspatron Christian Lundeberg. I ekonomiskt avseende torde denna kondition ha varit ganska fördelaktig. Men Wetterlund avbröt den och lämnade det lundebergiska hemmet. Han hade funnit andan i hemmet världslig. Troligen hade han i sin andliga kamp behov av hart när asketisk enkelhet.

Han hade också predikokondition i en församling på Gotland. Han hade fått denna på professor Norrbys rekommendation. Han berättade, att han någon tid efter det han lämnat in sin ansökan till den, blivit uppkallad till Norrby. Denne hade då ur högen av ansökningshandlingar tagit fram Wetterlunds och ur denna ett pappersark, som av misstag kommit med. Det var ett blad ur Wetterlunds dagbok, som också talade om hans själsstrider. Den var åtminstone delvis skriven på latin. På ifrågavarande blad förekom ordet "lapsus". Norrby hade frågat, vad detta betydde. Wetterlund hade svarat undvikande. Norrby hade då ej insisterat på svar utan sagt, att dessa anteckningar vittnade om andligt liv, och att han därför ville rekommendera honom till platsen.

Till de ekonomiska svårigheterna och själsstriderna kommo sjukdom och lasarettsvistelser. Redan då Wetterlund kom till Uppsala, hade han ont i sitt vänstra knä. Det onda förvärrades och nödvändiggjorde flera lasarettsvistelser. Det blev slutligen nödvändigt att bortoperera leden.

Under uppsalaåren vårdades också Wetterlund en tid på Uppsala hospital för sinnessjukdom. Det är väl troligt, att denna framkallats av umbäranden och själsstrider. Men det fanns tungsinne i moderns och sinnessjukdom i faderns släkt. Utbrottet av sjukdomen kunde lätt ha blivit till en ohygglig

tragedi. Han hade kommit in till professor Norrby med en kniv i handen. Norrby berättade sedan, att Wetterlund "fnös", då han kom in. Han hade förklarat, att han ville se Norrbys hjärteblod. Men i den brottnig, som uppstod, var Norrby starkare och lyckades få ner Wetterlund i en soffa.

Om hans sista uppsalaår känner författaren intet. Han avlade teoretisk teologisk examen den 31 maj och praktisk teologisk examen den 15 dec. 1884.

3. WETTERLUND SOM FÖRSAMLINGSPRÄST.

Wetterlund prästvigdes för Västerås stift i dess domkyrka den 4 aug. 1885 av biskop Gottfrid Billing.

Han berättade vid något tillfälle, att han vid prästexamen av biskopen fått några frågor, som han ansåge endast kunde besvaras med ordet Anden – eller möjligen med Kristus eller Gud. Detta hade dock icke varit det svar, som tentator velat ha.

Detta var: kyrkan. Man kan ju, om man så vill, däri se ett varsel om Wetterlunds kommande inställning. Av den biskopliga gästfriheten under dagarna före prästvigningen var han mycket imponerad. Men han hade dessa dagar i biskopsgården gått med en stilla undran, om biskoparna ibland tänkte på, att den även i det världsliga samhället höga ställning de intogo var uppbyggd på martyrkyrkans blod. På sitt sätt är ju denna reflexion, också den, signifikativ.

Wetterlund tjänstgjorde såsom e. o, prästman i Torsång, Leksand och Floda. I Torsång tjänstgjorde han såsom ämbetsbiträde åt kyrkoherden Erlandsson. Från hans tid i Torsång har en av hans konfirmander, handlanden Vikzell i Tylla, lämnat några nog så intressanta upplysningar.

Sina konfirmandet hade Wetterlund visat mycken omtanke och kärlek. Men sträng och fordrande hade han varit. Bergspredikan skulle läras utantill; likaså 1 Kor. 13. Någon katekesläsning hade icke förekommit. Wetterlund hade tvärtom talat mycket förklenande om katekesutanläsningen.

Min sagesman och två andra konfirmander hade av honom

medtagits på husförhör och då placerats omedelbart framför honom. Han hade icke ställt några frågor till dem, som kommit till husförhöret, eller låtit barnen och de unga läsa. Men med de tre konfirmanderna hade han däremot haft ett slags lektion. Troligen menade han sig så bättre inskräpa de lärdomar han ville ge, än om han talat ensam. Då han sedan bjöds på traktering, hade han tackat men tillagt: "Då får ni lov att bjuda de här adjunkterna också."

Under en konfirmandlektion hade han inskräpt, att i vilka svårigheter de unga än kunde komma, finge de aldrig förtvivla. Han visste hur farlig verklig förtvivlan är. Ty han hade varit djupt nere i den. Och han hade då varit nära att taga sitt liv. Han hade tillagt: "Jag begick med denna förtvivlan en svår synd och var nära att begå en ännu värre." – En annan gång hade han talat med dem om vilken hjälp man har av att bedja. Han hade berättat om sina ekonomiska svårigheter under den sista tiden. Han dignade under sin skuldbörda. Om han icke inom de närmaste dagarna kunde få ihop 300 kronor, bleve han försatt i konkurs. Han hade ropat till Gud om hjälp. Det var en onsdag, som han riktigt kunnat lägga denna sak i Guds hand. Med lördagens post hade kommit 400 kronor från en okänd givare, som han aldrig fick reda på.

Om konfirmationen, särskilt om löftena, hade han talat mycket allvarligt med dem. Han hade sagt sig vara mycket bekymrad vid tanken på löftena och funnit det svårt att vara tvungen framställa dem. Om någon icke menade allvar, borde han utebli. Om någon menade allvar men bävade, kunde han tiga. – Vikzell hade ett intryck av, att Wetterlund, ehuru han betonade sin plikt att följa ritualet, dock ändrade frågorna något litet.

Allra starkast voro dock min sagesmans intryck av Wetterlund som predikant. Han hade samlat väldiga skaror, också från angränsande socknar, sommartid vida fler än kyrkan kunde rymma. Dörrar och fönster hade då stått öppna. Och han hade med sin väldiga stämma kunnat göra sig hörd även av dem, som stod ute på kyrkogården. Han hade alltid börjat akten på predikstolen med en fri bön, som i regel var gan-

ska lång. Händerna vilade då knäppta på bokbrädan. Ansiktet var uppåtvänt. Stämman kunde bli en viskning. Man hade en känsla av att han glömt församlingen och var ensam inför Gud. Vilken text han än hade, kom han nästan alltid in på Bergspredikan och synerna i Uppenbarelseboken. Hans predikningar voro långa, stundom mycket långa, men ingen kunde finna dem tröttsamma. Han var sträng och allvarlig. I församlingen råddande dåliga seder bestraffades. Synder och okristet handlingssätt, som den ene eller andre gjort sig skyldig till, icke minst bland de rika och ledande, brännmärktes. Min sagesman sade också, att hur mycket han än beundrade Wetterlund, så kunde han dock icke förneka, att denne stundom använt grova och olämpliga ord. En gång – dock icke i en predikan – skulle han ha sagt: ”Prostens hund och jag föda oss båda med munnen. Och ingen av oss betalar någon skatt.” Det var väl bara ett bisarrt infall, men det hade tolkats som en insinuation, att prostens på något sätt hade sluppit ifrån att betala hundskatten! – Vikzell slutade sin framställning av Wetterlund som predikant med att säga: ”Aldrig ha någons ord gjort ett sådant intryck på mig som Wetterlunds och så etsat sig in i mitt minne.” På min fråga, vad som var orsaken därtill, svarade han: ”Man fick ett intryck av att han var för mer än andra.”

Wetterlund tycktes genast se, vad en människa gick för. Vid en nattvardsgång en av de första söndagarna, Wetterlund tjänstgjorde i Torsång, hade en för honom okänd ”flicka” gått fram till altaret och knäböjt där. Då Wetterlund vid distributionen kom till henne, hade han dröjt ett ögonblick och så gått henne förbi. Detta hade givetvis väckt uppseende och undran. Tillfrågad, varför han handlat så, hade han svarat: ”En människa med en sån tung börda på ryggen kan jag icke belasta ännu mera”. Kort efteråt hade hon bekänt ett gammalt brott.

Ofta hade Wetterlund besökt människor och talat med dem. Det föreföll, som om det mest varit sådana, som han i enlighet med Hes. 33: 7–9 ville varna för att fortsätta på den väg, de slagit in. Så hade han en gång besökt en sjuk hustru,

om vilken läkaren hade uppgivit allt hopp. Hon hade mycket dåligt rykte. Då Wetterlund kommit in i sjukrummet, hade han stannat vid sängens fotända och en stund tyst betraktat den sjuka. Han hade sedan sagt: "Usch, usch, usch ! Det var rysligt! Här finns det ingenting för mig att göra." Så hade han gått. Vikzell visste icke, om Wetterlunds ord väckt oro och ånger och om han vid ett nytt besök kunnat vara till hjälp.

-- Dessa berättelser illustrera i alla händelser det mäktiga intryck, Wetterlund gjort.

Författaren hade frågat, om man kunde märka någon frukt av Wetterlunds korta verksamhet i Torsång. Så var fallet. Min sagesman kunde icke nämna några enskilda, som kommit till frälsning. Men hans verksamhet framkallade en bättring i det hela, i det yttre i fråga om dansen, svärjandet, superiet och kortspelet, i det inre som ett oroande, ett uppvaknande ur likgiltigheten.

Till Leksand missiverades Wetterlund 1886. Han tjänstgjorde där såsom v. komminister efter komminister Arosenius. Det är väl troligt, att hans verksamhet här i det yttre burit samma frukter som i Torsång och sedan i Floda. Men här kan man konstatera ett djupgående andligt inflytande – jag tror att det ordet är riktigare än väckelse. Icke få fingo genom honom mottaga livsavgörande och livsförvandlande intryck. "Man kunde ofta höra de äldre i Leksand säga: Så sade Wetterlund. Orden trängde in i de vardagliga förhållandena med sådan tyngd, att man ständigt påmindes om dem."¹ Med många vänner i Leksand stod han i själavårdande brevväxling ända till sitt livs slut. Hans brev lästes högt i stugorna och bevarades som dyrbara skatter. Stundom lästes de också på syföreningar och arbetsmöten.

I Leksand fann Wetterlund sitt livs ledsagarinna, Maria Arosenius, född Olofsson, änka efter komminister Arosenius. Hon var en 'hjärtemänniska med något stilla, mjukt kvinnligt och innerligt över sitt väsen men dock fast och viljestark, rikt begåvad i flera avseenden. Wetterlund fann i henne en trofast och hängiven maka med förmåga att förstå honom ända

i grunden och med mer än fördrag med hans egenheter och hans ibland, trots hans djupa kärlek, hårda och krävande behandling. Glatt och utan klagan bar hon bördan av de ekonomiska svårigheterna och lyckades få det lilla, som blev kvar, sedan räntor och amorteringar på skulderna utgått, att räcka till och räcka även till en förhållandevis frikostig välgörenhet. Stundom fick hon därvid göra arbete för två i hemmet. Men vid sidan därav hann hon med att vara frivillig "församlings-syster, som ofta kallades, då hjälp behövdes vid ett allvarligt sjukdomsfall".¹ I brev efter hennes död talar Wetterlund om dikter av henne, som han skattade högt. Få skulle som hon ha kunnat fylla platsen vid Wetterlunds sida. André Bellesort, som under sin resa i Sverige också kom att besöka prästgården i Floda, kallar henne ganska träffande "la petite dame exquise". Deras äktenskap var barnlöst. En son till fru Wetterlund i hennes första äktenskap hade dött tidigt.

Att Wetterlund uppskattats också i Floda, framgår av att han, då kyrkoherdetjänsten blev ledig genom kyrkoherden Iverus död, kallades som fjärde provpredikant och valdes med stor majoritet.

Sin första ordinarie tjänst hade Wetterlund i Orsa pastorat, där han var kapellpredikant i Skattunge. Han och hans hustru berättade om, hur väl de trivdes och hur tacksamt det var att arbeta där. De hade gärna stannat där hela livet, om ej den lilla lönen varit otillräcklig för de stora skuldernas amortering.

Till kyrkoherde i Floda valdes Wetterlund den 26 oktober 1893. Han tillträdde platsen den 1 maj 1895. I Floda fanns då ännu en viss kyrklighet, och gudstjänsterna voro väl besökta. Denna kyrklighet var ett arv från Wetterlunds företrädare, som var schartauan. Wetterlund framhöll ofta detta och talade med beundran om schartauanernas förmåga att fostra församlingar.⁷

Men Floda var dock icke en idealförsamling. Superiet var där, som annorstädes, ganska vanligt. Och i mycket var nog bygden, som först under Wetterlunds tid fick järnväg, ganska efterbliven. I Floda verkade Wetterlund under 11 år. Detta är

ju icke någon lång tid i och för sig i fråga om en prästgärning. Men Floda är dock den enda församling, i vilken Wetterlund arbetade så pass länge. Vilka frukter satte hans gärning här? Frågan avser naturligtvis endast frukter, vilka människoögat kan se eller ana. För icke få blev han en andlig fader och ledare, redskapet, genom vilket Gud mött dem med en välsignelse, för vilken de aldrig kunde vara nog tacksamma. En gammal Floda-bo yttrade: "Wetterlund gjorde rent av om Floda församling." Kyrkan fylldes söndag efter söndag av andäktiga åhörare. Åratal efteråt kunde man komma ihåg olika ämnen, som Wetterlund behandlat i sin predikan, och citera kraftord av honom. "Man kunde icke låta bli att gå i kyrkan", säger en annan Floda-bo. "Och så tyst det var! Man bara lyssnade för att icke tappa bort ett enda ord. "Själv berättade han – och omnämner också i en ämbetsberättelse – att då han kom till Floda, förekom supgille vid varenda begravning. Efter några år var sprit bannlyst vid begravningar. I väsentlig mån var detta ett resultat av Wetterlunds bekämpande av supseden.

Predikningarna voro det främsta stridsmedlet. Däremot hade han icke lyckats göra slut på spritseden vid bröllop. I sin sista ämbetsberättelse klagar han över att många sedliga missförhållanden alltjämt voro rådande i församlingen. Så fortsatte nattloppen. Ungdomens vilda liv vid helgerna hade icke undergått någon förbättring. På samma gång nämner han dock med tacksamhet, att mycket gammalt gott på många håll levde kvar, såsom föräldraansvar och barnalydnad.

Vid ett besök i Floda sommaren 1930 hade en präst samtalat med två män om Wetterlund. Han har ur detta samtal antecknat följande: Wetterlund hade lärt sig flodaspråket och talade det med sina församlingsbor och kom ofta i språk med dem under deras arbete på åker och äng. Han förnam alltid vid första inträdet i ett hem, om det fanns någon mottaglighet där eller ej. I senare fallet gick han snart och kom aldrig tillbaka. Han ställde aldrig några närgångna frågor till människor. Men

om någon frågade, fick han svar. Den som behövde andlig

hjälp eller tröst, kände att han alltid kunde komma och tala ut. Hans starka, hjärtliga deltagande med en av dem i sorgen över faderns död hade varit ett frö, som lades ned i hans hjärta och började spira, när Wattedund lämnat Floda. Bådas övertygelse var, att Wetterlunds stränga botpredikan mot "herrskapsfolket" i Floda var anledningen till att de överdådiga kallasen alldeles försvunnit. Då prästen här frågat, om det var sant, att Wetterlund i sina predikningar ibland kunde ta upp "det sista skvallret", så fick han till svar: Wetterlund trodde gärna, att människor talade sanning, och kunde nog bli bedragen någon gång. "Han var ju ändå bara en människa." Kyrkan hade varit lika fullsatt under Wetterlunds hela Flodatid. Bådas samstämmiga mening var, att Wetterlund betydde mycket mera nu för Floda, än när han arbetade där, och att han skulle komma att betyda än mer.

Från Wetterlunds tid i Floda förtjäna tre, för honom i viss mån betydelsefulla händelser att omnämnas: hans deltagande i den lutherska konferensen i Stockholm den 8-10 oktober 1901, hans provpredikan i Jakobs kyrka 1:a söndagen efter Trettondedagen 1902 och en predikoturné år 1903.

Vid den nämnda konferensen, anordnad av Sällskapet för främjande av kyrklig själavård i huvudstaden med omnejd, höll han två föredrag, som väckte en icke ringa uppmärksamhet. De framkallade både klander och beundran. Ämnet för det första föredraget var: Syndakännedom och omvändelse, för det andra: Guds barn och världens barn. Bägge predikningarna äro tryckta, i betydligt utvidgat skick. Denna konferens torde ha varit det enda tillfälle, då denne märklige man framträdde inför en större offentlighet.

Dessa predikningar och det intryck, han vid detta tillfälle gjorde, torde ha varit den kanske främsta anledningen till den kallelse, som han kort därefter fick mottaga, till en ledig komministratur i Jakobs församling. Hans motiv, då han mottog denna kallelse, kan man ju någorlunda tänka sig. Dels hade han länge önskat att utbyta sin kyrkoherdebefattning mot en komministratur med sådan inkomst, att han kunde betala sina

skulder. Kanske öppnade sig här en väg till en tjänstgöring, som icke vore förenad med lika mycket av "världsliga göromål" och som lät honom få ostörd tid till ordet? Dels hade han i Stockholm flera vänner, som han satte värde på, både präster och lekmän, vilka voro angelägna om att få honom till Stockholm, emedan de trodde, att han där skulle kunna göra en betydelsefull insats. Dels hade väl Wetterlund vid denna tid troligen börjat ana, att hans tid i Floda snart borde vara avslutad. Texten för hans provpredikan var Joh. 7: 14-18. Hans ämne var: Jesu lära. Wetterlund hade låtit en skicklig stenograf uppteckna denna predikan. Han väntade klander och angrepp och ville ha möjlighet att exakt visa, vad han sagt och vad han icke sagt. Efter denna stenografiska uppteckning befordrades predikan till trycket. Den gör, även då man läser den, ett starkt intryck, men intrycket av det talade ordet, av Wetterlunds stämma och person i den överfyllda kyrkan lär ha varit synnerligen starkt. – Valet gick emellertid Wetterlund emot. Vänner till honom underrättade honom därom och om att valet komme att överklagas och med all säkerhet bleve upphävt.⁸

De menade, att ett nytt val skulle ge ett annat resultat. Telegrafiskt förbjöd Wetterlund valets överklagande. I detta fall tog han valutgången från Gud, likgiltigt hur valresultatet tillkommit.

Den nämnda predikoresan var icke helt inskränkt till Västerås stift. Han predikade bl. a. även i Tillinge i ärkestiftet och i Örstorp i Östergötland. Vid denna hans predikoturné hörde författaren honom i Ludvika kyrka den 20 sept. 1903 – det enda tillfälle, då han hörde Wetterlund predika. Predikan hölls en vardag (vid middagstiden?), men den eljes ganska tomma kyrkan var då packad. Jag minnes ej texten, men minnes två detaljer från predikan. Den ena är, att han avslutade varje avdelning i den med att läsa en vers av psalmen 552. Den andra, att han talade om omöjligheten att frälsa sig själv och att själv hålla lagen, så som Gud kräver det. "Det är som att försöka lyfta sig själv vid håret upp ur ett bottenlöst träsck."

Han grep därvid med båda händerna i de få hårtestar han hade.

Ännu en händelse från tiden i Floda må omtalas. Under försommaren måste Wetterlund ha mottagit ett brev från doktor Arvedson i Tillinge med uppmaning att skriva en kort utredning om lag och evangelium och förhållandet mellan dem. Troligen var brevet föranlett av något uttalande av Wetterlund, som Arvedson fått del av, möjligen av Wetterlunds ord om lag och evangelium vid prästmötet i Västerås år 1900. Arvedsons brev finnes icke kvar – Wetterlund hade vid sin död förstört alla brev, men innehållet framgår med all klarhet av Wetterlunds svar. Detta är daterat den 5 juli 1901 och må i sin helhet anföras:

”Tack för det vänliga brevet med det betydelsefulla förslaget! – Frågan om lag och evangelium har för mig varit ’brännande’ i många år. Redan för 25 år sedan, innan jag gjort bekantskap med bibelteologien, var det klart för mig, att vi här seglade med lik i lasten. Men nu är jag långt ifrån den rätte mannen att säga ett offentligt ord i denna kardinalfråga.

Också har jag, som alltid varit van att sluta mig inom mig själv, en svårbetvinglig motvilja mot allt uppträdande. Men det oaktat skall jag dock såtillvida acceptera förslaget, att jag skriver en liten uppsats i ämnet och sänder dig den till genomseende, korrigering och påminnelse. Och skulle du, efter en sådan justering finna att opusculet kunde gå vidare så – quod bonum, felix faustumque sit! Men icke kunna mina ord få någon stor räckvidd, alldenstund jag så litet levt mig till sakens väsen. Men det är dock en sak, som gör, att de väl icke bleve utan all riksnytta; frågan om lag och evangelium är för mig ett mångårigt smärtebarn, ett ord i ångest, väl hundra gånger kokat i anfäktningens lut, och då ju bukrev och profetia höra ihop (Uppb. 10: 10-11), så kunde jag våga påräkna, att mina ord bleve någon, om än så ringa, insatts till framskjutande av denna sak, som dock förr eller senare *måste* fram – ”

Denna uppsats blev aldrig skriven. Ett brev av den 16 augusti visar, att han börjat arbeta med den, men att han fann svårigheterna stora, och att den växte ut och blev mer omfattande, än han från början tänkt sig. Sedan han talat därom, tillägger

han: ”Emellertid är detta arbete för mig mycket hälsosamt i många avseenden. Jag får nu vistas i de rymder, som äro mig så kära; och det ångar därinne av en ljuvlig, hjärtestyrkande värme. Själv-bacillen dör också han i solstrålen. Och då jag beder, att de tankar, jag skriver ner, måtte bliva till någon riksnut, så känner jag ett bestämt svar, att de icke skola bliva alldeles utan frukt!” I nästa brev, av den 20 november, meddelar Wetterlund att han släppt tanken på denna broschyr. Den närmaste orsaken är kallelsen att predika vid själavårds-konferensen i oktober. Han måste koncentrera sig på de båda föredragen där. I dem hade han framlagt, vad han länge burit på. Dock återkom han längre fram till tanken på denna bok. I ett brev av den 17 oktober 1908 från Falsterbo, där han, då en bruten man, vistades för hälsans vårdande, skriver han: ”Jag håller på med den omskrivna lilla boken; får den icke färdig i år, kanske aldrig.” Den omskrivna lilla boken är tämligen säkert det klarläggande av lag och evangelium; som han tidigare sysslat med. Artikeln har vuxit till en liten bok. ”Den lilla boken” kom ut, omfångsrikare än Wetterlund tänkt sig: ”Andens lag”. – De båda predikningarna vid själavårds-konferensen kunna i viss mån sägas innehålla en grundstomme till den.

Trivdes Wetterlund i Floda? Man torde kunna besvara den frågan med både ja och nej. Han talade ibland om Floda som ett eldorado för en präst – förmodligen emedan prästen där hade en fulltalig, lyssnande menighet att tala till, men också på grund av den aktning och välvilja, som i stort mötte honom där, kanske också på grund av naturens skönhet och församlingens avskilda läge. Wetterlund älskade ensamhet och stillhet, som gav möjlighet till meditation. Och han var djupt tacksam för en liten skara, som han stundom kallade Sionsbergsfolket, och som han visste förstod honom och stödde honom med trofast förbön. Han lär en gång ha sagt, att det icke tjänar mycket till att börja med annat än förberedande predikoberedelse förrän på fredagen, ty förr har icke Sionsbergsfolkets förbön kommit i gång. Men det var – och så är det väl på de allra flesta platser för en präst – också mycket, som han

icke trivdes med, och åtskilligt, som han led under. Framför allt led han under tillståndet i församlingen, djupast, skulle jag tro, icke av de grova synder, som han i sin förkunnelse så strängt gick till rätta med, och det oskrymtade världsväsendet utan av en starkt antinomistisk fromhetsriktning, tyvärr ingalunda inskränkt till Floda, som enligt hans mening utan djupgående omvändelse och utan ett liv i daglig bättring tillägnade sig tröst av Kristi försoning och Guds nådelöften, som förde en hög bekännelse om tro och barnaskap, medan vandeln icke skilde sig från världsmänniskornas i fråga om väsentliga ting: ärlighet i affärer, sanning, renhet, barmhärtighet. Hans ord om den äro förfärande i sitt stränga allvar. Han kallar den för sötsugare- och spottaresekten, emedan den suger till sig Jesu löftesord och spottar ut hans bud, för den evangeliska parasolldamen, för Linka-linka-paulina. Hon lever på en ensidig, haltande paulinism. "Hennes grundtröst är, att Herren undergått den eviga döden i hennes ställe, och hennes grundlära är, att frälsning och nyfödelse stå på två parallella linjer och att fadern tar barnet i famnen, innan det är fött."

Ofta talade Wetterlund om att prästtjänsten med sitt ansvar, sina svårigheter, sitt lidande var ett "*munus tremendum angelicis humeris*" – en tjänst under vilken änglarnas skuldror skulle digna. Och man hörde, då han citerade dessa ord, att de icke för honom voro en fras, som gjorde sig väl, utan djup och bitter erfarenhet. Vid ett tillfälle framhöll han dock, att den präst, som lämnar prästämbetet för svårigheternas skull eller för att slippa detta lidande, sviker och gör det svårt för Gud att frälsa hans själ. Skall det lyckas, har han blott bytt sig till annat och svårare lidande.

Bäst hade Wetterlund sannolikt passat i en församling med västsvensk grundstruktur men med öppenhet för åtskilligt, som rörde sig i tiden, främst kanske för bibelteologien. Kanske Floda i grunden passade honom sällsynt bra just därför, att det där fanns något av västsvensk fromhet och kyrklighet och därjämte åtskilligt av dalkarlens förening av trofasthet mot det gamla och öppenhet för nytt, och mycket, som passade Wetterlunds enstöringsnatur.

I början av 1900-talet hade det vuxit fram en djup inre visshet hos Wetterlund om att hans gärning i Floda var avslutad och att Gud ville ha honom på annan plats: Han skrev t o m saken till biskop Lövgren. Denne förstod honom icke: Wetterlunds plats vore i Floda, av Gud. Man kan ju undra: vad skulle biskopen kunnat göra, även om han förstått honom? Men den biskopliga auktoriteten var givetvis icke nog för Wetterlund; därtill var den inre vissheten för djup och stark. Det föreföll, då Wetterlund talade härom, som det oförstående han mött – i varje fall kände sig ha mött – ökat hans känsla av otrivsel både i Floda och, kanske ännu mer, i prästämbetet.

I varje fall skapade den en viss misstro, kanske också en aning bitterhet, mot biskop Lövgren. Han bidade i Floda, ehuru ingalunda med fullgott samvete, fast han väl näppeligen haft möjlighet att göra annat, såvida han icke ville lämna kyrkoherdetjänsten för att utan någon församlingstjänst ägna sig åt ordets förkunnelse och enskild själavård och därvid – såsom han sedan gjorde – litat på, att Gud skulle sörja för hans ekonomi.

Kan han ha sett redan då, ett sådant steg som Guds väg? Det är ju endast en gissning, föranledd av det underliga i att han ej hade gott samvete, då han gjorde det enda han kunde göra, om han ej ville taga ett steg liknande det antydda, och av att han, då sedan sjukdomen kom med dess svåra lidande och djupa allvar, kände denna som ett Guds ingripande, närmast som en allvarlig tuktan för att han varit olydig och stannat i Floda.

Dock såg han detta Guds ingripande, hur allvarligt det än var, icke bara såsom dom, utan också – och framför allt – såsom nåd. Till en ämbetsbroder skrev han kort efter hemkomsten från Falu lasarett: ... "Tjugo års oavbrutet arbete bakom mig, femton av dem ligga i kyrkans mångsysslande, fem i hennes djurtämjeri; icke ett enda i verklig djuromskapning. Vilket rafs och hafs, jakt och jäkt i periferien! Jag anade reaktionen, suspensionen – nu har jag den. Man beklagar mig – dårskap! Vilken nåd att få lära sig huvudsaken: älska Gud och nästan i anden, utan stödet av yttre verksamhet. Då ser,

hör och smakar man något, som är outsägbart och utförbart i sinnevärlden. Då det mångahanda går i döden, träder den Ene och Ende fram; och allt blir så oändligt enkelt, så tyst, så stilla; allt blir Ett och ett blir allt. Trädet i skogen känner väl stormen, men icke likt det, som står ensamt på fältet. I strävsam tid och i människors umgänge blåsa väl vindar, men på långt när icke så, som i ensamheten och i överksamheten. Vi måste dock förr eller senare möta luftens makter på öppen plats.”

4. SJUKDOMEN OCH ÅREN EFTER TIDEN I FLODA.

Wetterlunds arbete i Floda fick ett brått och oväntat slut. En svårartad hypertrophia prostatae akutiserades en kall vinterkväll, då han Trettondedagen 1904 var på hemväg från en gudstjänst i Björbo. Omedelbar operation blev nödvändig. Han fördes, nedbäddad i en skrinna, den första milen till Mockfjärd. Dit hade man rälsen lagd på järnvägen Falun-Repbäcken-Björbo. Läkaren hade styrt om att en järnvägsvagn där väntade. Och med ett återvändande gruståg fördes Wetterlund så till Falun. Operationen lyckades. Men den farliga ”radikalooperationen” återstod och måste uppskjutas. Den dröjde Wetterlund

flera år med. Han ville först ha ”Andens lag” färdig.

Den företagna operationen var dock, också den, livsfarlig. I oktober samma år skriver Wetterlund i ett brev: ”Jag har genomgått en allvarlig lidandesperiod; varit inne i döden, så att jag nu känner något av hemligheten vid gränsen. Där frågas: har du evigt liv i dig? Och man har att passera en liten ihjälklämmande öppning i en mörk, hög mur; men ljuset och livet från andra sidan kasta intensiva strålar in i själen och förta plågorna och ställa fram hela ens liv i en totalbild.”

Längre fram skriver han om denna tid och sjukdomstiden därefter: ”Gud sände mig en sjukdom, som ryckte bort mig från ämbetet och försatte mig i den ensamhet och stillhet; som kräv-

des för att skriva 'Andens lag', som jag gick och vändades med sedan 30 år. Och jag kände, att jag måste skriva den. Men att på samma gång skriva den och sköta ämbetet var omöjligt."

Många år senare berättar Wetterlund i ett brev om en sällsam upplevelse. Han kallar den *Synen i Kvaldalen år 1904*.

"Det var en januarinatt sagda år, en mörk och dystert klagonatt. Och jag bad Gud att få dö. Strax fick jag en syn. Jag såg framför mig en hög mur och på den en liten öppen dörr. Jag gick dit och såg därin. Där vandrade sälla skaror bland härliga träd. Jag tänkte: Detta är de levandes land. Och jag greps av en häftig lust att gå ditin: Men då såg jag en ängel vid porten. Han stängde dörren och sade: *Icke nu; men då du lidit ut, vad ut måste, och lidit in, vad in måste, då öppnar jag dörren och du får gå in.*

I min kvaldal skymtar jag nu i Anden en mur i fjärran. Kan-ske jag snart får gå in i de levandes land? Men blott på din dag, o Gud, vill jag gå in – icke på min.

Sedan har jag haft många slags kroppsliga plågor. De ha ofta frestat mig till otålighet, och några gånger har jag fallit i en svår förbittring, ja, i raseri mot Gud; som så grymt plågat mig. Men han mötte mig med *ett tålmod* och *en mildhet*, som alldeles avväpnade mig: Jag föll till hans fötter och sade: Hur kan du vara så god mot mig? Du tager mig ju i famn i stället för att kasta mig i helvetet, som jag sannerligen förtjänat. Så fick jag lida ut, vad ut måste; lida ut min otålighet, min bitterhet och mitt sataniska raseri mot Gud, ja; lida ut all min förskräckliga ondska; och i stället lida in, vad in måste, nämligen släppa in Guds tålmod, Guds mildhet; Guds godhet, som gjorde mig verkligt tålig, verkligt mild och verkligt god, så att jag kunde finna behag i lidandet och lida med glädje; men detta blott så länge jag var i Gud – då var jag väpnad med Kristi lidandessinne."

Den följande sommaren var han vid badort (Malen?). Åtminstone större delen av vintern därpå var han i Floda. Han gjorde då ett försök – han kallar det själv dumdristigt – att för en kortare tid uppehålla tjänsten, då det på grund av den svå-

ra prästbristen var svårt för domkapitlet att bereda vikarie. Det misslyckades inom kort. Tjänsten uppehölls så av tillfällig hjälp och av kapellpredikanten i Mockfjärd, August Dalqvist, Wetterlunds närmaste granne. Den 18 april 1906 kom författaren dit som vice pastor, sedan följd av flera andra. Under sex oförgätliga veckor hade han då tillfälle att nästan dagligen vara tillsammans med Wetterlund, innan denne reste för att sköta sin hälsa vid Malen. Av läkare fick han det beskedet, att han för framtiden måste vara på en plats, där han hade möjlighet att inom få timmar ligga på operationsbordet, om något skulle tillstöta. Och han måste dagligen äta frukt och grönsaker. Detta gjorde vistelse i Floda omöjlig.

Med kanske något undantag bodde han sedan alla vintrar till sin död i Stockholm, de sista åren i en liten lägenhet om två rum och kök högst upp i Rutger Fuchsgatan 6 B. Han var tacksam för att få bo så högt. Han hade vid utsikt och ingen över sig. Hans nerver hade under den långa lidandestiden blivit ljudömma. Flertalet somrar torde han, även sedan han frånträtt kyrkoherdetjänsten i Floda, ha fått tillbringa på landet. Någon badresa företog han icke efter fullbordandet av "Andens lag". De första åren, sedan han lämnat Floda, togos alla hans krafter i anspråk för fullbordandet av nämnda bok. Första delens båda häften utkommo 1910. I brev av den 6 maj skriver han då till d:r Arvedson: "Då du läser denna bok, så ser du, att hon bär spår även av kroppslig svaghet, såsom hon ju också är skriven så gott som på sjukbädden. Och då du genomläst henne, så ser du även, varföre jag icke velat indraga dig eller ärkebiskopen (Ekman) eller någon annan i mina skrifter. Boken är ett 'gallskrik', som har sin grund i ett 30-årigt lidande av pseudolutherdomen. Hon kommer säkerligen att uppväcka strid och storm. Jag är beredd på stöten och tager konsekvenserna, även om jag därvid nedstötes i graven – jag står ju på dess brädd".

Andra delen av "Andens lag" utkom först 1912.

Under åren då han sysslade med "Andens lag" predikade han icke, möjligen någon enstaka gång i en mindre krets. Några få

besökande tog han emot. Ofta var det människor, som sökte honom för att få andlig hjälp. För övrigt gav Wetterlund alltid i varje samtal, vad det än rörde sig om, något av själavård; Jag minns honom från dessa år såsom ganska ljus och harmonisk. Stundom strålade det om honom. Man märkte, att han vistades mycket i "de inre rymder, som han älskade och hade gott av att vara i".

Den länge uppskjutna operationen företogs 1912. Den var svår men lyckades. Läkaren sade senare till honom, att han hade, trots allt som han hade genomgått, krafter till att leva med relativ hälsa ännu i många år. Särskilt god blev dock aldrig hans hälsa. Nerverna voro ömtåliga. Prövande sjukdomar tillstötte efter några år.

Två år efter operationen, år 1914, tog Wetterlund avsked från kyrkoherdetjänsten i Floda. Det hade då gått åtta år, sedan han lämnade sin församling. Han hade under dessa pinats mycket av att taga lön för en tjänst, som han icke kunde sköta, och icke mindre av tanken på att församlingen led av de täta bytena av unga vice pastorer. Han begärde då samtidigt avsked från prästämbetet. I en ny skrivelse, av den 19 januari, varur han lät trycka ett utdrag, som han tillställde sina vänner, anger han några av de skäl, som tvingat honom till detta steg. "Dessa skäl hade jag önskat att få behålla för mig själv. Under nära tio år har jag på grund av sjukdom haft tjänstledighet. Efter genomgången 'radikal-operation för prostatahypertrofi' i okt. 1912 och efter ett års därpå följande lidande av 'hydrocele testis' har min hälsa något förbättrats.

Men jag tilltror mig icke att återtaga tjänsten i Floda och det på grund av icke blott lekamligt utan även andligt hälsoskäl. Ty denna tjänst är en förening av två ämbeten: ett världsligt och ett andligt. Och det förra tager så mycken tid och kraft, att jag icke kan samvetsgrant och helhjärtat sköta det senare.

Ettdera ämbetet måste jag vansköta. Och därtill kommer, att jag vid handläggningen av de världsliga frågorna ofta måste råka i onödig och otillåten kollision med luftens andemakter i otrons barn (Ef. 2: 2) till skada för Guds rikes framgång. –

Statskyrkasystemet är en ödesdiger sammankoppling av vild-djuret och Lammet, då nämligen vilddjuret (t. o. m. det uppenbart antikristiska) har *laga* rätt att göra sin vilja gällande i kristliga ting och därmed utrota Lammet. Här har Gud givit åt vilddjuret att 'föra krig mot de heliga och övervinna dem'.

Att få ett sådant ord fött, som skär igenom det mångsekelgamla lammhornsväsendet och det inbrytande etthornsväsendet⁹ och som tränger ned i evighetsroten i människoandarna, det förutsätter en ångest och ett upplösningskval i eld, som jag icke mäktar undergå.¹⁰ Inför statskyrkans hemliga och mäktiga andemakter finns blott dessa alternativ: antingen upplösa dem eller bliva av dem upplöst; antingen döda dem eller bliva av dem dödad. Alltså, om jag under sådana förhållanden tjänstgör såsom präst i statskyrkan, då blir följden den, att Anden fråntages mig i predikningarna och så småningom även i mitt liv, såsom skedde mot slutet av min verksamhet i Floda. Den nöd jag då råkade i var förskräcklig. Och jag meddelade biskop Lövgren min svåra och farliga belägenhet; han rådde att fortsätta i Floda. Och då grep Gud in och ryckte mig bort genom en mångårig sjukdom, som han alltjämt så modererade, att jag kunde skriva 'Andens lag', med vilken jag våndats i 30 år.

– Alltså, att nu återvända till Floda, det innebär uppsåtlig olydnad mot Gud och ohjälplig undergång till min själ. Och sålunda anhåller jag om avsked från prästämbetet”.

Biskop Lövgrens och vänners föreställningar förmådde honom dock att återtaga ansökan om avsked från prästämbetet och i stället begära avsked endast från kyrkoherdetjänsten i Floda och fortsatt tjänstledighet från prästämbetet.

Den tvekan, som domkapitlet kände, och vännernas oro vid tanken på, hur framtiden i ekonomiskt avseende skulle gestalta sig för den fullkomligt medellöse, sjuke mannen och hans hustru, är ju icke svår att förstå. Självt var han lugn och talade frimodiga, trosstärkande ord till sin hustru. Och då steget togs, kunde båda taga det i tro och full övertygelse, att Gud skulle sörja för dem. Men det låg kamp bakom detta trossteg.

Några år senare skriver han till en vän, som sänt honom och

hustrun en gåva: "Vi bodde en gång vid Dalälvens härliga strand med 5,000 i lön och en bostad med nio rum. Av 'styrelsens ledning' sågo alla, som kunde se, att det stundade ett 'ut'. Vi sågo det, och orubbligen vissa vi voro. Men då ansökan om avsked var skriven, mörknade det. Min tro sviktade, jag sjönk ihop. Då öppnades dörren utan att öppnas; in steg en, som jag tydligen såg utan att se honom – rummet fylldes av ett ljus och en kraft, som reste mig upp och gjorde mig till hjälte. Han steg fram och sade något, som jag kände inbrännas i mitt hjärta i gestalten av dessa ord: "Sörj ej för brödet – för det sörjer jag".

Hans inställning till det steg han tagit, speglas i hans avskedspredikan. Han talade om Jesu efterföljelse och belyste denna med Petri exempel: "Petrus prutade aldrig på alltet. Han hörde inte till dem som halvera. Läror räcka icke för en Petrus-natur. För honom gäller det att tro på Gud och på intet mer". I samband med avskedspredikan framförde han den tacksamhetsskuld han stod i till Floda för att församlingen under de år, han icke kunnat sköta sin tjänst, hade bekostat hans sjukvård, hans kläder och föda och även möjliggjort tryckningen av "Andens lag". Den hade utgivits på eget förlag, och tryckningen hade bekostats av då – för andra gången – utfallna skogsmedel.

Våren 1915 begärde han avsked också från prästämbetet. Han hade fått full visshet om att därmed gå Guds väg.

Varför tog Wetterlund detta steg?

Hur en människa når fram till en djup och tvingande visshet om Guds vilja beträffande hennes handlingssätt i ett visst avseende, kan ju aldrig tillfullo förklaras. Hur mycket, som än kan psykologiskt förstås, så blir det dock alltid något oåtkomligt, något irrationellt kvar, kanske det till sist avgörande.

Författaren har velat erinra om detta inför det vanskliga försöket att klargöra Wetterlunds motiv till hans begäran om avsked från prästämbetet, helst som alla faktorer därvid ingalunda äro kända. Mer än till sannolika förmodanden torde man icke kunna komma.

När han nu tjänstledig, utan skyldighet att göra annan tjänst, än han själv ville, var befriad från den splittring och det handläggande av ärenden, som förorsakade kamp med "luftens andemakter", varom han talat, vad stod då för honom som det nödgande? Närmast ligger ju den förmodan, att hans syn på kyrkan blivit allt mörkare och att han icke ville vara meddelaktig i hennes synder ens genom att kvarstå i ämbetet. En sådan uppfattning synes få stöd av flera uttalanden, icke minst i skrivelsen av den 19 januari. Om Wetterlunds kyrkosyn skall författaren söka att senare något tala. Här må endast framhållas, att kyrkan för honom framstod såsom ganska förvärldsligad, ja, än värre: såsom skökan, som förfalskat evangeliet och bedrivit sin otukt, icke 'såsom det gamla Israel med andra gudar men med "världen", statsmakten, kulturen, mammon. Hon hade sökt och i viss mån lyckats att giva dessa makter en kristen fernissa, men hon hade icke förmått att verkligen kristna folken, därför att hon var skökan, som saknade "brudförsamlingens" anda och kraft. Men på samma gång var kyrkan för handen såsom Kristi kropp, Kristi brud fanns varhelst en präst i andens och kraftens bevisning förkunnade ett fulltonigt evangelium, eller varhelst kristna levde i tro på och i lydnad för detta evangelium. Det är icke svårt att förstå, att Wetterlund med denna syn på kyrkan kunde bli präst. Han ville bli en brudförsamlingens präst i Sveriges kyrka. Och i viss mån kan man förstå, att han med denna kyrkosyn icke kände samhörigheten med "det yttre kyrkosamfundet" särskilt stark. Man är dock tveksam, om detta är hela förklaringen. Man frågar sig: Skulle han icke just av sin kyrkosyn ha känt det som en plikt att kvarstanna och så stärka "Sionsbergsfolket"? Och man blir ytterligare tveksam inför följande fakta. Han hade klar blick för de möjligheter till arbete, som statskyrkan bjöd. Prästens oberoende av församlingens eller de maktägandes gunst skattade han högt. En frikyrkopredikant hade lyssnat till ett par predikningar. Då han tackade, hade han uttalat sin förundran över att Wetterlund kunde stå kvar i den döda statskyrkan.

Wetterlund frågade honom, om han hört det sätt, varpå han i sin predikan bestraffat en del svåra synder mot ärlighetens och kärlekens bud, och förstått, att det var några av de främsta som gjort sig skyldiga till dem, och sagt: "Skulle Ni med samma allvar utan all människohänsyn bestraffa synder – kanske, andra, kanske av mer andlig art – hos de ledande i Er församling?"

Efter en stunds tystnad hade svaret kommit: "Nej, då bleve jag avsatt". "Ser Ni", hade Wetterlund då sagt, men intet mera.

Och han önskade icke, att alla "rätta präster" skulle liksom han taga avsked. Tvärtom. Och han uttalade ofta sin glädje över det stora antal biskopar, professorer och präster, som förvisso icke hörde till skökan. Och vidare: han uppmanade ännu efter sitt utträde ur prästämbetet en ung man att inträda i kyrkans tjänst, visserligen icke som präst utan som diakon. Men knappast betydde denna åtskillnad mycket för honom. Därom vittna hans ord om det ansvar, han själv påtog sig genom att uppmana sin andlige son att bli vigd tjänare i en statskyrka. Och slutligen: han utträdde icke ur kyrkan med det att han lämnade prästämbetet. Han framhöll tvärtom, att det icke skulle falla honom in att göra det och att ansluta sig till något annat samfund. Det fanns intet samfund, som var fritt från skökoväsen. Men det var ofrånkomligt, att grovt världsväsen, kompromiss och halvhet hade särskilt stora möjligheter att göra sig gällande i en statskyrka. –

Detta kunde sammanfattas så: Hans mörka syn på kyrkan hade förvisso en stor och avgörande betydelse. Utan den skulle han icke ha begärt avsked från prästämbetet. Men den ger å andra sidan näppeligen hela förklaringen därtill.

Följande tre omständigheter torde, sannolikt utan att Wetterlund var rätt medveten därom, ha i sin mån spelat in, dock icke på något avgörande sätt. Wetterlund var "hyperindividualist", en engångarnatur. Sådana ha nog alltid svårt att trivas i ett ämbete. Och då en stor trötthet pressade honom, gjorde sig denna bristande trivsel starkt gällande. Han kände sig trött, dödstrött, på att vara präst. Men denna trötthet hade troligen kommit, vilket ämbete han än beklätt.

En viss betydelse hade nog också, att han kände sig missförstådd av sin biskop. Författaren erinrar sig, att Wetterlund med en viss spänning emotsåg ett förestående samtal med biskop Lövgren, vilket han visste kunde bli av avgörande betydelse, icke i och för sig, men i hans situation, då det stod och vägde. De hade icke förstått varandra. Båda voro otillfredsställda med samtalets förlopp.

Men en betydelse, kanske lika stor som hans mörka kyrkosyn, måste man nog tillmäta hans djupa övertygelse om att han hade en särskild kallelse från Gud och att han bäst blev denna kallelse trogen, om han för återstoden av sitt liv icke stod som präst eller predikant i något samfund. Kanske denna övertygelse, riktig eller oriktig, efter det nämnda samtalet med biskop Lövgren blev honom definitivt klar.¹¹

Wetterlunds avskedsansökan beviljades av domkapitlet den 1 maj 1915.

Hans avsked från prästämbetet betydde ju icke någon förändring för honom i ekonomiskt eller annat yttre avseende. Troligen icke heller för hans hjärteinställning till kyrkan. Något år senare nämnde han, att han sökte att få närmare anknytning till kyrkan både för sin personliga del och för det lilla arbete, han kunde utföra. Dessa hans planer avklippes dock senare av kyrkomötesdebatten och beslutet i fråga om kyrklig vigsel av frånskilda. (Han var oerhört upprörd över detta beslut. Det vittnade om djävulens makt att förblinda och göra sig gällande. Kyrkan skulle få skäl att ångra denna otrohet, denna världsklokhets, denna undfallenhet för den världsliga överheten. Att man icke såg, vilka följder det måste få!)

Efter fullbordandet av "Andens lag" var Wetterlund ingalunda sysselsatt. Någon gång predikade han i någon mindre, oftast frikyrklig lokal. Vintern 1914-1915 anmodades han rätt ofta att predika på olika platser i Stockholm, vilket gjorde honom stor glädje. Och glädjen växte, då han stundom fick höra, att hans ord fallit i god jord och visat sig vara ett levande utsäde. Från trycket utgav han dessa år en rad små-

skrifter. Några av dessa ville med ordets ljus belysa det ena eller andra, som skedde i tiden. Andra voro rent själavårdande. Bland dessa senare torde den lilla skriften "Guds trålar" ha betytt mest. "Den föddes fram i andegemenskap med de djupt lidande och betryckta och blev för dem till något omedelbart levande. De hade erfarit det lagiska trälskapets vanda och tryck, men icke förr sett den outsägliga fröjden i det evangeliska trälskapet, som kallar till frihet och trälskap i Kristus.

Så lyftes bitterheten (i lidandet) av och det blev möjligt för dem att gå in under Guds mäktiga hand".¹ – Av någon anledning skickade Wetterlund denna skrift till ärkebiskop Nathan Söderblom jämte en personlig hälsning. Han fick ganska snart ett svar, som beredde honom stor glädje. Ärkebiskopen sade sig med tacksamhet ha läst boken och yttrade något om att för honom kunde blott trälens liv och frälsning ifrågakomma.

Han fick uppenbarligen ett mycket starkt intryck av Wetterlund. Detta tog sig också uttryck i, att han som ämne för orationen vid prästmötet i Stockholm 1937 bestämde: N. P. Wetterlund såsom själasörjare.

Jämte dessa småskrifter skrev Wetterlund under årens lopp flera "sändebrev till vänner", som han egenhändigt skrev ut i ett flertal exemplar. Ofta voro dessa sändebrev åtföljda av några rent personliga ord. Han tog nu emot ganska många besökande. Och han brevväxlade med flera personer, bland dem vänner i Leksand och Floda. Ett icke ringa antal av dessa brev äro samlade. Under dessa år sökte han också följa allt av större vikt inom det religiösa, politiska och sociala livet.

Kriget stod för honom som "en oundviklig följd av livlös och förfelad europeisk kristendom. Intensivt levde han med i det, lidande och förebedjande".¹² Några av hans småskrifter vittna om detta hans levande intresse. Ofta missförstods han, då han så tog till orda. Så var särskilt fallet i hans uttalanden om kyrkan och om dett kyrkliga rörelsen. Han skriver därom till gamla vännen Flygar Anna jämte andra vänner i Leksand år 1913: "Icke har jag velat motarbeta eller utrota denna i så mycket glädjande rörelse; Icke heller har jag velat fordra fullkomlighet

på en gång av t. ex. ungdomsrörelsen, där ju mycken omognad och brist höra till sakens natur, utan jag har blott velat framställa några bibliska riktlinjer och uttala ett varningens ord. Och framtiden skall visa, hur välbehövligt det var”.

Minnestecknaren vid prästmötet 1931¹⁹ säger i sin vackra minnesruna om Wetterlund, att han nog gärna velat spela en profets roll i det sociala och politiska livet. Det torde i detta yttrande ligga ett korn av sanning, i det att Wetterlund innerligt önskade och nog kände som sin kallelse att ut ifrån Guds ord få belysa den djupaste innebörden i den ena eller andra frågan, det ena eller andra strävandet, den ena eller andra rörelsen. Detta betydde för honom icke allenast ett belysande ut ifrån evangeliets religiösa och etiska principer utan också ut ifrån det ljus, som han menade att profetian gav över denna tid och alla tider.

Småningom försämrades Wetterlunds hälsa. Redan vid jultiden 1915 hade han nämnt, att han fått visshet om att han hädanefter icke skulle predika. Han kände sig icke hava kraft till den inre samling, som är nödvändig för att predikan verkligen skall bli predikan. ”De följande åren ägnade sig Wetterlund helt åt den personliga själavården. Många sökte sig upp för de fem trapporna i n:o 6 Rutger Fuchsgatan. Den ytterliga enkelheten och den vida utsikten över skog och sjö verkade befriande. Det var frisk luft däruppe. Och man visste, att man icke behövde frukta att inte bli tagen på allvar, hur liten och ynklig man än kände sig.”¹

Med sitt författarskap fortsatte han också några år. Flera av småskrifterna äro utkomna efter 1915 – bland dem ”Guds trälar”, år 1917, de sista utkommo 1918. De flesta sändebreven till vänner äro från dessa år. Det sista skrevs kort före hans död och utsändes enligt hans bestämmelse först efter det han ingått i de ”levandes land”. In i det längsta ville han arbeta: In i det sista kunde han också mottaga ett och annat besök av någon, som behövde råd och hjälp, eller skriva något brev.

Den 15 januari 1919 avled hans hustru. Det sista året hade för henne varit oerhört svårt. Hon var mycket plågad av hosta

och måste sitta för att kunna andas. En tumör tryckte på lungan. Några dagar efter hennes död utsände Wetterlund ett slags minnesruna över henne.

”Hon, min hustru, hade kommit till Sions berg och till den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem. På detta nådens berg stod hon med Lammet i 50 år. På detta nådens berg dog hon. Synd hon ’hade’, men synd hon aldrig ’gjorde’ varken mot Gud, människa eller djur. Den största och finaste konst på jorden: att vara svag i Herren men leva med honom av Guds kraft, den konsten kunde hon grundligt (2 Kor. 13: 4).

På lidandets väg i 50 år ödmjukade hon sig så under Guds mäktiga hand, att han kunde av nåd upphöja henne till fullkomligheten, nämligen den fullkomlighet, som kan och bör uppnås på jorden (Fil. 3: 15, Ebr. 5: 14). Under sitt mångåriga liv som prästfru i Dalarne hjälpte hon många sjuka och fattiga. Men själv kunde hon icke hjälpas av någon människa” i sin sista årslånga sjukdom; icke heller Gud hjälpte, utan lät sjukdomen bli va allt värre och värre. Jo, ’när lidandesmättet – det oundvikliga – var fullt, då kom hans hjälp, den eviga förlossningens hjälp.”– Vid ett tillfälle hade han sagt : ”Nu har du svårt, Maria”. Då svarade hon: ”Ja, men där är någon som håller i mig; och då känns det icke så svårt, fastän det känns svårt”. Det blev perioder, då hon icke kunde äta, ligga eller tala för hosta. ”Då hon efter ett sådant skede fick en stunds vila, knäppte hon sina avmagrade händer och sade: ’Så underligt det känns: Inga band längre, intet stöd mer, allt släpper, jorden försvinner.’ – En dag, då jag kom in till henne, befann hon sig i tillbedjan och inre åskådning. Om en stund sade hon: ’Det är ofta så högtidligt i mitt lilla rum’. – Och det kände även jag. En trogen själs ’lidandeshelvete’ ligger vägg om vägg med hennes härlighetshimmel.

Men på denna sjukbädd fanns även skröplighet och brist. Det svåra lidandesåret hade sina ’onda dagar’, som ingen undergår (Ef. 6: 12, 13); Då blev ansiktet hårt, blicken mörk, rösten från och lynnet retligt och ojämnt; allt tydande på Gudsövergivenhet och strid med luftens makter. – I början på året visade sig även

den vanliga förargelserevolten (knotet) mot Gud (jfr Matt. 11: 2-6). Energisk och handlingskraftig som hon var, kostade det på att brytas ned och icke kunna sköta sitt hus, vilken skötsel var för henne en daglig gudstjänst, en ljuvlig mat och dryck för hennes ande. Ja, det blev fler revolter, somliga ganska skarpa. Men snart gick hon ned under den mäktiga handen, såsom vi sett, och blev nöjd med Guds väg och växte till i en mognad, som så vitt jag kunde se, hade fullkomlighetens prägel, både dess jordiska brist och dess himmelska fullhet. – Farväl, du goda och starka, du som Gud gav mig, och utan vilken jag icke kunnat utföra min svåra kallelse! Tack för de 30 åren! Gud dig rikligen löne!”

Hennes bortgång var för honom en svår förlust. ”Där gick den reslige mannen och tänkte på hur hans hustru sökt lätta hans mörka stunder. Han dömde sig själv för att han, i stället för att hjälpa henne i hennes sista lidande, lagt en ännu tyngre börda på henne genom sin otålighet:”¹ (Förebråelsen gällde väl också annat. Själv talar han om, hur en makas dödsdag är en domsdag för den efterlevande, om hur Patmosögat klart belyser allt det flydda.)

I två år var Wetterlund ensam och skötte själv sin matlagning och städning. Ensam kände han sig icke. ”Jag förnimmer var dag Marias närvaro.” För sig själv behövde han nu mindre än någonsin. Många av dem som haft välsignelse av hans böcker, tänkte på honom med gåvor, som han ödmjukt tog emot såsom ur Guds hand; Av en förmögen vän fick han 1,000 kronor om året. Då han fick mera än han tyckte sig behöva, sparade han icke för ovissa dagar, utan gav till missionen och fattiga vänner.

Sin dag inrättade han som han fann, att det passade honom bäst. Han gick till sängs kl. 8. ”Jag stillar in mig i anden till rening från dagens’ synd, sjunker in i den tanke- och ordlösa bönen, där sömnens gudagåva gives, sover till kl. 4, tager morgonbadet i helig ande till rening, samling och kraftgåva för dagen.” Han bad för sin egen själ och för dem som voro i behov av hans förböner. Han bad också för dem i de dödas rike, som

han manades att bedja för. Någon gång bad han högt, så att det hördes i rummet intill. Aldrig bad han, därför att det skulle så vara.¹

Då Wetterlunds hälsa blev allt sämre och han icke längre kunde reda sig ensam, sände Gud en enkel, gudfruktig kvinna, som åtog sig att sköta hans hem. Det var år av mycken fysisk och psykisk svaghet (under vilka han också hade sina onda dagar). Trots detta kunde hon säga: Jag har sett Gud så stor i honom.¹

Till en gammal vän skrev Wetterlund: "Mitt gamla hopp om ett gott slut har Gud bundit allt hårdare fast vid mitt arbete med fruktan och bävan på min frälsning och vid villkoret av ståndaktighet i övervinnandet intill änden." I kampen vid änden, som han visste skulle bli svår, "gäller det att nå helgelsens fullbordan till den fullkomlighet, som kan och bör uppnås på jorden". Vägen vore "absolut underkastelse under Guds vilja, även då Gud för oss fram på en väg, som tycks vara både honom och människan ovärdig".

Vårvintern 1922 tror han sig ha fått löfte att dö i april. I brev av den 2 maj skriver han: "Löftet om min död utfick jag icke. Så vitt jag förstår, var orsaken den, att jag icke intill änden 'framhårdade i bönen' och i tron, såsom jag bort och såsom alla Guds löften kräva." Den 11 december 1924 skriver han: "Ni ser i mitt brev, att jag med mitt sjukve ligger i Guds visa, fasta och trofasta band. Och mitt sjukve är icke blott det onda i underlivet, som hotar att alldeles stänga tarm och urinväg, utan även höggradig sockersjuka och mångårigt njurlidande med ständigt blodflöde i urinen; Alla dessa lidanden har Gud hand om och reglerar dem så, att de bilda en skola med tre slags lärodagar, de svåra, de lindriga och Andens kraftdagar.

I denna skola vill Gud lära mig en djupare *avdöd* från allt utanför Gud och ett *djupare ingående i Gud själv* ... På alla fyra väggar, i tak och på golv, ja, på allt i mitt rum har Gud liksom i flammande eld skrivit denna fråga: 'Var är du? Är du i mig eller blott i känslan av min närvaro?' Och han tvingar mig att i varje timme på varje lärodag svara med *liv*. Svaret blir icke

alltid segerliv. Men jag vill gå i den skola, han satt mig, och lära mig att svara.”

I maj 1928 blev Wetterlunds hälsa så försämrad, att han måste intaga sängen Nu kunde han icke tåla någon föda. Den kraftiga fysiken, som uthärdat så många påfrestningar, gav nu vika. En månad före sin död skrev han: ”Jag blir dagligen bespisad genom ord av Guds mun. Av dem får jag sådan näring till ande, själ och kropp, att jag ännu kan göra små sysslor åt Gud genom att taga emot något själavårdsbesök eller skriva ett brev. Det övas öm vård och helig tukt över varje tanke, vilja och känsla och detta mera djupt och mångsidigt än förut. Icke ens nere i den hälsosamma och dyrbara förnedringens och förödmjukelsens djupaste djup sviker den trofasta handen.”

Fastän både kropp och själ närmade sig upplösningen och det blev mer och mer kritiskt och svårt, var andegemenskapen med Gud som en livsström från ovan . . . ”Kyrkoherden borde ju till sjukhus”, sade doktorn, ”men han vill inte, och det är bäst att låta honom vara.” Så kom det sig, att ett par av hans yngre vänner fingo hjälpa honom de sista veckorna. Det var några klara, sköna sommarkvarnar, då den sjuke andades lättare, men så komma också oroliga nätter. Tankarna arbetade våldsamt ... ”Gud gör det grundligt”, sade han en gång ...

Den sista fredagskvällen tog han avsked av dem, som vårdade honom. Sedan fortsatte han: ”Nu behöver jag gå in i stillheten i Gud de få dagar jag har kvar.” Natten blev orolig ... Mellan de oroliga tankarna kom bönen: ”Gode Fader, hjälp oss!”, ofta upprepad. Mot morgonen sade han: ”Nu är det över ... Vi ha lärt oss mycket av detta.”

”Natten till söndagen kom medvetenlösheten, och den övergick på måndagen till dödens stillhet, fastän hjärtat ännu arbetade svagt. Hemmet var uppfyllt av en underbar frid och helig stillhet: Timme efter timme gick, och vi hade slutat med att ”fukta den döendes torra läppar. På tisdag morgon – det var den 7 augusti – märkte vi en rörelse på läpparna. Ögonen öppnades, den klara blicken såg över det lilla hemmet och de kända ansiktena.

Han strålade upp: 'Nu går jag snart. Adjö med Er!' Så efter en stund: 'Nu är jag frälst'. Han upprepade detta ett par gånger. Allt, vad han sedan sade, kunde vi icke förstå, men vi hörde: 'Fader – bevara – alla, alla! – Han kommer snart. Jag hör honom redan. – Nu får jag somna.' Blicken stod ännu en stund klar. Så var den borta, och andedräkten upphörde nästan omärkligt."¹

KAP. II

N. P. WETTERLUNDS PERSONLIGHET.

Wetterlunds personlighet har ju skymtat, i vad som här berättats. Författaren anser sig dock böra försöka att giva en fullständigare och fylligare teckning av honom, av mannen, den kristna människan, prästen och teologen, i hopp att en sådan teckning, trots ofrånkomliga brister, skall hjälpa läsaren att bättre känna och förstå honom. Men först må en teckning av hans hem i Floda lämnas, emedan det i så mycket återspeglade hans personlighet.

1. HEMMET I FLODA.

Den gamla prästgården i Floda hade en mot älven och den smala byväg, som följde älvstranden, öppen gård. Boningshuset stod icke såsom nu parallellt med vägen och älven utan liksom så ofta i de gamla dalabyarna med ena gaveln mot vägen. Mitt emot låg en uthuslänga, dold av en åldrig, mer än manshög syrenhäck. Vid gårdens tredje sida, parallellt med älven, lågo en källare och en bod och det mycket gamla sockenmagasinet.

Det sätt, varpå Wetterlund ordnat denna gård och den smala platsen mellan vägen och älven vittnar om en djup kärlek till naturen men också om hans stora förkärlek till symboler, man vore frestad att säga: hans behov att ha symboler omkring sig, som skulle tala sitt tysta, men värtaliga språk först och främst till honom själv men också till andra. Han förklarade de flesta av dessa symboler för dem, som han väntade skulle förstå.

Från sin hembygd i södra Halland hade han lyckats att inplantera flera buskar och blommor, över vilka han var mycket glad. Bland dessa var en lilja med helt vita blommor och en säregen färging och doft. Den var för honom en bild av Guds församling, som skulle varda Herrens rena, fläckfria brud. Därför vårdade han själv denna lilja. Han anförtrodde mig skötseln av den med en på pergament – taget ur någon gammal pärm - skriven vers:

”Ät dig jag liljan giver,
Du henne trofast bliver
Med vattning och med vård.
Du då skall visst få röna,
Hur hon dig kan belöna
Med doft uti din gård.”

Då liljan blommade – berättade arrendatorsfolket – satt han ofta om kvällarna och insöp med tacksamt, andaktsfullt välbehag dess fina doft. Och då en stor jasminbuske blommade, satt han ofta vid den med bok eller papper och penna i studier eller meditation.

På sin gård hade han satt upp omkring sjuttio fågelholkar. Särskilt stararna voro hans stora favoriter. Och det var något av högtid för honom, då de komma om våren. En gång dukade han upp till kalas åt sina kära fåglar, som omsvärmade honom och nästan togo maten ur hans hand. ”Här skall du få se”, sade han till mig, innan utspisningen började. ”De känna allt igen mig”. Med hjälp av ett stort antal käppar, som han skurit åt sig av grenar eller ungträd i skogen, många av dem valda på grund av någon egendomlighet i växtsättet, höll han sparvarna och kråkorna borta från holkarna och de sångfåglar som häckade i dem. Och med hjälp av brandsprutan gav han en gång katten, som annars hyllade sig till honom och var en stor favorit, en lektion i att det var förbjudet att sitta utanför ett hål i den gamla almen och passa på de fåglar, som där rett sitt bo. Det var en syn att då se katten – och Wetterlund ! ”Ser du, ’kattaharen’ förstår allt”, sade han.

I ett hörn av gårdsplanen, i vinkeln mellan sockenmagasinet och uthuslängan, stodo elva stycken stubbar, som tjänstgjorde som stolar, omkring en jättestor stubbe av bordshöjd, ställd med den kraftiga rotändan uppåt. Med livligt intresse visade mig Wetterlund de många årsringarna och hur olika stora dessa voro. Han omtalade, att det berodde på att somrarna varit olika varma och långa. Om jag minns rätt, var jätteträdet en späd telning vid tiden för Gustav Vasas befrielsekrig. Det var elva stolar, icke tolv. ”Judas har ingen. Han var en gång en apostel, men svek.”

Utmed älvbrinken stodo två rader aspar, lika pelare i en kyrka. Grenarna sutto ovanligt högt från marken och bildade valv som i en gotisk dom. I denna pelargång hade Wetterlund sin promenadplats. Där hade han gått otaliga gånger i tung tankemöda men också i glädje över lövsprickningens skönhet om våren och över solglittret på älven. Han hade där placerat en stenkänk och ett bord. Bordet uppbars av tvenne tjocka pelare, uthuggna av flodagranit. Skivan var en nära fotstjock skifferplatta, som med inlandsisen en gång i tiden förts till Floda. På denna bordsskiva hade han låtit inrista huvudsumman av och den bärande grundtanken i sin evangelieförkunelse med underliga förkortningar och symboliska tecken.

Korset stod i mitten med inskriften. J. K. (Jesus Kristus) och med en gloria av 9 saligheter, tre på varje korsarm; (Wetterlund räknade nio salighetsprisningar i Matt. 5.) På ena sidan korset tecknades vägen till Kristus, till den frälsande tron på honom. Den är den andliga fattigdomens, sorgens, saktmodets, rättfärdighetshungerns och rättfärdighetstörstens trånga port; det är vägen fram till den korsfäste och levande Frälsaren.

Vägen, fortsätter på andra sidan korset som den smala vägen tecknad som den självförglömmande kärlekens väg (I Kor, 13). Då människan låter Kristus – låter Kristi ande – leda sig och stärka sig till att gå den smala vägen, trons väg, som också är kärlekens, då hör hon med till det sanna, nytestamentliga egendomsfolket, till brudförsamlingen, här på stenen liksom så ofta hos Wetterlund symboliserad av Uppenbarelsebokens

”solkvinna”, som står på månen och är iklädd solen. Att korset hade en gloria av saligheter skulle givetvis symbolisera den frälsande, nyskapande makt, som den uppståndne, genom lidandet och korsdöden fulländade Frälsaren har, då han blir i tro mottagen och får med sin Ande taga sin boning i människans hjärta. – Varför hade Wetterlund kostat på den dyrbara bänken och de finhuggna pelarna, som skivan vilade på, i stället för att resa skivan med dess inskription på lämpligt ställe? Hans svar lydde: ”Kristendomen är mat för människan. Blir den icke tillägnad av henne och omsatt i hennes liv, såsom maten tillägnas och assimileras med kroppen, så är den för henne betydelselös. Bord och bänk tala om detta ätande. Därför att kristendomen måste tillägnas av människan, så att den blir hennes personliga egendom, ja, formar och bygger upp hennes personlighet, äro pelarna, som bära upp bordsskivan, av inhemsk flodagranit. Men skivan med själva inskriptionen, själva budskapet, är från ett annat land, såsom Kristus själv och hans evangelium är från ’ett annat land’, från en högre värld, från Gud.” Kanske låg det också symbolik i att denna skiva placerats mitt under asparnas gotiska tempelvalv.

Utmed älven hade han byggt upp en kraftig stenmur, ungefär en meter hög, vars nedre del vid normalt vattenstånd sköljdes av älvens vatten. Denna mur och några stenar i den branta strandsluttningen ned mot älven buro upp ett golv av bräder med ett verandaräcke åt älven till. Här hade den gamle kustbon en älskad arbetsplats. – Några vackra alar beskuggade däcket – så kallade han denna plats. Och i en av dessa hade

han fäst två små träklubbor, den ena dock betydligt större än den andra, ”stora och lilla klubban”. Dessa symboliserade något lidande, som Wetterlund visste vara honom av Gud pålagt att bära. De skulle mana honom att vara stilla under det och att bära det så, att han därvid befunnes trogen och växte. Men vilket lidande dessa klubbor så symboliserade, vet jag icke med säkerhet. Han talade aldrig direkt därom. Men jag fick den uppfattningen, att lilla klubban var hans herdesorg, hans

varma prästhjärtas sorg över alla missförhållanden i församlingen, allt, som gjorde, att den församling, han fått sig anförtrodd, icke var Kristi rena och fläckfria brud, så långt detta vore möjligt på jorden och under denna tidsålder. Jag minns, att han och ännu mer hans hustru sågo det som ett egendomligt sammanträffande, att lilla klubban föll ned, strax innan han skulle lämna sin församling. Han ville sätta upp den igen. Hans hustru ville, att den skulle få vara nere. Det var oro och öm omsorg i hennes tonfall, då hon bad honom därom. Han svarade blott: "Den skall upp". Är min gissning riktig, så betydde ju hans hustrus ord, att hon ville, att han skulle upphöra, att så som förut lida under Flodas synder. Han behövde ju icke därför upphöra att bära Floda på sitt hjärta. Hans egna ord visade, att han i oförminskad grad ville bära dess ve och väl på sitt hjärta. – Stora klubban hängde samman med hans egen själskamp, hans helgelsekamp. Den symboliserade, tror jag, det lidande, som Gud lade på honom för att hjälpa honom i denna kamp och göra honom till segervinnare i den.

I en av de vackra asparna hade han i en bred skåra i barken efter en utbruten gren spikat fast två stenar av mörkt kötttröd färg, som tillsammans hade formen av ett hjärta. De skulle minna honom om Herrens klagan genom profeten Hesekiel över att hans folk, att vi, hade ett stenhjärta i bröstet, och om Gudslöfte att byta ut detta hårda, döda hjärta mot ett hjärta av kött, ett levande, varmt klappande hjärta.

Som en fortsättning av däckets, fast mycket lägre, blott obetydligt över vattnets yta, gick något tiotal meter utmed älven en sorts kajanläggning, som beredde en vandrare – även en i meditationer försjunknen präst – en smal väg fram till en brygga. Wetterlund hade själv byggt denna kaj av stenar, hopsamlade utmed älvens stränder och i roddbåten forslade dit alla sorgfälligt utvalda för sitt ändamål. Det var ett samvetsgrant och gediget arbete. Han hade gjort det, sade han, en sommar, då han icke orkat med intellektuellt arbete. Det tunga kroppsarbetet var rekreation. Vid denna kaj hade han

på en sten placerat ett vid något tillfälle bortsprängt stycke av en sten, vars profil, sedd så som man såg den från kajen, något liknande en gås. Under den hade han lagt några äggformiga stenar, som höllo "gåsen" i rätt läge. "Ser du, att det är en gås och att hon ligger på ägg?" Sannolikt hade denna gås, där hon låg på sina ägg, icke någon symbolisk betydelse. I varje fall antydde Wetterlund aldrig något sådant.

Också inomhus fanns åtskilligt, som avvek från det vanliga, dock icke så mycket eller så påfallande, då hans hustru där i rätt hög grad satt sin stilla prägel. I sitt rum hade han två arbetsplatser. Den ena arbetsstolen var av honom egenhändigt utskuren ur en stubbe efter en väldig ask, som en gång vuxit utanför hans fönster. Och gardinerna vid detta fönster – det hade utsikt över älven och var nog det, där han oftast satt – höllos åt sidan genom att de lindats ett halvt varv kring varsin underligt utvuxna alstam. De voro en gåva av en församlingsbo, som funnit stammen i ett kärr och delat den på mitten. Båda delarna nådde från golv till tak.

Hösten efter hans avresa hölls biskopsvisitation. Då biskop Lövgren gått husesyn och sett på alla märkvärdigheterna, sade han något om att Wetterlund med sin originalitet balanserade mellan snille och vanvett. Det var väl mest för att något säga, som jag citerade ett ord av Alexander Vinet, som jag någon gång hört Wetterlund anföra, om att alla människor födas som original, men att flertalet dö som kopior. Biskopen genmälte: "Litet kopior måste vi alla bli för att kunna vara till nytta". Jag fruktar, att jag icke då till fullo uppskattade det enkla, sunda förnuftet i den kloke biskopens ord. De ha ju sin obetingade giltighet. Men det stod nog icke klart för mig, att de ju talade om något helt annat, än vad Wetterlund menat.

2. MANNEN.

Den som en gång sett Wetterlund, glömde honom nog aldrig. Minnestecknaren vid prästmötet närmast efter hans död talar om hur bilden av en av det gamla testamentets profeter trädde fram för ens inre öga, då man såg hans kämpagestalt, men också bilden av vikingasagornas hjältar.

Utseendet var originellt. Ej underligt hos denne alltigenom ursprunglige, "originale" och originelle man. Man såg genast, att det var något märkligt och betydande med honom. Ansiktet var inramat i mörkbrunt helskägg, som först sent grånade, s. k. skepparkrans, men läpparna voro rakade och lämnade den finskurna och uttrycksfulla munnen fri. Han skämtade en gång därmed. "Ser du, det här är det rätta skägget för en präst. Det är ett elände att behöva raka hela ansiktet varje dag, så du skall lägga dig till med skägg. Men du skall lämna munnen fri. Församlingen skall kunna se munnen på prästen."

Mest fäste man sig vid den höga, mäktigt välvda pannan och ögonen, i synnerhet ögonen. Hans panna kunde stråla av inre frid. Men över den kunde också vara lägrade fruktansvärt tunga moln, stundom ett vemod, som det gjorde en ont att se. Hans ögon voro klara, skarpa men goda, på något sällsamt sätt lysande, stundom fascinerande. Så blevo de ofta, säges det, då han predikade. Det lär ha varit mycket svårt att då taga blicken ifrån dem. Hur genomträngande hans blick var och hur man hade en känsla av att han såg tvärt igenom en, ha många talat om.

Hans gång bidrog också till att draga uppmärksamheten till honom. Sedan knäleden på det vänstra benet bortopererats, förde han detta vid den något tunga, men snabba gången åt sidan i en bågformig rörelse. – Om hans kroppskrafter berättades många historier, några av dem rent av otroliga. Då han något eller kanske några år före den sjukdom, som på kort tid bröt ner både hälsa och krafter, hade undersökts av en läkare i och för erhållande av en livförsäkring, lär denne ha sagt, att han kanske var den starkaste mannen i Västerdalarne.

Wetterlunds originalitet har framhållits. Det fanns i den onekligen en dragning till det bisarra, en viss förkärlek till det egendomliga, stundom till det abnorma, icke i människolivet men i naturens värld. Man tänke på hans ord om honom och prostens hund, som båda försörjde sig med munnen. Eller man kan tänka på samlingen underligt växta käppar, på alstammarna som gardin hållare eller på hans infall att gömma en underligt formad söndersprängd sten och placera den över några runda stenar, därför att den då hade en viss likhet med en gås, som ligger på ägg!

Främst tänker man dock på hans underliga språk. Varför använde han det? Säkerligen icke – åtminstone icke i första rummet – för att han fann det vanliga religiösa språket utnött och därför formade nya uttryck, som kunde göra starkare intryck. Hans originella språk hade väl då fått en helt annan gestaltning. Som det nu är, kan det icke sägas omedelbart underlätta förståelsen av hans förkunnelse. Den verkliga förklaringsgrunden är väl, att dessa underliga ord, som dock kunde vara så målande och expressiva, bäst gävo form åt det han ville säga: Han yttrade en gång några ord om sitt språk: "Så är det mitt besynnerliga språk, som jag fått så mycket bannor för. Jag har verkligen två gånger försökt skriva om boken på vanligt mänskligt tungomål. Men då har jag fått mycket skarpa varningar från Anden. Så har det blivit mig klart, att jag måste skriva på mitt eget tungomål - och så får den ta det, som kan det". Hade icke Wetterlund fått vara sig själv också i ord och uttryckssätt, så hade han icke förmått att helt släppa till sig, då han stod under Andens direkta ledning.

Under barna- och ungdomsåren hade han satt ihop ett eget språk. Det är ju icke så ovanligt, att barn ha en böjelse att i samvaron med kamraterna hitta på en del underliga ord, som de använda i stället för de vanliga och som blott de invigda förstå. Men Wetterlund var ensam. Och han stannade icke vid enstaka ord. Han byggde upp ett språk, säkerligen med mycket begränsat ordförråd och användningsmöjlighet. Och han kom

ihåg detta språk och tycks ha använt det någon gång på brev-kort till sin hustru, som lärt några ord av det. Jag såg ett vy-kort, skrivet under predikoturnén 1902 på detta språk. Där fanns intet ord likt något av de mera kända språken, utom ett, det som jag förmodar skulle betyda predika eller predikade – en nybildning från senare år.

Mången såg i Wetterlunds originalitet endast detta litet underliga, stundom bisarra. Och dock var det icke det väsentliga. Detta låg däri, att han bevarat det djupast originala, det av Gud givna, som gör att varje människa är något nytt.

Wetterlund såg det som en plikt för människan att bevara detta. Människan själv och den mänskliga sammanlevnaden lede en förlust, då detta utplånades. Men icke nog därmed: han tycktes mena, att bevarandet av det djupast originala främjade Guds vinnande av människan, hans fostran av henne och hennes användande i hans tjänst. Vad Wetterlund själv beträffar, så var han väl för starkt särpräglad och för mycket individualist till hela sin inställning för att kunna "likriktas", även om han icke varit på sin vakt däremot. Underligheterna hos honom, som följde med bevarandet och utvecklandet av det djupast originala, fick man finna sig i. Erik Stave har någonstades talat om att lika litet som man i Israel kunde uppväcka en profet, då man längtade efter en sådan, lika litet kunde man bestämma, hur han skulle bete sig vid frambärandet av det mottagna budskapet – om på en Jesajas sätt eller en Amos' eller en Hesekiels. Man fick taga honom sådan som han var, med hans egenheter och brister och kanske stundom anstötliga uppträdande. Gäller icke det även människor, som såsom Wetterlund fått ett budskap att frambära i samband med deras överväldigande upplevelse av Gud?

Han var rikt begåvad, denne originelle man. Han ägde ett klart, genomträngande förstånd, ett gott minne, en sprudlande fantasi och en rik kombinationsförmåga. Han hade ett varmt hjärta, ett starkt känsloliv och ett vaket sinne för det sköna, åtminstone då det mötte i naturens värld. Troligen fattades

icke heller sinne för det sköna, som kan möta i konstens värld, fast han aldrig fått tillfälle att odla denna sida av sin begåvning. Snarast var han väl misstänksamt inställd mot den estetiska sidan av kulturlivet. Att han levde så ytterligt enkelt, som han gjorde, berodde ju i första hand – bortsett från det ekonomiska tvånget – på hans starka ansvarskänsla för vad han fått att förvalta. Penningar kunde i en värld, där så många lida nöd, användas bättre än till lyx.

Wetterlund var väl icke egentligen mystiker, hur djupa intryck han än fått från mystiken, men onekligen hade han en viss läggning för det mystiska och dragning till det vid sidan av ett djupt behov att förstå, att genomskåda och klarlägga. Lagg därtill en öppenhet och mottaglighet för intryck från olika håll, som gjorde, att han i grunden stod välvillig till all forskning, också till den historiska bibeluppfattningen, som ju i Sverige bröt igenom först efter hans studieår. Men han läste med intresse Staves uppsatser i Bibelforskaren, som han följt allt sedan Myrbergs dagar. Icke minst betydelsefull för honom var gåvan av en ovanlig vältalighet med förmåga att logiskt bygga upp och åskådligt måla, vid sidan av en viss böjelse för abstraktioner. Hån var mycket fyndig och långt i ifrån opraktisk. Hans hustru berättade en gång att hennes förste man varit mycket opraktisk och sett upp till henne med beundran för hennes praktiska förstånd och duglighet. Men Nils var också i detta hennes överman. När det var någon praktisk angelägenhet, som var henne svår, så klarade han i regel lätt upp den. ”Då känner jag mig så dum. Men det är nog hälsosamt.”

Man möter hos Wetterlund flera starkt framträdande motsatser, motsatser så starka, att de skulle hå sprängt de flestas personlighet, och hotade att så göra med hans. Å ena sidan någonting häftigt, våldsamt, av naturen nästan råbarkat, å andra sidan en mycket stor mildhet, ömhet, medkänsla, omtanke, barmhärtighet. Å ena sidan en djup melankoli, å den andra en flödande humor. Å ena sidan en djup och äkta ödmjukhet, å den andra åtskilligt, som hur det än närmare kan karakteriseras, i varje fall icke är ödmjukhet. Å ena si-

dan dragningen till det mystiska, å andra sidan behovet att med tanken genomtränga och klarlägga och ett starkt verklighetssinne. Å ena sidan en levande känsla för det mänskliga förståndets oförmåga och lätthet att acceptera det ofattbara, som möter i Guds ord, å andra sidan en viss tilltro till tankens förmåga. Så långt det är människan möjligt, skall hon göra sitt yttersta för att förstå.

Några av dessa motsättningar må litet utförligare belysas.

Det häftiga, våldsamma, råbarkade, trotsiga, som fanns hos Wetterlund, hade ju hela livet stått under sträng tukt, säkerligen alltifrån tidiga barnaår. Man gissar nog icke fel, om man förmodar, att moderns stränga aga någon gång gällt utbrott av detta lynnesdrag. Säkerligen var han icke gammal, då han själv började hålla det under sträng tukt. Vid sinnessjukdomens utbrott trädde det okontrollerat i dagen. Och ännu vid mognade år tog det sig uttryck i våldsamt vredgade ord.

Så kunde ske, då han från predikstolen angrep synder och laster i församlingen. Visst var det en helig vrede så till vida, att den var framsprungen ur äkta nitälskan för människors frälsning. Och visst var det djup sorg i den. Men man kan svårigen komma ifrån, att det sätt, varpå denna vrede tog sig uttryck, bar blott alltför tydliga spår av detta häftiga, våldsamma.

Så t. ex. då han, efter vad som berättats, med våldsam kraft slagit näven i predikstolen och utropat: "Förbannade flodapack, som har edra gudar i skogen och på banken". Eller det sätt, varpå han lät sin vredes skålar rinna över, då någon i församlingen gjort sig skyldig till en orättfärdighet eller hjärtlöshet. Men det hade, då han dundrade mot det förbannade flodapacket, och vid andra sådana tillfällen legat en sådan sorg och smärta i hans ord, att ingen betraktade dem som en svordom, hur illa än mången tog upp förebråelserna. "Se, flodapacket ville ha sina pengar och sina skogar i fred för Wetterlund, fast han väl kunde ha rätt", tillade min sagesman. Hans obehärskat häftiga ord mot Theofil Bring i en liten broschyr, utgiven i anledning av att Bring uttalat ett ogillande av en del uttalanden av Wetterlund och även varnat studenterna för en

del uppfattningar, som Wetterlund givit uttryck åt, väckte ju bland Wetterlunds och naturligtvis även bland Brings vänner en pinsam uppmärksamhet. Att Wetterlund i det sätt, varpå han angrep Bring, förgick sig, förledd av sina nerver och det våldsamma i sin natur, är ju ofrånkomligt. Någon ånger över det förnam jag aldrig hos honom. Han var bergfast övertygad om att han kämpade för sanningen. Och då han angreps därför – och det av en ungdomens lärare – då var det hans plikt att slå till med storsläggan. Han berättade med tillfredsställelse, att professor Rudin, då någon för honom klagat över det sätt, varpå Bring blivit behandlad, hade svarat: Wetterlund kunde ha varit hövligare. Dock var han medveten om och led under detta häftiga, trotsiga, råbarkade.

Mer än en gång talade han om hur lyckliga de voro, som icke hade en så hård natur att kämpa emot. Stundom raljerade han också med sig själv i anledning härav: ”Du får inte ta efter mig”, sade han vid ett tillfälle, ”för, ser du, jag härstammar från gamla sjörövare”. Och vid ett annat tillfälle: ”Det är egentligen rätt märkvärdigt, att jag kunnat bli en så fin karl, jag, som härstammar från gamla sjörövare”. För att jag icke skulle missförstå honom, pekade hans hustru på den blodiga självvironien i hans ord, fast det var ju tämligen onödigt.

Vid sidan av detta häftiga, trotsiga, råbarkade, fanns det i hans väsen en stor mildhet, ömhet och känslighet och en sällsynt finhet. I vad som berättats om hans kärlek till blom-morna och djuren, främst fåglarna, har ju detta drag trätt fram. Det möter, ganska gripande, i hans varma medkänsla för ”våra vandrande bröder från landsvägarna”, fast han ju aldrig använde detta Bodelschwings kända uttryck utan oför-blommerat kallade dem luffare. Hans prästgård hade, efter vad han icke utan en viss stolthet berättade, gott rykte ibland dem. Tider då strömmen av vandrare var stor, fingo två av dem varje dag ett mål lagad mat. Kommo flera, sade han till dem att gå någon annan stans. Han hade redan givit åt två. Han hade själv varit en fattig arbetare och visste, vad det

var att slita ont. Men han hade för studierna måst skuldsätta sig svårt och hade ännu skulder kvar. Så berättade han själv. Men flodabor påstodo, att de gånger, då han avvisat den tredje och fjärde vandraren, voro få. "Han lät aldrig en behövande gå ohulpen, om han kunde hjälpa", sade en annan. Och sonen till hans värd i Halmstad berättade, att en gång, då han besökte Wetterlund i hans prästgård, hade det kommit åtta eller tio "lodare", som sade sig söka arbete. De fingo alla sätta sig till bords och äta. En av dem hade fullkomligt ruinerade byxor. Wetterlund hade då gått en trappa upp och ur sin garderob tagit fram ett par av sina och givit honom dem. Hans hustru hade förfärad sagt: "Men du har ju tagit dina bästa". Man hör hennes bekymmer. Hon visste, hur svårt det var att få debet och kredit att gå ihop. Wetterlund hade svarat: "Har jag så, så är det gjort". Wetterlund hörde till de relativt få svenskar, som i barnaår provat på vad hunger är. Mången blir av sådana erfarenheter ängsligt försiktig. Wetterlund hade lärt den djupaste medkänsla. – En trött lärarinna kom till honom en sommarsöndag efter gudstjänsten för att tala med honom om sina bekymmer. Han hade strax sett, hur kroppsligt trött och förbi hon var, och bett henne stanna i prästgården. "Vi äro barnlösa. Och du skall vara vårt sommarbarn", hade han sagt – eller något dylikt – "och vi skola pyssla om dig".

Han berättade vid ett tillfälle, hur han varit i Finska kyrkan i Stockholm och hört Vilhelm Montell predika. Antalet åhörare hade visst kunnat räknas på fingrarna. Men det var i Wetterlunds tycke en mycket god predikan. Han stegade vid gudstjänstens slut in i sakristian och sade: "Tack för predikan! Pastorn hade fullt hus, ty hela kyrkan var full av Guds Ande ända upp under takvalven". Han hade icke presenterat sig eller givit sig tillkänna som präst. "Han trodde väl att jag var en prämskeppare", sade han. Säkert är, att han menade vad han sade. Ty det skulle icke ha fallit Wetterlund in att ge erkännande åt en predikan, som han fann dålig, framför allt om den var "oandlig". Men lika säkert är, att han då han gick in i

sakristian, drevs av sitt ömma, känsliga sinne. Det var säkerligen ett oreflekterat behov hos honom att få ge den ensamme, i varje fall till synes föga uppskattade prästen ett uppmuntrande ord. Men det var karakteristiskt för Wetterlund, att detta ord var rätt kort och rätt kärvt. – Då han ej gillade en predikan, skrädde han sannerligen icke orden. Han skrev och berättade om en provpredikan, också den i en stockholmskyrka. Predikanten var mäkta populär och mycket hörd. Det hade icke funnits en tom plats i kyrkan. Wetterlunds omdöme lydde: "Hon var ingen predikan alls, utan en kvasireligiös provvrytteriexposition av andliga varor, som han icke ägde".

Det verkligt fina i hans väsen hade man ofta en stark och omedelbar känsla av. – Om detta verkligt fina var något som från början hörde till hans natur eller om det helt och hållet var ett nådens verk, är svårt att avgöra. Men jag föreställer mig, att det måste i hans natur, så rik på motsatser, ha funnits som ett anlag. Men för visso skulle det ha förkvävts, innan det någonsin fått utveckla sig, om icke Guds ande fått hand om honom, Så sker ju med mångt rikt anlag. Det dör, som frö, redan innan man rätt sett det.

Det har nämnts; att det kunde över hans panna ligga lägrade tunga moln. De kunde komma av vrede eller av att han gick och ruvade över något. Men oftast kommo de av hans djupa melankoli. Hans hustru yttrade en gång, att han ibland kunde se så djupt sorgsen och tyngd ut, ja, förtvivlad, att det skar henne i hjärtat. Att denna melankoli hängde samman med det patologiska drag, som fanns hos honom, är väl tämligen påtagligt. Ett annat uttryck av denna hans melankoli – eller kanske av det patologiska i hans själsliv överhuvud – var väl hans böjelse att överdriva människors ogillande av honom. Så gick han – för att nu nämna ett enda exempel – med pinande farhågor – han sade sig känna, att det var ett attentat planlagt mot honom i andevärlden – under tiden före biskopsvisitationen i Floda hösten efter hans avflyttning. Och han hade fått för sig, att biskopen vid visitationen skulle göra någon

anmärkning mot honom, särskilt mot hans förkunnelse, eller fälla något förklenande omdöme, en fruktan, som naturligtvis var alldeles ogrundad. Men den bottnade i att han för sig själv överdrev det ogillande ord, som biskopen en gång fällt, då han varnade honom för att tända främmande eld på Herrens altare – ett ord, som ju var nog så allvarligt och som måste vara svårt att komma över. Han hade ju hela sitt liv lidit mycket. Och det är ju möjligt, att detta ökat hans melankoli. Att det enstöringsliv, han levde, icke var en hjälp för honom att övervinna den är väl tämligen troligt. Men å andra sidan – utan detta enstöringsliv hade Wetterlund icke varit Wetterlund, antagligen icke gjort de inre erfarenheter, som han nu gjorde, icke nått fram till den klarhet, han nu vann.

Wetterlund var själv medveten om detta patologiska drag i sitt själliv. Kanske hans klara blick för vad nervhälsa i regel betyder för trons liv i icke ringa grad hängde samman med egna erfarenheter och egen kamp. "Var rädd om dina nerver. De kunna betyda mycket för din förmåga att tro, för ditt andliga liv och dess hälsa." Men å andra sidan yttrade han en gång något om att kanske somliga patologiska själstillstånd kunna främja vissa djupa gudsupplevelser och andliga erfarenheter, och att dessa andliga erfarenheter och upplevelser för ingen del behöva vara sjukliga.

Som så många, vilka fått ett starkt drag av melankoli, hade Wetterlund fått den rika humorns gåva. Det var en stundom ganska barsk humor, stundom en aning burlesk, men aldrig vågad. Den återspeglade alltid en själ, som älskade det rena och goda. Tydligen beredde det honom själv en glädje att med gravlikt allvar och utan att en muskel i hans ansikte förrådde, att han visste sig yttra något roligt, säga vad som kom oss andra att brista i skratt. Hans humor kunde spela även i så allvarliga saker som en ämbetsberättelse och det till och med i framställningen av sådant, som för honom var ett djupt lidande.

En dag föll talet av någon anledning vid frukostbordet på domprosten Fredrik Fåhræus och hans väntade presesavhandling.

Wetterlund kom då att säga: "Jag tycker bra om Fåhræus. Och jag är tacksam för att han talar gott om mig. Det är så många, som tala illa om mig". Efter en kort tystnad, litet tryckt, ty man såg, att han blev dystert vid tanken på allt missförstånd och förtal, tillade han lugnt: "Det kan de väl också få göra". Hans fru sade då på sitt innerliga, moderligt smekande sätt: "Nej, jag vill inte, att de skola tala illa om dig. De få inte tala illa om dig". Han svarade med ett oefterhärmligt, sublimt lugn: "Åh, låt dem prata du. De hålla sig med trut själva". – I min ämbetsberättelse till visitationen i Floda citerade jag på flera ställen Wetterlunds berättelse till prästmötet, skriven under de sista veckorna i Floda. Arbetet med den kostade honom en ganska stor möda, så sjuk som han då var. Jag minns, hur den allvarlige biskop Lövgren under genomgången av denna i kyrkan vid åtminstone ett tillfälle brast ut i skratt åt någon av Wetterlunds dråpliga glosor.

Det tredje motsatsparet i Wetterlunds karaktär var ju mellan ödmjukhet och en del egenskaper, som hur de sedan nämnas icke kunna kallas ödmjukhet. Ett närmare precisering är här av nöden. Man fann hos honom å ena sidan en oskrymtad ödmjukhet, som tänkte ringa om sig själv och fordrade litet, å andra sidan en stark självkänsla, som gjorde, att han visste sitt värde och hade svårt att tåla motsägelser och kritik – och väl aldrig riktigt lärde det. Ödmjukheten var äkta, icke skrymtad. Det var ingen tom fras, då han i sina brev kallade sig "ringe vännen". Han menade förvisso vad han sade, då han undertecknade de ovan omtalade verserna, i vilka han anförtrorde liljan i min vård, med orden Usanyntele Pyttax – ord på hans eget språk, som närmast skulle kunna återges med "en stackare, som icke dugde mycket till". Och han menade förvisso vad han yttrade om: "Andens lag", att det var mycket slagg i den boken, eller då han talade om hur litet han visste och hur litet han hade att ge. Om sin studiebegåvning framhöll han, att han alltid varit en medelmåtta. Men den starka självkänslan var lika påtaglig. Så räknade han med, att någon skulle komma att skriva om honom, och uttalade

sin förhoppning, att det icke måtte bliva någon, som – oavsiktligt – retuscherade bort ett och annat, som han själv velat betona, genom att för grundligt översätta hans framställning till ett lättfattligare språk. I hans starka självkänsla fanns väl åtskilligt av geniernas och de rikt och säreget begåvades medvetenhet om sig själva, men också, sammanflätad därmed, vissheten om att han av Gud undfått något, som gav honom en säregen kallelse, för vilken han hade att leva, ett budskap, som han hade att frambära, som, hur anspråkslöst det än var, på ett sätt dock hade en omätlig betydelse, eftersom det var givet av Gud. Tanken går här osökt till aposteln Paulus. Också hos honom se vi, sida vid sida, djup och äkta ödmjukhet, en ödmjukhet, som väl måste förödmjuka de flesta, och ett det starkaste medvetande om sig själv. Han vet, att han har arbetat och uträttat mera än alla de andra. Han vet, att Kristus har aktat honom förtroende värd. Det som gör hans ödmjukhet så djup är framför allt hans starka, alltid levande känsla av egen ovärdighet till den nåd och barmhärtighet, som visats honom, och hans lika levande, övertygelse om, att han var, vad han var, endast genom Guds nåd, endast genom att Kristus använde honom. Också i Wetterlunds ödmjukhet ingick – så är författarens övertygelse – som något väsentligt, ja, som det djupaste och bärande, samma dubbla medvetande. Hos Paulus synes detta medvetande ha varit så dominerande, att ödmjukheten triumferade över allt – eller över nära nog allt – köttsligt i hans starka medvetande om sig själv. Dit hade Wetterlund icke kommit, åtminstone icke förrän alldeles mot slutet av sitt liv.

Vidare: hans ödmjukhet kom honom att fordra så litet för sig själv, den fattige torparpojken, som fått så mycket, men som Gud måste hålla i så sträng tukt. Den gjorde honom så tacksam för också den minsta vänlighet. Men i viss mån kontrasterande häremot se vi hans stora – det kan gott sägas: ovanligt stora – oförmåga att foga sig i förhållanden, som han ej riktigt gillade, och hans oerhört starka reaktion mot allt, som smakade tryck. Att ödmjukheten också i detta avseende var äkta är höjt över varje tvivel. Den torftiga livsföringen var

ju en ekonomisk nödvändighet. Men, Wetterlund var nöjd med den. Det torftiga brödet, alltid njutet under ekonomiska svårigheter, var för honom en Guds gåva, för vilken han tackade. Vem var han, att han skulle begära mera av jordiskt gott? Men kanske smög det sig in ett lurande högmod i denna ödmjuka förnöjsamhet: Det var större att så vara oberoende och nöjd än att behöva ha komfort och kanske lyx omkring sig för att känna trivsel och tillfredsställelse. Han uttalade sig en gång litet föraktligt och mycket medlidsamt om dem, som behöva detta. – Men lika äkta, som hans ödmjuka anspråkslöshet var, lika påtaglig var hans nämnda svårighet att foga sig i vad han ej gillade eller ej tyckte om, och den nämnda reaktionen mot allt, som smakade tryck.

Detta drag hänger givetvis nära samman med hans starka självkänsla. Det kan ju kallas högmod, bottnande i själva naturgrunden av hans personlighet. Det hade vuxit sig starkt, ej kuvats, av många erfarenheter under barna- och ungdomsåren. Men det hängde också – och det vill författaren kraftigt understryka – samman med hans starka rättskänsla. Denna rättskänsla, som växte till ett heligt patos, hade fostrats stark under barna- och ungdomsåren. Man tänker på moderns föredöme och lärdomar, men också på det sätt, varpå han omnämner föräldrarnas i hans tycke allt för stora dagsverksskyldighet och på hans ord om att modern hörde till proletärernas föraktade stånd och hade att bära detta stånds mångtusenåriga ve.

Många av hans ord dallra av denna hans reaktion mot tryck och förtryck, på en gång den förtrycktes protest och rättfärdighetskänslans harm, mest det senare, ty hans reaktion är som starkast, då det gäller andra: modern, arbetarna, de, små, de pinade djuren. Det finns människor, som synas ha relativt lätt att lära ödmjukhetens svåra läxa. Till dem hörde nog icke Wetterlund. Den ödmjukhet, han kommit fram till, framstår, såsom något han lärt i Guds skola – och haft svårt att lära.

– Han kände de många former; som högmodet kan uppträda i, och de skickligt maskerade vägar på vilka det i förklädnad kan vinna insteg i ett människohjärta så, som endast den kan känna det, som måst kämpa däremot ända till blods.

Två drag hos Wetterlund, som också voro starkt framträdande, ha här skymtat: hans rättfärdighetskänsla och hans tacksamhet. Den förra må endast ytterligare understrykas. Möjligen borde, till vad som sagts, fogas den reflexionen, att detta drag ytterligare skärptes av den kristna fostran han fick, av den kristna grundsyn, som han fick med sig ut i livet från föräldrahemmet, samt att den betytt mycket för hans andliga livsutveckling och hans teologiska tänkande.

Om hans tacksamhet, som synes allt större och allt ödmjukare med åren, må däremot några ord tilläggas. Ingen, som läser hans barndomsminnen, kan gärna undgå att lägga märke till hur ofta han vid nämnandet av en hjälp eller vänlighet, som visats honom, fogar orden: "Gud löne honom, Gud löne henne i de levandes land!" Och då man läser hans sändebrev – hur ofta och hur stark möter man icke hans tacksamhet!

Hans tack till vänner var aldrig utbroderat, alltid kort, enkelt, stundom kanske en aning kärvt. Men det grep. Man förnam äktheten och värmen däri. Allra varmast blir det, då han tackar för gemenskap i anden. "Den hör evigheten till", tillägger han ibland. Det är påtagligt och "naturligt", att också tacksamheten mot människor fördjupas, i samma mån som hans blick lär sig bättre se Guds godhet, tålmod och barmhärtighet mot honom, ovärdige man.

3. DEN KRISTNA MÄNNISKAN.

Wetterlund var arvtagare till ett rikt andligt arv. Han hade kämpat med Gud och låtit sig besegras. Han var fostrad i lidandets skola. – Detta jämte uppsalaårens intryck och lärdomar har haft ett avgörande inflytande på hans andliga liv.

Det rika andliga arvet var främst förmedlat av modern. Till sin grundbeståndsdel kan det karakteriseras såsom västsvenskt fromhetsliv. Utom från bibeln och söndagens gudstjänst i Slättåkra kyrka, där det säkerligen var "rätte lärare!", som förkunnade ordet, hämtade hon sin andliga näring ur böcker av Luther, Arndt och Roos samt Nohrborg. Det ger ju en

rätt så god bild av det andliga liv, som modern levde och som under de mottagliga barna- och ungdomsåren mötte honom i hennes fostran och föredöme. Ofta framhöll han, vad modern hade betytt för hans andliga liv. Tidigt slog hennes lärdomar rot i hans själ. Det förefaller, som om han aldrig känt någon tvekan om valet av kall, då studiebanan öppnades för honom. Med den brinnande lust att studera, som väcktes genom konfirmandlärarens ord till modern, torde tanken på prästens kall varit förknippad såsom något självklart. Vad det andliga arvet från modern och hemförsamlingen betydde som en förberedelse för det andliga genombrottet och som en hjälp i de själsstrider, som detta kostade honom, är ju omöjligt att bestämt ange. Han talar i "Andens lag" om det betydelsefulla, som skett, då Guds ord icke längre för en människa är att likna vid ett utsäde, som ligger i magasinet, väntande på att bliva utsått, utan har blivit detta och slagit rot i hennes hjärta. Hjärtat är då "besått". Så var Wetterlunds hjärta från tidiga barnaår.¹⁴

Att döma av de sparsamma upplysningar, som finnas måste studieårens själsstrider ha varit fruktansvärt hårda. Det var många svåra frestelser till "vantrö och förtvivlan", som då samverkade och gjorde kampen så svår och farlig: de ekonomiska svårigheterna, i vilka han icke såg någon ljusning, den av umbäranden och sjukdom framkallade kroppsliga svagheten och framför allt den själsliga depressionen och de upprivande inre striderna. Han kämpade med tvivel. Men mot tvivlen kämpade hans vilja att tro, hans behov av Gud, hans med Guds ord "besådda" hjärta. Mycket måste det uppfordrande minnet av moderns trosstarka undergivenhet under Guds mäktiga hand ha betytt i kampen mot tvivlen och mot hans av honom själv ofta omvittnade upproriskhet och trotsighet.

Hans hemska beslut att taga sitt eget liv och förberedelserna för att verkställa detta beslut visa hur djup förtvivlan var, hur svår kampen och hur nära nederlaget. Han berättade mig en gång om det och om de upplevelser, som stodo i samband med det, vida utförligare än han gjort det för sina konfirmander i Torsång. Han hade legat på Akademiska sjukhuset i Uppsala.

När han utskrevs, hade sommaren kommit. Alla, som han kände, hade lämnat staden. En kamrat hade upplåtit sitt torftiga rum åt honom under ferierna. Snart stod han fullkomligt utblottad. I sitt rum fann han en strut med socker. Detta delade han upp i ett antal små dagsransoner, som blevo hans enda föda. De små krafterna försvunno snabbt och med dem initiativ och förmåga att motstå den mörka förtvivlan, som fyllde honom. Så kom en dag, då den sista lilla sockerransonen var förtärd. Wetterlund hade hestämt sig för att då taga sitt liv.

Och han hade tagit fram rakkniven för att fullborda sitt hemska uppsåt. Då, när han förde kniven mot strupen, så berättade han, kände han, hur rummet liksom fylldes med svavellukt och munnen med svavelsmak och han liksom hörde ett hånskratt. Full av fasa kastade han kniven ifrån sig med tanken: "Nej, aldrig detta, Vad jag än kan komma att gå igenom, vad kropps- och själslidande som helst, men aldrig detta". – Kort därefter knackade det på dörren, och hjälpen kom. En i huset boende kvinna hade sett honom och tyckt, att han såg så betryckt ut, att hon ej fick någon ro. Hon måste höra eftet, om det var något, han behövde hjälp med.

Från denna strid, i vilken nederlaget varit så nära, visste Wetterlund med en visshet, som säkerligen intet kunde rubba, varifrån frestelsen till otro och förtvivlan kommer, och vem det är, som väcker trotset och det upproriska sinnet till liv eller blåser under det, tills det blit en våldeld, som hotar att ödelägga allt. Men det sätt, på vilket han bevarats från att fullborda sitt syndiga förehavande, den sällsamma upplevelse, som så lät honom se klart, betydde en spirande första-handsvisshet om att Gud icke släppt honom, om Guds ' barmhärtighet och makt att hjälpa. Tvivlen på Guds tillvaro fingo väl aldrig mera samma makt över honom, som de stundom haft, hur mörkt det än blev. Men det betydde icke att han hade frid med Gud.

Gud var för honom en förfärande eld i sitt krav på honom. Gud hade segrat över honom så till vida, att trotset hade fått en avgörande knäck; och han var villig att gå in under Guds rättfärdighetskrav. Och han såg, att det låg trofast barmhärtighet i

att Gud så gripit in. Men det stod outplånligt fast för hela livet: Gud är sträng och fordrande i sin kärlek, det är fruktansvärt att göra Gud emot. Den vunna segern – ty att låta sig besegras av Gud är ju alltid djupast sett att vinna seger – betydde seger över en fruktansvärd frestelse, men icke en slutseger i den meningen, att han gick ut ur den med vunnen visshet om förlåtelse och om barnaskapets nåd. Innan han nådde dit, återstodo hårda strider och sträng fostran, under vilken han ständigt på nytt upplevde detta: Gud tar det noga med att vi lyda hans bud.

Den stränga skola, i vilken Wetterlund fostrades av Gud, var till stor del lidandets skola. Med lidandet blev han tidigt förtrogen, och i lidandets skola gick han hela livet. Om han skrivit sin 'lidandeskatalog', skulle den bl. a. ha upptagit: umbäranden och försakelser, bekymmer för det dagliga brödet och för det tryckande skuldernas förräntning och betalning, vid åtminstone ett tillfälle för hotande konkurs, sjukdom och plågor, frestelser, själsstrider och anfäktelser, misskännande och ont rykte, visserligen vid sidan av beundran.

Vi minnas hans ord om modern, att hon lärde sig älska lidandet. Lärde Wetterlund detsamma? I varje fall fick han ett stort förtroende till lidandet som ett outhärligt medel i Guds hand till människans fostran, i synnerhet då det gäller en motspänstig och styvnackad, i sig själv hårt inkrökt människa.¹⁵ Om sin knäskada och det lidande, den inneburit, sade han en gång, att Gud utan det aldrig rått på honom. På försättsbladet till ett nytt testamente, kvarlämnat i Floda, hade Wetterlund präntat: "O, Gud giv mig ett fullt mått av tårar". Han berättade en gång, hur han under ett samtal med professor Rudin sagt något om att om Gud toge så hårda tag med alla andra, som han gjort med honom, så borde alla bli omvända. Rudin hade svarat: "Akta dig för högmod!" Wetterlund tillade, då han berättade detta: "Tänk, att gubben såg hur stor den faran då var för mig". Om synen i Kvaldalen år 1904 och orden om att lida ut, vad ut måste, och att lida in, vad in måste, har förut berättats.

Denna djupa förtrogenhet med lidandet måste, i varje fall vid vissa tidpunkter, i vissa situationer, inneburit en källa till fres-
tande tankar, till klagan och knot och en hård påfrestning för
lynnet, särskilt svår på grund av hans ömtåliga nervliv.

Bakom hans ord i "Andens lag" om att människan icke är full-
frestad, icke har vunnit slutsegern över frestelsen, förrän den-
na mött henne och hon segrat över den, då hon var försvagad
genom kroppsligt och själsligt lidande, ligger väl egna erfaren-
heter. Vad han så upplevat, hjälpte honom att förstå det stora,
det underbart stora i Kristi seger över korsets lidandesfrestelse.
Men framför allt betydde den djupa förtrogenheten med lidan-
det, därför att han tog det ur Guds hand, att han fick göra
många trosstärkande erfarenheter av hjälp, yttre och inre, i li-
dandet och i den frestelse och nöd det medför, och att hans
gudsförtröstan fick den djupa och innerliga ton, som den får,
blott då den hänger samman med en djup och villig undergi-
venhet under Guds vilja. Att denna fostran i lidandets skola
måste ha betytt mycket för hans fostran, hans "övning" i bö-
nens barnakonst, behöver icke särskilt nämnas. Att ständigt
behöva se Gud i händerna för att få den nödvändiga hjälpen,
den nödvändiga kraften, är ju en fostran till bön såsom intet
annat. Det ligger också nära att förmoda, att denna djupa för-
trogenhet med lidandet haft en icke ringa betydelse för den dju-
pa innerligheten i hans gudsförhållande.

Wetterlund skulle kanske själv ha opponerat sig emot påstå-
endet, att han gått i lidandets skola. Hur stort förtroende han
än hade till lidandets fostrande betydelse, använder han aldrig
uttrycket lidandets skola. Kanske skulle han ha sagt: "Jag har
fostrats i Andens skola. Och det måste varje kristen göra. Och
i Andens skola är lidandet ett av de medel, som Gud använder
sig av för att få människan att lyssna och lära."

De drag, som författaren menar voro de mest utmärkande i
Wetterlunds fromhetsliv, ha här skymtat: hans levande guds-
förtröstan, hans övertygelse om djävulens existens och farliga
makt, det djupa etiska allvaret och den livslånga helgelsekam-

pen, däremot icke kristocentriciteten, det djupa draget av mystik och den i viss mån eskatologiska inriktningen.

På hans djupa och levande gudsförtröstan såg jag många sköna och gripande exempel. Några må anföras.

En dag under de sex veckor, jag var tillsammans med honom i Floda, innan han lämnade sitt hem, berättade han hur svårt han haft det för ett år sedan. Han var då en bruten man, nedtyngd av sjukdomen och tryckt av ekonomiska bekymmer.

Hans stora skulder ha ofta omnämnts. Möjligen hade han skulder, redan då han lämnade läroverket i Halmstad. Studietiden i Uppsala hade blivit relativt lång. Skulderna hade ytterligare vuxit genom de lån, han upptog för att försörja sina gamla föräldrar, det utslitna torparfolket. En dryg sjukhusräkning skulle nu betalas. Vidare skulle den sista inbetalningen på skulden göras – han var då 54 år gammal – och medel anskaffas för en badortsvistelse, som läkaren förklarat vara oundgängligen nödvändig. Han gjorde intet försök att utmåla sina och hustruns svårigheter i denna situation. Han endast nämnde, de stora summor, som skulle ut, och att han ej visste, varifrån han skulle få dem. Och så berättade han, så oändligen stilla, att när nöden var som störst, då hade hjälpen kommit i form av skogsmedel, som han ej hade haft en aning om att han skulle få. De räckte till alla de förestående utgifterna.

Han slutade med orden: ”Det går så bra, bara man tror på Gud. Ty Gud har aldrig bråttom, men han kommer aldrig för sent. Det är det märkliga med hans hjälp”. Jag glömmar aldrig klangen i hans röst och det inåtskådande uttryck, hans ansikte fick. Den sommar jag var i Floda, råkade jag cykla omkull och skada mig ganska illa, så att jag fick ligga gipsad flera veckor. Wetterlund skrev i anledning därav: ”Du hjulade bäst, då du hjulade omkull. Vilken fara hotade dig på den väg, som du icke fick gå? Ingen dödlig vet det, intet dödligt öga såg den. Men, fadern i himmelen såg den, och han skyddade dig, på sitt eget sätt. Och det är alltid vist och kärleksfullt.”

Vi minnas också, att han 1901, efter det för honom misslycka-

de, valet till komministraturen i Jakob telegrafiskt förbjöd sina vänner att överklaga valutgången, emedan han så fruktade att gå emot Guds ledning: blott då man följer den och går in under Guds skickelser, kan man ha trygghet och vänta välsignelse. Ett av de svåraste trosproven hade han att bestå, då det blev honom en samvetssak att lämna kyrkoherdetjänsten i Floda. Han bestod ju provet men greps därvid dock av bävan. Vi minnas hans berättelse om hur Gud kom honom till hjälp, hur han hörde en röst, som lovade honom att sörja för hans ekonomi, och bjöd honom att vara utan bekymmer för den. Och han kom icke på skam. När han dog, hade han inga tillgångar. Värdet av det torftiga boet räckte icke till begravningen. En vän sörjde för den. Men där funnos inga skulder.

Denna starka tro på Guds försyn, på Guds hjälp och Guds ledning också i jordiska ting hängde förvisso samman med vad han sett i moderns liv och med vad han själv under tidiga år upplevat. Den hade vuxit sig stark genom erfarenheterna av Guds nåd och hjälp i skiftande svårigheter och prövningar. Men knappast berodde den därpå. Minnet av vad som varit, är aldrig tillräcklig trosgrund, om nuets svårigheter bli tillräckligt stora och prövande. Djupast berodde den hos Wetterlund, liksom alltid, på att Gud var så stor, så mäktig och levande för honom som han blir, blott då han mött med sitt omutliga: du skall, du skall icke; och dömt människan, dömt henne så, att hon förnummit det innerst i sin varelse, och – och det är det djupast avgörande och trosskapande – benådat henne i Jesus Kristus. Det hade Wetterlund upplevat så starkt, som blott få gjort det. Då skapas den bärande vissheten om att Gud är kärleken och en kärlek, som verkligen frågar efter människan.

För Wetterlund var det intet bildligt talesätt i det första Petrusbrevets ord: "Varen nyktre och vaken! Eder vedersakare, djävulen, går omkring som ett rytande lejon och söker, vem han må uppsluka". Och oerhört starkt kände han nödvändigheten att hörsamma den följande maningen: "Stån honom emot, fasta i tron, och veten att samma lidanden vederfaras edra

bröder här i världen". Med smärta och oro citerade han mer än en gång ordet: "Hela världen är i den ondes våld".

Någon gång, troligen år 1917, telefonerade han och bad att få höra mina tankar om förslaget, att frånskilda skulle få rätt till kyrklig vigsel. Jag svarade, att olika synpunkter brottades inom mig. I alla händelser kände jag starka betänkligheter inför det. Men jag undrade, om det kanske låge något riktigt i den uppfattning, som nyligen av en prästman med stort anseende hade framförts, enligt vilken kyrkan icke påtager sig något ansvar för om äktenskapet vore etiskt berättigat eller icke ur kristen uppfattning utan endast påminde makarna om vad Guds ord säger om äktenskapet och frambure dem och deras framtida liv i förbön. Wetterlund svarade kort men oerhört allvarligt: "De tankarna äro från den onde. Akta dig att släppa in dem och så ge honom makt över dig." Detta berättas för att illustrera hans visshet om den ondes makt att ingiva tankar, genom vilka människan komme bort från sanningen och den enkla lydnaden mot Gud, att ge kraft åt ond vilja och vilsefarande strävan.

Wetterlunds förvissning om den onda andemaktens farlighet vilade till en del på egen erfarenhet.

Den ovan berättade, sällsamma erfarenheten från en av hans livs mörkaste stunder var nog inte alldeles enastående i Wetterlunds liv.

Om jag minnes rätt, talade vi vid något tillfälle om sådana erfarenheter och om möjligheten att förklara dem rent psykologiskt. Jag minns icke, om han trodde på möjligheten av att sådana erfarenheter skulle kunna restlöst förklaras på psykologisk väg. Troligen gjorde han det icke. Men han var fullt på det klara med, att även om så skulle vara fallet, det därmed alls icke är sagt något om att det icke skulle finnas en andlig verklighet bakom den psykologiska upplevelsen, en andlig verklighet, som s. a. s. återspeglas i den.

Det vore emellertid ett misstag, om man menade, att hans allvarsmättade ord: "Djävulen finns. Det vet jag, ty jag har personlig bekantskap med honom", endast åsyftade sådana

upplevelser. Minst lika mycket syftade de på erfarenheter, gjorda då han i sina själsstrider och ofta i livet känt sig stå emot en mäktig fiende, en listig, beräknande ond vilja, redo att fresta och snärja, att blåsa under den egna begärelsen, att vilseleda, att intala hjärtat modlöshet och bitterhet och trots.

Och vad han så upplevde stämde med bibelns ord. Det var mot ondskans andemakter, som striden stod. Hans kärlek till Uppenbarelseboken måste därvid ha haft sin stora betydelse. Den skärpte hans blick för livet och världshistorien såsom en väldig strid, i vilken Gud kämpar mot ondskans makter och människan kämpar med eller mot honom.

Den starka känslan för allvaret i Guds rättfärdighetskrav försvagades givetvis icke av denna hans djupa förnimmelse av den onda andemaktens närvaro och farlighet. Och för allvaret i hans helgelsekamp och hans böneliv måste den ha utgjort en mäktig sporre. Dock bottnade den icke däri utan i hans gudstro, i hans gudsbild och i hans uppfattning av trons och frälsningens innebörd. Han visste av egen erfarenhet som stämde väl med bibelns ord, hur Guds dom och vrede vilade över människan, då hon bröt mot hans bud. Och han kände det fruktansvärda i att leva under Guds dom och vrede. Ofta talade han i våra samtal om det ofrånkomliga sambandet mellan sådd och skörd: den som sår synd, får skörda straff. Wetterlund var icke rädd för att söka predika in fruktan för syndens farlighet, för Guds vrede och straff. Men samtidigt tröttnade han aldrig att framhålla, att det enda fullödiga motivet för görandet av Guds vilja, det enda, som håller måttet inför Gud, är kärleken, den kärlek, som väckes, födes, skapas – han har olika uttryck – i en människas hjärta, då Guds kärlek där blir utgjuten. Hans förkunnelse och hans konfirmandundervisning och enskilda själavård voro i hög grad präglade av detta etiska allvar. Därför intogo också Bergspredikan och 1 Kor. 13 en rangplats.

Med detta etiska allvar sammanhänge givetvis nära hans näst asketiska livsföring. Mer och mer såg han det som ett kärlekens ofrånkomliga krav att leva så enkelt som möjligt,

för att så få möjlighet att hjälpa. Säkerligen fann han också denna livsföring god för andens liv. Men å andra sidan var tanken att Andens inneboende i människans hjärta och herravälde över henne skulle kunna främjas genom fasta honom främmande. Hans trötta nerver bidrogo väl till att han tvärtom kände behovet av riklig näring. Hans kost var mycket enkel men närande och riklig. Och ända till något av de sista åren i Floda njöt han sin pipa tobak. Anledningen till att han beslöt upphöra med ”denna last”, var dock icke önskan att spara några ören om dagen för att få mera att ge bort. Så hade väl blivit fallet, om han fortsatt att röka till de sista åren i livet.

Han kände sig ofri under nikotinbegäret och fann denna ofrihet hindersam och förnedrande. Men att sluta röka visade sig vara ganska svårt. Till sist beslöt han att göra processen kort, öppnade fönstret och kastade ut pipan – den enda han hade – i den djupa snön, där den strax begrovs. Men redan dagen därpå stod han icke ut längre. Han skickade sin arrendator att leta reda på den. Men då denne lämnade honom pipan, hade han känt sig djupt skamsen. Att kasta pipan ut genom fönstret och så veta, att han icke kunde få en rök, var tydligen en olämplig metod. Det ökade begäret. Nu lade han i stället pipan på skrivbordet, där han varje dag måste få se den och knappt kunde undgå att röra vid den. Den skulle liksom säga: ”Tag mig, om du är en sådan stackare, att du icke kan låta bli”. Men från den dagen hade Wetterlund aldrig rökt.

Om hans inställning till vissa sidor i kulturlivet har förut talats. Den kuhde i viss mening kallas asketisk. Men knappast var det annan askes, än den varje kristen borde öva: avhållsamhet från det som för honom innebär en fara, en frestelse. Och Wetterlund drog därvid gränsen hellre för snäv än för vid.

Hela hans uppfattning av helgelsens innebörd, mål och väg torde kunna uttryckas i orden: Andens lag, skriven i människans hjärta, Kristus, genom Anden härskande över människan. Att vara helgad var för honom att vara lyhörd för Anden, ledd av Anden, lydig mot Anden, buren av Anden. Och detta är

i sin ordning en fråga om tro, levande, av Gud född tro, växande i tro, övning i tro, både i trons tillit och i trons lydnad.

Förmodligen var det Rudin, som först gjorde Wetterlund bekant med mystiken. Han läste Böhme och von Baader, troligen också andra. Dessa namn antydde väl den riktning inom mystikens brokiga värld, som Wetterlund kände sig dragen till. Den mystik, som ringaktade kunskap i andliga ting, hade ingen lockelse för honom; därtill betydde rätt och sund lära för mycket. Om han såsom en del mystici i den inre upplevelsen såg en väg till djup och säker kunskap, är ovisst. I varje fall kunde denna kunskap icke ersätta och icke få strida emot den bibliska uppenbarelsen. Det som drog honom till mystiken, torde ha varit innerligheten i dess gudsgemenskap och – framför allt – omedelbarheten i dess gudsupplevelse. Om man med en kristen mystiker menar en kristen, för vilken innerligheten och omedelbarheten i gudsumgängelsen och gudsupplevelsen stå som något grundväsentligt för fromhetslivet, så var Wetterlund förvisso mystiker. Men om man med mystiker menar en människa, som på en särskild väg söker att åstadkomma de inre, andliga upplevelserna och så vitt möjligt göra dem till något ständigt återkommande och varaktigt, då var Wetterlund icke mystiker. Och denna senare mening får väl anses vara riktigare, då ju innerlighet hör med till all levande kristendom och då den gudserfarenhet och gudsupplevelse, som sker genom Skriften, förvisso ställer människan omedelbart inför Gud.¹⁶ Wetterlunds fromhetsliv var också främmande för mystikens speciella andaktsövningar. Han yttrade visserligen en gång till en vän, att han i stunder av betryck hade känt en lisa i att andas stilla och vid inandningen tyst säga: "Hjälpl!" och vid utandningen: "Gud!" Det är ju, en inom mystiken vanlig erfarenhet.¹⁷ Men det ger ju icke ensamt rätt att tala om mystikens speciella andaktsövningar.

Kan man tala om ett eskatologiskt drag i Wetterlunds fromhetsliv? Den första tidens kristna liv var ju starkt eskatologiskt bestämt. Det innebar väl främst dels en levande väntan på Herrens snara ankomst, dels också en fröjdefull visshet om att

den yttersta tidens, den kommande tidsålderns krafter redan nu voro verksamma. Aterfinner man dessa drag i Wetterlunds fromhetsliv? Längtan efter Herrens ankomst fanns där förvisso. Och även väntan. Men väntan var på visst sätt modifierad av den tolkning han gav Uppenbarelseboken. En del förutsägelser skulle först få sin uppfyllelse, låt vara att detta kunde ske fortare än någon anade. På frågan om den kommande tidsålderns krafter nu vore verksamma i denna syndens och dödens värld, skulle Wetterlund ha svarat: "Ja, men icke så, som de skulle ha varit det, om kyrkan i stort vore brudförsamlingen".

Och dock levde Wetterlund på den urkristna församlingens sätt i levande väntan, fastän väntan i viss mån var annorlunda inriktad. Han levde i väntan på profetiornas uppfyllelse, på de sista tidernas kamp och Herrens ankomst.

Han spejade och följde tidshändelserna och sökte förstå – i profetians ljus – vad som rörde sig i tiden och i djupet av människornas själar. Vi levde i slutet av det sjätte världsriket. Vi skymtade det sjundes gryning, Och i den stundande lidandestiden skulle Anden på nytt bli verksam i samma kraft, som den var det den första kristna tiden.

Att den enskilda andakten, främst bönen, bibelstudiet och allt som hör med till en evangelisk övning till gudaktighet, betydde mest för Wattedunds uppbyggelse, torde ha framgått.

Däremot är det svårt att säga, vad församlingens gudstjänst betydde för honom. Att han kände sig stärkt och uppbyggd av att få förkunna ordet, är säkert. Han skrev en gång, någon av de första vintrarna i Stockholm, och berättade, att han predikat i en liten krets. Han tillade: "Det var skönt att åter känna sig fyllas iv Anden." Under åren som församlingspräst var han alltid, utom tiden i Leksand, ensam präst i församlingen och hade sällan eller aldrig tillfälle att vara "åhörare". Senare orkade han endast undantagsvis delta i en gudstjänst. Än svårare är det att besvara frågorna om vad hans dop och vad nattvarden betydde för honom. I ett brev från stockholmstiden skriver han: "Jag och min hustru ha alltid tagit nattvarden i statskyrkan, men vi ha nu i många år icke tagit den varken i statskyrkan el-

ler annorstädes. Och vi känna ingen saknad därav. Ty i all vår mat och dryck äta och dricka vi Kristus, emedan allt är skapat i honom, till honom och allt har bestånd i honom (Kol. 1: 15-17). ” Vad man nu tänker om dessa Wetterlunds ord, icke visa de förståelse för nattvarden såsom *communio sanctorum*, över huvud icke för nattvarden såsom nådemedel. Och tämligen säkert hade han tidigare en annan syn på nattvarden.¹⁸

4. PRÄSTEN.

Som präst var Wetterlund framför allt lärare och själasörjare. Och undervisningen syftade alltid till att vara ett led i vården om själarna. På tre vägar utövade han sin själavård: genom predikan, konfirmandundervisning och enskild själavård.

Med detta skall på intet vis sägas, att han på något sätt misskötte de yttre sidorna av sin kyrkoherdetjänst. Tvärtom. Men det var icke intresse utan endast den starka plikt- och ansvars-känslan, som drev honom därtill. Han saknade, som redan framhållits, icke praktisk begåvning, icke heller den praktiska begåvning, som kräves för att väl sköta en pastorsexpedition. För egen del måste jag bekänna, att jag aldrig sett en bättre och samvetsgrannare skött pastorsexpedition, och aldrig någon, där papper och handlingar voro så systematiskt väl ordnade i ett antal kartonger och skyddspärmar. Och den systematiska ordningen var sådan, att det svårligen kunde komma en skrivelse som icke hade sin plats given. Kyrkböckerna voro förda med den mest minutiösa omsorg. Stilen var skönskrift, vacker prän. Vederbörande kontraktsprost sade också, att det icke fanns en kyrkoherde i kontraktet, som överträffade Wetterlund i ordning och punktlighet. Då han visade mig expeditionen, tog han till sist fram en rymlig, ny och ren säck, som låg hopviken och lättillgänglig i ett hörn. I händelse av eldsvåda skulle kyrkböcker och handlingar snabbt stoppas ner i denna och kastas ut. Jag finge icke tänka på att rädda något annat förut, varken av hans eller min egendom.

Wetterlunds ofta uttalade ovilja mot expeditiönsarbete och andra "världsliga göromål" i ämbetet berodde helt på att de splittrade hans sinne och så blevo ett hinder för den egentliga prästgärningen. Troligen arbetade han ganska långsamt, då han hade sådant arbete före. Delvis berodde väl detta på hans oerhörda samvetsgrannhet och omsorg, delvis på, att det uteslutande var pliktarbete. Men det svåraste var icke, att detta arbete krävde så mycket tid. Han talade en gång om hur svårt ja, mer än svårt det var, då han i en meditation hade riktigt kommit in i t. ex. ett Skriftens ord och det så kom någon, som skulle ha ett frejdbetyg. Det var ju intet tidsödande arbete att skriva det. Men besöket gjorde, att han sedan kanske ej kunde komma in i den tanke, som kort förut syntes honom så klar och fruktbärande. Någon gång blev det ett samtal, som gjorde, att han ändock var glad över avbrottet.

Uttalanden om Wetterlund som predikant ha anförts från olika församlingar. Av tillgängliga upplysningar att döma måtte det, som utmärkte hans förkunnelse, då han stod på höjdpunkten av sin gärning, redan under de första präståren ha varit karakteristiskt för den. Om språket har redan talats. Det blev säkerligen icke mindre originellt med åren. De egendomliga, av honom bildade orden blevo tvärtöm flera. Men de ägde en stor pregnans. För den, som icke tog anstöt av dem utan gjorde sig mödan att tränga igenom till vad han menade, kunde de ofta kasta ett nytt ljus över en sak. – Allvaret och strängheten, varmed han förde fram Guds krav på människans hjärta och liv, blevo ingalunda mindre med åren, icke heller hans förmåga och mod att hålla räfst- och rättarting med församlingen i anledning av inom den rådande synder. Det har omtalats, att han under de första åren, då någon grovt syndat mot kärlekens eller rättfärdighetens bud, kunde, utan att nämna något namn, i en predikan avstraffa och brännmärka de synder, som denne gjort sig skyldig till, och därvid låna konkreta drag från det ifrågavarande fallet, så att alla måste tänka på ifrågavarande person och denne kände sig ställd på skappallen. Han hade de första åren i Floda stundom gjort

på samma sätt. Man berättade om två fall. Det ena gällde två bröders ovänskap, det andra en sons hjärtlöshet mot de gamla föräldrarna. De sista åren skedde ett sådant utpekande ytterligt sällan. Det undervisande momentet i predikan var från början starkt och blev väl snarast starkare med åren. Vid sidan av detta fanns i hans predikan icke sällan ett polemiskt drag, särskilt omvittnat från Leksand. Vi möta denna polemik i den refererande delen. Den bottnade i hans övertygelse, att predikan måste riva ned falska tröstegrunder och villfarelser för att kunna bygga upp. Om man med lagpredikant menar en predikant, som är stark i att framställa lagens krav men icke mäktar att låta evangeliet fullt och helt komma fram, så var Wetterlund förvisso icke en lagpredikant. Ty han hade gåvan att förkunna evangelium som en Guds kraft till frälsning, fast han icke ville veta av ett "slippa-evangelium". Men alla förstodo honom icke på den punkten.

Hans predikoämnen voro ofta mycket originella och djärva. En äldre prästman, som hört en långfredagspredikan av honom i Leksand, berättade, att han som ämne då hade haft: "Tänk på stocken! Håll balansen!" Och pastor Jonsson berättade, att han som ämne för en påskdagspredikan hade haft: "Skjut Satan !" Den förra började ungefär så: Om man vore tvungen att taga sig över till andra stranden av älven genom att balansera på en smal stock, då gällde det allt att hålla balansen och icke kliva fel. Den farliga balansgång, som många timmerflottare måste företaga, kanske gav anledning till ämnet. Anledningen till den andra predikans ämne var ju given med den gamla seden att avfyra skott vid påsktiden för att skrämma bort trolleri, innan kreaturen snart skulle släppas ut. Den måste ha talat om segerliv i den uppståndnes kraft.^{18a}

Då Wetterlund predikade, stod han sällan stilla på predikstolen. Ofta var han mycket rörlig och gestikulerade betydligt. Hans minnestecknare vid prästmötet efter hans död talar om hur dessa gester voro sällsamt talande, så att de liksom illustrerade predikans tankar, underströko dem, framhävde deras vikt, liksom en skicklig skådespelares gester göra. Men de voro

icke instuderade och inövade. De voro ett hos honom naturligt uttryck för den intensitet, med vilken han kände och upplevde de heliga sanningar, han förkunnade. Antagligen voro de omedvetna. Ingen minns jag som klagat över dem. För det stora flertalet tyckas de ha illustrerat predikan utan att närmare observeras.

Wetterlunds förkunnelse skapade tystnad och gripenhet. "Vad det var tyst, när han predikade! Vad man lyssnade!" Men Wetterlund tillät icke att gripenheten blev till allmänt snyftande; Så höll det på att gå vid hans avskedspredikan i Leksand. Han avbröt då för ett ögonblick och sade: "Inga tårar. Tårar smaka kött".

I sin berättelse till prästmötet 1906 besvarar Wetterlund en fråga, om pastor har någon hjälp i den andliga delen av sin gärning, ungefär så: "Pastor står alltid i säcken (Uppb. 11: 3). Han stödes endast av Sionsbergsfolket, som ofta med honom stigit ned i lördagens predikoberedelsehelvete för att lida bort molnen från söndagens predikohimmel. Så ha icke sällan strömmar av nåd flutit, så att människor känt och bekant: Här är staden med namnet 'Här bor visserligen Gud'. Då han en gång anmodades att skriva en böndagspredikan för en tidskrift, svarade han: "Lördagens predikoberedelsehelvete kan icke på beställning genomlidas fyra månader i förväg".

Vad vållade denne borne förkunnare och folktalare, som så hade ordet i sin makt, en sådan vanda vid predikoberedelsen? Predikan skall för att vara en predikan, som håller måttet, vara en predikan i Andens och kraftens bevisning. Den skall med ett budskap, som texten i den förhandenvarande situationen givit predikanten, skära igenom – vara sådan; så andestark, att den verkligen kan skära igenom – det motstånd, som världsandens likgiltighet, fiendskap eller undanflykter resa mot Guds ord och så träffa hjärtan och samveten med dom och tröst. En sådan predikan kan endast komma till stånd som ett verk, framfött av Guds Ande under födslosmärter.¹⁹ Andra omständigheter bidrogo väl till att bakom kanske de flesta av hans predikningar låg ett dygn av inre kamp, vanda,

hårt tanke- och själsarbete.^{19 a} – –

I sin sista, ofta omnämnda ämbetsberättelse säger Wetterlund om konfirmationsundervisningen, att den för honom är ett älsklingsarbete. Men han tillägger, att lika kär som undervisningen är för honom, lika svårt är det sätt, varpå denna avslutas, på grund av den form, som konfirmationen har, med dess löften, som ytterst få av de unga äro mogna att giva, och den, praktiskt taget, obligatoriska nattvardsgången.

Stoffet för hans konfirmandundervisning var delvis hämtat från Luthers lilla katekes. I övrigt utgjordes det av bibelord, psalmverser och av lärosatser, dikterade av honom. Han ställde, berättade mig en leksandskonfirmand, mycket stora fordringar på sina konfirmander både i fråga om uppmärksamhet och förmåga att uppfatta, naturligtvis också på flit och villighet. Då det gällde inhämtandet av kunskaper, gjorde han dock ett undantag för alla klen begåvade. Mot dem var han aldrig otålig. Han talade icke till konfirmanderna så förtroligt och som om de hade varit vuxna, vilket han gjorde i Torsång. Och han tog icke med några till sina husförhör. Under hela konfirmandtiden skulle varje konfirmand vara i kyrkan varje söndag. Vissa meningar ur predikan dikterades för dem, och de fingo anteckna. Efter gudstjänstens slut hade han i församlingens närvaro lektion med dem. Vid dessa söndagslektioner inlärdes ytterligt nog Luthers lilla katekes, Bergspredikan, åtminstone större delen, samt andra partier av bibeln, kanske också vissa psalmverser. Under fastlagstidens alla söndagar hade icke blott konfirmanderna utan också hela församlingen i läxa 1 Kor. 13. Det skulle läras utantill av alla. Att han ägde en icke vanlig förmåga att undervisa, omvittnades från alla håll.

Dock var han som konfirmandlärare mycket olika bedömd. En ämbetsbroder, som av någon anledning hade varit med om en konfirmation i Floda, omtalar en del ganska underliga frågor, som han givit barnen och som dessa besvarat med tydligen väl inlärda svar sannolikt utan att ha det ringaste förstått vare sig fråga eller svar. En helt annan bild tecknar den förut om-

nämnda lärarinnan. Hon berättar om hur fästad han var vid barnen och de vid honom. Ibland tog han dem med sig hem "för att visa dem något och genom det giva dem en lärdom för livet. Ingen, som hade förmånen åtnjuta undervisning av honom, tror jag, kan helt glömma de lärdomar han gav. Innerligt fäste sig barnen vid honom. Den höst, jag vistades i hans hem, läste han med över ett hundra barn. Föregående år hade han av sjukdom varit hindrad. Nu läste han med två årgångar. Alla hade väntat på den älskade läraren.

Juldagarna konfirmerades dessa barn och begingo Herrens heliga nattvard. Aldrig kan jag glömma denna konfirmation ...

Att se denna så allvarligt gripna ungdomsskara inne i templet och höra dem flinkt och hurtigt svara på de djupa frågorna och sist höra lärarens allvarliga, kärleksfulla tal till dem! Än kan jag se honom gå fram till julgranarna vid altaret, vilka buro lika många ljus, som det var barn, och blåsa ut några ljus, under det han sade: 'Jag vet, att som nu dessa ljus slocknat, skall även hos eder ljuset slockna, om ej Gud får bevara eder till evigt liv.' Hon berättar också drag, som visade hans omtanke om barnen. Sa hade han ofta själv rott över älven för att möta barnen från Finnmarken, då dessa kommo, trötta efter de många milens väg, för att de fortare skulle komma fram till de hem, där de skulle bo. Ibland bjödos de till prästgården på middag. – –

Som enskild själasörjare betydde Wetterlund mycket för många. I Floda träffade jag flera, som berättade om de samtal, de haft med honom; och om hur han givit svar eller råd, som de först kanske funnit underliga, men som de sedan haft stor hjälp av. Det har förut berättats om huru många han under åren i Stockholm fick vara till verklig hjälp.

Han ägde – det har från olika håll omvitnats – en förunderlig skarpblick för människans andliga tillstånd och en stor ömhet, ett varmt deltagande. Detta hindrade dock icke, att han lugnt tog till kirurgens skarpa kniv för att öppna en böld, som bulnade, eller rensa upp ett gammalt sår, som varade, eller amputera en lem, som var till förförelse. Han hade mod att å

Guds vägnar säga en sanning, som måste såra djupt, eller visa en svår offerväg. Men då han skickat ett sådant brev, kunde han tillbringa en natt i bön för brevets mottagare, att denne måtte förstå det rätt och böja sitt hjärta inför Gud.

”Med den i anden fattige delade han sin egen fattigdom. Den ärlige frågaren visste han att hjälpa fram till frågan bland frågorna: själens frälsning, och han hade en gudagiven gåva att avlyssna själarnas nöd. Han skonade ingen uppspårad synd. Fick han ett brev, som vittnade om ett obrutet och behållet själv, så kom svaret omedelbart och var förkrossande. För den, som inte tog anstöt utan kosta vad det ville sökte segerlivet i Kristus, blev han till djup och varaktig välsignelse.”¹

Till en ung vän sade han en gång: ”Kanske det kan vara dig till hjälp att veta, att i mitt liv har det varit så, att innan Gud kunnat giva ett nytt pingstflöde, har han alltid först låtit det bli ett nytt slagflöde.”

Några korta utdrag må göras ur brev från Wetterlund.

Först ur ett brev till en åldrande och bekymrad: – – –

”Det är svårt för somliga gamla att förstå Guds vägar med dem på ålderdomen. Berövandet av förmågan att arbeta är ofta ett viktigt moment i den gudomliga pedagogiken, det är en energisk avklädelse in i själva livsroten, och det visar sig då, när det jordiska livets funktioner inhiberas, om anden kan verka inåt i det stilla lovets evighetsarbete, som på samma gång är vila, eller om han blott kvider i tomhet. – – – Till sädens mognad hör avskärandet från roten och det stilla ståendet i kärven. Träget arbete är stort, men en förnöjsam sysslolöshet på Guds befallning är större. – – – När kärven mognar, torkar skalet”.

Till en person, som klagar över att hon trots uppriktigt sökande icke funnit frid med Gud utan tvärtom sedan många år känt sig av honom övergiven, skriver han: – – – ”I min uppsats Gudssökare ställde jag Er icke inför ett ord av mig utan inför detta bibelord: ’Gud skall du finna, om du söker Honom av allt hjärta och all själ’. Orsaken till att Ni icke funnit Gud till verklig frälsning, är alltså endast och allenast den, att Ni icke sökt

honom av allt hjärta och av all själ.

Ty hade Ni gjort det, då hade Ni ofelbarligen funnit honom i likhet med mångtusen heliga. – Själva grundorsaken till Eder mångåriga gudsövergivenesshet och inre nöd är alltså den, att Ni icke släpper Er själv och helt tager Gud. Ni sitter fast i Edert fattiga själv och söker innerst Er själv och går en självisk frälsningsväg vid sidan av Guds ord. Och då Ni sålunda icke låter Guds ord gälla utan sätter tvärtemot detsamma Edert eget ord och Edra egna tankar om frälsning, då mottager jag gärna Edert farväl”. – – – Ur svaret på detta brev, som kom omgående, må anföras: – – – ”Ur djupet av mitt hjärta tackar jag Er för Edra skarpa sanningsord. Jaså, där ligger felet?! Tänk att man kan sitta så fast i självbedrägeri, allt under det man tror sig söka Gud med varje fiber av sin varelse. – – – Ni må hjälpa mig att be Gud förlåta mig min fariseiska egenkärlek, som jag dolt under veklig kärleksträngtan. – – – Hur skall jag komma loss från mig själv, som jag trott mig hata så, att jag bett Gud att få andas ut mig själv och in i Honom. – – – Om Kristi kärlek bor i Ert hjärta, så hjälp mig, om Ni kan !” ²⁰

Wetterlunds svar på detta och ett följande brev lydde: ”Jag har brevväxlat med Eder dels under medlidande, ty jag har själv varit i samma nöd i flera år, dels under oro, ty för mig slutade det skedet med en svår dom, som förde mig intill avgrundens rand, där jag kände en demonisk lust att kasta mig i.

– Men Edra två sista brev gåvo mig stor glädje och rikligt hopp; ty i dem ser jag en sinnesbeskaffenhet, som alldeles icke påkallar dom utan tvärtom påkallar och får Guds hjälp.

Jag vill nu giva Er ett råd, nämligen detta: *Ni måste hjälpa Gud att frälsa Eder själ, ty annars kan han inte.* Ty Guds frälsningsmakt under detta världsskede är alldeles icke så stor, som vi blivit lärda att tro. Detta se vi av omotsägliga fakta. Kristus predikade ju i ande och kraft, och folket hörde och förundrade sig, men frälst blev det icke. Varför? Jo, människorna hjälpte icke Kristus att frälsa dem. – – – Inför Judas stod Kristus utan frälsningsmakt, ty Judas hjälpte honom icke.

Vari består då den hjälp, som Gud kräver och utan vilken han icke kan frälsa en enda själ? Det se vi t. ex. av detta ord: *Vänden Eder till mig, så varden I frälsta, I jordens alla ändar, ty jag är Gud och ingen mer* (Jes. 45: 22). Detta är sagt till alla jordens ändar, d. ä. till alla människor. Alltså kan och skall varje människa vända sig till Gud. Det är den hjälp, Han kräver. Och uteblir den, så blir ingen frälsning av. Så allvarlig är saken.²¹

– Men om hon giver Gud denna hjälp och alltså vänder sig till Honom, då möter Han henne med sin hjälp, med sin Ande, som löser henne från alla hindrande band och omvänder henne fullkomligt till sig. Den hjälp, Han begär, är vår utsträckta hjärtehand. Räckes den icke, står Han maktlös. Då Gud skapade fria varelser, inskränkte Han sin allmakt. Alltså måste Fru X hjälpa Gud och vända sig till Honom och därmed särskilt vända sig bort från sin syndiga oro. Här måste Ni vakna upp. Och det bör ligga Er om hjärtat särskilt som moder, ty Ni fördärvar Edra barn med Eder syndiga livsleda och med Edert fridlösa och glädjefattiga hjärta. Ja, där måste Ni vakna upp och inte fortsätta att försynda Er, ty då går det mot dom ... Och nu kommer det glädjande. Denna hjälp åt Gud, denna räcka hand, denna äkta brytning med det gamla gryr i Edra två sista brev som morgonrodnaden till Eder nya dag, en verklig frälsningsdag. Men nu går det säkerligen icke på en gång att bliva riktigt vänd till Gud. Ni faller tillbaka till det gamla. Men upp på nytt, och på nytt! Och kom ihåg, att den Gud, vi ha att göra med, är vår Gud på Sions berg och har barmhärtighet, som tål mycket, innan den brister.”

Ur ett brev till en sörjande vän, den 12 juni 1924: ”Tack för brevet om din hustrus död! – Hon har alltså gått över gränsen, hon din gudgivna maka; hon den goda, stilla och djupa. Jag minns henne så väl. Från edert hem härnere gick hon till edert hem däruppe. Ja, till edert hem i de levandes land gick hon. Alltså gick hon icke bort ifrån dig. Nej tvärtom; hon gick dig mycket närmare än förr. Ty hon gick in i den värld, där din ande lever redan nu genom tron. Där lever hon nu med och i

din ande. Hon lever det himmelska hemlivet med dig i Gud och hans Son (Joh. 17: 21-23). Där älskar hon dig i den himmelska kärlekens höghet; renhet och kraft. Där söker hon draga dig och alla sina kära på jorden allt närmare Gud. I henne har nu den jordiska kärleken till dig och till alla Guds heliga och till alla jordens folk slagit ut i den himmelska kärlekens blomma. Det är den sanna kärlekens väg. På jorden den knoppas, i himlen den blommar. Och utan evighetsknoppen härnere, ingen evighetsblomma däruppe! Ja, din maka gick bort, så ock min. Och de gingo bort för att gå närmare Gud och därmed närmare oss. – Gud löne dem för deras dryga och trofasta verk vid vår sida! Och gottgöre han med evig härlighet allt vad de lidit tillsammans med oss. Vi gamla gå kvar, i det yttre. Men förlåten till det inre blir allt tunnare. Och snart rämnar den... Då få även vi av Guds nåd gå in i de levandes land. Där möta vi våra kära. Där möta vi alla Guds heliga. Där möta vi alla jordens folk.”

Vi minnas, att hans konfirmand i Torsång omtalade, att Wetterlund ofta besökte hemmen. Han torde ganska snart ha slutat därmed. Orsaken skymtar i hans ord i ämbetsberättelsen till prästmötet 1906: Sjukbesök göras i regel endast då de påkallas. Andra besök i hemmet blott när känd möjlighet förefinnes för inre anknytning samt vid providentiella maningar av Anden. En församlingsbo har sagt, att ”han drog”. Kan ett större förtroendebevis vinnas av en präst som enskild själasörjare, än att människor dragas till honom?

Till den enskilda själavården hör ju också uppdraget att stundom ge undervisning om edens vikt och betydelse. Wetterlund lämnade ett sådant fall i arv åt mig och talade då om de svårigheter, som han funnit i denna uppgift. De tryckta blanketterna till intyg om den meddelade undervisningen ansåg han sig icke kunna använda annat än i sällsynta undantagsfall, emedan de innehöllo icke blott ett vitsord om den undervisades kunskap utan också en förklaring, att den undervisade hade sådana samvetsintryck av edens betydelse, att eden kunde anförtros åt honom eller henne. Det sista ansåg han att man aldrig kunde

vitsorda. Och han fann det upprörande, att ett sådant intyg skulle avkrävas. På hans intyg om den anklagades kunskaper hade eden ibland fått avläggas, ibland icke. I senare fallet hade den anklagade gång på gång åter hänvisats till förnyad undervisning. Någon gång hade han så lyckats avvålla någon från att begå mened.

Under Wetterlunds senare år i Floda hade kyrkligt ungdomsarbete, söndagsskola, syföreningar för missionen m.m. på många håll börjat. I grunden var kanske Wetterlund främmande för dessa arbetsformer. I den sista ämbetsberättelsen omnämner han, att inga missions-, barn- eller ungdomsgudstjänster hållas. "Men skolbarnen samlas till högmässagudstjänsten alla högtidsdagar och böndagar samt alla söndagar i fastan m.fl., tillsammans mellan 20 och 30 obligatoriska kyrkobesök om året; och sjunga före och stundom även efter predikan rytmiska psalmer och andra lämpliga sånger, en anordning, som barn och föräldrar tycka mycket om; Vid av text och ande given kasus riktar pastor ett ord till barnen i predikan." Han hade icke kunnat ordna något särskilt ungdomsarbete i Floda, emedan han saknade den charismatiska nådegåva, som kräves.

Teckningen av prästmannen N. P. Wetterlund kan lämpligen avslutas med följande ord om makarna Wetterlunds hem ur den flera gånger citerade lärarinnans skildring av sina minnen av Wetterlund. "En underbar upplevelse blev det för mig att få vara i detta prästhem några månader. Här fick jag se kristus-livet levas, ej så mycket i ord, men i handling, levas så, att det grep mig i mitt innersta och satte outplånliga spår i mitt liv. Vilken kärlekens omtanke om alla fattiga och lidande inom församlingen! Ingen gick ohulpen från deras dörr. Ja, om det så var det sista paret strumpor, utom de som sutto på, nog offrades de, om det behövdes. Till julen bakades stora mängder bröd, som skulle bäras ut till de behövande. Julbröd och mjölk skulle alla fattiga ha. Vilken glädje att få vara med och bära ut julgåvorna! Huru välsignades ej detta prästfolk av deras mottagare! Ej heller djuren glömdes. Kråkorna, tama som höns,

kommo till kökstrappan för att få sig en godbit. Småfåglarna hade det riktigt kungligt här med varje dag rikt dukade bord. Vilket kvitter, vilken fröjd utanför fönsterna! De kära småfåglarna beredde kyrkoherde Wetterlund mången glädjestund i hans annars så smärtyllda liv.”

5. TEOLOGEN.

Det kan ju sägas, att Wetterlund som teolog var föga märkvärdig och bjuder föga av intresse. Någon lärd teolog var han icke. Och dock torde det vara värt att stanna inför honom såsom teolog. Redan att en församlingspräst med, en sällsynt intensitet och med de förutsättningar, som ligga i en rik begåvning och djup kristen erfarenhet, så som han gjorde det brottas med teologiens centrala problem och framlägger i tryck den uppfattning, han kommit till, är förvisso mycket sällsynt. Betydelsefullare är dock det samband, som råder mellan Wetterlunds budskap och hans teologi.

Under uppsalaåren tillgodogjorde han sig med en mindre vanlig grundlighet vad han lärde. Mer än de flesta hade han genomtänkt, vad han läste och vad han hörde av sina lärare, kritiskt och tacksamt och med en osedvanlig mognad. Så hade han av studierna fått stoff till fortsatt tänkande. Nya impulser fick han från många håll, främst genom fortsatta studier, som säkerligen närmast syftade till att hjälpa honom till personlig klarhet. Hans bibliotek – på grund av hans fattigdom blev det aldtig stort – är skingrat för alla vindar. Årgångarna av Bibelforskaren, som han fortsatte att prenumerera på åtminstone så länge han var i Floda, torde ha varit fullständiga. Det var främst genom den, som han behöll en viss kontakt med teologien. I övrigt minnes författaren böcker av Luther, Olaus Petri, Arndt, Bengel, Roos, några andra gamla lutherska fäder, Beck, Rudin, Myrberg, Ternstedt, (bland annat hans arbete om Franz v. Baader), möjligen också Dippel eller troligare Knös,²² Wikner och Rydberg, en bok med titeln Kristus i Moses.

Man spårar hos honom ett visst inflytande från dessa, likaså från de grekiska kyrkofäderna. Någon direkt bekantskap med dem hade han icke. Kan mystiken ha förmedlat deras tankar? På sätt och vis kan man beklaga, att Wetterlund med sin begåvning icke fick tillfälle att studera mera. Men å andra sidan är det väl minst sagt tvivelaktigt, om det djupast originala hos honom därigenom kommit klarare och rikare fram.

Meditatio har betytt oerhört mycket för Wetterlunds teologi. Men han var också väl förtrogen med tentatio. Anfäktelsens, den djupa personliga gudsupplevelsens och vad han kallar försmaksstundernas betydelse kan svårligen överskattas, om den också är svår att närmare fixera. Efter en predikan tillfrågades han av en uppmärksam åhörare, om han verkligen menade, att man kunde uppleva Gud, så som han skildrat. Han hade svarat, att det var han viss om, ty han hade själv gjort det.

På visst sätt gjorde han det var dag.²³ Om arten av denna sin djupa gudsupplevelse talade han aldrig. Men den var säkerligen icke – möjligen med undantag av försmaksstunderna – släkt med mystikernas, icke heller i egentlig mening visionär. Han skriver: "Blott en timma på Tabor och en timma i Satans såll – och du kan mer teologi än alla världens böcker förmå lära dig. Du vet då vad himmel och vad helvete äro, och båda delarna måste du veta före pingst."²⁴ –

Om också Wetterlund mottagit intryck från olika håll, har dock bibelteologien, främst Beck och Myrberg, betytt mest för honom. I ett brev av den 31 juli 1912 skriver han: "För 24 år sedan, då jag var betänkt på att förkasta krislendomen, som icke tycktes giva vad den lovar, fick jag tag i Becks 'Kristliga tal'. Där var det sarskilt *ett*, det som handlar om glädjens födelse, vilket likt en väldig ställina lindade sig omkring mig och ryckte mig ut ur många osunda regioner. Jag, Jäste Böhme m.fl. och blev full, och så läste jag Beck och blev nykter." Bekantskapen med bibelteologien betydde dock icke en definitiv brytning med mystiken, som otvivelaktigt haft en icke alldeles ringa betydelse för honom. Man spårar den på många håll, t.ex. i hans allegoriska tolkning av Hesekiels syn – kanske

allra mest påtaglig där – i hans ord om hur Gud älskat och älskar fram världen ur sig själv, om den eviges saliga födslosmärator, om keruberna. Från Wetterlunds tolkning av dessa går väl en tämligen klar linje genom mystiken tillbaka till Platons idélära. Men man lägge märke till den användning Wetterlund gör av dessa tankar - hur de bli bärare av god, genomsund uppbyggelse i evangelisk anda och hur de få tjäna till att belysa drag i gudsbilden, som äro klart nytestamentliga. I fråga om hans uppfattning av synd och nåd, försoning och rättfärdiggörelse torde vara svårt att påvisa något verkligt inflytande från mystiken under hans krafts dagar. –

Dock torde detta inflytande ha gjort sig betydligt starkare gällande under de sista åren, framförallt dock i hans fromhetsliv. Han växte och mognade under dessa år – trots alla brister – till en i flera avseenden monumental storhet. Men hans teologiska tänkande är icke vad det tidigare var.

Att Wetterlund i teologiskt avseende främst är lärjunge av Myrberg är påtagligt, men en lärjunge, som framställt hans uppfattning på ett starkt personligt sätt, med en religiös innerlighet och omedelbarhet, ett djup och en förankring i fromhetslivet, som man sällan finner. Är det någon verklig olikhet mellan Wetterlund och Myrberg? Har Wetterlund trängt djupare än Myrberg? Författaren har icke haft tillfälle att studera Myrberg närmare, men tror att så är fallet. Den uppfattningen ha också vänner, redan innan han skrev "Andens lag", givit uttryck åt. Själv talar han i brev till en av dessa vänner om Kristi ställföreträdande strafflidande, som Myrberg förnekade, men han hävdade, ehuru på ett annat sätt än ortodoxien. Man torde kunna peka på flera olikheter.

Då emellertid andra och tredje delen av detta arbete komma att syssla med Wetterlunds budskap och därmed också med Wetterlunds teologiska åskådning, är icke anledning att nu närmare dröja därvid.

DEL II

WETTERLUNDS BUDSKAP
OCH ÅSKÅDNING

INLEDNING.

Icke blott i inskriften på det omtalade stenbordet utan i allt Wetterlunds tänkande intog korset medelpunkten. Korset eller

rättare den korsfäste, uppståndne och levande Frälsaren är den kristna trons medelpunkt, mittpunkten i allt Guds handlande med världen och med varje enskild människa.

Stundom framhålles, hur andra artikeln, den längsta av de tre trosartiklarna i apostolicum, med sina trosutsagor endast omspanner ett kort människoliv, medan den första och tredje omspanna allt, som ligger mellan skapelsen och världsutvecklingens avslutning och fulländning i evighetens värld. Det talar, har man menat, om den ojämförliga vikt, som det människoliv ägde och alltjämt äger, som tecknas i andra artikeln. Wetterlund skulle förvisso helt ha instämt i betonandet av den betydelse, som så tillmätas de år, då Jesus vandrade här nere, och alldeles särskilt de dagar i historien, som beskrivas med orden: pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begravnen. Men han skulle tillägga: Vad Gud så åstadkom, det får denna evigt förblivande betydelse icke genom det utståndna lidandet eller den fullbordade gärningen utan därför att Kristus är uppstånden, lever och regerar i evighet.

Det för varje människa avgörande, det varpå till sist allt hänger, är att Andens lag skrives i människans hjärta. Att så sker är icke en frukt av att hon är försonad med Gud – en frukt kan växa fram, men kan också utebli – utan det är en ofrånkomlig del av försoningens väldiga gärning. Ty denna är icke avslutad med Jesu lidande och död, icke heller med hans uppståndelse och himmelsfärd. Den fortsätter med hans sittande på Faderns högra sida, det är: med hans andliga världs-

regering. Och då Andens lag skrives i en människas hjärta, så är det den del av försoningens fortsatta guds- och frälsaregärning, genom vilken den människan blir så att säga personligen föremål för denna gärning, inställd i dess andliga sammanhang. –

Starkt framhåller han, att försoningen för oss är och förblir en hemlighet. Vi förmå icke pejla den. ”Djupare än så äro försoningens hemligheter. Vål så.” Men han framhåller också plikten att söka förstå och tränga in i hemligheten, så långt det kan vara oss möjligt, och att icke lägga mysteriet, där det icke ligger. Framför allt måste våra tankar stämma med bibelns bild av Gud. ”Vår kunskap är ett styckeverk, och vårt profeterande är ett styckeverk: Livet i tron är blott ett barnliv i förhållande till skådandet, som är ett manliv.¹ Alla våra tankar om de himmelska tingen äro barnsliga. – Men av detta barnsliga styckeverk måste vi göra fullt bruk, ty det är vår lott och vår väg till fullkomligheten.” sid. 324. Någon definition på försoningen ger Wetterlund ingenstädes.

Det samband, som i den kristna trosåskådningen förefinnes mellan å ena sidan Guds skapelse och världsstyrelse och å andra sidan försoningen, framträder hos Wetterlund synnerligen starkt. Och det sätt, varpå Wetterlund uppfattat försoningens innebörd, hänger nära samman med hans syn på Guds skapelse och skapelseplan.

Referatet av hans åskådning kan lämpligen samlas under följande huvudsynpunkter: I. Försoningens nödvändighet. II. Världsförsoningen, III. Den enskildes försoning och frälsning. IV. Mänsklighetens frälsning.

FÖRSONINGENS NÖDVÄNDIGHET.

1. GUDS SKAPEISE OCH SKAPELSEPLAN.

”Andens lag”, Wetterlunds huvudarbete, börjar med en utläggning av Hesekiels (kap. 1 och 10) och Johannes’ syner (Uppb. 4). Dessa syner teckna skapelsens tillblivelse, ställning till Gud och härlighet; de antyda dess synd och frälsning.

Om hur skapelsen blivit till, skriver Wetterlund: ”Hesekiel såg en stormvind, ett stort moln med eld . . . Skapelse är födelse. Då det säges, att Kristus är all skapelses förstfödde, så är därmed sagt, att även skapelsen har kommit till genom födelse. . . Det stora molnet från norr är urmolnet med skapelsens urfödelse . . . I detta brinnande moln såg profeten en glödande kärna (av silver och guld) . . . just inne i honom, som satt på tronen. Denna silver- och guldblandning betecknar alltså Guds innersta väsen, kärleken. Och detta ’silver och guld’ var

här, såsom alltid, stätt i högsta glödning. I denna kärlekens eviga glöd ligger den Allsmäktiges saliga födslokval, i vilka han framälskat och alltjämt framälskar sin skapelse ur sig själv. Ur den eviges kärlek har skapelsen framträtt; i den Allsmäktiges kärlek vilar hon; och i den Heliges kärlek skall hon stå evigt helig och härlig inför honom. Kärleken är, både Guds och skapelsens grundliv, grundkraft och grundton;” s. 6 f.

I andra sammanhang framhåller Wetterlund, i anslutning till Joh. 1:3, Kol. 1: 16-17 och Uppb. 3:14, att Gud först födde Kristus och sedan i och genom honom skapade världen. I Kris

tus har skapelsen sitt bestånd, såsom grenen har sitt bestånd i stammen.^{1a} Att skapelsen har sitt bestånd i Kristus innebär framför allt följande: Skapelsen har sitt bestånd i Guds kärlek. Den kan icke bestå utan att Guds kärlek bär den och som en livets flod tränger in i den, i minsta varelse, ja, i minsta sandkorn. Men för att Guds kärlek så skall kunna oavbrutet tränga in i skapelsen, måste denna återgiva den till Gud. Det gör icke den syndiga världen. Och den kan icke göra det. Därför har i varje droppe av kärlekens livsflod blandats en droppe av den Heliges vrede. Det känner skapelsen och lider under. Men Guds kärlek återgives fullt och helt av Kristus – av honom, som föddes före världens skapelse och som är hos Gud. Därför vilar Faderns kärlek med välbehag över honom. Men därför att skapelsen är skapad i honom, kan han återge Guds kärlek också å skapelsens vägnar, tills denna lärt sig att själv återge den;

Att allt är skapat genom Kristus och har sitt bestånd i honom, ger honom en plats och en betydelse för skapelsen, som Wetterlund söker antyda – mer avser han naturligtvis icke – med benämningen stam-människan. Oftast åsyftar han med denna benämning icke Kristi betydelse för den lekamliga skapelsen utan för den andliga. – Det ligger då nära att jämföra detta uttryck med Pauli benämning den andre Adam.

Med det lekamliga skapelsebeståndet² var skapelsen icke färdig. Enligt Guds plan måste den fortskrida till det andliga och andelekamliga skapelsebeståndet. Detta fortskridande sker icke genom en skapelsens i historien skeende utveckling, utan det sker genom nya skapelsehandlingar av Gud. Men för dessas genomförande fordras dock en mänsklighetens samverkan med Gud, bestående i att hon gör Gud till sin Gud helt och fullt. Dessa högre skapelsebestånd äro förverkligade i Kristus. De blevo det, då han, kommen i köttet, i svåraste lidandesfrestelse valde Gud och så, fullkomnad genom lidandessegern, upphöjdes till Faderns högra sida. Men de äro i honom förverkligade blott "stamvis". Fullt förverkligade, bliva de först, då världen, då människorna i stort blivit grenar i honom.

Samma ställning, som Kristus intar till den lekamliga världens skapelse och bestånd – såsom sådan kallar Wetterlund honom Ur-Kristus – intar han också till den andliga och andelekamliga skapelsen, d. v. s. till världens frälsning och fulländning. Ty Ur-Kristus blir Lammet. Och det är såsom Lammet han i Johannes' skapelsesyn står mitt i skapelsen. Och de sju lamporna i skapelsesynen beteckna hans ande icke blott såsom skapelseande utan också såsom den ande, i vilken de högre skapelsebestånden ha sitt bestånd. –

I skapelsesynerna hos Hesekiel och Johannes intaga de fyra livsväsendena, keruberna, en betydelsefull plats. De äro en bild av skapelsen i dess helhet, men i första hand av människorna. De visa i sin härlighet, hurudan skapelsen är, då den är utan synd. Hos Hesekiel stå de under vad Wetterlund kallar kristallhavet eller kristallplanet, på vilket Guds tron står, och ha sina huvuden fästade i detta. Detta är skapelsens grundställning. Skapelsen har alltså "huvudfäste" i Gud och är ofrånkomligt beroende av honom". Från detta beroende kan skapelsen aldrig frigöra sig. Denna beroendeställning ger trygghet och salighet, då den intages i tro och kärlek, annars dom och pressande tyngd.^{2a}

Då Wetterlund talar om denna skapelsens grundställning till Gud, framhåller han särskilt Guds allmakt och helighet. Att Gud, i allmakt och helighet, evigt tronar över världen som dess Herre och Gud, det är all sannings grundsanning. Och erkännandet av den kräver han ut av människan. Får han det icke i godo, så tager han det med våld, även om det skall "tvingas fram med gråten och tandagnisslan". "Människa, människa, du går 'vart du vill' och du gör 'vad du vill'. Men alla dina vägar och verk skola lära dig detta: från den Allsmäktiges härskaretron gjorde du dig aldrig lös. Du bär honom på ditt huvud. Och han blir dig allt tyngre, ju mer du avlägsnar dig från den himmelska kristallens sanning och renhet. Och så småningom trycker han dig ned i olidlig vanmakt." s. 9.

Heligheten är grundlagen för Guds väsen. Den har han ock gjort till skapelsens grundlag. Sin heliga vilja har han skrivit i människans hjärta med outplånlig eldskrift. Därom vittnar

samvetet. . . Hon kan aldrig göra sig lös från helighetens bud. Få de icke hålla henne vid fästet i helig kärlek, så hålla de henne där i helig dom.” s. 11. Dåraktiga och fåfänga äro människans försök att lösgöra sig från den Helige. Hon lyckas blott att ”släcka kristallhimlens stjärnor över sig”, att göra jorden lidandesfylld och skapelsens krafter fientliga emot sig. Skapelsen, som för vinnandet av sin härlighet, är beroende av människan, reagerar mot hennes synd. ”Allt ropar till dig: Brinn av helighet och rättfärdighet, att vi må brinna tillsammans i evig härlighet.” s: 6. Jesu, den syndfries, ställning till naturen var helt ”naturligt” en annan än vår; Mot honom stod skapelsen icke fientlig, tvärtom, dess krafter stodo till hans förfogande. s.99. ”Härlighetens grundväsen är helighet ... Väckes icke hungern och törsten efter helighet och rättfärdighet, då väckas vi förgäves. Och därför är så mycket förgäves i våra väckelser’ och i vår kristendom.” s:12.

Wetterlund skiljer alltså mellan Guds innersta väsen, som är kärlek, och vad han kallar grundlagen för detta väsen, heligheten. Heligheten – så kunde man kanske uttrycka Wetterlunds mening – är en kvalitet i allt, som hör Guds väsen till, i allt Guds handlande, i allt, som utgår från honom. Den ger hans kärlek den kvalitet, som skiljer den från all annan, blott mänsklig kärlek.

I Johannes’ syn stå keruberna icke längre under utan mitt i tronen och runt omkring den. ”Skaparen och det skapade ha trätt varandra närmare. Han har stigit ned i sin skapelse, så att tronen och skapelsen äro i varandra.” Det nytestamntliga Israel har, såsom profeten förutsagt, blivit den plats, där hans tron är, där han vill bo evinnerligen (Hes. 43: 7). Dock har själva grundställningen till Gud därmed icke ändrats. s. 26.

Att keruberna voro ”i tronens mitt ock i tronens omkrets” får av Wetterlund en egendomlig, djupsinnig utläggning: ”Detta underliga uttryck säger oss att de hade sitt sekundliga stamhåll i tronens medelpunkt och sin sekundliga verkskamhet på cirkelplanet mellan medelpunkten och periferien. Och därmed är den eviga grundlagen given för allt evangeliskt vara och

göra. Allt göra åt Gud måste vara ett vara i Gud. I verkligheten är, varje sann rörelse utåt även en rörelse inåt; och varje rörelse inåt även en rörelse utåt. Var sekundligen i Gud, så verkar du sekundligen hans verk! Men släpper du medelpunkten, då falla alla dina verk under förgängelsen och själv faller du i det bottenlösa djupet utanför periferien.” s. 27.

Skapelsens, främst människans, härlighet hänger samman med att hon intager rätt hjärteställning till Gud. Och härligheten består först och främst i förmågan att kunna taga emot Guds kätlek, livsströmmen från Gud, i vilken Gud ger sig själv, och att återgiva vad hon så tager emot, genom att sekundligen stå fast i tro, kärlek och lydnad.

Denna härlighet ser Wetterlund tecknad i profetsynernas beskrivning av keruberna. De hade fyra ansikten, sex vingar. De voro fulla med ögon. De hade människohänder under vingarna. Varje kerub hade ett hjul bredvid sig. Hos Hesekiel stod människoansiktet främst. Hos Johannes däremot lejonansiktet. Därmed faller en stark betoning på det kerubiska lejonet, ett äkta nytestamentligt drag. ”Ty det syftar på lejonets av Juda framträdande i syndövertinnande kraft”, både för oss och i oss. s. 25.

Människoansiktet betecknar förnuftet och visheten, som, lyst av Guds Ande, sekundligen känner Gud och gör honom till’ sin Gud, honom allena. – Lejonansiktet är en bild av kraften, som övervinner frestelsen att släppa Gud och hans bud. Det kerubiska lejonet står gränsvakt mot alla ”mergudar”, som oförnuftet vill släppa in i hjärtat, mot ”alla ohelighetens och orättfärdighetens ormar.”, som vilja smyga sig in och förgifta tros- och lydnadsställningen, mot ”budsläpperiets rävar och vargar”. – ”Den evangeliska tjuren” bevarar sekundligen kärlekens seghet mitt i all ofullkomlighet, ja, mitt i sekundlig ofullkomlighet. – Örnansiktet betecknar driften och kraften till att lyfta sig till Gud för att av honom förnyas. Ty det är Gud allena, som förnyar människan, men blott om människan följer Pauli maning: Förnyer i eder i edert sinnes ande, såsom om allt berodde på henne. Inför Gud gäller endast det nu-nya, aldrig det

blott då-nya. "Liv och död ligga i nuet. Ett av de två: 'nytt nu-liv eller nu-död.'" – Då en människa mottagit något av Guds Ande, försvaras det av lejonet, bibehålles av tjuren, förnyas av örnen. s. 35-40.

Keruberna hade vardera sex vingar. Med fyra av dem skylde de sig. Det visar gudsmänniskans heliga och saliga fruktan för Gud. Med två flögo de. Det är en bild av den kärlek till Gud, som födes i ett människohjärta, då hon är i Kristus. "Den födda förstabudskärleken gör människan bevingad, ledig och lätt i alla hennes rörelser och verk. Den lyfter henne upp över jorden på safirblå höjd och ställer henne ner på jorden till silver och guldhjärteverk. De sex vingarna beteckna alltså människans förstabudsväsen, abbafruktan och abbakärlek." s. 33 f.

Keruberna hade många ögon. De sutto överallt. De äro Guds ögon. Människan har alltså Guds ögon. "Hon skall se allting med dem så, som Gud ser det. – Då människan intager förstabudsställning till Gud, då öppnas alla dessa ögon. Men då hon sviker den ställningen, då slutas de, och då inträder mörkret ... Människa, låt Guds kärleks silverblick se in i dig , överallt, så ser du med kärlekens silverblick överallt." s. 41-42.

"Jämte ögon överallt hade keruberna händer överallt . . . Dessa händer äro Guds händer. Hela skapelsen är full av dem. Gud har sin hand med i allt, som är, sker och icke sker. Även synden har han hand om; sätter för henne en gräns och tvingar henne att tjäna hans rikssak.³ Men dessa händer sitta i keruberna, som först och främst äro människan. Hon har Guds händer med uppgift och ansvar. Gud skall verka genom henne. Och någon annan gärning än den han själv gör, godkänner han aldrig. Han verkar både viljan och gärningen (Fil. 2: 13).

...Då människan intager förstabudsställningen till Gud genom försoningens förstabudsande, då lösas alla hennes händer. Då hon sviker den ställningen, då bindas de... Förstabudsmänniskan är lösgjord. Intet förflutet tynger, intet närvarande binder, intet tillkommande oroar. Det finns nu för henne blott en: Gud *En*.^{3a} Därmed har hon fria händer överallt. De många händerna sitta därinne. Alla gärningar, både goda och onda,

levande och döda, göras därinne, i hjärtat, i anden, i samvetet.” (Hebr. 9: 4.) ”Förstabudsmänniskan fick händer överallt . . . Ingen känsla handlös, intet begär, ingen tanke, intet ord utan sin hand.” s. 42-45.

Till kerubernas utrustning hörde också hjulet. Det är en bild av den mäktiga kraft, som håller hela skapelsens mäktiga maskineri i rörelse mot hennes mål. Denna kraft är Herren Sebaots ande. Hjulets rundgång visar, hur denna ande oavslåtligen av Gud gives åt världen. Den är i allt. Och den skall på det sätt, det är skapelsen möjligt, återgivas åt Gud. Om så ej sker, rubbas rundgången och skapelsens maskineri lider skada i sitt innersta och finaste sätt att fungera. Det gäller framför allt människan. Hon måste återgiva den åt Gud i form av en människoande, som vid varje tillfälle är, vad den mottagna nåden och det mottagna andemåttet då kunnat göra den till. s. 46-50.

De tjugufyra äldste äro den ftälsta mänskligheten. Och de visa människans uppgift som skapelsens konung och präst i fulländad gestalt. Denna sidosyn säger oss tre viktiga saker.

1) All äkta evangelisk frälsning är tronbestigning, konungakröning och prästvigning. 2) De tjugufyra kallas äldste. De ha nått Kristi fullhets åldersmått (Ef. 4: 13) och fått full lön. Det finnes ock sådana, som gå miste om all lön och frälsas såsom genom eld. De höra ock till den frälsta mänskligheten, men de äro icke äldste. 3) De kasta i all evighet sina kronor inför tronen. Därmed säga de: Vad vi gjorde såsom konungar och präster i tiden och vad vi göra såsom konungar och präster i evigheten, det är allt idel nåd av Gud. – De representera hela den frälsta mänskligheten. s. 1-16.

Varje evangelisk kerubmänniska är en av de äldste. Hon ”sitter en prästerlig konung på sin evangeliska tron i sitt evangeliska rike. Där är hon utrustad med härskande konungamakt över satan, synden, döden och världen. Här råder hon över onda begär. Ty hon är örsonad med Gud genom den fullkomnade Frälsarens segerstarka ande. Så länge och så långt hon har den anden, är hon lika oövervinnelig som själva Tron-

Lejonet av Juda stam. Men utan den anden är hon som en trillande tråkubb, som frestaren sparkar vart han vill." Den evangeliske prästkonungen sitter på kärlekens tron och rör sig på kärlekens trosplan, som är hans lilla rike. Och det planet räcker jämnt så långt, som den gudomliga tronviljan räcker. s. 28 f.

Med människans kerubiska utrustning följer hennes kerubiska ansvar. Detta är i stort sett tregradigt efter graden av den sanning, som givits henne. Hedningens ansvar hänger samman med det ljus, som är givet genom samvetet, med hans kerubbegåvning, för vilken Gud kräver ansvar. Denna skadas och ödelägges fruktansvärt genom synden men kan aldrig helt förstöras. Hedningens ansvar gäller därför den orättfärdighet han övat, där han kunnat göra rätt. s. 51-54.

Judens ansvar är större. Han har också lagen och Profeterna. "Konung David är ett fruktansvärt exempel på judiskt kerubansvar. Han var härligt utrustad." Men han föll djupt Natan bestraffar honom. Han ångrar sin synd. Och han får förlåtelse. Men straffet efterskänktes icke. Förlåtelsen räddade honom från förkastelse, men icke från den förbannelse, .som all överträdelse och olydnad draga med sig såsom rättvis lön (Hebr. 2:2). s. 54.

"Kristen är endast den, som undergått skapelsen n:r 2. Han är pingstmänniska. Och han står på höjden av utrustning och därmed ock på höjden av ansvar." Det är det, evangeliska ansvaret, som i sig innesluter både hedningens och judens och som rymmer mycket mer. Lammets blod räddar icke från det straff, som den kristnes ansvar medför, om han syndar. Blodet räddar från straffskörd endast i den mån det får rädda från syndsådd. "Nåden går till botten med saken. Hon nedlät sig aldrig till att ösa i bäcken. Hon tilltäpper källan, och därmed sinar bäcken. Hon trampar aldrig ormen på stjärten, ty den växer snart till. Hon krossar ormens huvud. Hon lånar sig aldrig till att avplocka de bittra frukterna på syndens träd. Hon rycker upp det med rot och planterar det goda trädet. Men så länge du har syndens källa inom dig, så länge får du dricka

hennes vatten. Så länge du har ormens huvud – ditt onda sinne, ditt onda hjärta – okrossat, så länge skall du lida hans gift. Så långt som du är ett ont träd, så långt skall du äta dess bittra frukt. Så långt du sår synd: skall du skörda vrede.”

”Gud tillåter icke, att den dyrbara kerubtrustningen till ande, själ och kropp ostraffat slarvas bort. Det skola människorna bli varse, då skördetiden kommer... Här går en allvarlig Nemesis genom världen, en djup och helig hämnd, såväl i folkens som i den enskildes liv.” s. 55 f.

Wetterlund talar om hur vår kerub måste sucka och vändas i oss, syndare, men också om hur den glädes. Ofta ställer han maningen: ”Var rädd om din kerub!” I det längsta håller Gud oss fast, hjälpende och stödjande, i ”vår kerubvarelses rot”. Greppet om kerubvarelsens rot förnimmes icke av oss. Men det är dock av en omätlig betydelse.

Intet i natur eller människoliv, i vilket det kerubiska väsendet ej kommer till sin fulla rätt, får föreviga sig. Keruberna ”tillåta icke skapelsen att föreviga sig i sin fallna gestalt, utan de hålla henne under förgängelse, upplösning och död. Det är din kerub, o, människa, din himmelska urbild under Guds tron, som grusar din rövade härlighet och aldrig tillstodjer, att du gör dig ett paradiset utanför paradiset.” s. 5.

Wetterlunds uppfattning av keruberna torde kunna sammanfattas så:

1) Keruberna äro en bild av skapelsen, främst av människan, sådan den skulle ha varit, om ej synden hade kommit in i världen, och sådan den, frälst och förlossad, skall varda.

Keruberna äro i himmelen, det är: i Guds tanke, i Guds avsikt, i Guds plan med världen. –

2) Men de äro icke bara en verklighet i Guds tanke. ”Keruben är allt gott”, säger Wetterlund. Han menar då allt gott hos människan, främst den aning om Gud, den rättskänsla, den känsla av förpliktelse att göra det rätta och goda, som, ehuru mer eller mindre fördärvad och snedvriden, förträngd och undanskymd, hör till människans grundväsen.

2. SYNDEN OCH DET ONDA.

Det kerubiska grundväsendet präglar icke skapelsen, minst av allt mänskligheten och dess liv. Synden har kommit in i världen och rubbat människans inställning till Gud. Hon är under vreden, domen, straffet. Och på grund av människans centrala ställning i skapelsen kan icke heller den präglas av det kerubiska grundväsen, vari den är meddelaktig.

I profetians skapelsesöyner finnes blott en antydning om detta, då de ju framställa skapelsen i dess av synden icke förstörda kerubhärlighet (Hesekiel) eller i dess från synden frälsta härlighet, då dess kerubväsen återställts och fullkomnats (Johannes). Antydning om att synden kommit in i världen ligger i att från tronen utgingo blixtar och ljungeldar. De avbildade den heliga kärlekens vrede över synden, som stört skapelsens ordning, rubbat "skapelsemaskineriets rundgång" och hotar skapelsens bestånd. Så länge synden råder i världen, upphöra ej dessa blixtar att ljunga och urladda sig . . .

Det onda är i alla sina former innerst andemakt. För Wetterlund är talet om ond andemakt på intet sätt ett blott bildligt tal. Liksom Jesus visste sig kämpa mot ondskans väl organiserade välde och liksom Paulus vet, att vi hava strid mot ondskans andemakter, så vet också Wetterlund – man vore frestad att säga i varje fiber av sin varelse – att människan har att kämpa emot och segra över ond andemakt. Hela världsdramat är strid mellan andemakt och andemakt. Den djupaste frågan inför varje människoliv är: vilken andemakt är det, som härskar och råder över det? Samma fråga gäller inför varje mänsklig strävan, varje folkrörelse, varje kultur, varje skede i historien. Det onda är icke något passivt. Det är aktiv ond vilja, aktiv ond andemakt, med förmåga att göra sig gällande. Den har t.o.m. förmått att i människans hjärta, över Guds där skrivna bud och fördunklande dessa, skriva in "Satans motbud", en syndens och dödens "motlag", och skriver – med människans medverkan – in dem allt starkare, och det icke med döda bokstäver utan i en väldig, världsbehärskande ande av självisk-

het, som så – inifrån människans eget hjärta – bjuder henne att av allt hjärta älska sig själv först och främst. Denna själviskhet är *ett* med världskärleken. Då den blir fullmogen, är den den sataniska själviskheten, från vilken människan är ofrälsbar.

Det innersta i all synd är alltid ande, en ande inne i människans hjärta av själviskhet och världskärlek, av otro och guds- likgiltighet, av bitterhet eller trots, av oärlighet, orenhet, osannfärdighet, av missmod, likgiltighet, slarvaktighet o. s. v.

Synden, som vi begå eller falla i, är därför ingalunda en tillfällighet, en svaghet, som vi råkat göra oss skyldiga till fastän vi innerst inne äro goda. Den är ett utslag av och ett vittnesbörd om att vi äro onda, att det goda ligger under i striden. Varje synd, i tanke, ord eller gärning, är oerhört allvarlig också därför, att den binder människan djupare i hennes synd och så befäster det ondas välde över henne. Ännu allvarligare är dock, att väsendet, att viljan är ond och självisk. Det är detta hjärtefördärv, denna viljevrånghet, som Johannes pekar på med orden: vi hava synd. En pånyttfödd människa, som troget använder det "andemått", som blir henne givet, kan komma långt i att låta Kristi Ande prägla hennes liv, men aldrig så långt, att hon icke har synd. Så stor är den skada, synden tillfogat människan, så djupt rotad är den, så stor dess makt över oss. Och allt bottnar i att människan ej intager rätt grundställning till Gud, att hon bryter mot hans första bud.

Med detta starka betonande av synden vill Wetterlund dock icke förneka, att det hos människan kan finnas mycket naturligt gott. Han söker tvärtom göra full rättvisa åt detta. "Trots arvsynden har människan en kerubbegåvning, för vilken Gud kräver räkenskap."

Denna människosläktets allmänna syndighet och det ondas välde över oss alla hänger givetvis samman med arvsynden. Något egentligt klagörande av arvsyndens innebörd ger ej Wetterlund. Men den riktning, i vilken hans tankar gå, framgår av yttranden, som framhålla, att vi alla stå i ett ont andesammanhang, som ytterst utgår ifrån och uppbares av Satan

och som vi måste lösgöras ur för att inlemmas i ett nytt andesammanhang, med Kristus. Det vore ju enbart olycka, ej skuld, att genom födelsen stå i ett sådant sammanhang och växa allt hårdare fast i det, om det icke innerst inne vore något, som samtycke till det, som valde det så många gånger, då ett annat val varit möjligt.⁴

Det gör, att ond andemakt har anknytning inom människan, då den frestar. Särskilt farliga äro sådana tider, då människan mer än eljes är öppen för sådana inflytelser. Så blir det lätt under stor kroppslig eller själslig svaghet. Så också under tider, då Gud övergiver människan. "När Gud 'övergiver' en god människa, då tager han sin kännbara andesötma ifrån henne, och hans Ande finnes då till hos henne blott såsom det fördolda stödet i kerubväsandets rot. Och att han 'övergiver' henne beror därpå, att hon är ofullkomnad och måste fullkomnas i lidande." s. 145.

Det ondas hemska, gåtfulla makt kämpar emot Gud. Den frestar oss och vill vårt fördärv. Den tränger in i vår ande och får så makt över oss. Den gör oss upproriska mot Gud och driver oss att bereda vårt fördärv.⁵ Då Wetterlund talar om detta, talar han om det, såsom man talar om något upplevat, och han räknar med att det finnes hos läsaren något av den självkänedom, som gör människan medveten om syndens makt över henne, så att hon känner igen och kan förstå det, som eljes måste stå såsom idel dunkel.

För att klargöra arten av och sättet för andligt inflytande använde Wetterlund ofta bilden av vatten, som blandar sig med vatten. "När två vatten mötas, ingå de i varandra. På samma sätt två andar. När du träffar en god ande, så intränger han i dig, och det ända till botten i din ande; och han genomtränger varje droppe i din ande, så att det kännes så gott och så ljuvt i hela din varelse. Och när du träffar en ond ande, så intränger han i dig, och det river och svider i hela din varelse.⁶ Du fick vildddjuret icke blott på dig utan i dig. God ande är sött vatten; ond ande är bittert vatten. När de blandas, uppstår en kamp på liv och död mellan sött och bittert. Den gode anden

står i fara att bli en ond, en bitter ande. Det känner du. Möter du ont med ont, då har han besegrat dig, möter du ont med gott, då har du besegrat honom.” s. 145.

– Då ond andemakt trängt in i en människas ande och blandat sig med den och icke besegrats, kan man icke säga om t. ex. den ena handlingen: den är framgången ur hennes eget onda väsen, om den andra: den är framgången ur den onda andemakt, som har inflytande över henne. Allt är framgången ur den kvalitet, som hennes ande så fått. – Den skada, hon så har lidit, hindrar naturligtvis icke, att gott och ont fortfarande kämpa om henne och i henne.

Det ligger nära att förmoda, det Wetterlund menar ungefär detsamma, som att karaktären påverkas av intryck och inflytelser, som vi möta och leva under, samt försämrats, om dessa äro av ond art och icke övervinnas. – Kanske Wetterlund skulle ha svarat: ja, visst blir det en karaktärens försämring, till sist en personlighetens upplösning. Men han skulle ha tillagt, att det, som var hans intresse, icke var att se och förstå ett psykologiskt förlopp utan att peka på vad som var det djupast verkande i detta: god eller ond ande. Det djupaste i personligheten är ande.

Då människan regeras av ond andemakt eller – den formuleringen förekommer ofta – så långt människan regeras av ond andemakt, är hon vilddjuret (Uppb. 13). ”Vilddjuret är den människoande, i vilken Satan bor.” ”Lamm och vilddjur äro varandras motsatser. Då Kristus liknas vid ett lamm, ställes han i den allra skarpaste motsats till vilddjuret. Lammet är den himmelska anden i människogestalt. Hela hans betydelse ligger i hans ande från ovan. Vilddjuret är den jordiska och underjordiska anden i människogestalt. Hela dess betydelse ligger i dess ande från nedan.” s. 118. ”Keruben är den helige människoanden, i vilken Gud bor. Vilddjuret är den fallne människoanden, i vilken Satan, bor. Den förre är den rene världsanden, som tillbeder Skaparen; det senare är den orene världsanden, som tillbeder det skapade. Keruben är sanningen, vilddjuret är lögnen. Den förre är den förstabudsfasta

mänskligheten; det senare är den förstabudslösa mänskligheten. Keruben är det goda; vilddjuret är det onda. Den förre är kärleken; det senare är själviskheten. – Keruben och vilddjuret äro alltså varandras motsatser som vitt och svart.”s. 58.

Sin mest fasansfulla utveckling och makt når vilddjuret dock icke i de enskilda människorna utan i den mot Gud fientliga statsmakten. Människoanden, i vilken Satan bor, framträder och visar sin art som klarast och hemskast icke i den enskilda människan med hennes begränsade resurser och hennes icke totalt utplånade kerubväsen utan i statsmakten. Så långt denna förstabudslösa människoande gör sig gällande i en statsmakts syften och handlande, är denna vilddjuret. Men så långt den hävdar rättfärdighetens krav, är den en Guds tjänare. – Det är tydligen Wetterlunds mening, att det hos varje statsmakt finnes något, som gör den till en Guds tjänare, men också något, som gör den till vilddjuret. ”Härvid bemärke man, att det som gör djuret är förstabudssynden, eller att människan älskar det skapade med fyrsidig allkärlek. Därmed är livets tyngdpunkt förlagd till det själiska, kroppsliga och synliga, alldeles som hos djuret i skogen ... Men denna djuriska sinnesriktning kan stå tillsammans med en själisk samvetsgrannhet, yttre budhållning, borgerlig rättfärdighet och ordning, som i någon mån tämja och tillhyfsa djuret. Och denna djurtukt åligger den världsliga överheten. Och så långt hon utövar den, skall hon *äras, understödjas och lydas.*” s. 73 f.

”Särskilt äro stormakterna förskräckliga stordjur. Deras politik är ofta en äkta rovdjurspolitik . . . Odjuret släppes löst, och hela länder färgas med blod. Och man går så långt i hutlöshet, att man håller allmän riksbön till Gud, att han måtte vara behjälplig att slå ihjäl, fastän det förhandenvarande kriget blott är ett skamligt våldswerk och ett skändligt röveri.”

”En av Europas störste statsmän yttrade en gång dessa be-tecknande ord om storpolitiken: ’Ville vi en dag vara rättfärdiga, då vore vi förlorade’. Till den grad sitter vilddjuret på draktronen i det kristna Europa.” s. 73.

Satans historia går från kraft till svaghet. Så har också ond-

skans makt på jorden sin historia. Helt övervunnet, skall det onda en gång försvinna. Historien är, från en synpunkt sett, det ondas kamp mot Gud. Den förete, ju längre den fortskrider, en stegrad, till sist satanisk, olydnad och upproriskhet. Från en annan synpunkt är världshistorien historien om Guds trots allt segerrika kamp för att med sin heliga kärlek, genom dom och nåd, övervinna det onda och förlösa mänskligheten, så långt den vill låta sig frälsas.

Denna kamp är tecknad i profetians bilder av de sju världsriken.⁷ De äro inkarnationer av vilddjuret, av människoanden, i vilken Satan bor, vart och ett i högre grad än det föregående. "Den förstabudslösa världssanden, som är själva vilddjuret, går icke under, då ett världsrike går under. Han lever upp i det följande, som alltid förnyar det föregåendes förstabudssynd. Så finnas alla de fem fallna världsrikenas ande samlad i det sjätte." s. 67. "Varje världsrike lägger den levande kraften till all synd i det tillkommande. Det bär i sin ande icke blott alla synder, som gjorts, innan det vart till, utan ock alla synder, som komma att göras, sedan det icke mer är till. De förra stå skrivna i dess ande såsom redan gjorda; de senare stå skrivna där såsom de där på grund av utvecklingens omutliga 'Rulla' måste göras av alla dem, som taga den anden i arv. Så är varje världsrike ett levande ja till all synd på jorden både i det förflutna och i det tillkommande. Och så måste varje världsrike ärva all synd, skuld och straff från världens första till hennes sista dag. Arvslagen griper in i dödsrikets världregioner och, där så behövs, i evigheternas eld." s. 132.

Vi leva i det sjätte världsriket, säger Wetterlund, och i dess sista tid. Han räknade med möjligheten av att få uppleva åtminstone en antecipation av det sjunde. Det sjätte världsriket inträdde, då Jesus gav vilddjuret såret till döds, som dock läktes, och det varar under hela den tid, som läkningen pågår. Detta rike "är mycket olika de fem föregående". s. 69 f. "Det är en svaghetsperiod hos världssanden", förutsagd av profetian. Dess tid är av oerhörd betydelse för hela världen; en besökelse- och avgörelsetid för mänskligheten ("djurmänskligheten"), men

också en lömsk och försåtlig frestelse tid för gudsrikets barn. Anden är densamma, som i de föregående världsrikena: "Det skall eftertryckligt beaktas, att vi leva i vilddjurstiden, då hela världen är i den ondes våld". Världshärligheten förbländar nu mot slutet av det sjätte riket såsom kanske aldrig förr. Hela jorden går med beundran efter vilddjuret. Och gränsen mellan det och Lammets utplånas. Stora skaror av de troende ligga hemligen med i merguderiet, och Guds rike försvagas och föraktas. Det är en sömngivande blandningstid." s. 72 f.

Dock är det en stor nåd att leva i det försvagade världsrikets tid. Av denna svaghet skall Guds rike begagna sig och med Lammets ande ytterligare försvaga det och frånrycka det så många själar som möjligt. s. 74.

Vår tid är den religiösa förförelsens tid, den farligaste, som funnits och som kommer att finnas. "Vi leva i en tid, då denna världens gud söker att med budlöst evangelium utrota evangelium från jorden." s. 75. -

Under denna sin svaghetstid uppträder vilddjuret i tvenne förklädnader. De äro: det andra vilddjuret och skökan. Vilddjuret nummer två (Uppb. 13: 11) hade horn, som liknade ett lamms. Det är ett vilddjur i kristen förklädnad. På grund av dess lammhorn kallar Wetterlund det för "lamm-ormen". "Det första vilddjuret är världsanden rätt och slätt; det andra är världsanden i andlig förklädnad. Här är nåden den fagra ytan över ett i grunden obrutet och oomskapat djurhjärta, gudaktighetens sken med förnekande av hennes djurdödande kraft." s. 81 f. "Han (lamm-ormen) går och gäller för Lammets. Han inspirerar dem (sina präster, predikanter och troende) med den förstabudslösa hornanden, så att de kunna gå i döden på att de hava Lammets evangelium, under det att de hava drakens budlösa evangelium. Världens grundsynd och grundolycka är just förstabudssynden. Och hennes grundräddning och grundolycka är just det eviga förstabudsevangeliets. Och just här griper Satan in och gör evangelium förstabudslöst." s. 79 f.

"Johannes fick se den förskräckligaste syn, som finnes på vår arma jord. Och det är denna: Lamm-ormen kommer jorden

och dem som bo på henne att tillbedja det första vilddjuret. Och detta i Guds namn.” s. 79 f. Så fasansfull är lamm-ormens makt.

Då denna andemakt kom in i kyrkan, upphörde hon att vara Kristi brud. Hon blev skökan.’ Skökan är sålunda de förvärldsligade kyrkosamfundet eller rättare: kyrkosamfundet, *så långt de äro förvärldsligade*. Vilddjurets svaghetsperiod gav kyrkan oanade möjligheter till arbete för att lösgöra folket ur vilddjurets välde. Hon kunde som en ryttare sätta sig på dess rygg och i viss grad tygla det. Men därför att hon i så fruktansvärt stor utsträckning var förvärldsligad, var ”skökan”, har hon blott lyckats att tygla det, d. v. s. ge statsmakt, kultur, folkliv och människor en viss kristen hyfs och fernissa. Men hon har ej kunnat verkligen kristna dem. ”Hon var djurtämjerska och är det delvis ännu. Mången skökopåve, skökobiskop och skökoprelat har tagit väldiga tag med det sjuka djuret och mer än en gång slagit det till marken. Men den nyare tiden har blivit en avkastningstid.” s. 74 f. Skökans grundsynd är, att hon förkunnar evangelium så, att människor kunna, ja, frestas att tillägna sig tröst av dess nådelöften utan att göra den bättre, Gud kräver. Detta är skökans folkfördärvande evangelieförfalskning. ”Detta förfalskade evangelium har fått en väldig andemakt från nedan, folkbedragande och folkfördärvande. Det tämjer djuret hos människan men låter det leva.” Detta förfalskade evangelium är det naturliga hjärtat kärt. ”Att höra och läsa, bedja och sjunga och röras till tårar av nåden, blott man hemligen och i hjärtats djup får sekundligen kyssa merguden, det smakar.” s. 81.

Skökosynden och skökoanden skall en kristen hata med ett osläckligt hat, särskilt på grund av deras evangelieförfalskning. ”Denna synd är i hela kristenheten, i stort sett, förlegad och förbigången; naturligtvis, ty hela kristenheten i stort sett är skökan. Lyfter du aldrig så litet på ormkvinnans slöja och visar, vad hon verkligen är och gör, då fräser och gaddar hon, och du blir biten och får lida hennes etter.” s. 86.

Skökan är icke något visst kyrkosamfund. Varje samfund är

bruden, så långt som det förkunnar och i livet omsätter frälsningens budfulla evangelium oförfalskat. Men varje samfund är skökan, så långt som det frambär det förfalskade evangeliet och lär människorna att leva efter det. ”Gränsen mellan sköka och brud skär tvärsigenom alla kyrkor, både stora och små. Inga kyrkomurar eller bönhusväggar utestänga skökan, som är en ande. Hon utestänges blott genom de fyra allten (d. v. s. av den ande som älskar Gud med den firsidiga allkärleken). Så enkel är saken och så djup och allvarlig är den.” s .. 87.⁸

Det mått av ond andemakt, som trängt in i en människa och blandat sig med hennes ande till en ande och så övar sitt inflytande över henne – alltså icke den andemakt som blott utifrån frestar henne – kallar Wetterlund människans synd-, skuld- och straff-ande. Hon bär den med sig. Den är hennes jag. Hon kan aldrig lägga den ifrån sig. Så allvarligt är det med hennes synd och skuld, liksom med hennes straff.

Denna ande, eller andebeskaflenhet, är människans synd-ande, ty den kommer henne att synda. All sin synd bär hon med sig i beskaflenheten av sin ande. Därmed är denna ande också hennes skuld-ande. Ty genom sin synd har hon fördärvat sitt kerubväsen. Så har hon ådragit sig en omätlig och obetalbar skuld. Att syndaren innerst, till sin andebeskaflenhet, är sådan, det är det allvarligaste i hans straff. Den som gör vad ont är, straffas med att det onda får ökad makt över honom. Den som – medvetet– väljer att leva utan Gud, straffas med att Gud upphör att vara levande och verklig för honom. Då människan menar, att hon för att nå ett visst mål kan gå något vid sidan av sanning och rättfärdighet, så utlösas hos henne krafter till det onda, som hon icke kan tygla och bemästra. Det är hennes straffande. Hon är under Guds vrede och dom. Så straffar Gud med ett straff, som driver människan vidare på det ondas väg, tills det lidande och den nöd, det medför, driver henne till besinning, till att söka och taga emot Guds frälsning, eller tills hon hårdnar, mögnar, blir ofrälsbar

i synden. Gud liksom måste taga risken för det senare alternativet. Ty hans heliga kärlek tillåter icke, att människan stannar i oavgjordhet.

Vad Wetterlund så säger om individens synd-, skuld- och straff-ande, gäller fullt och helt också folk och mänsklighet.

3. GUDS RÄTTFÄRDIGHETSKRAV.

Guds rättfärdighetskrav är omutligt och ofrånkomligt. Det bottnar i Guds eget väsen. Gud vore icke den han är, om han i minsta mån släppte sitt krav på rättfärdighet. Det möter oss i hans heliga lag men också i hans vrede, dom och straff över syndaren.

Guds heliga lag ställer fram rättfärdighetskravet med bjudande makt och myndighet. I anslutning till Jesu ord i Matt. 5: 17-20 skriver Wetterlund: "Då man läser våra textord, blir man slagen med häpnad. Ty i dem möter en helt annan syn på Guds lag än den, som är allmänt gängse bland oss." . . .

Jesus talar här . . . "om Guds lag med ett allvar, med en vördnad och med en himmelsk högtidlighet, som skaka oss in i själva hjärtegrunden. Lagen har för Kristus ett gudomligt och evigt majestät, som bringar honom själv och i sinom tid hela världen på knä." s. 242.

Då Wetterlund talar om Guds lag och det krav, den ställer på oss, syftar han ofta på de tio buden, Sinai-lagen, som är identisk med samvetslagen, men ojämförligt oftare i anslutning till Jesu ord i Markus 12: 30 f. på de två buden, det första, det som Jesus kallar det yppersta och förnämsta, med dess fyrsidiga krav på kärlek till Gud: du skall älska Herren, din Gud, av allt ditt hjärta, av all din själ, av all din kraft och av allt ditt förstånd, och det andra med dess tusensidiga krav på kärlek till nästan: du skall älska din nästa såsom dig själv. Detta första bud är kärlekens fyrsidiga grundlag. Det andra är kärlekens tusenfaldiga följdlag.

Att släppa rättfärdighetskravet – det vore att kärlekslöst

lämna människan åt sig själv, åt syndens och dödens makter. Om Gud gjorde det, skulle han förneka sig själv, både sin kärlek och sin helighet.

Lagen betydde oerhört mycket för de fromma i Israel. De visste, att de i den mötte Gud, icke bara hans fordran utan också hans kärlek, den kärlek, som bär hela världen och som syftar till dess frälsning: Kristus. Det var hans ande, de mötte i lagen. Han, den preexistente Kristus, var ljuset,^{8a} som lyste i världen, var allt, som verkligen förtjänar att kallas ljus. Han var Logos. Så var han också, ja, framför allt, det ljus, som lyser i Israels lag - det högsta ljus, som världen då ägde.

Dock kunde han icke i lagen möta Israels fromma såsom den segerkrönte och segerstarke ande, med vilken han i det nya förbundets tid tager sin boning i de sinas hjärtan. Ty det kan han först, då han genom sitt liv på jorden, lidandessegern, uppståndelsen och himmelsfärden, blivit den fulländade Frälsaren. Men de mötte honom såsom den gammaltestamentlige LagKristus. Som sådan kunde han visserligen icke bo hos dem med sin försonande och segerstarka ande, "seger-anden", "försonings-anden". Men han kunde bo hos dem genom sin "krav- ande", som i grunden är Guds heliga kärleks ande. Stundom kunde han förunderligt glädja och vederkvicka de fromma genom att låta dem anande känna icke blott kravet, icke blott välsignelsen av hållet bud, utan också nåden, kraften i den ande, som de mötte i lagen, låt vara blott såsom en försmak.

Så blev Lag-Kristus för dem Löftes-Kristus. Och så kom Sinai lag att stå som en härlig profetia om att Guds lag en gång skall bliva skriven i hjärtana, bliva Andens lag. s. 261.

De fromma i det gamla förbundets tid skulle aldrig ha fått uppleva lagen så underbart rikt - möta Kristus i den - om ej lagen varit dem hjärtligen kär och de ärligt sökt göra den till ett rättesnöre för all sin väg.

Två vägar öppna sig inför lagens höga, omutliga rättfärdighetskrav för var och en som känner lagen, men som icke rätt känner Kristus Jesus. Den ena är att på ett eller annat sätt kompromissa med Guds krav, så att man ej kommer ohjälpligt

till korta inför det. Det är fariséens väg och den naturliga människans väg. Den är dödligt farlig. Den andra vägen är förtvivlans. Den var Paulus inne på. Aposteln skildrar den i Romarbrevets 7 kapitel. Och skildringen slutar med ett förtvivlat nödrop.

Wetterlund jämför det sjunde och det åttonde kapitlet av Romarbrevet: I det sjunde talas det liksom sedan i det åttonde om tva lagar, en god och en ond. ”Den goda lagen giver han (aposteln) två namn: lagen i hågen och lagen i budordet. ’Där är en lag i min håg’, säger han. Det är förnuftets andelag. Varje människa har en sådan. Lagen i budordet åter är Sinai lag. Den är den yttre ande-lagen, en i bokstäver given kort sammanfattning av den inre andelagen.” s. 229 f.

”Den onda lagen däremot kallar Paulus syndens lag eller dödens kropp med syndens lag i sina lemmar. Den är ock en andelag, nämligen den andelösa andelagen eller köttets sinne. (Med den andelöse anden menar Wetterlund människoanden, blottad på helig ande.) Och denna lag har ock tio bud . . . Det första: Du skall hava andra gudar. Det andra: Du skall missbruka Guds namn, ty han låter den bliva ostraffad, som hans namn missbrukar” o. s. v. – De äro alla sammanfattade i det stora grundbudet, vilddjurets största och yppersta bud, om kärleken till självet och det skapade, ej till Gud och nästan.

”De äro innerst 10 satansbud, skrivna i hjärtat utanpå de 10 gudsbuden, fördunklande dem, nedtystande dem och behärskande dem. – De äro vilddjurets rikslag, efter vilken det styr hela världen mot det förskräckliga målet. Och vi se dagligen, huru troget och ihärdigt hela världen i stort följer dessa bud. Och snart skola vi bevittna det fasansfulla världselände, som växer upp ur dessa tio djurbud.” – Denna djurandelag är just vad Paulus kallar syndens och dödens lag. Den är en hela vår ande, själ och kropp behärskande naturlag, som ligger i blodet.⁹ – Allt gott är innerst ett bud, ett Guds bud. Och allt ont är innerst ett bud, ett vilddjursbud. s. 231.– Wetterlund menar naturligtvis: allt bottnar i ett bud, kärlekens eller självishetens, med bjudande makt över hjärtat. Om jordiska gå-

vor av Gud, sådana som fred, hälsa, regn och fruktbara tider, bli till välsignelse eller icke, beror på hur vi ställt oss till Guds första bud, "Skapelsens härlighet lyfter förstabudsfasta, men neddrager förstabudslösa sinnen." s. 61.

"Här, i det sjunde kapitlet, låg Paulus under syndens och dödens lag. – Han låg ock under Guds tio bud. Och de krävde kärlekens bud-ande (d. v. s att den ande, som bjuder oss att älska, skulle ha rådande makt över honom). Och här fick han se självfrälsningens absoluta omöjlighet. Och den får varje människa se, som vill bliva laga frälst inför Gud. Förr rycker du alla rymdens världar ur sina banor, än du rycker de tio vilddjursbuden ur din själ." s. 232. Lagen kan därvid icke giva någon hjälp på grund av den begränsning och brist, som vidlår den under dess första skede. Om den kunde det, då dugde den till frälsningsväg. Lagen har nämligen två världsskeden. Det första är Sinai-lagens skede. Så länge himmel och jord bestå, består Sinai lag. Och till Sinai lag hör också det dubbla kärleksbudet, dess sammanfattning och innersta kärna, så länge detta bud ej är skrivet som Andens lag i hjärtat. Sinai-buden, som ock äro samvetets bud, äro den nuvarande världsordningens grundlagar, grundvalar och grundordningar.¹⁰ Så långt människan avviker från dem, befinner hon sig i uppror mot Gud och måste bära den upproriskes straff ... Så långt hon avviker från dem, faller hon (hennes personlighet) sönder i oordning och upplösning – livet hamnar i moralisk nihilism. s. 243. "De äro världens livskällor." Så långt hon övergiver dem, måste hon utsina i död. Allt, som avviker från Sinai bud, faller under förbannelsen. – "Alla vredens åskor, ljungeldar och oväder, som ofta nedslagit hela folk, ja, hela världsriken, och som i vredens sju yttersta plågor skola nedslå, uppriva och krossa hela vår värld – allt stammar från Sinai brutna lag, som ock är lagen i människans ande." s. 243.

Men en gång skola Sinai bud förgås, icke genom att upphöra att gälla utan genom att s. a. s. övergå i Andens lag, som är lagens senare världsskede. Därigenom får den en fullkomning, som den icke har såsom Sinai lag. Sinai-buden

försvinna ungefär på samma sätt, som knoppen försvinner, då den uppgår i blomman och frukten. Knoppen har försvunnit, men den är icke borta. Den är allt vad den var, men fullbordad, fullkomnat i blomman och frukten. Att Sinailag så skall försvinna beror på att den, trots dess evigt giltiga krav, kärlekskravet, som också är helighets- och rättfärdighetskravet, har sin brist och begränsning. Denna ligger dels däri, att den framställer det evigt giltiga kravet med bjudande majestät, men utifrån, icke inifrån människans hjärta; dels däri att den framställer det utan att giva eller någonsin kunna giva kraften till kravets fyllande. Då Sinai lag uppgår i eller fullkomnas till Andens lag, "då har lagen börjat sitt andra världsskede". "Och just denna Andens lag, med dess krav på fullkomlig första- och andrabudskärlek eller fullkomlig första- och andrabuds rättfärdighet, är den tillkommande världens lag. – Så genomlöper lagens linje både denna och den tillkommande världen. Han är hela skapelsens axel. Kring honom välva sig mänsklighetens öden i alla evigheter." s. 245. Andens lag i hjärtat är i grunden detsamma som Anden själv, boende i människans hjärta, ty då Anden bor i hjärtat, visar han människan och driver henne till allt gott, till det, som Gud i det givna läget kräver av henne, och på samma gång ger han kraften, eller rättare: är han kraften därtill, så långt hon lyder.¹¹

Lagens första skede sträcker sig över hela denna tidsålder tills världen har släppt in lagen såsom Andens lag i sitt hjärta, till "världens pingstfödelse". Kristus är pingstfödelsens förstling. I honom har världens pingstfödelse skett, stamvis. Men blott stamvis.

Den enskilda människan står under Sinai lag, så länge hon icke släppt in lagen som Andens lag i sitt hjärta, så länge hon icke blivit en levande gren i Kristus-stammen. Wetterlund uttrycker det också så: så länge denna världen är hennes allt. Då är hon innerst inne i sitt hjärta fientlig mot lagen. Men då Anden har tagit sin boning i hennes hjärta, förändras hennes ställning till lagen. Hon har uppgivit sitt motstånd. Därmed sker också en förändring av hela hennes ställning till skapel-

sen liksom till den värld, i vilken hon lever. I hennes "pingst-födelse födas himmel och jord i henne såsom hennes nya himmel och nya jord". Allt jordiskt, främst den lilla värld, vari hon lever, har fått något av evighetsljus och evighetsbegynnelse för henne, ett värde, som det på ingen annan väg kan få. Allt har blivit till något, där hon möter Gud och tjänar honom.

Lagen hänger efter människan med krav: hot, förbannelser utan ända. Den tystnar icke med sitt krav och sin dom, förrän allt till punkt och pricka uppfylles. Det finns blott en enda utväg att slippa ifrån vandan och eländet i att stå under sinailagens krav och hot och dom. Och den är att släppa in Guds lag i hjärtat såsom Andens lag. s. 254. Då människan så gör "har lagen dött i henne såsom sinailag och uppstått såsom Andens lag. Nu är han tyst. Ty nu är människan i Kristus Jesus, som med Andens lag tystat honom för alltid. . . Hon övervinner i samma mån, som hon är inne i övervinnaren." s. 255.

Det gäller alltså att släppa in Guds lag såsom Andens lag i hjärtat. Detta vägra "de skökoevangeliska" att göra. "Därföre skall du finna, att dessa sig så kallande evangeliska ligga i en idelig fejd med lagen: Han är deras förskräcklige buse, som de aldrig gå säkra för. De gå med en djup och hemlig fruktan för honom. Ty de äro icke lagligen lösta från honom genom Andens lag.¹² – Och därav kommer sig, att mångtusende troende av hjärtans lust slå sig ned i Rom. 7:e. Där känna de igen sig. Och den träl-domshålan förklara de för äkta evangelisk frihet, för det rätta nådaståndet, och försvara den såsom själva himmelen på jorden. Att himmelen bor i Rom. 8:e se de icke. Den Paulinska frigörelsen genom Andens lag känna de icke." s. 314.¹³

Om att Andens lag skulle komma att skrivas i hjärtana hade profeterna talat. Detta var det djupaste i profetians förväntningar och löften. Profetian ser icke fram mot en tid, då Guds rättfärdighetskrav upphört att gälla. Den känner icke en nåd, som befriar från att hålla Guds bud. I löftet om Andens lag sammanfatta profeterna all Guds nåd. Vi se det i Jeremias'

ord om det nya förbundet (31: 33): "Detta är det förbund, som jag skall sluta med Israels hus i kommande dagar, säger Herren: Jag skall lägga min lag i deras bröst, och i deras hjärtan skall jag skriva den, och jag skall vara deras Gud, och de skola vara mitt folk." Samme profet talar om att Gud skall giva dem hjärtan till att känna, att han är Herren (24: 7; 32: 39-41), och Hesekiel utlovar det nya förbundshjärtat med Guds lag i sig i stället för det gamla stenhjärtat (11: 19-20; 36: 25-27).

Dessa "härliga andelagslöften" förbindas av "profeten, som talar i Jesaja 53: 11", med löftet om Herrens tjänare. "Här ha vi grundvalen för det nya förbundshjärtat. Den är Lammet eller Herren, den rättfärdige. Och han gör rättfärdig just genom att i och med sin försoningsande ... lägga Guds lag i bröstet och skriva den i hjärtat, eller genom att med Andens lag göra fri från syndens och dödens lag, som är stenhjärtat... Vi se alltså, huru ihärdigt och eftertryckligt profetian utpekar det nya hjärtat såsom varande själva den nytestamentliga frälsningen och icke en följd av den." s. 264.

Profetian fullbordas i Kristus. Genom att bli hans kunna vi "få utbyta den onde laganden mot den gode, som Gud gjort åt oss i Kristus, och så kan lagens krav bli uppfyllt även i oss. Gud kastar alltså icke bort sin lag. . . Ty lagens väsen är kärlek. Och därför har Kristus betygat: 'Snarare kunna himmel och jord förgås, än en enda prick av lagen gå förlorad' (Luk. 16:17). Gud efterskänker aldrig sin lag, utan han bringar upp den till en andefullhet, en andelag, som giver allt, vad lagen kräver. Och så blir lagen, under namn och i gestalt av Andens lag, vårt evangelium". s. 233.

Att lagen som Andens lag blir vårt evangelium är ett för Wetterlunds uppfattning och kanske än mer för hans sätt att uttrycka sig oändligen karakteristiskt uttryck. Författaren återkommer därtill i bokens tredje avdelning.

Med oerhört allvar inskärper bibeln, framhåller Wetterlund, det ofrånkomliga i Guds rättfärdighetskrav också genom vad den lär om Guds vrede och syndens straff. Allt för mycket har bibelns lära om Guds vrede försvunnit både i teologi och

i kristen förkunnelse. Det har varit ödesdigert. Men det beror åtminstone delvis på att den gängse läran om Guds vrede i många stycken varit vilseledande. "Här håller skökan ett fasettligt väsen med en Guds fördömelsevrede, som han först måste urladda på Lammet genom den eviga dödens kval, innan han kan vara 'rättvis och god'. Och denna vrede har aldrig funnits till. – Och denna falska vredeslära har förtunnat och bortskymt Skriftens fruktansvärt allvarliga lära om Guds vrede. Hans vrede bor i vårt bröst i gestalten av vår döds- och vredes-ande, som sekundligen växer i mån av vår synd." s. 200f.

Guds vrede är kärlekens vrede. "Guds kärlek till världen blev varken utsläckt eller förminskad genom hennes synd. Också kan hans kärlek aldrig släckas eller minskas. Ty då skulle ju Gud själv upphöra eller avtaga, då han ju är kärleken. – Men Guds kärlek kan *förändras*. Och just emedan han är den oföränderligt *heliga* kärleken, måste han förändra sig emot en syndig värld... Ty förhållandet mellan Gud och människan är alltigenom personligt och därför så ytterst finkänsligt. Dessa djupa och fina förändringar hos Gud på grund av synd känner du ofta, om du har känsel. Hans blick ljusnar eller mörknar, övergjuter dig med välbehag eller bränner dig med misshag, allt eftersom du ställer dig till honom. – För att rädda sin helighet måste den Helige möta den ohelige med misshag, d. ä. vrede. Helig vrede är den heliga kärlekens självbevarelse, både hos Gud och människa." s. 328 f.

"I varje droppe av sin oändliga kärlek känner Gud varje synddroppe på vår jord. Och i varje sin kärleksdroppe blandar han en droppe vrede mot synddroppen. Så blir hela floden av livets vatten från hans tron förändrad till eldsfloden från hans tron. En så omätlig förändring i Guds kärlek åstadkommer synden. Det känner också syndaren. Där ligger en droppe vrede i allting. Och denna vrede omsätter han sekundligen i sig till en vredesande, straff-ande, dödsande, domsande." s. 329. – Med detta sista vill väl Wetterlund säga, att om människan icke av Guds vrede låter sig föras till rätt och ödmjuk bot utan trotsigt framhårdar i sitt gamla väsende, så hårdnar hon i sin

ande. Hennes andes kvalitet, hennes djupaste inställning till Gud förvärras.

Synden är långt farligare, än vad de förblindade människorna ana; ty den laddar hela världen med Guds vrede. Och då världen blivit fulladdad, splittras hon i grund. s. 330. Vredens åskor urladda sig genom att "Gud drager sig tillbaka", så att synden och det onda får ohämmat göra sig gällande. Dessa vredens åskor, som urladda sig över världen – eller över en enskild människa – därför att Guds bud brytas, vittna om att lagen bort och kunnat hållas. De vore annars orättfärdiga. Guds lag har visserligen ett ouppfyllbart krav, att människan skall taga bort det välde, som synden har över henne. Detta krav, som är det väsentliga, det djupaste, anger Wetterlund också såsom kravet på den själviska andens bortbytande mot den lagfullbordande kärlekens ande. Men lagen har också ett uppfyllbart dubbelkrav: kravet på lagens yttre efterlevnad och kravet på att lagen skall få giva en levande kännedom om syndens och dödens lag. s. 243-244. Den gör alldeles slut på allt ursäktande och försvarande av synden.

KAP. II.

VÄRLDSFÖRSONINGEN.

1. INLEDANDE ÖVERBLICK.

”Försoning är andebyte”, säger Wetterlund.¹⁴ Och det går som en röd tråd genom allt, vad han skrivit, att Gud aldrig kan se med kärlekens välbehag till den syndiga människan, så länge hon icke låter honom utbyta sin gamla, själviska ande, som icke lyder honom och hans lag, mot hans heliga kärleks- och lydnads-ande, mot Kristi Ande. Förr än detta andebyte sker, kan Gud icke vara försonad med människan. Och förr kan icke heller människan vara försonad med Gud och i sitt hjärta släppa sin gamla inställning av likgiltighet, som i grunden är fiendskap och tenderar till hat.

Man lägge märke till, att Wetterlund säger: försoning är andebyte, icke: försoningen är andebyte. Då han söker besvara frågan, vad försoningen är, talar han om den som Guds uppenbarelsesgärning och en Guds kamp- och segergärning eller en Guds skapelse- och utfödelsegärning. Med sina ord: försoning är andebyte menar han uppenbarligen, att försoning innebär andebyte. Och han menar tydligen: försoningen är den gärning, som möjliggör och åstadkommer detta andebyte. Den gärning, som möjliggör det och åstadkommer det på ett för hela världen grundläggande sätt och skapar förutsättningen för att det skall kunna ske med varje människa, är världsförsoningen eller stamförsoningen. Den Guds fortsatta gärning, som på världsförsoningens grund åstadkommer detta andebyte hos

den enskilda människan, kallar han pingstförsoningen, ofta också grenförsoningen.

Världsförsoningens väldiga gärning utförde Gud genom Jesus Kristus, genom hans uppenbarande av Guds frälsande kärlek, genom hans kamp och seger. Och pingstförsoningens alltjämt pågående gärning utför Gud genom Jesus Kristus, som genom sin Ande fortsätter sin kamp- och segergärning.

2. FÖRSONINGEN ÅR GUDS GÄRNING I JESUS KRISTUS.

Det ålåg människan, som brutit, att försona sig med Gud. Men hon kan icke åstadkomma det andebyte, som Gud i sin heliga kärlek kräver och måste kräva. Hon är i den ondes våld. Hon har genom sin synd förstört sin medskapade förmåga att "välja Gud". Andebytet kan blott ske genom ett Guds ingripande. Och detta ingripande skedde och sker i Kristus Jesus. Gud överflyttade den människan påvilande plikten att åstadkomma försoningen på sig själv.

Försoningen är Guds gärning från början till slut. "Alltsammans är av Gud, säger Paulus. Försoningen är icke avtvingad honom genom Kristus. Hon är hans frivilliga verk. Det var Gud, som i Kristus vred världen i rätt förhållande till sig, så att han kunde släppa sitt misshag och återtaga sitt välbehag till henne: först stamvis och sedan grenvis i Kristus. Han blev icke barmhärtig mot världen först genom Jesu död, nej, denna död är ett verk av Guds barmhärtighet." s. 342 f. "Frälsningens hela omätliga kedja är länkar ur Guds barmhärtighet."

Wetterlund ser alltså Jesus på varje punkt i försoningsverket såsom Guds representant, "Guds verktyg". Också då han tecknar honom som det lidande Lammet, som människan med den lilla kraften, från vilken Gud dragit sitt förnimbara stöd tillbaka och som hade att på sant människovis lida och segra, tecknar han honom såsom den, genom vilken Gud utförde sitt verk. Såsom den fullkomnade Frälsaren är han den stam till det andliga skapelsebeståndet, "som Gud själv åstadkommit eller skapat".

Detta innebär dock icke, att Sonen var ett viljelöst verktyg i Faderns hand till utförande av hans verk här på jorden.

”Sonen var ingen maskin i Faderns hand varken i livet eller i döden. Han var en sann människa.” s. 335; För att fullgöra Faderns vilja måste han på sant mänskligt vis gå lydnadens väg under ständigt segerrikt övervinnande av varje frestelse att gå en annan väg, och detta allt intill korsets död. Han ställdes liksom vi alla i val. På ett livsavgörande sätt och sedan i varje livets läge måste han välja Gud, icke världen, icke sig själv. – Varje steg på hans väg till att bli den fullkomnade Frälsaren var från en sida sett ett Guds verkande, från den andra sidan sett ett verk av hans egen segrande troslydnad.

Guds Ande ”vilade över honom och ingick i honom, inristades i honom ut i fingrar och tår, så att han till ande, själ och kropp vart anden i förhålligad människogestalt”. Men Kristus ”var därvid aldrig passiv”. Då Guds Ande så vakade och vilade över Lammet, då ”vakade och vilade Lammets ande i Gud, tills han vart anden i gestalten av den himmelska människan”.

s. 19.

3. FÖRSONINGENS FÖRBEREDANDE GENOM VÄRLDSFÖRLÅTELSEN.

Gud utförde försoningens väldiga gärning genom – eller i – Kristus Jesus. Men innan tiden var inne därför, måste Gud genom en ”tillsvidareförlåtelse” bereda sig möjlighet att vårda sig om sin fallna värld.¹⁵ Ty utan denna tillsvidareförlåtelse hade han, den Helige, ej kunnat taga annan befattning med henne än den straffande domarens. Så hade hon blivit lämnad åt sig själv, utan att kärlekens livsflod från Gud – med allt vad det innebär – strömmat in i henne. ”Hon var på väg att falla ut ur Guds kärlek. Ty om hennes själviskhet fått ohämmad fortgå, då hade den utvecklat sig till ett uppsåtligt hat mot Gud av allt hjärta, all själ, all kraft och allt förstånd. Därmed hade den uppnått den sataniska själviskheten. Och därmed hade världen varit för evigt fallen ur sitt skapelsebestånd.” s. 328”

Gud räddade den fallna världen därifrån genom att i sin oändliga kärlek möta hennes synd, hennes själviskhet, med en världsomfattande tillsvidareförlåtelse. Så beredde han sig möjlighet att allt fort vårda sig om den fallna världen. "Redan på fallets dag sköt Gud in världs-förlåtelsens klippa under en fallande värld, att hon icke skulle falla i avgrunden. Denna stora barmhärtighet är försoningens eviga grundval. På denna eviga urklippa lade Gud klippan Kristus såsom en ny akt av sin barmhärtighet." s. 343;

Den kärlek, varmed Gud så, självutgivande, älskar världen, är den barmhärtiga vredeskärleken. Kärlekens livsflod har icke upphört, men den har förvandlats. Den är icke längre den välbehagliga kärleken, världens rätta livsluft. "Som bågen i skyn synes famna hela jorden, så famnar den barmhärtige Guden hela vår syndiga värld och trycker henne till sitt förlåtande allfadershjärta, innan ännu en tunga bett honom om förlåtelse. Så blev hennes fall 'blott' ett fall ur den välbehagliga kärleken ned i den barmhärtiga vredeskärleken. Och i denna kärlek, håller han henne fast genom förlåtelse och dom, tills hon släpper upp sin själviskhet och mottager den välbehagliga kärlekens flod. Och de vittfamnande armarna, o människa, har du känt mången gång på din vildväg i synden. De släppte dig icke ens då, när du rasade, klöste och rev som vildaste djur i hans hjärta.." s. 330 f. –

Världs-förlåtelsen innebär först och främst ett icke-tillräk-nande, ett overseende, en tillsvidareförlåtelse. Wetterlund utgår från Pauli ord i 2 Kor. 5: 19: "I grundtexten står det ordagrant så: 'Gud var i Kristus, försonande världen med sig själv, icke tillräknande dem deras synder.'" "Att icke tillräkna överträdelse, det är att förlåta överträdelse." s. 331. Denna förlåtelse, världs-förlåtelsen, har sin heliga rättsgrund i världs-försoningen. Det framträder klart i bibelord sådana som Rom. 3: 25. "Här står i grundtexten ett ord, som heter 'paresis'. Med det uttrycker Paulus världs-förlåtelsen. Det är översatt med hava fördrag ~ Och det betyder egentligen lämnandet åsido eller förbipasse-

randet. – Så förhöll sig Gud under hela tiden före Kristus ... Han lade hela världen under paresisförlåtelsen. Vilddjuret fick, visserligen inom fastställda gränser och under vissa domar, dock i det stora hela passera honom förbi. Och han liksom blott stod och såg på. Och så gör han än i dag. Det är världsförlåtelsen: Men detta var en bitter tagg för 'forna tiders' fromma ... Han (Gud) tycktes icke taga synden på allvar. Hans tålmod syntes icke vara rättfärdigt. Och än i dag stinger den 'taggen' många hjärtan, särskilt dem, som icke tagit kännedom om världsförlåtelsens både för- och efterkristliga skede." s.346f. Och icke, tillägger Wetterlund i annat sammanhang, beaktat världsförlåtelsens samband med världsförsoningen och världsrättfärdiggörelsen.

Världsförlåtelsens förkristna skede är tiden för denna förlåtelses tålmod under förberedandet av världsförsoningen, det nytestamentliga är Guds tåliga, men icke passiva bidan, att världen skall låta sig göras delaktig i denna försoning. – Den bittra taggen försvinner ju i den mån man ser att detta bidande icke blott betyder lidande för den fromme utan också möjlighet till frälsning för många och för en själv.

Paresisförlåtelsen får genom försoningen, i Kristus och genom tron på honom, ja, redan genom den begynnande rottron,¹⁶ en fördjupad innebörd: den gör att människan trots sin synd och brist får vara kvar i den gemenskap med Gud och Frälsaren, som hon upptogs i, då hon "just som hon var" kom till Jesus och intogs i lärjungaskolan.

Det i Nya Testamentet vanliga ordet för syndernas förlåtelse är icke det, vars innebörd Wetterlund återger med paresisförlåtelsen, utan "afesis".¹⁷ "Afesisförlåtelsen" innebär, att Gud "förlåter bort" synden. Det är sålunda en förlåtelse, som befriat människan från synden för evigt, om icke människan river upp förlåtelsen.

Denna förlåtelse är den nytestamentliga förbunds-förlåtelsen, som människan äger, blott då Kristus tagit sin boning i hennes hjärta. Wetterlund kallat den därför också pingstförlåtelsen. Liksom människans synd och skuld djupast sett är en hen-

nes andebeskaftenhet, så är också denna förlåtelse djupast sett detsamma som utbytande av synd- och skuld-anden mot Kristi Ande.¹⁸

4. FÖRSONINGENS HEMLIGHET.

Starkt framhåller Wetterlund, att försoningen är och blir en hemlighet för oss. Men det är av vikt, att vi försöka förstå, så långt det kan vara oss givet. Andlig lättja har straff med sig. Man kan visserligen vara i sanning försonad med Gud, fastän man har felaktiga tankar om försoningen – och tvärtom. Men tankar, som ge en falsk bild av Gud och hans gärning i Kristus, äro dock ofta mycket farliga, särskilt om de fasthållas, då Gud vill giva ett klarare ljus.

Vad ansåg Wetterlund vara försoningens hemlighet? Kanske skulle han ha inlett sitt svar på den fråga ungefär så, som han inlett så månget avsnitt i "Andens lag":

"Vi komma här mest att tala om världsförsoningen, och vi taga därvid följande 7 synpunkter: 1) Var ligger försoningens hemlighet? 2) Hur blev Jesus den fullkomnade Frälsaren? 3) Försoningen en Guds uppenbarelsesgärning. 4) Försoningen en Guds kamp- och segergärning. 5) Försoningen en Guds skapelse- och utfödelsegärning. 6) Bar Jesus Guds vrede och led han syndares straff? 7) Kompletterande synpunkter på Jesu död."

1. VAR LIGGER FÖRSONINGENS HEMLIGHET?

Försoningens hemlighet möta vi i Jesus Kristus, den levande, fullkomnade Frälsaren, personen, icke i något hans verk, icke i hans lidande och död i och för sig. – I Johannes' syn på Patmos säger den fullkomnade Frälsaren till sin tjänare: "Jag är den levande; jag var död, men se, jag lever i evigheternas evigheter och har nycklarna till döden och dödsriket." Kristus vill därmed rikta vår uppmärksamhet på sig, sådan han nu är. "Alltså: vill du leva, så vänd dig till denne levande; vill du bli löst från synd-, skuld- och dödsanden, från syndens och dödens kropp, från syndens grundfängelse och förbannelsens följdfängelse, så gå

till den himmelske nyckelmannen. Blott han kan lösa...
I denne Jesus hava vi allt, vad han varit på jorden. Hela hans liv står här på evig middagshöjd ...
Allt har han med sig, *allt* har han i sig, *allt* är fullmogen härlighetsperson i människosonen på Patmos. Där strålar varje hans tanke, ord och gärning, varje hans steg, varje hans droppe svett och blod, hela hans kvalda ande, själ och kropp – allt strålar på Patmos i middagens sol ... ” s. 184 f.

2. HUR BLEV JESUS DEN FULLKOMNADE FRÄLSAREN?

Försoningens hemlighet ligger i den fullkomnade frälsarepersonen.

Därför ligger den största vikt på hans jordeliv, från födelsen till lidandet och döden. Ty den segerstarke Frälsaren, i stånd att hjälpa oss, hade han aldrig blivit utan detta liv, utan segern i döden och uppståndelsen. Det evigt betydelsefulla är icke lidandet i och för sig, utan att kampen på korset slutade med full och hel seger. Den uppståndne på Faderns högra sida är densamme, som vi känna från evangelierna, men fullkomnad, evigt levande.

Mot den juridiska försoningsläran anmärker Wetterlund också, att den saknar blick för Jesu utveckling till den fullkomnade frälsarepersonen. ”Här finnes ingen blick för det personliga, för Lammets ... skolgång, fullkomning och födelse på korset, för hans personliga utveckling från frö till frukt. Han står här blott som en lidandesmaskin, på vilken Gud tänkes expediera alla evigheters plågor på några timmar.” s. 195.

En framställning av denna Jesu utveckling finner man i Wetterlunds utredning av Jesu blods betydelse. ”Den jordiskt lekamlige Kristus är frö-Kristus. Hans liv före döden är fröbildningen. Han står under såningsmannen, Herren Sebaots ande, som utsår sig själv, d. ä. sanningen, i honom. Han upp-tager den sekundligen i sig. Så blev han det fullmatade, utsädesdugliga vetekornet. I korsdöden sker fullgroningen. Och efter tre dagar är han stängel med fruktbärande ax. Under

fyrtyio dagar mognar han, kraftigt bestrålad av Herren Sebaots andesol. Efter ytterligare tio dagar är han fullmogen frukt i (form av) den himmelska människan. Det är Lammets levnadshistoria.” s. 171 f.

”Genom den lekamliga födelsen ingick Lammets ande i det lekamliga blodet; genom dödsutfödelsen från djuret och uppståndelseinfödelsen i anden ingick den i det andelekamliga blodet.” Det jordiska blodet – och blodet står som ett uttryck för lekamligheten – har alltså förvandlats till ett himmelskt blod. s. 173.

På långfredagen är han ännu blott i anden, ännu icke i den förhärligade kroppen. Och på den dagen steg han icke uppåt utan nedåt. Han gick ”i anden” ned i dödsrikets båda rum och förkunnade den förlossning, han vunnit. (1 Petr. 3:18 f f. m. fl. ställen). Han nedsteg i dödsrikets paradis, som är det *lägre* paradiset, i vilket ”de kallade och heliga förbidade löftet om Anden och det eviga livets arv (Hebr. 9:15, 11:39 f.). Här ha vi Gamla Testamentets fromma, som i tiden blott hade lag- och profetie-Kristus ... Här ha vi ock Rahab ... och hela skaran av fromma hedningar, vilka i tiden blott haft ’samvets-Kristus’, som förde dem i riktning mot Kristus ... Och lik morgonens sol, då hon höjer sig över horisonten, skingrar han det gryningsdunkel, i vilket de levde, och ett morgonjubel uppstiger ur dödsrikets många regioner; alla hjärtan klappa, alla harpor strängas, alla läppar röras till den nya sången ... Men han steg ännu djupare ned; i dödsrikets andra rum, fängelset, och inträdde bland dess många millioner kvalda andar ... och kastade till varenda fånge en stråle av hopp om förlossning, ... vilken, allt efter fulliden rättvis dom¹⁹ ställde dem inför avgörelsen; för eller emot.”

”Sålunda ingick han icke i det övre paradiset på långfredagen. Men efter tre dagar strömmade fröblodet som fruktblod i hans ådror. Under fyrtyio dagar utandas han det på lärjungarna. Men ännu blott fläktvis. Såsom ingående och inneboende pingstvind i deras hjärtan var det ännu icke moget. I himmelsfärden stiger han upp... i den innersta helgedomen

... Han kommer alltså dit in med korsets lekamliga fröblod i sig, men förvandlat till ett andelekamligt himmelsblod . . . oberoende av tid och rum och närvarande överallt, så att det kan bära mycken frukt.” s. 173 ff.

Samma utveckling tecknas i följande ord; ”Allt kom för Lammet an på Anden. Lammet hade blott ett enda mål på jorden. Och det var Anden. Han hade nämligen av Fadern, fått löftet om den Helige Anden (Apg. 2: 33), härlighetens Ande, som han ägde, innan världen var. Men det löftet kunde vinnas blott genom ett sant, felfritt människoliv in i döden. Han måste sekundligen forma sin ande, själ och kropp till en helig tempelboning åt Guds Ande. ”Blott genom att Kristus utfick denne Ande, ja, blev denne Ande, kunde den bli tillgänglig för fattiga syndare, som den hjälpare, de behöva.

I den så ”genom lidandet fullkomnade Frälsaren och salighetshövdingen”, i personen, ”seger-anden”, ”försoningsanden”, ligger försoningens hemlighet. Därom talar Johannes: ”Han är försoningen för våra synder, ja, icke allenast för våra, utan ock för hela världens” (1. Joh. 2:2). Med att han är verksam i världen, erbjudande sig själv åt oss, och med den radikala förändring i Guds ställning till världen, som det medför och innebär, är världsförsoningen fullbordad. Världen är stamvis försonad med Gud i Kristus Jesus. Vi återkomma till detta.

Wetterlund betonar sin överensstämmelse med apostlarna och den första tidens kristna församling. Han citerar ett ord av ”den för sin lutherska renlärighet berömde professor Luthardt”: ”Den gamla kyrkan betonade närmast mera Kristi person än hans verk och älskade att i personen själv se försoningen mellan Gud och mänskligheten”. s.191. Wetterlund stryker under betydelsen av att martyrförsamlingen hade denna uppfattning, hon, ”som bjöd hela världen respekt för evangeliets överjordiska segerkraft över vilddjuret”. Och han fortsätter: ”Någon annan försoning finns icke. Det finns intet annat i himmel och på jord för en människa att kasta sig på och vila vid än personen på härlighetens middagshöjd.²⁰ Ingen hans gärning, intet hans verk giver frälsning, vila och kraft, utan blott personen, som

Gud gjort till Herre och Kristus och i vilken allt han varit, lidit och gjort, lever och verkar sitt fruktverk.” s. 191.

3. FÖRSONINGEN EN GUDS UPPEBARELSEGÄRNING.

Att Gud gav oss Jesus Kristus, att han gjorde honom till den fullkomliga Frälsaren, att denne Frälsare är verksam i världen till människors frälsning, det uppenbarar Guds kärlek såsom intet annat. Han har därmed s. a. s. satt in denna sin kärlek såsom en sin kraft till frälsning i mänsklighetens liv. Ingenting mindre kunde uppenbara Guds kärlek i hela dess djup, i dess rätta art.

Stundom talar Wetterlund om försoningen såsom ett uppenbarande av det eviga evangeliet, den eviga rättfärdigheten, den eviga nåden. ”Guds världsförsoning i Kristus (är) mycket enkel och lättfattlig, så långt vi för vår frälsning behöva och måste förstå den. Den innefattar blott en enda sak: det eviga evangeliets införande i Kristus, blott en enda sak: den eviga rättfärdighetens framhavande i Kristus ... den eviga nådens uppenbarande i Kristus.” s. 343.

Det eviga evangeliet, den eviga rättfärdigheten, den eviga livsnåden äro samma sak. –

4. FÖRSONINGEN EN GUDS KAMP- OCH SEGERGÄRNING.

Jesu kamp mot synden, döden och djävulen utkämpades framför allt som en kamp mot frestelsen, en kamp mot den övermäktigt frestande andemakt, i vilken synden, straffet, vreden, döden och djävulen äro manifesterade och verksamma.

Segern i kampen mot frestelsen har framför allt positiv innebörd. Den innebar icke bara, att Jesus ej föll, utan också att han blev den store budhållaren, som alltid och i allt stod fast i den firsidiga kärleken till Gud och den tusenfaldiga kärleken till nästan. Därför kallar Wetterlund honom stundom tubuds-Kristus eller förstabuds-Kristus; väl också därför, att han giver den Ande, som ger kraften att hålla buden.

Segern vann han genom att i allt ställa sig beroende av Gud

och lydig honom. Så hade han alltid gjort: "Han stod sekundligen under kristallfästet (med huvudfäste i Gud) så, som vi skulle stått där. Han skylde sekundligen sina fötter och sitt ansikte med den heliga fruktans vingar. Ty Herrens fruktans ande 'vilade' över honom; Och han steg sekundligen uppåt på kärlekens vingar, så att dånet av dem fyllde hela Kanaans land. Så stod han sekundligt budstånd i fyrsidig förstabudskärlek och tusenfaldig andrabudskärlek till oss" ... "Kerubernas helighetssång", i vilken skapelsen ger Gud äran och uttrycker sin tacksamhet, fröjd och trygghet över att få stå under Gud med huvudfäste i honom, "sjöng han från krubban till korset i varje tanke, känsla, ord och gärning, så att han glödde som eld och brann som bloss i helighet och rättfardighet. Han såg allt med Faderns blick, gjorde allt med Faderns hand." s. 99 f. Så ställde sig Jesus beroende av Gud också i varje mötande frestelse, också i den sista, den fruktansvärda lidandesfrestelsen. Segerns hemlighet låg i detta: "Han släppte icke Gud, fastän Gud syntes hava släppt honom". s. 350.

Jesu kamp var oerhört svår och lidandesfylld. Segern krävde fullödlig tro, fullödlig kärlek och lydnad, som skulle visas under svåraste påfrestning, in i bittraste död; och det under förhållanden, då tro syntes vara den största dårskap och allt tycktes tala mot möjligheten, ja, mot rätten att tro. s. 142.

Innebörden i denna kamp och vägen på vilken Jesus blev segervinnare tecknar Wetterlund ut ifrån Uppenbarelsebokens ord om honom såsom Lejonet av Juda stam och – framförallt – Lammet. Lejonet av Juda stam, så kallades Frälsaren på grund av den seger, som han vunnit för oss, och på grund av den segerkraft, varmed han vill vara med oss och segra i oss. "Ty Lejonet har icke övervunnit i vårt ställe, så att vi skola slippa övervinna, utan i vårt ställe, så att vi skola kunna övervinna genom honom." s. 101.

Den makt, som Lejonet och Lammet hade att kämpa emot och övervinna, var ju innerst andemakt. Den kunde blott övervinnas av annan, starkare andemakt. Och Lammets ande är i profetsynen angiven såsom segerstark ande genom den "vi

dunderliga bilden av Lammets sju ögon och sju horn". "Han stod i liv och död i vårt ställe just i den rustning, som behöfdes i en andelös värld: sju horn och sju ögon. Vad dessa ögon äro ha vi sett. De äro Guds sju andar, som beteckna Guds ena och samma ande i hans oändliga mångsidighet, mångfald och mångkraft. Lammet hade ock sju horn. Och horn äro vapen till anfall och försvar ... Ett djur har i regel ett horn för vart öga. Ögat uppfattar faran, hornet avvärjer den. Så har ock Lammet ett horn för vart öga." s. 112.

Det gällde för Lammet blott ett: "att övervinna, att med ande övervinna ande. Därpå hängde allt i liv och död". s. 113.

Och Lammet övervann. "Med Vishetens kraft-ande övervann han det fallna förnuftets, den dåraktiga världsvishetens kraft-ande; med Förståndets kraft-ande övervann han oförståndets kraft-ande; med Rådfullhetens kraft-ande övervann han rådlöshetens, försagdhetens och den sataniska listens kraft-ande; med starkhetens kraft-ande övervann han den mänskliga svaghetens och den sataniska styrkans kraft-ande; med den levande Kunskapens kraft-ande övervann han den förstabudslösa, andetomma och pösiga kunskapens kraft-ande: med Fruktaens kraft-ande övervann han lättsinnets, tungsinnet och trotsets kraft-ande; och med Rättfärdighetens kraft-ande övervann han orättfärdighetens och egenrättfärdighetens kraft-ande." s. 113.

Wetterlund frågar: Vem slaktade Lammet? Och han svarar: Pilatus och Kaifas. Men de gjorde det såsom bärare av och såsom de främsta representanterna för vilddjursanden, självishetens och världskärlekens ande. Alla synder, som i världen dittills övats, hade hjälpt till att utforma denna vilddjursande. De äro kvar i dess beskaffenhet och i dess makt att fresta. – Men vid kampen mot "denna kväljande och vidriga ande" lider han även under all synd, som i världen skall komma att begås. Alla synder ha sina frön i denna ande. De spira upp ur dess hemiska makt att fresta och influera tanke, känsla, vilja och handlande."

Kaifas var representant för i grunden samma ande, fast i from religiös förklädnad, dold under en "påsmetad fromhet",

som alls icke dödade vare sig själviskheten och världskärleken eller den hemliga oviljan mot Gud. Och människan blir så mycket hårdare fångad i vilddjursanden, när den möter i denna förklädnad, som hon då tror sig vara en from människa. – Också vid mötet med denna förklädda, ohyggliga vilddjursande lider Jesus på samma sätt under alla de synder, som i världen övats eller skola komma att övas, inspirerade eller tolererade av denna andlighet.

Så är det i sanning all världens synd, som Jesus lider under på korset.

Som vatten blandar sig med vatten, trängde sig all världens synd-, skuld- och straff-ande in i Jesu ande och därmed in i hans varelses innersta, in i hjärtats doldaste djup. Och under sin lidandeskamp var Jesus övergiven av Gud, d. v. s. Gud hade då undandragit honom sin förnimbara närvaro, "sin förnimbara andesötma". (s. 145.) Märk sin förnimbar! Ty hela tiden höll Gud dock sitt stödjande grepp om "kerubvarelsens rot". Då endast detta dolda grepp, som aldrig förnimmes, håller människan, provas trons äkthet och villighet som aldrig annars. Så var det också för Jesus.

"Men varför övergav Gud då Lammet, som icke hade synd och följaktligen icke kunde vara föremål för Guds vrede?" s.140. Wetterlund ger två varandra kompletterande svar. Det ena: När Gud övergiver en god människa, "beror det därpå, att hon är ofullkomnad och måste fullkomnas i lidande. Men en ofullkomnad och övergiven ande är just en för den onde anden öppen och blottställd ande. Och det i samma mån, som övergivandet är djupt. Ty då inströmmar i henne den bittre anden i motsvarande grad och kraft. Det känner du. – Så Lammet på korset. Men i oändligt mycket högre grad än vi kunna erfara". s.145, på grund av hans betydelse både för den lekamliga och den andliga skapelsen. Det andra svaret är: Gud "övergav eller utrymde Lammets ande för att där skulle bliva rum för all världens synd-, skuld- och straff-ande. Ty denne ande kunde övervinnas endast inne i en helig människoande. Därför måste den insläppas i Lammets ande för att i den upplösas, såsom

på det lekamliga området ett gift upplöses och oskadliggöres i kroppens inälvor.” s. 140.

Lammet kunde icke utestänga denne ande. ”Ty det kan blott en fullkomnad ande, hos vilken möjligheten till frestelse och därmed möjligheten till synd äro för evigt avskurna. Och han ville icke utestänga den. Han hade i Getsemane på sant människovis tillkämpat sig den fullt undergivna viljan att dricka kalken med det bittra vattnet... Han mottog kalken lammviligt, drack den lammundergivet, sväljde den lammstillta, led den lammtåligt och upplöste den lammuthålligt i sin ’andes inälvor’ . . . Genom detta orubbliga lammstånd förblev hans ande sötvattnet, som besegrade bittervattnet. Så, så övervann han . . . Så smakade han döden för alla . . . Så verkställde han genom sig själv en rening från synderna (Hebr. 1: 3). Så helgade han sig själv för oss – på det att vi måtte vara i sanning helgade (Joh. 17: 19).” s. 146-147.

Den väg, på vilken Jesus, bildligt talat, hade att komma fram till seger under de fruktansvärda timmarna på korset var smal. Den gick mellan två bråddjup, två avgrunder. Den ena var det förtvivlade vemodet, i vilket människan bortkastar tron och uppgiver hoppet i en syndig, självtagen svaghet. Den andra var det förtvivlade trotset, i vilket människan ”lejonilskt” sätter sig fast i en syndig, självtagen kraft och rasar mot Gud. Att hamna i detta vemod eller i detta trots är lidandesfrestelsens allvarliga fara. Och här var fara för Lammet. Ty en lidande och övergiven ande står alltid i en tvåsidig fara: att förvekna eller förhårdna. – Det förtvivlade vemodet är den begynnande andegråten och det förtvivlade trotset andens begynnande tandagnisslan.

”Dessa två förargelsegap äro de gestalter, som synden mot den helige Ande antager i lidandet. Därför känner du alltid, när du pjunkar och misströstar eller förbittras och förhårdnar, skarpa varningar av Anden. Ty här står du inför den eviga döden. Och du kan med, uppsåtligt vemod och uppsåtligt trots tvinga Anden att släppa det fördolda greppet kring din andes rot. Och släpper den handen, då är du släppt. Och då bär det

nedåt i evig död redan i detta livet med ömsom gråtande, ömsom gnisslande ande. –” Lammet frestades i allting likasom vi. Alltså frestades han ock till synden mot den helige Anden ... Och likasom den synden är den farligaste för oss, så var den ock den farligaste för honom.

De två förargelsedjupen voro just hans dödsfara. ”Det var om räddning från den, han bad med starkt rop och tårar. I Getsemane snuddade han vid den, då han bad om att få slippa kalken och då ångesten var nära att strypa honom. Och i den stunden, då han klagar: ’min Gud, min Gud, varföre har du övergivit mig’, då står han alldeles på brädden av de bottenlösa djupen.”

”Mellan detta vänsterdjup och högerdjup ... låg den smala, smala spången. Och den spången var Herren Sebaots ande, den nu fördolde anden, övergivareanden. Just i denne ande, som nu syntes ingenting vilja göra, måste även nu såsom hitills allting göras. I den anden måste nu Lammet taga trons ’torra’ fäste och samla in sin ande, själ och kropp just i den hand, som varken sågs eller kändes. På denna smal-smala andespång, på denna hårfina kraftlinje mellan den eviga dödens bråddjup måste han nu balansera sig fram. Och detta i sin gränslösa svaghet och med all världens synd-, skuld- och straff-ande över sig, såsom vore den hans ande.” sid. 150 f.

”Med sin ande, som nu var den övergivna människoanden, ... grep han det evigt avgörande greppet i Herren Sebaots fördolde ande, och så bar han sig själv, felfri, ande-, själs- och kroppsren, sötvattensren, utan minsta steg ”till höger eller vänster, rätt fram till Gud (Hebr. 9: 14). Just detta hans fullpinnade, fullfrestade, fullskolade, fullfödda, felfria till Gud framburna ’sig själv’, just denna fulländade, fullkomnade andeperson är offerlammet för världens synd. . . I detta stamsjäl fick Gud alla människosjälva rena tillbaka. Detta stamsjäl är försoningen.” s. 151 f.²²

Denna seger måste Jesus vinna i ett tillstånd av den yttersta kroppsliga och själsliga svaghet. ”Gudsövergivenheten är alltid

en knut av allsidig svaghet." Den omfattar ande, själ och kropp ... Ingenting bär upp, men allting drar ner. "Allt står väpnat och vredgat mot den övergivne. Detta känner du till. Så Lammet. Han stod övergiven av Gud. Och därmed var han allsidigt övergiven. Han dignade under korset. Nattvak, gissling, örfilande, ansiktsbespottning, gyckelmakeri och begabberi, blodförlust och själskval uttömde de naturliga krafterna. Och vart han vände sitt öga, sökte han förgäves Faderns blick. I stället mötte honom vilddjuret överallt ... Även lärjungarna voro djuret, då de förargades över hans död. All ond ande samlar sig som det kolsvartaste moln kring den korsfäste svage. (2 Kor. 13: 4) Allt utandas förbannelsens ande över och in i hans ande." s. 149 f.

Den seger Jesus vann, då han så i anden frambar sig själv åt Gud, frälste honom undan den fara och möjlighet till synd, som hotade honom. Betydelsen av hans seger stannar dock ingalunda vid att han frälst sig själv från den eviga dödens och fördörelsens möjligheter. Hans andes grepp om Gud i den mörka, övergivna, farliga stunden har evigt avgörande betydelse för hela världen.

5. FÖRSONINGEN EN GUDS SKAPELSE- OCH UTFÖDELSE- GÄRNING.

Bland de förebråelser Wetterlund riktar mot den juridiska försoningsläran är också den, att den saknar blick för att försoningen är en Guds skapelsegärning. Icke heller har den förståelse för att Jesu död på samma gång, som den är en segerdöd, och just därför att den är detta, också är en utfödelse. Lidandet är en födslovända. Kristus utfödes ur "synd-, döds- och straff-andens kvävande modersliv", och han utföddes som den fulländade Frälsaren, som stammen för de båda högre skapelsebestånden, för den frälsta mänskligheten.

Denna utfödelse kan också tecknas som en skapelse. Försoningen är en skapelsegärning. Där sker en ny skapelse. Där skapas närmast stammänniskan till det andliga och det an-
delekamliga skapelsebeståndet. Liksom Gud vid den första ska-

pelsen först skapade Kristus och sedan genom honom världen, så också nu. I Kristus äro de högre skapelsebestånden stamvis förverkligade. s.60.²³

6. BAR JESUS GUDS VREDE OCH LED HAN SYNDARES STRAFF?

Wetterlund opponerar våldsamt mot det svar, som den "anselmska" försoningsläran giver på dessa frågor, särskilt mot det juridiska straffvikariatet. Men han varnar också allvarligt för "de farliga åskådningar", "som i blodsoffret på korset icke se något av ställföreträdande lidande alls. Ty det finns förvisso ett sådant och det i ett djup, en höjd och en vidd, som ingen dödlig måter." s. 348.

Han redogör för vad han kallar den populära kärnan i den "anselmska" försoningsläran genom att citera ett stycke ur en långfredagspredikan av Anders Nohrborg: "När Jesus Kristus av förbarmande kärlek ville stiga fram i vårt ställe, ikläda sig inför Guds dom våra personer och taga hela vår skuld uppå sig, så måste även hela vårt straff utföras på och drabba honom, alldenstund Gud icke utan intrång på sin heliga rättvisa kan giva efter det minsta grand därav. Kristus måste därför undergå all vår död, icke blott den naturliga utan även den andliga och eviga. Och då han nu vidare bar alla människors synder och påtagit sig deras straff, så måste han ensam känna allt det, som alla syndare tillsammans inför domen måste känna. Å ena sidan skulle och måste alla syndares eviga plågor och kval av Kristus lidas, å andra sidan måste dessa plågor hava en ände. Därav följer att dessa plågor måste hava dragits tillsammans, så att det som minskades i längden, det förhöjdes, förökades och ersattes i höjden och djupet, d. v. s. i bitterhet, kval och pina, så att ett ögonblicks lidande hos Kristus var lika oändligt som många tusen års pina tillsammans för alla syndare. Om man därför kunde räkna tillhopa vad Kristus på några få timmar lidit och det alla syndare i evighet skola lida, så skulle totalsumman på vardera sidan bliva lika stor; ty det ringaste härav kunde icke utan intrång på Guds straffande rättfärdighet eftergivas." s. 194.²⁴

Enligt denna uppfattning – så ungefär summerar Wetterlund – var alltså Jesu lidande och död ett lidande av det straff, som Gud pålagt syndaren, men som nu överförts på Kristus. Detta straff inrymde gudsövergivenhetens fasa, de fördömdas kval och den eviga döden. Och utståendet av det var nödvändigt för att Gud skulle kunna släppa sin vrede mot världen. Och att det utstods var den gottgörelse Gud krävde.

Wetterlund finner hela uppfattningen oerhört farlig och falsk och vänder sig särskilt mot den felaktiga syn på Guds vrede och den falska bild av Gud, som denna försoningslära ger. Vidare vänder han sig emot dess uppfattning av innebörden i, att våra synder och vårt straff lades på Kristus, samt mot uppfattningen av den gottgörelse, som Gud krävde.

Den juridiska försoningsläran ger en falsk bild av Gud. Gud tecknas sådan, att "Lammet har blivit människornas frälsare från Gud och hjälpare emot Gud, såsom om han vore själva vilddjuret". s. 195. Och så är försoningen ett verk av Guds eviga barmhärtighet! Och Gud tyckes ej ha märkt, att det allra allvarligaste i straffen, som ligger i att de äro eviga, är upphävt, då de ha blivit ändliga. Och så tar Gud, enligt denna lära, ut hela straffsumman av Kristus och sedan likväl av en del människor! "Denna straffförsoning ställer oss inför en bedrövlig Gud, som kräver det omöjliga (att Sonen, helt och hållet berövad Faderns kärlek, likväl skulle älska honom fullt och helt) och som för att 'kunna rädda sin rättfärdighet' måste begå den största orättfärdighet genom att giva alla evigheters helvete såsom straff åt den, som förtjänat alla evigheters himmel." s. 196. "Det är en ful Gud. Han finns icke." Hur farlig denna syn på straffvikariatet är, visar det fräcka pockandet på nåd: "Var god och kvittera (min syndaräkning), ty du har fått full betalning genom mitt straffvikarie, Lammet". s. 203.²⁵

Förvisso brinner Gud på långfredagen i helig vrede, i en vrede, som fördömer och straffar. Den vreden ingår i långfredagens vredeseld, men den är icke riktad mot Lammet utan mot världen. Den gäller icke Lammet, utan vilddjuret. Den kunde ha kommit att gälla också Lammet, ja, alldeles särskilt Lam-

met, om han fallit för frestelsen. Lammet kände detta. Samtidigt med frestelsen förnam han, hur vreden liksom var färdig att flamma upp.

Farligt missvisande är det också att teckna lidandet som en "straffsumma", som måste gäldas, för att världen skulle försonas med Gud. Tyngdpunkten har därmed flyttats från den levande frälsarepersonen till lidandet såsom sådant. Denna uppfattning av lidandet är felaktig också i ett annat avseende. I viss mån har Luthardt insett detta: "Vad Kristus för oss gjort och lidit täcker sig icke fullkomligt, i betydelsen av ömsesidig avräkning, med vad vi skulle hava att göra och lida. Ty han har icke lidit den eviga fördömmelsen i egentlig mening. Ty gemenskapen med Fadern var icke så upphävd, som hos de fördömda gemenskapen med Gud är upphävd." Wetterlund tillägger: "Synd, skuld, straff eller död kunna aldrig i egentlig mening överföras på en annan". s. 201. Ty själviskhetens mäktigt rådande ande, som ju är det innersta i människans synd, skuld och straff, kan aldrig tagas från de människor, i vilkas viljor den fått fäste, och läggas på en annan, i vilkens vilja den intet fäste har. Men den kan utifrån tränga in i henne. Så skedde med Lammet. Världens synd-, skuld och straff-ande trängde in i honom, då han var övergiven av Gud.

Och fast den icke hade något fäste i hans vilja, kunde den dock utsägligt kvälja, pina och fresta honom. Så, men blott så, hade vår synd, vår skuld och vårt straff överförts på honom. Och det var allvarligt nog.

Besegrandet av denna ande kostade Lammet det bittraste lidande. Och denna ande var farlig för Lammet. Då den trängt in i och blandat sig med hans ande, hade han "själva fröet till evig synd och därmed till evig död i sig. Och just nu ville detta frö växa upp inom honom i förargelsens vemod och trots" s. 198. Han led den eviga fördömmelsen som en hotande, aktuell fara. Och han kände, hur Fadern i brinnande vrede skulle ha vänt sig emot honom, om han hade svikit. "Så hade han det eviga helvetet i sig, men såsom en fasansfull möjlighet, såsom ett frestelse- och upplösningskval, som kunde slå över i ett evigt

helvete ... Och just här, vid den eviga dödens bråddjup, satte han genom sin seger-ande detta bergfasta: Stopp! Stopp!, som du känner i försoningsandens räddande grepp kring din ande, då du håller på att stupa i de fasansfulla djupen". s.198 –

Man känner Wetterlunds gripenhet inför detta Frälsarens lidande och inför hans dyrt vunna seger. Man känner hur stilla han är, då han säger: "O, Guds Lamm, o, Guds Lamm, hav tack" s.198.

Att han kämpade vår kamp till seger – den seger, som gjorde honom till seger-anden, den fullkomnade Frälsaren, – och led, vad denna seger kostade, det är det ställföreträdande i Jesu lidande och död. – Den segern kunde vi aldrig ha vunnit. Det lidandet kunde vi aldrig burit. Det kommer oss också till godo i vårt bärande av det lidande, som hör till vårt "straffområde", ty med sitt lidande har han gjort allt lidande och allt straff inom förlåtelsens gräns ändligt och uthärdligt och åstadkommit, att det kan bli en födslovånda, i det att han besegrade den straff- och vredesande, som är det djupaste i detta lidande och "upplöste" den.²⁶ Den gottgörelse, Gud krävde, låg icke i att straffet genomlidits och rättfärdigheten så fått göra sig gällande, utan i att Kristus segrade och gav Gud den orubbliga tro, kärlek och lydnad, som Gud måste kräva att få. Och gottgörelsen låg däri, att Gud, då han så av Kristus fick den krävda första och andrabudsfullkomligheten, i honom fick den stamvis av hela världen.

"Så har han (Kristus) frälst oss", skriver Wetterlund, "från den eviga döden: icke genom att undergå den i vårt ställe, utan genom att i vårt ställe döda, upplösa eller övervinna vår synd-, skuld- och straff-ande, som i sig bär fröet till evig död ... Därmed har Lammet ryckt hela mänskligheten stamvis ut ur den ande och bort från den väg, som ohjälpligen leder till fördömmelsen. Och så kan han genom andebytets försoning med Gud frälsa varje människa från fördömmelsen. Och blott så." s. 198-f.

Ofta talar Wetterlund om det rättvisa straff, som människan

måste utstå på grund av sin synd och som kan fortgå i "dödsrikets eldsregioner". Från detta straff befrias, människan icke genom det lidande som Kristus bar för oss alla, ej heller genom syndaförlåtelsen som ju innebär, att synden icke skiljer henne från gemenskapen med Gud. Kristi ställföreträdande bärande av straffet och människans strafflidande beröra icke varandra. De ligga inom olika "straffområden". Hans straffområde är lidandet av syndens lön, som är döden i betydelsen av evig död. Det straffet led han genom att övervinna döden i dess innersta väsen, vilket är ande, den ande, som för evigt skiljer människan från Gud. Den kamp och det fasansfulla lidande, det kostade att omintetgöra den, det var hans bärande av vårt straff, hans "straffområde". – Människans straffområde däremot är bärandet av den bittra skörd, som växer upp ur hennes syndasådd. Frälsningen från denna bittra skörd ligger i, att hon upphör att utså synd, att hon alltså frälses från sitt onda, själviska sinne.

7. KOMPLETTERANDE SYNUNKTER PÅ JESU DÖD.

Wetterlund ser på Kristi död också som ett offer och en lösepenning. Båda dessa synpunkter på Jesu död komplettera uppfattningen av döden som ett övervinnande.

Offersynpunkten är organiskt inordnad i kamp- och seger-synpunkten. Det är just genom att frambära sig själv som ett välbehagligt offer åt Gud som Jesus vinner segern.

Lammet prisas, därför att han friköpt oss åt Gud. Denna bild visar först och främst, att människan är träl och fånge. Men icke under Gud utan under vilddjuret. Och det är icke Gud, som byggt fängelset åt henne. Det har hon gjort själv. "Synden är grundfängelset. Död, straff, vrede, förbannelse är följd-fängelset, som står och faller med synden." s. 167. – Från denna trældom och detta fängelse har Jesus friköpt oss. Och hans död var lösepenningen. Wetterlund belyser detta ut ifrån Jesu ord om vetekornet, som faller i jorden och dör. Livsanden, som är i vetekornet, "den kerubiske vetekornsanden", friköper sig själv och därmed hela veteståndet från de dödsomöjligheter, som hota

vetekornet, då det myllas ned i jorden, samtidigt med att då livets alla möjligheter bjudas. ”Denna segerrika vetekornsöd är alltså: ställföreträdande. Vetekornet har dött från döden och uppstått till livet för hela veteståndet. Det gav sitt liv till lösen för detsamma. Utan denna övervinnande dödskamp hade hela veteståndet varit förlorat ... ställföreträdareskapet är en genomgående världsgrundlag ... Och ställföreträdareskapet ligger aldrig i enbart lidande utan i övervinnande av livets fiende i lidandet.” s. 163.

Så är det också med modern, som med sina ”segersmärtor” friköper sig själv och sitt barn från döden. Hon är både ställföreträdare, friköpare och lösepenning.

På samma sätt Kristus. ”Han övervann under sina födslökval på korset. Däri låg allt. Och därför sammanfattar han både ställföreträdareskapet, friköpningen och lösepenningen i detta enda ord: ’Jag har övervunnit’ (Uppb. 3: 21)”. Han gav sig själv till lösen för många (Matt. 20: 28). Han gav sig själv till lösen för alla (1 Tim. 2: 5 f.). s. 164 f. Då han så gav sig själv, friköpte han med sin ”segersmärtor” sig själv och stamvis hela mänskligheten.

Vem fick lösepenningen? Bilden får icke pressas. Gör man det, så kommer man till det resultatet, att djävulen, som tvangs att släppa sina fångar, skulle ha fått den. Men i verkligheten är det ju så, att då Jesus ’friköpte sig själv från de hotande dödsomöjligheterna, så frambar han sig själv och stamvis hela mänskligheten såsom en vunnen segerpenning åt Gud, en stambetalning för all världens skuld.

5. KRISTUS SEGRAREN.

Wetterlund talar om två världsföljder av Kristi seger: Satans tregradiga nedkastande och Kristi andliga världsregering. Med Jesu seger ”gick en dom över denna världen; i sin innersta rot rycktes hon ur sin furstes hand och han själv blev dömd

och nedslungad från himlen”, dit han förut haft tillträde såsom åklagare. ²⁷ På jorden möter Satan Lammets övervinnare-anda i hans heliga. ”Där får han (dock) vara under ’de 42 månaderna’, alldenstund världen vill ha honom.

Men i sinom tid får hon nog av honom. Och då är den ’lilla tiden’ till ända. Och då nedkastas han i avgrunden och inlåses i sitt urgamla stamhåll för tusen år. Och vid världens ände nedkastas han i eld- och svavelsjön för evigheternas evigheter... Lejonets seger går alltså till själva roten och botten av det onda.” s. 105 f.

Denna framställning, som ju vilar på Uppenbarelsboken och andra bibelställen, torde kunna ”översättas” så:

1) Denna Jesu seger har en omätlig betydelse för den andliga världen och därmed också för människan. Den är en förutsättning för Jesu fortsatta frälsaregärning och därmed för Guds rikets fulla seger och förverkligande.

2) Men den var icke en slutuppgörelse med det ondas makt. Slutuppgörelsen måste dröja, tills mänskligheten i stort tröttnat på att vara i den ondes våld. Då så sker och världen i stort öppnar sig för Kristus och tager emot hans Ande, skall det visa sig, vad hans seger betydde.

3) För den enskilda människan öppnar den möjlighet till seger redan nu, fast djävulen icke är störtad i avgrunden, när helst hon låter försona sig med Gud genom att mottaga ”försoningsanden”, ²⁸ som är Kristi Ande.

Men hur stor vikt Wetterlund än tillmäter denna följd av Jesu seger, så betonar han dock vida mer den andra av segerns båda världsföljder: att Jesus genom den vunna segern själv fulländades, så att han efter uppståndelsen fick intaga platsen på Faderns högra sida. Genom sin seger är han ”världens stamkerub; och därmed är världen hans. Han övertager henne ur Faderns hand; och som en ny himmel och en ny jord lägger han den åter i Faderns hand”. s. 107. Det är syftet med hans andliga världsregering.

6. VAD BETYDER VÄRLDSFÖRSONINGEN FÖR GUD OCH VAD BETYDER DEN FÖR DEN ENSKILDA MÄNNISKAN?

Världsförsoningen var ju fullbordad i och med att Kristus blivit den fullkomnade, levande Frälsaren. Men därmed var ingen människa personligen frälst och försoningsverket var icke avslutat. Vad innebär då världsförsoningen?

Försoningen innebär, betonar Wetterlund, icke bara och icke främst, att människan försonas med Gud, utan i första rummet att Gud blir försonad med människan. Genom världsförsoningen försonar Gud sig själv med världen, stamvis, i Kristus.

Världsförsoningen har den djupaste betydelse för Gud. Ty genom den har Gud blivit förlöst från sin vredesställning gent emot världen. I en del sammanhang framhåller Wetterlund, att detta berodde på att Kristus stamvis i sin person vred "hela världen i rätt förhållande till Gud medelst upplösningen av vredens orsak, som är hennes (världens) synd- och skuldande". s.153. I andra sammanhang talar han om att Gud av Kristus, i hans segerdöd, fick den hela och fulla kärlek, den "all-kärlek", som han krävde. "Detta erhållna allt förlossade Guds kärlek från vreden, förändrade densamma från misshagets kärlek till välbehagets kärlek, nämligen stamvis i Kristus." s. 341.²⁹ (Jfr också s. 353.) Syndens stängande mur, som kärlekens välbehag aldrig kunde överstiga, har brutits ner av Gud, då han i Kristus försonade världen med sig själv.

Guds kärleks välbehag, som alltid vilat över Jesus, vilade över honom också i döden, emedan han genom sekundlig kärlek och lydnad återgav den kärlek, varmed Fadern älskade honom: Av honom fick Gud, vad han i sin rättfärdighet måste kräva av människan: "kärlekens fyra allt". Så var Gud, då det gällde Jesus, löst från lidandet att kräva förgäves och från vreden över att nödgas göra det, löst till glädjen över den mottagna, fullödiga kärleken. Att det ouppfyllda kravet måste betyda lidande och vrede för Gud, förstår man bäst, om man besinnar,

att kravet, som rättfärdigheten ställer, helt ligger i den "fyr-si-diga allkärlek", varmed Gud älskat världen.

Hur kunde detta, att Jesus ända in i dödens påfrestning intog rätt ställning till Gud och så segrade, medföra icke blott hans egen frälsning, utan också att Guds ställning till världen så förändrades? – Dessa frågor gälla ju försoningens innersta hemlighet, som ingen pejar. Svaret kan blott antydast och anas.

Då Gud av Kristus fick kärlekens fyra allt, då fick han den gottgörelse för världens synd, som både hans rättfärdighet och hans kärlek krävde. Och att han fick den, betydde samtidigt den seger över "synd-, skuld- och dödsanden", som upplöste den, försatte den, "stamvis", ur funktion. – Gud tillmäter denna gottgörelse en så oändlig betydelse, icke på grund av att han, "därvid bedragande sig själv", räknar det som om han fått den av alla utan på grund av den betydelse, som Kristus har för hela världen. Han, som gav denna gottgörelse, är den före allt skapat förstfödde, den ande, genom vilken världen är skapad och i vilken världen har sitt bestånd. Han är den stam, i vilken den lekamliga skapelsen har sitt "grenbestånd". Det finnes så-lunda ett band mellan honom och hela skapelsen, främst mellan honom och människovärlden, ett band, vars art och omätliga betydelse antydtes med att världen i honom har sitt lekamliga skapelsebestånd i Guds kärlek. Han, som från begynnelsen var stammen för den lekamliga skapelsen och nu är vorden stammen också för det andra och tredje skapelsebeståndet, omfattar alla med sin självutgivande frälsarekärlek, bär alla, känner ansvar för alla och erbjuder sig åt alla för att utbyta deras ande mot sin rena, älskande, lydiga, trosvissa ande. – Allt hänger på att han, själv fullkomnad, kan göra detta. –

På grund av denna Jesu betydelse för skapelsen, har hans blod en så stor betydelse. "Ty det är", säger Wetterlund, "det räddade fröblodet till hela den nya mänskligheten, till dess natursida. Det är 'Jesu kropps offer en gång för alla' (Hebr.10: 10), genom vilket alla människor äro stamvis helgade och kunna bliva grenvis helgade." s. 160.

Det lekamliga blodet är ett uttryck för människans lekamlig-

het. Utan blod, utan lekamlighet, kan ingen leva ett fullt människoliv. Det gäller också livet i uppståndelsens värld.

Också där skall anden hava ett tempel, vara överklädd med en himmelsk "kropp". Och vår jordiska kropp, vårt blod, är fröet till denna himmelska kropp (I Kor. 15: 35-38, särsk. v. 40).

Men sedan synden, anden nedanefter, trängt in i vår ande och blandat sig med den, har vår så fördärvade ande också fördärvat sin jordiska boning, kroppen, blodet, och gjort det till ett blod, i vilket Guds Ande icke bor. Därför duger det icke till fröblod. Ingen himmelsk kropp kan växa fram ur detta av synden fördärvade frö.

Kunde också Kristi blod fördärvas, då hade också det blivit odugligt till fröblod både för hans uppståndelselekamen och för den nya mänskligheten. Därför, "då Jesus kämpade sin kamp, stod striden i själva blodet och om blodet". Den stod om blodet. Den gällde fröblodet till den nya skapelsen, "till dess natursida". Detta betyder givetvis icke, att striden skulle ha gällt något annat, något vid sidan av Jesu trofasthet i att älska Gud med den fyrsidiga allkärleken och nästan som sig själv. Men det belyser en sida av vad som berodde på utgången av denna kamp. Och det betonar lekamlighetens betydelse. Det var en kamp i blodet. Den kvävande, frestande, för Lammet dödligt farliga vilddjursanden hade, då den trängde in i hans övergivna ande, också trängt in i blodet. Den hade icke fått fäste i Jesu vilja – det kunde den icke få utan att Jesus föll för frestelsen – men den hade, så länge den icke var av Jesus slutgiltigt övervunnen, ett förfärande fäste i "blodet", i hans kropp, hans andes jordiska tempel. Det bidrog till att giva den dess fasaväckande makt. Då Jesus segrade, upplöste och avlägsnade han vilddjurets ande ur sin ande, själ och kropp. "Och så måste vilddjuret bliva utan ande, utan själ, utan blod i varje människa, som låter helga sig i Lammet till ande, själ och kropp." s. 159 f.

Enär världssynden "avstängde jorden från himmelen, hämmade den välbehagliga kärlekens flöden, avbröt hans saliga rundgång, berövade hela världsmekanismen den ljuvliga smör-

jelsens olja och försatte allt i en tung gnisslande, torrgång”, var Gud ”rättfärdigt bunden” vid vreden, tills han så förlossats från den. Men denna Guds förlossning genom världsförsoningen skedde blott stamvis. s. 354.

Så har världsförsoningen förändrat Guds ställning till världen. Detta har den mest vittgående betydelse för allt hans handlande med den. ”Till varje människobarn framtränger ett ord från Faderns tunga: ’Jag tillräknar dig icke dina synder, ty jag har försonat dig med mig i Kristus, och jag väntar, att du skall låta försona dig med mig genom att mottaga försoningens ande, utan vilken du icke hör mig till.’” s. 365. Och Gud kan i kraft av världsförsoningen, genom världsförlåtelsen, göra allt straff, allt strafflidande, ändligt. ”Ty då Gud försonade världen med sig själv, försatte han synd-, skuld-, straff- och dödsanden ur verksamhet, stamvis i Kristus.” s. 366. Och han kan, i kraft av världsförsoningen, genom världsförlåtelsen göra allt lidande – inom världsförlåtelsens gräns – till ett födslolidande. Straffet, liksom allt lidande, blir till ”ett moderliv, ur vilket människan kan födas till en ny människa” . s. 367. Liksom det är Gud, som så gjort lidandet till ett moderliv, så är det han, som utföder henne därur som en ny människa. ”Varhelst det finnes en lidande människa, så fritager han henne visserligen icke från lidandet – rövaren vid Herrens sida måste lida ut sitt mått – men han omgiver henne, närmare än luften hennes kropp, och erbjuder sin stödjande, hugsvalande, födande kraft... Men, du lidande själ, det står ock en annan vid din sida, erbjudande sin födande kraft”. s. 368.

Människan lever i en ny livssituation, som Gud skapat genom världsförsoningen och insatt henne i genom världsrättfärdiggörelsen.⁸⁰ Denna nya livssituation innebär först och främst, att Gud förlossats från sin vrede, visserligen blott stamvis, vilket icke avlägsnat vreden över den syndare, som icke låtit sig ingrenas i stammen, men denna vrede är icke ett hinder för Gud att använda det ”verktyg”, ”den levande hand”, som hans kärlek skapat åt sig i den Uppståndne, och den är icke ett hinder för människan att låta sig omhändertagas av Kristus.

Förut "band" på visst sätt vreden människan i hennes synd. Världsförlåtelsen har fått en rikare innebörd. Och Guds kärlek har fått en ny möjlighet att göra sig gällande. Detta sker i Kristus. Hans fortsatta gärning är alltjämt en Guds gärning.

Jesus Kristus, den uppståndne, levande Frälsaren, är mitt ibland oss och erbjuder sig åt var och en av oss. Det innebär ett löfte och en maning; ett löfte, slutande i sig allt det utsägliga, som ligger i att vara Kristi egen, ett löfte, vars infriande och förverkligande icke ligger i ett fjärran. Allt är gjort för infriandet och förverkligandet av det. Det underbara, som heter Guds kärleks välbehag, står liksom bidande att få giva sig åt människan. Men också en maning: låten försona eder med Gud, ty Gud har försonat sig med eder i Kristus. Han söker eder med en kärlek, som alltjämt gör allt. Låten ingrena eder i honom!

DEN ENSKILDES FÖRSONING OCH FRÄLSNING.

Kristus, den uppståndne och levande Frälsaren, står i och med världsförsoningens fullbordan, i och med att han är uppstånden och sittande på Faderns högra sida, så att säga planterad i världen som den nya, friska stammen till en ny mänsklighet och en ny skapelse. "Stammen finnes, men därmed är ännu ingen människa personligen frälst. s. 101. Vi måste utgrenas ur vildstammen, vildviljan, vildsinnet, vildhjärtat, korteligen ur vild-anden, och ingrenas i Lammet-anden, så att vi hava lamm-viljan, lamm-sinnet, lamm-hjärtat, korteligen: Lammets ande. Ty Skriften känner ingen annan frälsning än andefrälsningen: Den som icke har Kristi Ande hör honom icke till" ... Rom. 8: 8 f. Paulus "lägger sålunda frälsningens hela tyngdpunkt i ombyte av ande, i utbyte av kött- eller vilddjurs-anden mot Kristi Ande". s. 124.

1. ANDEBYTETS NÖDVÄNDIGHET.

Den frälsning, som tillbjudes människan i Kristus, kallar Wetterlund pingstfrälsning, uppenbarligen emedan den är ett med mottagandet av Kristi Ande. Och den rättfärdiggörelse, som sker genom mottagandet av denna frälsning, kallar han pingsträttfärdiggörelsen. För att närmare klargöra innebörden i och nödvändigheten av pingsträttfärdiggörelsen eller pingstfrälsningen jämför Wetter-

lund den med världs rättfärdiggörelsen : "Världs rättfärdiggörelsen är en domshandling utanför människan, förbunds- eller pingsträttfärdiggörelsen är en skapelsehandling inom människan.

Den förra har människan utan villkor, den senare har hon blott under villkor av en förbundsmässig första- och andrabudstro som öppnar bröstet för lagläggning och hjärtat för lagskrivning. Den förra bevarar människan i Guds barmhärtiga vredes kärlek, den senare lyfter upp henne i hans välbehagliga kärlek. Den förra äga alla människor, den senare äga blott de, som stå budståndet på Sions berg. Den förra är Kristi rättfärdighet, tillräknad alla människor såsom tillsvidareförlåtelse och tillsvidarelöfte, den senare är Kristi rättfärdighet, född i människan. Den förra blott utlovar Anden, den senare giver Anden." s. 381. "I kraft av världs rättfärdiggörelsen är varje människa redan genom den lekamliga födelsen ett Guds barn; hon har i Gud en barmhärtig Fader Han har hand om hennes liv och följer henne på alla vägar i barmhärtighet och dom Han låter henne möjligen till en tid 'gå sin egen väg' ; men han träder henne in på livet i hennes utkorelses tid och drager henne till Sonen." s. 381 f.³¹

Olika andliga erfarenheter får människan göra under detta Faderns dragande. Hon kan få en försmak av vad det är att vara pingstförsonad med Gud: Hon får också lära känna, vad det är att lida under syndens övermakt, såsom Paulus skildrar det i Romarbrevets sjunde kapitel. Hon är då i "sjunde-romarehålan". Därifrån räddas hon blott genom att utfå den utlovade Anden. "Och att utfå Anden, det är att rättfärdiggöras. Därför kallas pingsträttfärdiggörelsen för en rättfärdiggörelse i Guds Ande (1 Kor. 6:11). Och i denna Ande får människan barnskäpet n:r 2. – Skilj alltså noga mellan världs rättfärdiggörelsens barnskap, som blott har löftet om Anden, och pingsträttfärdiggörelsens barnskap, som har utfått Anden." s. 382.

"Att en människas personliga frälsning endast kommer till stånd genom en andlig födelse eller genom en invärtes rättfärdiggörelse, det är en genomgående och fullt tydlig lära i Skriften." s. 429.

Jesus inskräper den. "Om en människa icke bliver född på nytt, så kan hon icke få se Guds rike;" (Joh: 3: 3.) Wetterlund säger: "Därmed är all frälsning utanför födelsen för evigt avklippt. Människa, märk det !" s. 389. I denna födelse inbegriper Kristus också förlåtelsen. Stundom innefattar han i stället födelsen i förlåtelsen. Både förlåtelsen och nya födelsen äro inneslagna i Anden. Där Anden gives, där har *alltid* nya födelsen skett och förlåtelsen givits. Men utanför Anden gives *aldrig* nya födelsen eller förlåtelsen.

Petrus prisar Gud, som har "fött oss på nytt till ett levande hopp, till ett oförgängligt, obesmittat och ovanskligt arv" (1.Petr. 1: 4). s. 430. – Jakob lär oss, att "Gud fött oss genom sanningens ord" (1: 18) ... "förlåtelsen står för Jakob såsom en frukt, ett barn av det i hjärtat plantade frälsnings- och förlåtelseordet." s. 430. – Johannes: "Var och en, som är född av Gud, han gör icke synd, ty Guds säd förbliver i honom" ...

"Allt det som är fött av Gud, det övervinne världen". (1 Joh. 3: 9, 5: 4). "Sålunda: utan födelse ingen seger över synden, ingen förmåga att taga sig till vara för den onde; ingen kraft att övervinna världen, djuret. Så helt ligger frälsningen i födelsen. Människa, märk det!" s. 431.

Paulus lär oss: Gud frälste oss genom ett födelse- och förnyelsebad i helig ande. Wetterlund påpekar: "Och i denna födelsefrälsning inbegriper han förlåtelsen. Ty i annat fall skulle han ha blivit frälst utan förlåtelse. Men en sådan frälsning finns icke." s. 433. Hos Paulus möta vi tjugo benämningar på människans frälsning. "Och alla dessa tjugo saker äro invärtessaker, allvarliga hjärteting. De bilda tillsammans människans tjugosidiga skapelsebestånd i Kristus." Några av dessa må anföras: Trons lydnad (Rom. 1:5, 1 Kor. 7: 19), invärtesomskärelsen, "som är hjärtats omskärelse genom Anden", (Rom. 2: 28 f., Gal. 5: 24, Kol. 2: 11), frigörelse från syndens och dödens lag genom Andens lag (Rom. 8: 2), skickliggörelse till delaktighet i de heligas arvslott i ljuset (Kol. 1: 12), förlossning genom Kristi blod eller syndernas förlåtelse (afesisförlåtelsen som är i Kristus (Ef. 1:7, Kol. 1: 14), den rättfärdiggörande tron (Rom. 5:1), utfäendet

av den utlovade Anden (Gal. 3:14), Andens helgelse (2 Tess. 2:13), ny födelse (Tit 3: 5), nyskapelse (2 Kor. 5:17). s.439 f.

Hebréerbrevets författare säger i "det stora förbundsordet": "Jag skall lägga mina lagar i deras hjärtan, och i deras sinnen skall jag skriva dem" och: "Deras synder skall jag aldrig mer komma ihåg" (10: 16 f.). Wetterlund inskräpper: "Alltså: ett hjärta med Guds lagar i sig och med Guds icke-ihågkommande av synden i och över sig, det är den nytestamentliga frälsningen. Och det är just nyfödelsen." s. 433 .

Luther framlägger sin uppfattning bl. a. i den trettonde av de schmalkaldiska artiklarna. "Vad jag härtils alltid och stadigt har lärt om rättfärdiggörelsen, kan jag icke till den minsta del ändra: nämligen att vi genom tron (såsom Petrus säger) bekomme ett annat, nytt och rent hjärta och att Gud för vår medlares Kristi skull håller oss alldeles för rättfärdiga och heliga. Och fastän synden i köttet icke är alldeles borttagen eller död, så vill dock Gud oss densamma icke tillräkna eller ihågkomma. På denna tro, förnyelse och syndernas förlåtelse följa sedan goda verk och gärningar." Wetterlund tillägger: "Alltså lägger Luther den personliga frälsningen i själva födelsen, icke utanför densamma. Syndaförlåtelsen kommer till stånd genom det nya och rena hjärtat, och den består jämnt så länge detta hjärta består. Blott det hjärta, som Gud själv fått göra grundväsentligt rättfärdigt, heligt och rent, så att synden icke råder över det, blott det hjärtat *håller* han för rättfärdigt, heligt och rent trots ännu vidlådande orenhet. Men det hjärta, som är grundväsentligen orättfärdigt, oheligt och orent, det håller Gud aldrig i evighet för rättfärdigt, heligt och rent.

Blott det nya och rena förbundshjärtat, som står inne i Jesu hjärta, . . . äger förbundsörlåtelsen, men aldrig i evighet stenhjärtat." s. 434 ff

Skarpa ord fäller Wetterlund om den efterlutherska kyrkan, som lär att "människan frälses genom en helt och hållet utvärtes rättfärdiggörelse, som är en domshandling i himmelen, icke en skapelsehandling i hjärtat. Och hon lägger stor vikt, just därpå, att födelsen icke indrages i denna rättfärdiggörelse, utan

att densamma får vara fullkomligt fristående i egenskap av fullkomlig frälsning i och för sig. Och så tänkes födelsen vara en följd av denna rättfärdiggörelse. Hon har alltså förfalskat Skriftens och Luthers rättfärdiggörelse. Man vill vara frälst i himmelen, under det att hjärtat är ett lorthål med vitmenad yta, ett i grunden oomskapat stenhjärta, som man ideligen vill ha bestruket med 'slippa-nåd', och vilket allmänt och fruktansvärt folkfördärv, som uppstår genom detta ofödda frälsningsväsen, skola vi snart få bevittna." s. 437-439.

2. ANDEBYTETS INNEBÖRD.

Nödvändigheten av detta andebyte och framför allt dess innebörd tecknar Wetterlund i sin utläggning av Romarbrekets sjunde och åttonde kapitel. "Paulus hade kört fast i denna trångport: Guds krav kommer jag aldrig i evighet ifrån. Dess krav måste uppfyllas *i mig, i mig*. Och detta krav kan jag, jag själv, aldrig i evighet uppfylla. I denna sin outsägliga nöd gripes han av Andens lag. Och i denna igenfinner han just den lag, som står på Sinai tavlor, men icke längre försvagad av köttet utan i gestalten av en väldig andelag, som gör honom fri från syndens och dödens lag." s. 239. Ty lagens krav är i grunden alltid kravet "på första- och andrabudskärlek, som är det högsta goda i himmel och på jord".

Wetterlund manar läsaren att lägga märke till de många och skarpa motsatserna mellan sjunde och åttonde kapitlen. Själv stannar han inför tjugo sådana. Några må anföras.

1) I det sjunde står Paulus utanför Anden; i det åttonde står han i Anden. I det förra har han blott fläkt-anden; i det senare har han den inneboende Anden.

3) I det sjunde är han död (v. 9 f.) och utan frid (v. 24), men i det åttonde har han liv och frid, ty han har Andens sinne, som är liv och frid (v. 6).

4) I det sjunde är han träl under synden eller köttet (v. 14), så att han icke gör det goda, som han vill (v. 15-19), i det åttonde är han icke gäldenär åt köttet, så att han lever efter köttet (v. 12),

utan gäldenär åt Anden, så att han vandrar efter Anden (v. 4, jfr 6:12-23).

7) I det sjunde drives han av de onda begären så att han icke vet, vad han gör, eller kännes vid sina gärningar (v.15), men i det åttonde drives han av Guds Ande (v. 14).

14) I det sjunde vill han men kan icke (v. 18f.), i det åttonde vill och kan han och det rikligen, genom honom, som har älskat oss (v. 37).

20) I det sjunde mobiliserar han hela sin krigshär:

a) det uppväckta naturjaget (v. 17),

b) den invärtes människan med lust till Guds lag (v. 22) och med vilja men icke förmåga till det goda (v. 18),

c) hågen, som är förnuftet eller anden med samvetslagen i sig, samt

d) Guds lag eller budordet på stentavlorna, om vilken han vittnar, att den är god (v. 16) och som alltså djupast sett står på hans sida.

Även fienden mobiliserar hela sin här:

a) Pauli sämre jag, syndsjälvvet, som gör "vad hans bättre jag hatar (v. 15),

b) Syndens och dödens själs- och kroppsmänniska, med syndens och dödens lag eller härskande begär och vilja i sig, vilken lag sträcker sitt välde ut i alla lemmar (v. 23 f.),

c) Köttet, i vilket icke bor något gott (v. 18), samt

d) Guds lag, som på grund av bristande fyrsidig förstabuds-kärlek kommer att stå på fiendens sida och döda Paulus (v.10 f.).

"Och så drabbade de båda krigshärarna samman. Och här fick Paulus stryk. Ty Anden var icke med. Men i det åttonde är han med. Och där får fienden stryk. Och det så att det smäller efter det. Också slutar Paulus detta kapitel med en triumferande jubelsång till kärlekens forstabudsande, inför vilken all fiendemakt segnar ned."

"Där ligger alltså en födelse mellan det sjunde och det åttonde kapitlet. Redan i 7:25 börjar ett triumferande tack för andebytet i 8:1-2." I Anden, som han fått, "upptäckte han en lag, som han kallar Andens lag. Och denna lag blev för Paulus av så

omätlig betydelse, att han i den ser sin ende frälsare i himmel och på jord. 'Andens lag har gjort mig fri från syndens och dödens lag'. Alltså tillägger han denna lag samma frälsande kraft, som han annars tillskriver Kristi Ande och Kristi blod. Ja, han ser i denna lag själva förklaringen till och hemligheten i Andens och blodets frälsande kraft. s. 224-228. Och denna lag-ande frälsar just genom att giva och skriva i hjärta och sinnen hela Guds lag icke i gestalten av dödande bokstav utan i gestalten av en fyrsidig förstabudsande och en tusenfaldig andrabudsande." s. 229.f. Wetterlund vill väl härmed säga: denna lag-ande, d.v.s. Kristus, den levande Frälsaren, seger-anden, frälsar genom att taga sin boning i människans hjärta och så taga makten över detta och bli kraften till ett nytt liv. Då är lagen skriven i hjärtat, men icke som ett utifrån bjudande, det omöjliga fordrande krav, utan som en livet förvandlande, sig själv erbjudande kraft. Wetterlund fortsätter: "Just i denna kärlekens lag-ande – d. v. s. i Kristus – stod Paulus, då han i det åttonde kapitlets sista verser bjöd spetsen åt alla onda makter, viss som han var att intet kunde skilja honom från Guds kärlek i Kristus Jesus, vår Herre." s. 229.32

3. HURU SKER DETTA NÖDVÄNDIGA ANDEBYTE?

Detta andebyte, som ensamt gör människan delaktig av den personliga frälsningen, sker genom att hon ingrenas i Kristus och så blir delaktig av hans liv, av Anden. Men det går icke att ingrenas i Kristus utan att utgrenas ur syndens, den själviska världsandens, vilddjursandens, andesammanhang. För att leva med Kristus måste man dö med honom.

Detta ingrenande dröjer icke att taga sin början, tills utgrenandet, är färdigt och avslutat: Tvärtom, där är ett parallellt fortskridande. I den mån utgrenandet har skett, sker ingrenandet, eller – ty så går det stundom – då ett djupare ingrenande med Kristus skett, kan och måste ett nytt, fördjupat utgrenande ske. Den vunna gemenskapen förloras annars. –

Wetterlund är smärtsamt medveten om att varken det ena eller

det andra blir fullkomligt här i tiden. Dock har Kristus vilja och makt att föra oss in i ett mycket djupare utgrenande och ingrenande, än flertalet kristna låter det ske.

Detta utgrenande och ingrenande är väsentligen Kristi verk.

"Det synd-, skuld- och straffoffer, som Lammet var på korset, det är han fortfarande inför Gud, och det gör han alltfört gällande genom att utgrena människorna från synd, skuld och dödsdjuret och ingrena dem i sig, så att de bliva grenoffer i stamoffret." Wetterlund torde mena: Så att de i gemenskapen med Kristus bära fram sig själva såsom offer åt Gud.

"Hans översteprästerliga ämbete är just därmed i full gång Se nu här en liten antydning om hur han utför försoningens ämbete. I dag blåser han på dig en fläkt försoningsande. Och du känner dig löst och står upp. Men kanhända att du redan i morgon åter sjunker ner i djuret och är träl under vildviljan, vildhjärtat, vildsinnet och vildbegäret. Så en ny fläkt försoningsande, lösenande. Och du känner dig mera löst än förut; och du står upp och segrar någorlunda över djuret. Men snart glider du åter ner i synd-, skuld- och straffanden. Så en ny fläkt försoningsande. Men så ligger du där igen i synd-, skuld- och straffhjärtat och kvider och ropar. Men så småningom går han så långt, att han giver dig ett mått försoningsande på försök för någon tid. Du får ett stycke 'provpings', och nu står du upp grundligare än någonsin förut. Nu tronar du verkligen över djuret, så långt du ser det. Och nu ser du, vad försoning och lösepenning äro. De äro Lammets himmelska kraftande, inför vilken djuret är lätt som en duntapp: Nu har du den Anden i ganska stort mått; och du känner dig försonad med Gud. Men så småningom glider han ifrån dig. Lammet måste återtaga honom. Ty djuret börjar ligga med i allting. Och snart sitter det åter på tronen. Vad är felet? Jo, du har ännu icke dött tillräckligt från djuret för att kunna äga och använda paradisanden. Du måste in i en djupare dödslikhet med Lammet för att komma in i uppståndelselikhet med honom, att du kan stadigt *stå, stå* i Anden, oberoende av ljuva eller bittra känslor." s.186.

”Människa, Lammets kalk skall du dricka. Drick, drick, drick! Desto förr har du tömt *din* kalk. Så stöt icke utan tag emot, spotta icke ut utan svälj; kräks icke upp utan upplös! Sekundlig övning; i början mycket bristfull; det gör mindre; blott icke nederlagen få gräva sig in och bliva rådande nederlagsande. Snart växer du till övervinnare, som Lammets segerande mottager, sväljer och upplöser Lammets bittra kalk. Men få äro de, som förstå upplösningens heliga konst. De flesta blott läppja på kalken; och strax spotta de. Och så bliva de dagligen förgiftade i stället för dagliga giftupplösare,” s. 149.

”Och hon (människan) får, som vi antydde, låna pingstanden så mycket, att hon tydligen inser, vad pingsträttfärdiggörelsen är. Men dess emellan får hon ock bittert känna, vad det är att ännu blott stå under löftet. ... Genom dessa inre upplevelser avlas pingstlivet i henne. Hon går havande. Hennes liv är blott det andliga fosterlivet med dess många krämpor och illamåenden, dess än djupa nedstämdhet och tröstlöshet; än häftigt uppflammande glädje, som snart slocknar. Och så blir behovet av födelse, av förlösning skriande. Och den kommer genom den tresidiga försoningsanden, genom rättfärdiggörelsen i Anden.” s. 383. – Denna Frälsarens vård om en människa, detta hans utövande av sitt försoningsämbete, sker i den ”förpingstliga lärjungaskolan”, till vilken vi återkomma.

Från en något annan synpunkt talar Wetterlund om Jesu översteprästerliga gärning, hans fortsatta försonaregärning så: ”Här får du sekundligen erfara ställföreträdareskapets omätliga nåd. Ty sekundligen står han inför Guds ansikte, oss till godo (Hebr. 9: 24), och överskyler ditt ofullkomliga övervinnande med sitt fullkomliga övervinnande, ända till dess han så fullkomligt grenat in dig i sig, att du är honom fullkomligen lik.” s. 103.

Andeutbytet är alltså väsentligen ett Kristi verk, fast människans förhållande givetvis har sin stora betydelse. Hur kommer det då till stånd? Svar: det sker, i och genom att människan kommer till tro, ja, genom tron allena. Med bilder lånade från det naturliga livet, söker Wetterlund ge en föreställning om

huru det andliga livet kommer till stånd och hur det under olika erfarenheter utvecklas. Det tager sin början genom att Guds ord såsom ett levande utsäde slår rot i människans hjärta och börjar spira. Det andliga livet före ”pingst” är såsom ett ”rotliv” – såsom det liv, växten lever, innan den brutit igenom mullen – eller såsom ett fosterliv, innan fostret förlösts.

Två frågor måste besvaras: Vad är tro? och: Huru kommer en människa till tro?

4. VAD ÄR TRO?

”Det dyrbaraste för Gud på hela vår jord är tron. Och det dyrbaraste för människor på hela vår jord är tron” ”När nu tron har ett sådant värde, då ligger det vikt på att lära känna henne, så att man vet, vad hon *verkligen* är. Och därför fråga vi först: Vad är tron, eller vad är trons väsen?” s. 519.

Så inleder Wetterlund sitt kapitel om tron, och han besvarar frågan så: trons väsen är lydnad.

”Att trons väsen är lydnad . . . finna vi överallt i Skriften. Se här några exempel.

Hebréerbrevets författare säger: ’Utan tro är det omöjligt att tackas Gud’ (11:6). Därmed sätter han tron såsom enda villkoret för en människas frälsning. Men han säger ock : ’Kristus blev upphovet till evig frälsning för dem, som honom lyda’ (5:9). Där sätter han lydnaden såsom enda villkoret för en människas frälsning. Hur kan då tron sägas vara enda villkoret? Jo, just emedan tron är denna lydnad.

Även Kristus sätter tron såsom det enda villkoret för frälsning: ’Den som tror, han har evigt liv’ (Joh.6:47). ’Den som icke tror, han skall förgås’ (3:16). Men, med samma förfärande allvar och kraft och med samma aldrig sviktande ihärdighet och fasthet sätter han lydnaden för Guds bud såsom det enda och det absolut oeftergivliga villkoret för frälsning. Se här: *görandet* av Faderns vilja såsom villkor för inträde i himmelriket (Matt. 7 :21), *görandet* av Bergspredikan såsom villkor för att människans evighetsbyggnad skall hava grund och bestånd (v. 24-27),

görandet av Faderns vilja såsom villkor för släktskapen med Kristus (12:49-50), *görandet* av det han bjuder såsom villkor för hans vänskap (Joh. 15:14). Alltså: lydnad för Guds bud såsom villkor för frälsning, lydnad från början till slut. Men huru kan han då sätta tron såsom det enda villkoret för frälsning? Jo, just emedan tron är denna lydnad. Den tro, som Kristus predikar, är budlydnad, och den budlydnad han predikar är tro." s. 521.

"Rottron", den begynnande, sökande, längtande tro, som kan finnas hos en lärjunge, innan han haft sin pingst, är också lydnad, "rotlydnad". Rottron och rotlydnaden "äro rotskapelsen på valplanet." s. 522.^{32a}

"Alltså står det fast, .. och det skall hållas fast, att trons väsen är levande lydnad för Guds lag. Den troende hedningen lyder samvetslagen, den troende juden lyder lag och profeter, en troende kristen lyder Andens lag, som är evangelium." s. 524.

"Och märk väl: Skriften sätter aldrig tron såsom motsats till laglydnad utan blott såsom motsats till en sådan laglydnad, som icke är av tro eller går av tro. Tro och levande laglydnad äro sätaste vänner, ja, de äro ett. Men tro och död laglydnad, de äro dödsfiender." s. 524.³³

Paulus var en mästare i att uppvisa denna fiendskap men också i att uppvisa enheten mellan tro och levande laglydnad. Wetterlund erinrar om orden i Gal. 5: 22, 23: "Andens frukt är kärlek, fröjd, frid, tålmod, mildhet, godhet, trofasthet, saktmod, återhållsamhet." Han stryker under fortsättningen: "emot sådant är icke lagen". "Också rycker Paulus på axeln och knyter näven åt alla skökeangelister, som vilja göra hans tro budlös, och säger: 'Göra vi nu lagen om intet genom tron? Bort det; utan vi upprätta lagen' (Rom: 3: 31)." s. 525.

"Trons väsen är lydnad; Och denna lydnad, är så grundväsentlig, att den ingår såsom själva huvudfaktorn i Guds eviga frälsningsråd. De försakingrade främlingarna, som Petrus skriver till, voro 'enligt Faders förutseende utkorade till Jesu Kristi lydnad.' Utkorelsekedjans alla länkar bestå av lydnad.

... Trons lydnad är själva axeln, kring, vilken de utkorades liv välver sig; Redan kallelsen är en uppfordran att lyda.”s. 525 f ...Innebörden i Guds kallelse är alltid denna: ”Vänden eder till mig, så varden I frälsta, I jordens alla ändar; ty jag är Gud och ingen mer” (Jes. 45: 22). Denna kallelse ställer människan inför ett val. Och valet gäller Gud, Gud allena, eller något annat än Gud eller vid sidan av Gud. ”Trons första livsrörelse är förstabudslydnad, som är själva grundlydnaden. Trons grundlydnad är vallydnad. Ty Gud är kärleken. Och han kan aldrig mottagas, varken av ängel eller av människa, på annat sätt än genom ett frivilligt val. En enda mergud, och allt är förlorat.” s. 526. ”Adam valde världen, det synliga, det förgängliga. Det är otrons grundolydnad. . . . Otron överträder det första budet i Guds lag och därmed lätteligen alla andra bud.” s. 529 .

Det råder alltså ingen tvekan om hur Wetterlund besvarar frågan: Vad är trons väsen? Men vad menar han därvid med väsen? Vi må lyssna till ännu några ord om vad tron är.

Det räcker icke att säga: att tro på Gud är att mottaga Gud, eller: tron är förtroende, tillit, förtröstan till Gud. ”Nej, det räcker inte. Men säg så: att tron på Gud är att mottaga honom såsom Gud *allena*”, och säg: ”tillit till Gud allena. Det räcker”.

– Tron är Djupgrävaren, som gräver sig ned genom alla jordlager ända ned till klippan, klippan allena. På detta *allena* hänger det. Då blir det förstabudsmässigt mottagande och tillit. ”Förtrostan på Gud med en tröst här och en tröst där av merguden, då det känner på och kniper åt, den förtröstan på Gud gäller icke i trons värld.” s. 527.

Tron är ”en upprorsmakare”. Ty hon gör uppror mot allt, som icke är Gud och av Gud. Hon anställer en fullkomlig revolution i hjärta och liv, ty hon är ”ett annat, nytt och rent hjärta, första- och andrabudshjärtat”, s. 529. Tron är Utstigaren, Nedstigaren och Högstigaren, ty hon stiger ut ur det kroppsliga och synbara, ned till renaste förstabudsbotten och upp till Gud själv. ”Så högt stiger hon. Hon stannar aldrig vid Guds gåvor, och då Gud tar ifrån henne alla gåvor, den ena efter den andra, så reder hon sig dem förutan, ty hon har Gud Allt.” Tron är ”Fin-

smakaren", emedan hon "fått smak på det finaste, friskaste och sötaste i himmel och på jord: Gud själv". Hon är "Skattsamlaren". "Hennes skatt är Gud. Hon tvingar allt att upplåta sitt guldförråd, bringar allt att giva guld." s. 531.

Visst talar Wetterlund också i dessa ord om tron såsom lydnad, men otvivelaktigt talar han i dem om tron såsom varande något mera än lydnad, något s. a. s. djupare, som ger sig tillkänna i lydnaden. Han kallar ju också lydnaden för trons första livsyttning. Vad detta djupare är, anger han ingenstädes men man skymtar det ju. Vi återkomma därtill i del III.

Det synes därför, som om Wetterlund, då han säger: tron är lydnad, mindre ville ange, vad tron djupast och innerst är, än med all kraft, varav han är mäktig, understryka, att all tro, som icke är så beskaffad, att den föder lydnad, är värdelös. Den är en av skökan förfalskad tro, en förfalskning, som inom den evangeliska kristenheten har haft de mest ödesdigra följder och kommer att få ännu värre.

Även en viss, omedelbar, inre visshet om Gud hör med till levande tro. Tron blir något av en krympling, om det brister i denna inre förvissning om Gud, som Gud ger redan i troslivets första begynnelse, i människans utkorelsestund.

Då Wetterlund söker klargöra, vad tro är, talar han icke blott om trons väsen utan också om trons form och innehåll. Omväxlande med ordet trons form använder han uttrycket trons gestalt eller trons käril. Den oklarhet, som här präglar framställningen, synes delvis bottna i, att han vid talet om trons form, gestalt, eller käril torde åsyfta två saker. Den ena uttryckes väl bäst med form eller gestalt, den andra med käril. Med trons käril synes han åsyfta trosorganet och vill hävda, att människan icke tror med något visst organ, utan att hela det upprättade människoväsendet därvid är med. "En pingstmänniska tror med hela sin varelse, ut i fingrar och tår." s. 563. Tron ger sin "form", sin "gestalt" åt hela människoväsendet, icke blott till någon viss sida eller funktion därav. Ett människoväsen, präglat av tro, det är trons form eller gestalt. Därför hör det till trons form, att "Tron är den födde människoanden, som upplöser,

upphäver och övervinner synd-, skuld- och- dödsanden. Tron är det födda hjärtat, som övervinner djur- och stenhjärtat, det födda förnuftet, som övervinner det fallna förnuftet, den födda viljan, som övervinner vildviljan, det födda samvetet med oförmåga att synda.” s. 563.

Till trons form hör därför också, att den är den födda tanke- och känslöförmågan, det födda begäret, som begär blott Gud och hans rike, det födda minnet som övervinner den naturliga glömskan av Gud och hans bud. ”Den är den födda fantasien, som övervinner alla orena och väsenslösa bilder, alla onda, onyttiga och orimliga föreställningar, alla fantastiska och berusande drömmier, alla dessa överkliga och utmärglande luftslottsbyggen, hela denna önske-, dikt-, sken-, lögn- och gyckelvärld, vilken är ett dödligt gift för tron, som är det sanna väsendets och verklighetens värld.”

”Lägg särskilt märke till att tron är den födda viljan, som övervinner egenviljan, vildviljan, vilken är otrons första- och andrabudsväsen. . . . Tron har sitt huvudsäte just i den födda viljan. Det finnes ingenting hos en människa, som Gud är så rädd om som viljan, ty hon är personlighetens medelpunkt, tyngdpunkt och kärna . . . Tron upphäver ingen enda mänsklig förmögenhet. Hon tvärtom upprättar dem alla och sätter dem alla i stånd att fullgöra sina sysslor. Tron finns icke till i någon annan form än i människoform.” s. 564-567.

Trons innehåll är Kristus, men Kristus, född i människan. Det är han, som framföder människoväsendet till form eller käril åt sig. ”I och med denna kärilsfödelse, varom vi nu talat, underkastar han sig själv en födelse, låter inpassa sig i detta käril efter människans individuella skapelsegestalt.” s.567.

”Tron är alltså den subjektiverade-, jag-vordne Kristus. Och blott såsom subjektiverad genom tron kan han frälsa” s.573.

Wetterlund utvecklar så, hur tron i och med att hon är den födde Kristus, Anden, innehåller de födda, de hjärtelagda och i sinnet skrivna tu buden, den födda seger-sanningen, friden, saktmodet, tålamodet, ödmjukheten, barmhärtigheten, renhjärtenheten, troheten, noggrannheten, ”som övervinner all

slarvaktighet mot Gud, människor och djur”, godheten, samlingen, inåtvändheten och utåtvändheten, friheten och självständigheten, men också ”det födda seger-beroendet av Gud”.

”Trons innehåll tager alla de mänskliga sinnena, gåvorna, krafterna och förmögenheterna i anspråk och bor blott i dem, såsom vi sett. Och endast i den mån dessa tjäna innehållet, kan innehållet bevaras och växa till. De måste alltså vårdas, tuktas, övas, gymnastiseras för att bliva dugliga verktyg åt segerinnehållet. Du kan t ex. genom andlig och kroppslig lättja och vällevnad så skada kärilet, att innehållet går förlorat. Du kan ock genom överansträngning göra det odugligt. Utslitna och förstörda nerver lägga farliga hinder i vägen för en verklig första- och andrabudstro.” ”Den sant överjordiska och övervärldsliga tron trives blott i det sant mänskliga kärilslivet och mår så hjärtans väl i det vardagliga plikt- och sysslolivet.” s. 567-573.

5. HURU KOMMER MÄNNISKAN TILL TRO?

Levande, rättfärdiggörande och livsförvandlande tro är, till skillnad från den tro, som blott är en människans egen inbillning, ett Guds verk, en Guds skapelse. Den är född av Gud.

Två bilder – av avlelse, fosterliv, födelse och av fröet, som utsåts i den goda jorden och där utvecklar livets inneboende krafter och kommer till genombrott – använder Wetterlund för att belysa trons och det andliga livets uppkomst, tillväxt och genombrott. Han utför dem med stor energi och konsekvens, stundom, tycker man, nästan för långt.

”Den kristna tron uppkommer genom födelse. Men, födelse förutsätter avlelse. Och dessa saker äro ställda inför oss i de första lärjungarnas mönsterskola. Den förpingstliga lärjungaskolan är trons havandeskap eller bottenskola, och den efterpingstliga lärjungaskolan är trons högskola. I bottenskolan uppträder tron såsom rot-tro till pingst-tron.” s. 543.

Nödvändigheten av denna födelse, som aldrig kommer till stånd, om människan drager sig undan lärjungaskolan och

dess allvar, inskärpes ofta. "Frälsningen kommer till stånd blott genom trons avlelse, havandeskap och födelse, aldrig i tid eller evighet på någon annan väg. Kristus måste omsättas i människan i form och gestalt av tro Den i tro omsatte Kristus frälsar personligen. Därav Skriftens ideliga och starka betoning av tron såsom allena frälsande." s. 544. Wetterlund uttrycker detta också så: "Kristus kan frälsa människan, först sedan han blivit subjektiverad i henne genom tro."

Guds ord, som är det levande sådeskornet med begynnelsen till tro, till det andliga livet i sig, sås ut i människohjärtat eller människoanden. Men icke vilket bibelord som helst är ett sådant sådeskorn, utan ordet om Guds frälsning i Jesus Kristus. stundom kallar Wetterlund detta ord världsförsoningens härliga evangelium. Och han karakteriserar detta evangelium såsom ett nådefullt "du slipper" och ett om möjligt än nådefullare "du får". Människan slipper försona sig själv med Gud, att göra sin synd ogjord, att övervinna Satan och hans "tjänstedjur", att älska Gud av allt hjärta, all själ, all kraft och allt förstånd och nästan som sig själv, att borttaga sin själviskhet och den förbannelse, som hon genom den har ådragit sig. "Ty Gud har dig till godo i Kristus övervunnit synd och död och djävul. Och han har dig till godo i Kristus fört in en seger-ande i världen, en lydnadens, en rättfärdighetens ande, en pånyttfödelsens och förnyelsens ande." Och människan får taga emot denna Ande. Hon får den vård och skolgång hon behöver för att denna Ande skall avlas och födas i henne, så att den i henne blir en inneboende Ande, som gör, att hon hör Kristus till och är delaktig med honom i hans seger och allt, vad den innebär, såsom grenen är delaktig i stammens liv. – Han sammanfattar sin framställning i följande ord: "Sålunda slipper varje människa på vår jord att ens lägga två strån i kors i syfte att därmed frälsa sig själv, ty hennes frälsning är idel nåd i Kristus att mottagas genom förbunds- eller pingsträttfärdiggörelsen, om och när hon vill Du slipper att hungra ihjäl, bordet står dukat åt dig till förbundsmässigt ätande, så att du blir en ny skapelse; du slipper att törsta till evig tid. Du får taga av livets vattenkälla

för intet till förbundsmässigt drickande, så att du blir en källa med levande vatten.” s. 376 ff. Detta härliga evangelium är det levande utsädet.

Innehållet i detta sädesord, detta frälsningens budskap med frälsningens och det andliga livets begynnelse i sig, kan anges i ett enda ord: Kristus. Han heter och är Guds Ord. Han är i allt ett livsdugligt utsäde. Det blev han genom sin seger, genom att bliva Anden, som övervunnit syndens och dödens krafter. Hemligheten med att det andliga livet kan taga sin början i och med att Guds ord blir mottaget, blir ”plantat i människan” (Jak. 1: 21), eller med andra ord: hemligheten i att sädeskorntet i sig innehåller begynnelsen till frälsningen och till det andliga livet, till tron, ligger i att ordet är bärare av Anden, av Kristi segerande. Wetterlund säger naturligtvis helt kort: ordet är ande. ”Människa, lär dig, att Guds ord är Herren-anden; att den bibel, som aldrig förgås, är bibeln-anden. Människa, vänj dig vid, att förlåtelse, födelse, frid, fröjd, helgelse o. s. v., att allt står som ande i Herren-anden. Håll dig till Herren-anden, så står din ande inne i Herren-anden utan att upphöra att vara din ande.” s. 392.

Allt hänger på att ordet, sädes-ordet, blir mottaget. Då så sker, börjar livet spira, ty då ordet – ande-ordet – utsåddes i människohjärtat, kom Anden in i hennes hjärta och lever i henne ett rot- eller fosterliv i innerlig förening med människo-anden. Och denne Ande är Kristi renande och pånyttfödande Ande, som överallt, där den är mottagen i ett människohjärta, gör att Gud förlåter människan all hennes synd. Och den förlåtelsen är icke en tillsvidareförlåtelse utan en förlåtelse, som för evigt – förutsatt att människan icke faller ur Andens gemenskap med Frälsaren – rentvår henne från hennes synd. ”När människans utkorelsetid är inne, då uppenbarar sig Gud för henne. Och han kommer såsom säningsmannen, såsom sädesanden. Denne Ande ingjuter han i människans ande såsom vatten i vatten ... I denna uppenbarelse fick hon i livslevande erfarenhet *lära* följande sex saker: 1) att det finnes en personlig Gud; 2) att Gud är kärleken; 3) att hans kärlek är rättfärdighet, som gör,

att hon inför den ser sin låghet, orenhet, ohelighet och orättfärdighet i ett förfärande ljus och såsom en mur vilken skiljer henne från Gud och gör, att han icke kan förbliva i henne med sitt välbehag; 4) att denna hans kärlek och rättfärdighet äro en 'livsnåd' som fyllde själva himmels- och evighetsbehovet hos henne, och detta som en nåd, en oförskyllad gåva, en konungslig frikostighet just mot henne, syndkräket; 5) att denna gåva innerst är Ande; 6) och att Gud vill henne något: han kallar henne att vända sig till honom och det med en kallelse, som går som en elektrisk ström genom hela hennes varelse." – En sådan utkorelsestund hade lärjungarna, då Jesus höll sin Bergspredikan för dem, s. 544-548.

Genom vad som sker i en sådan utkorelsestund eller – oftare – utkorelsetid, är tron avlad i människan och har börjat leva sitt foster- eller rotliv.

Tron är organisk, d. v. s. hela trons rikedom finnes redan i fröet. "Redan i trosfröet ligger hela tron innesluten såsom eken i ollonet. Och den utvecklar sig i läroskolan." s. 551.

Det är tröst för den människa, som icke hunnit så långt, icke minst inför döden. Hon äger dock allt; i tron och hoppet, men – märk väl – blott under den förutsättningen, att hon troget går i lärjungaskolan. Och den fortsätter på något sätt – icke lättare – på andra sidan, där hon får lära det nödvändiga, som icke lärts här.

Wetterlund framhåller, att utkorelsetidens grundläggande erfarenhet är mycket sällsynt, beroende på att så snart Gud närmar sig människan, så tolkar hon detta underbara, att Gud mött henne med uppenbarelsesanningen, icke såsom begynnelsen till det nya livet utan såsom en fullbordad frälsning.

"Av hans uppenbarelse tager man blott några ytliga och budlösa känslor. Och med dem stormar man åstad förbi både rottro och pingsttro." s. 549.

Rottro, det spirande andliga livet, ger sig främst tillkänna i oro och längtan. Djupast sett är det anden i människan, som känner denna oro och skriar efter frälsning, ty "såsom obesädd skriar icke människan efter utfödelse ur smutsanden". Rotan-

den vill bli utfödd till en över synden segrande ande. Där alltså detta behov finnes, där *är* tron avlad.

Detta trons fosterliv är begynnelsen till det andliga livet, till av Gud född tro. Därmed är det även begynnelsen till den förlåtelse, den pånyttfödelse och rättfärdiggörelse, som människan äger i och med den av Gud födda tron eller – det är alldeles samma sak – i och med Anden.

Huru skall denna rottro bli av Gud född pingsttro, detta andliga liv komma till fullt genombrott? – Wetterlund svarar: det är ett Guds verk och ett människans verk.

Tron är Guds verk. Därpå lägger Skriften vikt. Varje bibelord, som talar om frälsningen som Guds verk eller gåva, talar samtidigt om tron såsom Guds verk. Wetterlund citerar Jes. 43 : 1 , Joh. 15:5, Ef. 2:8, Uppb. 7: 9 f. Men Skriften talar om tron också som människans verk. Alla maningar och förmaningar till tro, alla befallningar att tro, t. ex. i 1 Joh. 3: 23, allt ansvar för utebliven tro, t. ex. i Joh. 3: 16 och Joh. 8: 24, vore meningslösa, om icke tron i något berodde på människan.

”Sålunda är tron både Guds och människans verk. Människan kan icke frambringa den minsta gnista av tro utan Guds vilja och verk; och Gud kan icke skapa den minsta gnista av tro utan människans vilja och verk.” s. 558.

Gud erbjuder tron” (räcker fram den som en gåva). ”Det är hans verk. Mer kan han icke göra åt saken. Han kan aldrig mottaga tron åt människan, aldrig tro i hennes ställe. Det är hon, som skall tro. Det är hennes verk. Och uteblir det, så blir det ingen tro av, utan hon måste dö i sin synd. Så allvarlig är saken.” s. 558.

Men hur mycket ligger icke i detta: Gud erbjuder tron! Däri ligger, att Gud såsom säningsmannen genom att utså säden, ordet-anden, bereder själva förutsättningen för tron och dess begynnande. Människan kan icke av sig själv tro. Men där hon mottager ordet och blir stilla inför vad Gud vill säga henne, då han i hennes utkorelsetid nalkas henne, och ”Gud (så) får skapa en begynnande rottro, där sätter han henne i bottenskolan”. Genom dess läxor och erfarenheter bereder han rum i hennes

hjärta för den utlovade Anden och hjälper henne till trons utförelse. Men "han kan aldrig bestiga valplanet i hennes ställe", då han i lärjungaskolan har fört henne därhän, att hon kan välja honom, honom allena, vilket hon förut icke kunde.

"Det är hon, som skall välja, hon, som skall lyda, hon, som skall sälja allt för att köpa skatten och pärlan. Det är hennes verk." s. 559.

Den av Gud födda tron är pingsttro. Den är den nytestamentliga förbundstron (Hebr. 8: 10). Den naturliga människan kan icke göra sig en rätt föreställning om vad denna tro är, ja, icke ens människan, i vilken rottron är avlad. "Men om hon väl använder rottron, det är: icke åtnöjer sig med den, utan hungrar och törstar efter en bättre tro, då utföder Gud henne ur otron eller djuret och inföder henne i den nytestamentliga trosanden för någon dag eller kortare tid. Han besvarar till en början hennes rop på en bättre tro med att tillfälligt 'låna henne' en bättre tro, den nya förbunds-tron, för att hon skall få se den och se huru den tager sig ut i praktiken. Och nu erfar hon trons övervärldsliga och överjordiska kraft. . . . Men hon mäktar icke kvarhålla denna trosande. Ty därtill är hon i verkligheten för litet utfödd ur otrons ande. Hon är ännu icke det guldbarn, nollbarn, som kan stadigt i alla väder, även i oväder och torraste torka, bibehålla trons ande. Men nu vet hon, vad den nytestamentligt frälsande tron är: att den är förbundsmässig första- och andrabudslödnad. Och nu vet hon även, att denna tro icke kommer som en produkt av mänskligt farande och löpande ... utan att den kommer helt enkelt som en nåd, en livsnåd, en gåva, en skapelse. Men nu kommer det an på henne att av hela sitt hjärta söka en sådan tro, att kämpa för att inkomma genom den trånga porten, förstabudsporten, som släpper igenom blott noll-människor, och att framhärda i den kampen, tills hon 'får honom ur sängen', får honom upp till att öppna dörren och 'giva henne allt, vad hon behöver', vilket just är den förbundsmässigt frälsande första- och andrabudstron: Och uteblir denna av Herren med så fruktansvärt allvar anbefallda kamp, då uteblir tron. Och aktar du icke tron värd en kamp såsom för livet, en

kamp, vartill du sättes i stånd av den skapade rottron och av den nuskådade och smakade pingsttron, och vilken kamp blott äsyftar det nollmässiga mottagandet av gåvan – ja, då kommer du aldrig till den tro, som är Guds guld på jorden. O, vilken mängd av härlig pingsttro, som här går förlorad för nutidens troende, vilka åtnöja sig med en ofödd tro, en sjunderomaretro!” s. 559-561.

Gud giver ”otaliga möjligheter till tro. Han strör ut dem dagligen både i, över och omkring människan, så att hon är full av trosmöjligheter och går och står i trosmöjligheter upp över öronen. Mer kan han icke göra åt saken. Människan måste girigt uppsamla och använda dessa dyrbara pärlor.” ”Tron är Guds och människans verk i förening. Men det inre förloppet härvid är en hemlighet. Också försöker Skriften aldrig att närmare förklara, huru tron kan vara ett Guds och människors verk. Paulus framhåller med kraft båda synpunkterna: ’Därför mån I med fruktan och bävan arbeta på eder frälsning. Ty Gud är den som verkar i eder både vilja och gärning för att hans behag må ske!’ (Fil. 2: 12 f.) ... Och lägg märke till huru starkt han betonar även människans verk. Hon skall arbeta med fruktan och bävan på sin själs frälsning från början och allt igenom. Men detta arbete har skökan avskaffat i vida kretsar i alla kyrkor, både stora och små. Människorna kunna icke mer frukta och bäva... De äro förslöade, sövda och fördärvade av det budlösa, nedprutade och förgiftade skökoevangeliet, med vilket man i århundraden kurtiserat den gamle Adam. De kunna icke mer gripas av ett genomgripande frälsningsallvar. Och då äro de odugliga till tron, som är den mest genomgripande och allvarliga sak på hela vår jord.” s. 561 ff.

6. LÄRJUNGASKOLAN.

De tolv gingo i lärjungaskolan. Den började för dem i och med att de mottog Jesu kallelse och en spirande tro vaknat i deras hjärtan. Lärjungaskolan har två klasser, den förpingstliga, ”bottenskolan” och den efterpingstliga, ”högskolan”. I den för-

pingstliga lärjungaskolan kommer den spirande tron, rotttron, till genombrott eller utfödes. Då har rotttron blivit pingsttro. Då tager Anden sin boning hos människan. Många av de läxor och erfarenheter, som höra till den förpingstliga lärjungaskolan, äro bittra och svåra: den gamla själviskheten och världskärleken måste brytas ned i grunden. Det är Mästaren själv, som ger dessa nödvändiga lärdomar och läxor. Men det är lärjungen som med sin tröghet att lära och med sin ovillighet att släppa sin själviskhet och egenvilja så ofta gör allvarlig tuktan och svåra och bittra bakläxor nödvändiga. Men det är åter Mästaren, som är stödjande och hjälpende med i alla dessa erfarenheter.

I den efterpingstliga lärjungaskolan, ”högskolan”, fostras lärjungen till segervinnare. Ty för varje lärjunge gäller det – liksom det gjorde för Jesus själv – ingenting mindre än att segra. Lärjungen skall växa till Kristi fulla åldersmått. Stundom måste då lärjungen få en ny lektion, ja, stundom en hel, ny kurs i bottenskolans läxor och erfarenheter. Oftast är det då smärtsamma erfarenheter, som måste ånyo genomlidas. Det kan vara ett straff för slarv och bristande trohet i högskolans läxor, användandet av det andemått man fått, men det måste icke vara det. Ett förnyat och fördjupat inlärande av bottenskolans läxor kan vara en nödvändig förutsättning för växandet i den tro, som övervinner. I utläggningen av Uppenharelskebokens sändebrev till de sju församlingarna inskräper Wetterlund övervinnandets ofrånkomliga nödvändighet. Om de kristna skola få del av de rika nådelöften, som äro dem och församlingen givna, så måste de bliva övervinnare. ”Den som övervinner, honom skall jag giva” ...

Till Jesus får människan komma ”just sådan, som hon är”, såsom de första lärjungarna gjorde. Men i hans skola skall hon bli en annan. ”Du får komma med ditt hårda och onda stenhjärta men för att få ett annat, nytt och rent hjärta. Du kan mycket väl i årtal behålla ditt stenhjärta i Jesu skola; men då övergår det så småningom i Judas’ flinthjärta, inför vilket själve Mästaren står vanmäktig. Så allvarlig är lärjungaskolan i alla tider.” s. 451.

Den första lärjungaskolans, särskilt den förpingstligas, läxor och lärdomar måste i stort sett läras av varje lärjunge, som har Kristus till sin Mästare. Den "lärjungaskola", som icke på allvar har själviskhetens övervinnande och andelivets genombrott till sitt mål, står under en annan mästare än Jesus.

"Den första lärjungaskolan är mönstret och förebilden till alla tiders lärjungaskola. Det finnes blott en port och en väg, som alla måste gå." s. 484; Detta gäller dock blott det grundväsentliga. Varje skede i de tolv lärjungaskola hade en grundväsentlig kärna, som återfinnes i motsvarande skede i varje lärjunges skola. Den förpingstliga lärjungaskolan har två skeden, lärotiden och utfödelsetiden. Utfödelsetiden har i sin ordning tre mindre skeden: skräckveckan, upprättelsetiden och valtiden. Den grundväsentliga kärnan i det första skedet, *lärotiden*, ligger i, att lärjungen då har att mottaga Jesu ord, så att det blir plantat i hans hjärta. Jesus beskriver detta skede så: "Fader – de ord som du har givit mig, har jag givit åt dem, och de hava tagit emot dem." (Joh. 17: 8.) Så får människan en för trons växt nödvändig kunskap i andliga ting. s. 450.

Utfödelsetidens innebörd anges ju av namnet: tron skall utfödas, komma till genombrott. Wetterlund uttrycker det också så: den nya människan, det andliga livet skall utfödas ur vilddjurets d. v. s. ur själviskhetens och världskärlekens förkvävande grepp eller utgrenas ur "vildstammen", det gamla, själviska andesammanhanget.

Dess första underskede, skräckveckan, har naturligtvis sitt namn från den första lärjungaskolan. För de tolv omfattade detta skede "de förskräckliga lidandesdagarna och lidandesnätterna i Jerusalem – ända till Mästarens uppenbarelse för dem på påskdagen". s. 460. Då krossas lärjungens själviskhet, världskärlek, högmö, egenvilja, så att han blir Nollan, som är och vet sig vara fullkomligt oförmögen att själv rätt fylla Guds bud och frälsa sig själv.

Detta nedbrytande och krossande var för de första lärjungarna förberett och påbörjat under lärotiden. Jesu vilja hade då ofta lagt sig som ett hinder för deras egenvilja och köttsliga

förhoppningar. Men under skräckveckan stod hans vilja i vägen för deras såsom aldrig förr. Då han valde korset, krossade han, vad de djupast hoppats och velat. Så stod valet för dem mellan att obetingat underkasta sig denna till synes så hårda och gåtfulla vilja eller att "trotsa den och behålla egenviljan men därmed också förkasta hans vilja med dem och förkasta honom. Varje lärjunge får göra liknande erfarenheter, då det gäller att böja sig under den till synes hårda viljan eller att förkasta den. "Aldrig kunde jag tro, att Gud skulle handla så med mig." De erfarenheter och upplevelser, genom vilka lärjungens egenvilja och själviskhet krossas, beskriver Wetterlund så: de kommo i Satans säll. De skulle sällas såsom vete för att agnarna skulle skiljas bort. Slagget måste komma i dagen och avlägsnas. Rottrons äkta guld skulle luttras och renas.

Detta skede har fruktansvärda faror med sig, främst sällsvindeln och sällsömnen. Då lärjungarna sällades i Satans säll, hade Gud "övergivit" dem, d. v. s. dragit tillbaka sin förnimbara närvaro, så att allt, som bodde i deras hjärtan, skulle komma i dagen. "Och det kom också i dagen. De visade sig vara elva vilddjur, som stötte sig på Lammet och elva lamm, som innerst fasthöllo Lammet." Deras vilddjurvilja kom i dagen, och kring den slog "den svarta handen sitt fasta grepp".

Men också deras "lammvilja" kom i dagen, och kring den höll den goda fadershanden sitt stödjande grepp. "I skräckveckosället känner lärjungen tydligt, att här är en god hand med", stödjande, hjälpande, för att lärjungens "lammvilja" må segra. Men han känner också, att där är en annan hand med, som erbjuder sin fasaväckande hjälp. Då hota samma svindeldjup, som hotade Jesus: förtvivlans vemod och förtvivlans trots, och lärjungen "känner deras sugning nedåt och erfar en gryende vilja att kasta sig i förtvivlans djup. Och får denna hemska vilja makt med honom genom uppsätlig och fasthållen förhårdelse, då försvinner han i djupet för evigt. Ty detta vemod och detta trots äro sårad egenvilja, sårad egenkärlek, sårad världskärlek. Och de äro den sista utvägen att rädda det sårade djuret från döden." s. 466 ff.

Sällsömnen är tvåfaldig, den evangeliska och den lagiska.

Den evangeliska beskriver Wetterlund så: "Man slår sig till ro i sället och tror, att det icke kan bliva annorlunda: Man gör sig ett evangelium av dessa ord: 'Jag vet icke vad jag gör, ty vad jag vill, det gör jag icke, utan vad jag hatar, det gör jag'.

Och med det evangeliet somnar man in i Rom. 7 :e. Där ligger den lögneangeliska skökan och sover så djupt." s. 466 f.

I den lagiska sällsömnen sova ofta de människor, som aldrig fallit i några grova synder. De ha icke blick för det onda begärets syndighet i Guds ögon. Att hat är dråp och begärets blick på en kvinna är hor inför Gud, förstå de icke. De "tu buden", på vilka allt hänger, gå de väsentligen förbi. s. 467.

I skräckveckan flödar slagget över. Lärjungen ser hos sig intet annat än ont. Han känner djupt och lider under sin maktlöshet och uselhet. "Det är slut. Jag är Nollan. Så faller rottron dödsdomen över otron; rot-jaget (till den nya människan) dödsdomen över synd-, skuld- och dödsjaget, ja, även över sig självt. Och nu flammar i öster en gryning; påskdagens sol går upp." s. 470.

Under upprättelsens tid, utfödelsens andra skede, upprättar Gud det krossade människoväsendet. Detta sker genom att allt i människans själsliv s. a. s. samlar sig kring en ny medelpunkt, en ny kristallisationspunkt, tron, som ju ännu är rottro. Denna nya medelpunkt bildades, då ordets säd – Anden – förenade sig med människans ande så djupt och innerligt som vatten förenar sig med vatten: Kring denna nya medelpunkt samlar sig nu det splittrade och sönderslagna människoväsendet, luttrat och renat Den krossade viljan, det nedbrutna känslolivet, allt i det mänskliga själslivet, också förstånd, tanke, fantasi, samlas kring denna nya kristallisationspunkt till ett återupprättat människoväsen. Och att så sker, är icke människans gärning utan Guds. Det sker genom Andens tysta, tåliga, stilla arbete. Anden ruvar över lärjungen.

Upprättandet av människoväsendet sker visserligen på angivet sätt under hela den förpingstliga lärjungaskolan, men i särskild mening sker det under det andra skedet av utfödelsens

tid. För apostlarna omfattade detta de fyrtio dagarna. Upprättelsen var den Uppståndnes verk. "Han andades på dem och sade: 'Tagen helig ande'. Det var ännu icke pingsdagen. Det var blott upprättelsens ruvande ande. Och han ruvade dem i fyrtio dagar." s. 472.

Det upprättade människoväsendet är icke ett nytt människoväsen utan det ursprungliga, som icke gått förlorat men som genom synden fått en naturvidrig "nedaneftergestalt", vilken om- eller renskapats till ett sant människoväsen.

Också detta skede har sina faror, framför allt beroende på att utfödelsen icke är fullbordad. Människan är då omvänd från ohörsamhet till "de rättfärdigas sinnelag", som är ett vaket och känsligt och livligt samvete, bundet vid det dubbla kärleksbudet. Blott i detta upprättade sinne kan pingstens Ande bo. Men utfödelsen är icke fullbordad. Man ser det på de tolv under de fyrtio dagarna. "Det fanns en köttsträng, genom vilken de ännu fasthängde vid djuret." Detta framgår av att bilden av "den falske Messias, som människan i det längsta vill bruka som frälsare åt djuret i någon vitmenad gestalt", ideligen trädde fram för dem under dessa dagar. s.473. Under detta skede, liksom under det följande, förföljes lärjungen av "vidklibbande" bilder av sig själv och av världens härlighet. Wetterlund kallar dessa bilder för djurgalleriet med de mångtusen djurporträtten. "Lyckas jag med något, strax är jag fotograferad i betydlig försköning och förstoring. Och denna lögnbild, högmotsbild, hålles envist framför mig. Och stannar jag för den, då börjar jag fastna för den. Och nu varnar Anden. Ännu kan jag komma lös. Men begär jag bilden genom att spegla mig i den och tjusas av den, då insänker den sig i min ande. Och därmed är djuret avlat i mig pånytt. Och nu är det himmelska rotbarnet i fara för att bliva dödat av djurungen vid dess sida. Och det kan räddas endast genom en ny skräckveckoeld, i vilken valpen brännes ihjäl och en ny utfödelse sker." s. 474. På samma sätt är det med bilderna av världen och tingen i den. "Här gycklas upp ett önskat eller diktat vara *det* eller *det*, kunna *det* eller *det*, göra *det* eller *det* o. s. v. Somligt av detta kan vara goda saker men

outförbara eller liggande utom mitt mått eller min kallelse, annat åter är mer eller mindre fantastiska luftslott. Och envist hålles denna överklighetsbild inför mig,” ”Så står människan inför samma fara för att djuret på nytt skall avlas i henne.” ”Genom detta bildväsen, ... genom detta ideligen återtagna invärtesfördärv kan lärjungen i årtal förhindra sin utfödelse, ja, till slut omöjliggöra den.” s. 474 f.

Anden är färdig med sitt upprättande av människoväsendet, så långt detta sker inom bottenskolan, då människan kommit dit, att hon kan välja Gud, Gud allena, och bortvälja allt, som står i vägen för Gud, allt, i vilket Gud icke möter henne, allt i vilket hon icke, då hon väljer det, innerst väljer Gud.

Då människan genom Andens ruvande kommit dit, kan hon icke undgå nödvändigheten att välja. ”Hon har bestigit valplanet”. Hon är inne i det tredje av utfödelse tidens underskeden: *valtiden*. Hon står då, där Adam stod före syndafallet, dock med en betydelsefull skillnad. Hon har en erfarenhet av synd och nöd och av lärjungaskolan, som Adam icke ägde.

Och vidare – och det är det avgörande – hon har hjälpen från den uppståndne Frälsaren, seger-anden.

Om de första lärjungarna under deras valtid, de tio dagarna mellan himmelsfärden och pingsten, skriver Wetterlund: ”De befunno sig nu invid gränsen till pingstbeståndet. Detta intages blott genom ett val, i vilket människan frivilligt gör Gud till sin Gud och ingen mer... Detta val hade de förut icke kunnat göra; ty de voro icke tillräckligt utfödda från merguden. Men under de tio dagarna kunna de det. De hava en av den ruvande anden skapad makt att giva dem (sina hjärtan) *helt* åt Gud eller att återgiva dem åt merguden. De äga kraft att valvis överföra rottron i pingsttro, att sälja allt för skatten och pärlan. Och utan detta val stiger ingen över tröskeln till det nya förbundet.” s. 476.

Denna så oändligt betydelsefulla valtid är en tid av svåra frestelser och faror. Djävulen vill hindra människan från att taga det sista, allt avgörande steget. Delvis är det samma frestelser, som under det förra skedet, frestelsen till missmod el-

ler trots – ”de två svagheternas svalg” – och de strålande och lockande fantasibilderna av det egna jagets framgång eller av världen. Delvis är det också frestelsen till att tröttna i den andliga kamp, som är nödvändig i hela lärjungaskolan, men på ett särskilt sätt kräves under detta skede.

Wetterlund talar ofta om, hur kraften från Gud av oss alltid förnimmes som den lilla kraften, kraften, som nått och jämnt räcker för oss i frestelsen eller i den svårighet eller uppgift, vi stå i, men hur denna lilla kraft, där den brukas, alltid visar sig vara tillräcklig, ja, är den oövervinneliga kraften. Så är det också, då människan står på valplanet En överjordisk kraft är henne då nära, och hon förnimmer detta. Men på samma gång förnimmer hon, hur denna kraft liksom står utanför henne. ”Den är så reserverad och giver sig så svagt, så tunt, så lätt. Den vill liksom icke släppa till sig. Därmed står den ock i ett fjärran. På ’punkten nått och jämnt’ försiggår det djupare och finare utfödelseverket, som är val-verket. Här avprovas rot-verket, – den fostran, som skett, det sätt, varpå lärjungen lärt läxorna under det andliga rotlivet – huruvida lärjungen vill göra fullt bruk av detsamma genom ’steget-ut-tron’.” Gör han icke det, så nedflyttas han i läroskedet med åtföljande skräckvecka. ”Så kan Mästaren få hålla på med en lärjunge om och om igen i årtal, ja, i årtionden, ja, till sist bli tvungen att lämna honom åt mergudarna, som han icke vill släppa.” s. 477.

Det gäller därför, att lärjungen lär sig – och övar sig att tro utan att se, att hålla ut i tro och vänta efter Gud. Om de första lärjungarna skriver Wetterlund: ”Under de tio dagarna fingo de alltså lära sig att intaga och fasthålla det personliga fästet i den *Osynlige*. Allt försvann för dem utom personen. Inför den *Osynlige* stodo de, inför honom höllo de ut. Och därvid fingo de erfara, hur gränslöst svaga de voro i sig själva, sprödare än sprödaste strå. Hölle han dem icke, så låge de i ohjälplig ruin. Men han kändes hålla så svagt, ’så nått och jämnt’, ja, stundom liksom icke hålla alls, så att de måste uppbjuda den skapade rottrons hela kraft föt att hålla i honom och icke ramlakull. Just så går det till” s. 482.

En sådan tid kräver liksom alla skeden i lärjungaskolan, både den förpingstliga och den efterpingstliga, att lärjungen förbliver i bönen och övar sig i gudaktighet. Denna övning är alldeles särskilt nödvändig under detta skede. "Det restaure-rade skapelseväsendet måste övas för att kunna mottaga den största gåva, som Gud kan giva en människa, den utlovade första- och andrabudsanden." s. 478. Utan denna övning uppstå födelselyten, som sitta kvar hela livet och vålla evighetsförlust. Under dessa dagar utmejslas hos lärjungen det individuella och ursprungliga, det som just han har fått, han och i viss mån ingen annan, och som han är kallad att sätta in i riksutvecklingen. "Den tillbakadragne, fjärran stående Mästaren pressar fram de fördolda skapelsedjupen i människoanden." s. 478.

Med ett förfärande allvar har Jesus ålagt lärjungarna denna övning och kamp för att komma in genom den trånga porten: "Många, säger jag eger, skola söka att inkomma och dock icke kunna det (Luk. 13:24). "Människa, människa, den dörren står icke alltid öppen för dig. När du haft din besökelsestid, då stänges hon." s. 479.

Den trånga porten, som vi måste komma igenom, ligger i kravet att bli "en människa, som absolut icke av sig själv kan älska Gud av *allt* hjärta, *all* själ, *all* kraft och *allt* förstånd. Blott ett sådant människointet går igenom porten. Så trång är den... Kallom detta människointet för Förstabudsnollan. Hon är den rotvis återställda människan, den för Herren-anden välberedda människan." s. 479.

Apostlarna "framhärdade i bönen, tills pingstdagen kom ... Och då kom det, som de så ihärdigt sökt, väntat och bett om: kraftbeklädningen från höjden. Denna kraft hade de känt på avstånd såsom den uppehållande kraften i deras svaghet. Och denna lilla kraft togo de så väl vara på, att de kunde dagligen prisa och lova Gud ... och så gavs dem den stora kraften, den utlovade kraftanden ... och just emedan de nu voro och aldrig blevo något annat än ett intet i sig själva, just därför blev Kristus i dem detta oändliga allt, denna väldiga första- och andrabudskraft, som skakade hela världen." s. 483 f. –

Den väsentliga kärnan i lärjungaskolan är densamma för alla. "Men denna förblivande kärna framträder i ett hölje av omständigheter, som äro och måste vara mycket olika den första lärjungaskolans. Ty denna stod i samband med Mästarens lekamliga närvaro och med det då givna rums- och tidslägets säregna gestaltning, vilket allt ju fallit bort." s. 486. Till det icke förebildande och väsentliga hör bland annat de olika skedenas längd, då dessa anknöto till Mästarens egna livsskeden.

Likaså att de tre sista skedena voro oavbrutna tidslängder. "Ofta fördelas skräckveckan på flera skräck- och utfödelsetider med mellanliggande infödelsetider i den Uppståndne. Och det av många skäl. Det gives t. ex. lärjungar, som skulle behöva ett så hårt slag för den nödvändiga djurkrossningen, att de skulle förtvivla och i grunden fördärvas, om det komme på en gång. – Så ock valtiden. Den är sällan blott en. Lärjungen får upprepade gånger stå provväljare, innan han släpper allt och tager alltet. Få äro säkerligen de, som icke här få någon bakläxa ... Och måttet av skräckveckokvalen är olika. Det står i samband med det ådragna straffområdet, med den mer eller mindre hårda och egensinniga vildviljan ... och med lärjungarnas särskilda uppgift i Guds rike och med mycket annat. Hos somliga kan djurets krossning och död vinnas ganska lätt. Hos andra åter är det otroligt seglivat, så att lärjungens hela jordiska livsställning och välfärd måste slås i spillror och omgestaltas. Ty dö måste djuret före pingst...

De första lärjungarna kunde visa på en bestämd dag såsom deras andra födelsedag. Icke heller detta är väsentligt och förebildande, såsom det ju också ingenstädes kräves i Skriften... Man skulle sålunda blott taga sikte på den väsentliga kärnan och sedan icke lagstifta för Mästaren. Han för sina lärjungar mycket olika, ja, ända därhän, att han i mångt och mycket har en särskild väg för varje lärjunge, nämligen just den väg, på vilken han fortast och lättast kan vinna den väsentliga och oeftergivliga kärnan." s. 486 f. - I grunden betraktar nog Wetterlund dessa skeden mindre såsom tidsperioder – utom för de tolv – än såsom ett psykologiskt klarläggande av vad som, inflätat i vart-

annat, sker i lärjungaskolan. –

Wetterlund manar till samvetsgrann självprövning. ”Nu säger du måhända: ’Jag vet icke säkert, hur jag har det. Jag har trott, att jag är ett pingstbarn; men jag fruktar, att jag är blott ett rotbarn.’” s. 513. Som norm för självprövningen anger han två ord av Paulus: 2 Kor. 13: 5 och Rom. 8:9.

Wetterlund fortsätter: ”Har du icke Kristi Ande boende i dig, då hör du icke Kristus till på nytestamentligt sätt. Du kan visserligen hava honom såsom rotande, men med blott den står du ännu utanför det nya förbundet. Och förbliver du utanför det, såsom om detta vore nog, då är du förlorad;” s. 513.

Frågan hur människan skall veta, om hon har Guds Ande boende i hjärtat, besvarar Wetterlund så: ”Jo, det skall just han själv säga dig ... dels genom sitt omedelbara vittnesbörd med din ande om att du är ett Guds barn, dels genom sitt medelbara vittnesbörd i ditt samvete” om att du blivit delaktig i Andens segerkraft över synden, ”över lust- och begärfördärvet”. ”Men om där vittnar en ande med din ande, att du är Guds barn, under det att du är fången under invärtesdjuret, det själviska begäret, då är det skökans ande, som vittnar med din ande. Och även detta vittnesbörd är en inre verklighet ...

Födelsen omintetgör icke tillvaron av synd. Födelsen fritager icke från uppstigande onda begär, men den bekläder människan med kraft från höjden att ögonblickligen giva dem det dödande lejonslaget Födelsen borttager icke frestelsen. Den tvärtom växer och antager allt farligare och starkare gestalter, alldeles som det gick för Kristus. Men den insätter människan i möjligheten att övervinna dem;” s. 513 ff. – Uppmuntrande ord har Wetterlund att säga till den, som icke är men längtar efter och ärligt arbetar för att bli helt utfödd ur självets och världskärlekens välde. Han behöver icke förtvivla. Han äger redan i rottron allt, som Gud giver, men det åligger honom att icke hindra växandet och genombrottet utan att främja det genom att säga trons ja till alla Guds vägar med honom. Sker ej det, så dör det begynta livet ”frödöden”, liksom ollonets alla möjligheter dö, då ollonet dör utan att ha fått falla i jorden. Tron måste

bliva den utfödda tron. Och det blir den alltid, om vi troget gå i lärjungaskolan. Så stor är Guds nåd och makt. Han låter – där vi ärligt vilja det – allt i vårt liv samverka till trons utfödelse. ”Och då Mästaren sätter sig på tvären mot dig och stänger till för dig med stenhård tvärvilja, just där du ville fram, och du så kommer in i en skräck-, elds- och domstid, där du får se din djupa och förskräckliga vildvilja, så vet nu, att detta var just första akten av bönhörelsen.”

”För att kunna giva dig detta himmelska och eviga är han alldeles icke ömhänt vid att överkorsa och taga ifrån dig detta jordiska och förgängliga, som står i vägen.” ”Och på denna första bönhörelseakt komma de andra. Men minns, vad Mästaren sade: ’Din vän har gått till sängs’. Det kräves, att du är ihärdig och påträngande.” Luk. 11: 5-13 s. 515 f.

7. TRONS RÄTTFÄRDIGHET

Sin uppfattning om trons rättfärdighet klargör Wetterlund i tre teser

- 1) Tron är rättfärdighet
- 2) Tron är medlet genom vilket rättfärdighet skapas
- 3) Tron räknas till rättfärdighet.

Tron är rättfärdighet, ty med tron giver Gud människan ett nytt hjärta. Wetterlund citerar Luthers ord därom i schmalkaldiska artiklarna³⁴ och framhåller bland annat, att detta nya hjärta är det nya förbundshjärtat med Guds lagar i sig. Det avgörande är därvid, att Guds första bud lagts i människans hjärta, budet om tron och den allsidiga kärleken till Gud. Ty med hjärtats tro på Gud intager hon rätt grundställning till honom. Hon har ”trons grundrättfärdighet”. Och på denna grundrättfärdighet, denna rätta grundställning till Gud hänger allt. ”Detta hjärta är den genom tron skapade livsrättfärdigheten eller Kristus själv kommen till gestalt i människan.”³⁵

Med flera citat uppvisar Wetterlund sin överensstämmelse på denna punkt med ”förstabudsjätten Luther”. Några utdrag må anföras. Ur större kommentaren till Galaterbrevet 3:6 anför han: ”Ty hon, (tron) giver Gud äran, det största man kan giva

honom". Han anför Luthers ord om vad det är att giva Gud hans ära: att låta honom helt, och fullt vara Gud och så ge honom allt, som tillkommer honom, och fortsätter:

"Att kunna giva Gud denna ära, det är därför en visdom över all visdom, en rättfärdighet över all rättfärdighet... Härav kan man inse, huru stor rättfärdighet tron är och tvärtom huru stor synd otron är".

Särskild vikt lägger han på de kända orden i företalet till Romarbrevet: "Det är ett gudomligt verk i oss, vilket förvandlar och pånyttföder oss och dödar den gamle Adam, gör oss till helt andra människor till hjärta, mod, sinne och krafter och förer med sig den helige Ande. O, ett levande, rörligt, verksamt, mäktigt ting är tron, så att det är omöjligt, att hon ej utan återvändo skulle verka det goda . . . En sådan tro är rättfärdighet och kallas Guds rättfärdighet eller den rättfärdighet, som gäller inför Gud."

Ur Luthers skrift "Om den trefaldiga rättfärdigheten" citerar han, vad Luther, sedan han talat om arvsynen, som är till genom födelse, säger om rättfärdigheten: "Den rättfärdighet, som utgör motsatsen till denna synd, är likaledes till genom födelse, en väsensbeskaffenhet, ursprunglig, en annans, det är Kristi, rättfärdighet". Och ur skriften "Om en kristen människas frihet": "Tron allena är människans rättfärdighet och alla buds fullbordan".

Han summerar ihop de citerade orden av Luther: Tron är rättfärdighet och det en invärtes rättfärdighet, en livsrättfärdighet, som gäller inför Gud, emedan den ju är Guds eller Kristi rättfärdighet, given genom födelse, subjektiverad, i tro omsatt. s. 577. "Tro är det födda, alltså själva barnet, själva livsrättfärdigheten." s. 580.

Vid framställningen av den andra tesen: tron är medlet, genom vilket trons rättfärdighet skapas, utgår Wetterlund ifrån Pauli ord i Gal. 3: 26: "Alla ären I Guds barn genom tron, i Kristus Jesus". Han skriver: "Märk genom tron. Här står alltså tron icke i betydelsen av det pånyttfödda utan i betydelsen av det pånyttfödande. s. 580... Här står alltså tron såsom det medel, genom vilket rättfärdighetsbarnet kommer till stand ...

Tron är alltså från sitt första ögonblick både det medel, genom vilket rättfärdigheten skapas, och själva rättfärdigheten ...

I detta skapelseverk taga både Gud och människan del ... Gud införer rättfärdigheten, första- och andrabudsanden, i hjärta och sinnen ... Vi måste subjektivera rättfärdighetsanden, om-sätta den i en rättfärdighetsmänniska ... Gud lägger sina lagar i hjärtat och skriver dem i sinnena. Det känna vi. Men vi känna ock, att vi måste dagligen, ja, sekundligen med vår hand hålla dem där lagda och där skrivna, så att de bliva *våra* hjärtelagar och *våra* sinneslagar. Varom icke så tagas de tillbaka. Det känna vi tydligen." s.583 f.

Wetterlund framhåller sin överensstämmelse med Luther även på denna punkt. Ur Epistelpostillan, sönd. efter jul, citerar han: "...Huru kan jag bekomma en sådan rättfärdiggörelse? Härpå svarar evangelium; Du måste höra Kristus och tro på honom, alldeles misströsta på dig själv och vara omtänkt på huru du av Kain må bliva en Abel och så offra ditt offer.

Såsom denna tro är utan alla dina gärningar och predikas utan all din förtjänst, så gives hon dig ock utan din förtjänst, av idel nåd: Si, hon gör personen rättfärdig, och är ock själva rättfärdigheten" ... Wetterlund kommenterar: "Märk nu här, huru fint och bibeltroget han låter tron vara både det frambringande och det frambragta, både det medel, genom vilket trons livs-rättfärdighet skapas, och själva denna rättfärdighet. Tron gör ett annat nytt och rent hjärta och är ock själv detta hjärta eller denna livsrättfärdighet ... " s. 591.

Vid utvecklandet av den tredje tesen skriver Wetterlund: "Att tron räknas till rättfärdighet, därpå lägger Skriften en stor och salig vikt. Det se vi särskilt av Romarbrevets fjärde kapitel. Detta tillräknande bör alltså noga beaktas". s. 584.

Då tron är en invärtesrättfärdighet, som gäller inför Gud, då den ju är given av honom, född av honom, varför behöver den då blott räknas som rättfärdighet? Svar: därför att den alltid är bristfull. Det vore osant av Gud, om han då godtog den såsom fullkomlig. Men han räknar den såsom fullkomlig och låter människan trots hennes sekundliga och stundom förskräckliga

synd åtnjuta barnarätt. I att Gud så handlar ligger intet osant, intet för hans rättfärdighet kränkande, tvärtom, det är en följd av hans fadersrättfärdighet.

”Redan rottron räknas till rättfärdighet, så att den av faderlig barmhärtighet får åtnjuta rotbarnaskapets alla rättigheter och förmåner. Och dessa bestå bland annat däri, att rotbarnet, trots all sin synd, får stanna i skolan och vara föremål för undervisning, bestraffning, upprättelse och tuktan i rättfärdighet för att bli pingstmänniska, gudsmänniska, som är till allt gott verk skicklig. Ja, hon får stanna i skolan . . . hon får vara Guds barn även då, när hon är så andeligen sjuk, svag, stapplande och eländig, så gränslöst smutsig och ful, elak och arg, att ingen människa kan se, att hon är ett Guds barn, utan hon snarare tyckes vara ett djävulens barn . . . Och det är uteslutande gott att hava en sådan Fader.” s. 586.

Genom rottron skapar Gud en rening i hjärte- och viljeroten, som gör att människan hungrar och törstar efter rättfärdighet. Denna tro gör, att Gud icke tillräknar människan de begångna synderna, ej heller den fortfarande synden, så att de beröva henne hennes bottensker rätt. ”Det är denna förlåtelse, vilken rotbarnet erfar såsom ett fast stöd i hjärtats innersta mitt i allt svidande syndaelände, en klippa, som visserligen ofta översköljes av otrons övermäktiga flöden men som aldrig bortsköljes, aldrig sviker, så länge rottron fortröstar på Gud allena, på Kristus allena.” s. 587.

Under det senare skedet av trons tillräknande till rättfärdighet gäller det pingsttron, övervinnaretron. Den räknas människan till rättfärdighet, så att hon får åtnjuta högskolevård, pingstbarnaskap och arvsrätt, oaktat hennes övervinnande är bristfullt, ja, mycket bristfullare, än hon själv vet om. ”Men slarvar hon, så att otron tager överväldet och sätter djuret på tronen, då får hon stiga ned till rot-trosskedet och genomgå bittra finketider med fara att sjunka ned i den bottenlösa svin-delfinkan. Men arbetar hon med fruktan och bävan på sin frälsta själs dagliga nyfrälsning, då införes hon i förnyad botten-skola till erhållande av ett större trosmått . . . Men här tillräknas

henne pingsttron, som i verkligheten icke är försvunnen, till fortfarande fullkomlig rättfärdighet med fullkomlig pingstbar-narätt ... Trons räknande till rättfärdighet innefattar alltså syn-daförlåtelsen.” s. 586.³⁶

”Denna förlåtelse erfares icke blott som ett rotstöd och en rotklippa – liksom den förpingstliga för rotbarnet – utan såsom själva Sions berg, vilket står på alla bergens hjässa, och som intet hav kan överskölja, inga syndaminnen, ingen vidlådande syndighet, intet tillfälligt syndautbrott kan rubba.”

– Men i intetdera skedet, tillägger Wetterlund, ”fritager förlåtel-sen från det domslidande, som det ådragna straffområdet krä-ver”. s.587 f.

Med trons rättfärdighet hänger nära samman frågan om trons gärningar. Det är, framhåller Wetterlund, en förfalskad tro, därest läran om trons gärningar icke får komma till sin rätt. Trons första och grundläggande gärning är, att tron gör, eller att människan genom tron gör, Gud till sin Gud, honom och ingen mer, samt människan till sin broder och därmed giver Gud kärleken av allt hjärta, all själ, all kraft och allt förstånd samt omfattar nästan med en kärlek lik den, varmed hon älskar sig själv. Utan denna trons grundläggande gärning, ”trons stamgärning”, är tron icke en frälsande tro. Men den födda tron består ju i att människan, gripen av Gud, väljer honom och så i sitt hjärta giver honom den firsidiga kärleken och därmed den helhjärtade lydnaden. Att vara en trosmänniska och att göra trons stamgärning är därför ett och detsamma. Det högsta en människa kan göra är att i tro göra Gud till sin Gud. Och det högsta en människa kan vara är att vara en sådan trosmän-niska. ”Detta vara är högsta energi, högsta kraftutveckling. Ty det är all-kärlekens och hel-kärlekens överjordiska och över-världsliga, heliga och saliga energi.” Detta göra och detta vara är samtidigt den djupaste och tryggaste vila, trons vila i Gud. Då Stefanus stod inför Stora Rådet, var han full av tro, och hans ansikte syntes som en ängels. ”I Stefanusansiktet se vi stamgär-ningens stilla vara och kraftiga göra, djupa vila och höga energi i en sådan förening, som just är det eviga livet.” s. 600³⁷

Andrabudskärleken, kärleken till nästan, hör med till själva stamkärleken. Den är icke ett bihang till den.³⁸ "Även om tros-människan aldrig komme i tillfälle att visa nästan en yttre kärleksgärning, så älskar hon henne dock såsom sig själv." s. 600 f.

Kristi tro var den fullkomliga stamgärningen. Ty han gjorde på ett fullkomligt sätt genom sin tro Gud till sin Gud och människan till sin broder. Och denna hans fullkomliga stamgärning är icke någonting avslutat "utan en permanent, evigt, evigt fortgående gärning, i vilken han evigt älskar Gud av allt sitt hjärta, av all sin själ, av all sin kraft och av allt sitt förstånd och sin nästa som sig själv". s. 599. – Genom den födda tron är ju människan i Kristus och Kristus i henne. Så blir hon genom denna tro indragen i "denna Kristi evigt oavbrutna tubudsgärning". s. 600.

Ur denna inre, grundläggande gärning, som alltså består däri, att människan gör Gud till sin Gud och nästan till sin broder, framgå de yttre gärningarna, fruktgärningarna. Att en Kain genom tron blir en Abel, det är trons stamgärning. Att människan så bär fram Abels offer, det är trons fruktgärning, säger Wetterlund i anslutning till Luthers ord. Dessa fruktgärningar visa i det yttre både den inre kärleken till Gud och den inre kärleken till nästan. De äro också nödvändiga för frälsningen så tillvida, som "utebliven fruktgärning dödar stamgärningen". s.602. Den måste ständigt bekräftas och förnyas genom fruktgärningarna. –

Wetterlund vet sig ha lärt denna syn på trons gärningar av Jesus och apostlarna. Och Luther lär på samma sätt.

I Jesu ord i Joh. 3:5 anges villkoret för frälsning vara, att människan blir född på nytt. I Matt. 7:21 anges det vara görandet av Guds vilja och i v. 24 hörandet och görandet av Bergspredikans ord samt i Joh. 3:16, där intet säges varken om ny födelse eller lydnad, anges det vara tro. "Men nu finnes det enligt Jesus och enligt hela Skriften icke fyra eller flera villkor för frälsning utan blott ett villkor, nämligen *Tron*. Alltså inbegriper han de tre första villkoren i tron. Att födas på nytt, att göra Guds vilja, att göra Bergspredikan och att tro, det är för honom samma sak." Tro är för Jesus alltid den tro, som är och gör

stamgärningen och som gör fruktgärningarna.

Då aposteln Jakob talar om hur tron utan gärningar är död och om att tron måste fullkomnas genom gärningar, så avser han närmast stamgärningen. – Det är klart, menar Wetterlund, att en tro, som stannar vid att tro, att Gud är, och att kanske ha rätta tankar om Gud, är död och ingenting betyder. Den måste för att bli frälsande kompletteras med den grundläggande, inre gärning, genom vilken människan gör Gud till sin Gud. Så var det med Abrahams tro (Jak. 2:19-26) . Långt före Isaks-offret, då Gud slöt sitt förbund med honom, hade Abraham genom sin tro gjort Gud till sin Gud. Men denna tro var en rent inre tro utan någon yttre provgärning. Och den räknades Abraham till rättfärdighet. ”Det var stamrättfärdiggörelsen på grundvalen av stamtron”. Denna tro fick sedan genomgå många svåra prov, både inre och yttre. Det svåraste var Isaks-offret Det provet ådagalade ”för alla tider och evigheter”, att hans stamtro och stamgärning voro äkta. s.607.

Särskild vikt lägger Wetterlund på att uppvisa, att Paulus lärt detsamma som Jesus och Jakob. Han citerar följande ord: ”Det kommer icke an på om någon är omskuren eller oomskuren utan därpå, att han är en ny skapelse (Gal. 6:15).” ”I Kristus Jesus betyder det intet, huruvida någon är omskuren eller oomskuren; allt beror på, huruvida han har en tro, som är verksam genom kärleken”. (Gal. 5:6); ”Det kommer icke an på, om någon är omskuren eller oomskuren, utan därpå, att han håller Guds bud” (1 Kor. 7:19); ”Vi hålla före, att människan göres rättfärdig genom tro, utan laggärningar” (Rom. 3: 28). – I dessa och andra Pauli ord möta vi tron både som stamgärning och fruktgärning. En tro, som icke gör människan till en ny skapelse eller ny människa, den är en förfalskning av Pauli tro likaväl som den tro, vilken icke håller Guds bud eller icke är verksam i kärleken, Den har lika litet värde som Jakobs döda tro. ”Sålunda: då Paulus. säger: ’Vi hålla före, att människan göres rättfärdig genom tro, utan laggärningar’, så sätter han icke tron i något fientligt förhållande till fruktgärningar, . . . då sådana alls icke finnas till varken hos den avlade eller nyfödde budhållaren. I rättfärdig-

görelsen tager Gud hänsyn blott till vad som finns. Och det enda, som finns, är det han själv frambragt: barnet eller stamtron. Och det är detta han gör rättfärdigt." s. 622 f. Skulle människan då hålla fram för Gud sina laggärningar, d. v. s. de gärningar, hon i egen kraft gjort för att genom lydnad för lagen åstadkomma sin egen frälsning eller få någonting att berömma sig av, så skulle hennes nyfödelse och rättfärdiggörelse icke komma till stånd. Hon måste gå igenom en ny utfödelsetid. Och skulle pingstmänniskan göra sina laggärningar till frälsningsgrund, så rives rättfärdiggörelsen upp. "Både stamgärningen och fruktgärningarna äro livsnåd, som är det finaste och finkänsligaste element i himmel och på jord, ty de äro Kristus, kommen till gestalt i människan. Och denna subjektiverade kristusgestalt finnes till blott så länge Kristus är den sant objektiverade, det är, blott så länge han tages förstabudsmässigt såsom Frälsaren allena, utan självfrälseri." s.623.

Också åt trons gärningar enligt Luther ägnar Wetterlund stor uppmärksamhet. Han citerar bl. a. följande ord ur den större kommentaren till Galaterbrevet: " Den kristna tron är ingen overksam egenskap ... Nej, Kristus är i själva tron . . . Tron gör oss alltså rättfärdiga, emedan hon omfattar och besitter denna skatt, nämligen Kristus, och har den närvarande hos sig . . . Alltså är den med tron omfattade och i hjärtat boende Kristus den kristliga rättfärdigheten, för vilkens skull Gud aktar oss rättfärdiga och skänker oss det eviga livet." Ur "Om en kristen människas frihet" anför han också följande ord: "För det trettonde, ser du nu här, av vilken anledning så mycket med rätta tillskrives tron, att hon fullbordar alla bud och gör from, alla andra gärningar förutan. Ty du ser här, att hon allena fullbordar det första budet: Du skall ära din Gud . . . Därför är tron allena människans rättfärdighet och alla buds fullbordan. Ty den, som så fullbordar första budet, han fullbordar ock för visso lätteligen alla andra bud." Och vidare: "Tron är det första och högsta allra ädlaste goda verk". s. 628 f.

Luther tecknar alltså lydnaden för buden, som eljes är omöjlig, såsom möjlig för tron. Den rättfärdiggörande tron är Budfullbordaren. Tron upphäver icke enligt Luther det evigt giltiga och ofrånkomliga i Guds mäktiga: Du skall, du skall icke. Men den dömer de gärningar, som göras utan tro.

Wetterlund stryker också under, att Luther kallar tron en gärning: "Tron fullbordar alla bud och gör from, alla andra gärningar förutan. Ja, han går så långt, att han kallar tron det första och högsta allra ädlaste verk." Särskilt det sista av dessa ord talar om tron såsom sramgärning. Och denna gärning är aldrig avslutad och färdig. Den är en ständigt fortgående gärning. – Det är av omätlig vikt att så fatta tron såsom den gärning, genom vilken människan gör Gud allena till sin Gud och nästan till sin broder. Ty då det går upp för oss, få vi blick för synd och brist, såsom på ingen annan väg ... s. 630 f.

Med tre bilder från det lekamliga människohjärtat belyser Wetterlund trons gärningar. Den andra bilden må något beröras. "De lärda säga, att det lekamliga hjärtat tager sig en liten stunds vila (0,4 sekund) mellan alla sina slag. Sålunda framgår allt hjärtats arbete ur stillhet, vila och insamling. Även detta har sin motsvarighet på det andliga området. Man skall akta sig för att fastna vid bilden. Det lekamliga hjärtat vilar och arbetar oberoende av människans vilja. Icke så det andliga hjärtat. Det står inom frihetens höga och ansvarsfulla värld...

Dess vila och arbete fördelas icke på vissa sekund- eller tidsmått, utan de äro sekundliga, oavlåtliga." Och det skall vara stillhet, vila och samling i Kristus, så att hans segerstillhet omsluter människan "och därmed sekundligen bortstöter, kuvar och övervinner alla syndiga, oroliga och fåfängliga rörelser i tankar, känslor och begär ... och sekundligen insamlar i sig den eviga kärleken, rättfärdigheten, livsnåden och tubudsanden...

Denna oavlåtliga stillhet, vila och samling äro den ena sidan i trons stamgärning, och därtill den första sidan. . . Saknas denna sida, då är allt förlorat. Denna stillhet, vila och samling äro uppgivande av all vild-vilja och tryggståendet i Guds vilja, även om hela ens lekamliga liv raserades och hela världen ginge i kras.

Ur denna oavslåtliga stam-stillhet och stam-samling skola den andra sidan av stamgärningen och alla fruktgärningarna framgå. Då bliver stamgärningen den djupa och lugna floden från Guds och Lammets tron; och fruktgärningarna bliva de friska strömmarna i jordens hedmark och döda hav.” Utan denna stillhet, samling och vila blir arbetet, icke minst arbetet för själens frälsning och arbetet för Guds rike, bara brådska och beskäftighet. s. 638 ff.

”Tron har icke blott sitt Tabor och sin tredje himmel utan ock sin svaghetshåla med Satans örflar och törntagg (2 Kor.12:1-10). Hon måste ofta utbyta den ljuvliga känslan mot bitterkänslan. Och icke blott det; utan hon måste just i bitterkänslan stå sina mest avgörande stamgärnings- och fruktgärningsprov... Trons största verk göras aldrig i ljuv utan i bitter känsla.” s. 643.

8. TRONS FÖRFALSKNING.

Wetterlund använder nära 25 sidor för att klargöra och varna för trons förfalskning. Främst riktar han sin kritik mot Konkordieformelns uppfattning av tro såsom ett blott och bart instrument, ”ett medel och verktyg, som mottager Kristi förtjänst”. Tron så fattad blir ett sedligt ingenting. s. 645 f. Fruktansvärt långt har man med en sådan trosuppfattning kommit bort från Luthers trosbegrepp, då han talade om, hur människan genom tron får ett annat, nytt och rent hjärta, eller om hur tron fullbordar det första budet och därmed alla buden. ”Man tager sålunda den tron, att Kristus är Frälsaren allena, i stället för den tron, som på födelseväg gör Kristus till Frälsaren, subjektiverar honom i människan. Det skapar en farlig säkerhet. ”Det finns ingen säkerhet på hela vår jord, som är farligare än den, då den gamle Adam slår sig på att tro. Ty då är det själva otron, som tror på Kristus.” s. 649.

Tron subjektiverar Kristus, det är: gör Kristus levande och verklig för människan, gör hans seger-ande till subjektet, till den aktive, rådande i hennes liv. Den ständiga kampen mot

självet blir så hans kamp. Man jämföre Luthers ord: tron summerar tillhopa gudomen och skapar s. a. s. gudomen, väl icke i Guds väsende, men i oss.

I detta att tron subjektiverar Kristus i oss – och det så att han blir s. a. s. ”objektivt” närvarande och verkande – ligger själva kärnpunkten i trons rättfärdighet, den djupa, outgrundliga hemligheten, liksom också i den enskilda människans försoning med Gud.

9. DOMSRÄTTFÄRDIGGÖRELSEN

Först med den tredje rättfärdiggörelsen, domsrättfärdiggörelsen, är vår frälsning fullbordad. ”Ty den första ställer pundet till buds, den andra giver pundet, den tredje återkräver pundet. På den tredje beror sålunda allt.” Det är om denna domsrättfärdiggörelse Paulus talar i Rom. 2:13-16: ”Ty icke lagens hörare äro rättfärdiga inför Gud; men lagens görare, de skola dömas rättfärdiga”.³⁹ s.443 ff.

Wetterlund inskräpper, att det alltså enligt apostelnns ord är lagens görare, som skola dömas rättfärdiga. Detsamma säger oss också Jesus i liknelsen om den stora domen. Guds krav på rättfärdighet är ofrånkomligt. Hans frälsning gör icke detta krav om intet. Den innebär, att han av idel, oförskyllad nåd öppnat för alla en möjlighet till det andebyte, som ensamt försonar med Gud och pånyttföder oss till att bliva lagens görare, och att han åt alla, som taga emot Kristus, giver detta andebyte.

”Den första rättfärdiggörelsen är en domsrättfärdiggörelse, den andra är en skapande rättfärdiggörelse, den tredje är både en doms- och en skapelserättfärdiggörelse. Ty i denna sista fri-dömes människan från all synd och brist, som ända in i döden vidlåder.” s. 647. Men den är också skapande, ty den är även ett utfödande ur syndens och domens sista boja genoom kroppens härliggörelse. – Därmed är ”rättfärdiggörelseverket” liksom födelse- och skapelseverket fullbordat genom den lekamliga, den andliga och sist den andelekamliga födelsen och skapelsen. Så är också försoningen fulländad, för evigt.

KAP. IV.

MÄNSKLIGHETENS FRÄLSNING.

Med försoningen, denna väldiga gärning i Kristus, syftar Gud till mera än en skara enskilda människors frälsning, huru oändligt dyrbar än varje människa är i hans ögon. Han syftar till mänsklighetens frälsning. Detta mål är i stort uppnått i det tusenåriga riket. "Detta rike skall omfatta alla jordens folk. Det är Kristi världsrike, som inträder, då alla djuriska världsriken haft sin tid och fått sin slutliga dom. Här är i stort sett hela mänskligheten frälst. Men detta rike kommer icke till stånd genom ett maktspråk från höjden, lika litet som den enskilda människans frälsning frambringas så. Det kommer icke *emot* utan *med* mänsklighetens vilja. Det gives som ett svar på hennes nödrop efter detsamma. Ty mänskligheten frälses på samma sätt som den enskilda människan. Samma rikslagar för dem båda; samma port och väg för dem båda; samma förbundsmässiga lagläggning och lagskrivning för dem båda. Lärjungen-människan har sin pingstdag, lärjungen mänskligheten har ock sin. Denna senare är världsödelsens dag (Matt. 19: 28). Och båda dessa dagar hava samma innehåll: den utlovade Anden, kraftbeklädningsen från höjden." s. 789 f. Också mänskligheten har sin förpingstliga lärjungaskola med sin lärotid och sin utfödelsetid.

1. MÄNSKLIGHETENS LÄROTID.

Denna är mångtusenårig och omfattar de sex första världsrikena intill det sjunde, som är utfödelsetiden, Det förkristna skedet är icke betydelselöst. Den världsomslutande lag-anden

tuktade och ruvade då fram ett betydelsefullt medvetande om Guds lag, ja, om tubudslagen, fast blott dunkelt inom hedna-världen.

Dock är det framför allt det kristna skedet, som är mänsklig-hetens lärotid, i synnerhet vår tid, då världsmissionen kastar in evangeliets säd, "tubudsevangeliets säd, bland alla folk". Den-na världsmission har en dubbel uppgift. Dels "att beså enskilda till förstlingsfrälsning. Ty förstlingarnas antal måste bliva fullt, innan världens pingstdag kån gå upp (Uppb. 6: 9 ff., 20: 4) ." Dels "att beså folken till förpingstligt lärjungaskap". Det är två sidor av samma sak, nämligen utsåendet av tubudsordet till prima pingstrfrälsning. "Sker det, då faller ordet som en säd även i folkhjärtat till förpingstligt folkbarnaskap." s.791.

Mycket vittnar både inom och utom kristenheten om att or-dets säd under den hittillsvarande långa lärotiden icke utsåts förgäves utan att det finnes åtminstone ansatser till ett spi-rande rotliv i mänskligheten. Ett sådant vittnesbörd ligger i de mäktiga folkrörelser som, trots förlöpningar och allvarliga brister, utan att veta det och än mindre avse det, bana väg för andebytet i världen. "Många av vår tids folkrörelser äro kraftiga yttringar av rotbarnet till tusenårsbarnet eller rotmänsklighe-ten till den tusenåriga pingstmänskligheten." s. 792.

"Pingstmänskligheten"- det ordet karakteriserar Wetterlunds uppfattning av det tusenåriga riket:

Bland folkrörelserna stannar han särskilt för arbetarrörel-sen, kvinnorörelsen, fredsrörelsen, nykterhetsrörelsen, djur-skyddsrörelsen, folkbildningsrörelsen och den vetenskapliga kulturrörelsen.

Om arbetarrörelsen skriver han bland annat: "Gudsbilden hos människan är lika dyrbar och har lika högt majestät hos alla. Men detta jämbördiga människovärde har trampats under fötterna. Och så har man trampat på Gud i hans bild. Men Gud låter i längden icke trampa ner sig .. . Här finna vi bland mycken förvändhet många djupa sanningar och höga ideal, som bliva förverkligade just i det tusenåriga riket. I djupaste djupet av arbetarens hjärta skriar rotbarnet efter den tusenåriga förlossningen." Föraktet för människovärdet har "på otaliga sätt förbittrat, förkvävt och fördärvat arbetarnas rotmänniska.

Och just i detta fördärv har den gudlösa socialismen och den djävulska anarkismen fått sin bästa jordmån. Innerst är det alltså den förtrampade gudsbilden, som hos millioner arbetare satt sig i rörelse för att rädda sin rotextistens till den tusenåriga pingstexistensen." Denna arbetarrörelsens djupaste orsak är visserligen omedveten för arbetarna. I den mån de bli medvetna om den, inträder rörelsen i normala gängor. "Man har glömt det andra av de två buden, och nu får man under socialismens och anarkismens gissel inlära det. Också har arbetarrörelsen satt alla folk och alla kyrkor i rörelse för att utöva detsamma. – Ett folk med avgrundsklyftor mellan samhällsklasser och mellan rikedom och fattigdom skall såsom sådant aldrig skåda sin pingstdag." s. 792 f.

Det innersta i kvinnorörelsen är strävan att rädda kvinnans "rotextistens" till den "tusenåriga pingstexistensen", som varit i fara, emedan kvinnan aldrig ägt sitt med mannen jämbördiga människovärde. Hon har ofta behandlats så, att hon frestats att förbanna sitt kön och därmed sin Skapare. "En Wolgafflod av tårar har den förtryckta kvinnan gråtit sedan världens begynnelse." Kvinnan står i stort högre än mannen i religiöst och moraliskt avseende. Det är därför av vikt, att hon kan göra sin fulla insats såsom kvinna. "Det är en Guds skickelse, att kvinnan nu så energiskt tränger sig fram på alla områden. Ty däri-genom kommer utvecklingen att gå fort både i ont och i gott. Den onda kvinnan har nämligen en större förmåga än mannen att lösa alla onda andemakter i människornas hjärtan och bringa dem i verksamhet. Och den goda kvinnan har en större förmåga än mannen att lösa alla goda andemakter och bringa dem i verksamhet. . . I den nutida kvinnorörelsen finns, såsom i alla rotlivsrörelser, mycket ont. Och detta onda består huvudsakligen däri, att kvinnan går utom sig själv, så att hon tappar bort kvinnan, som är det dyrbaraste ett folk äger, närmast evangelium; ... Kvinnan är Guds ömmaste avbild. Åt henne har han överlämnat den lekamliga födelsens smärtsamma gärning. I hennes famn har han lagt hela släktet i dess späda och svaga år. Vid hennes bröst ha vi alla vilat. Hennes outtröttliga armar ha burit oss alla; i hennes öga sågo vi första gången vår himmel. Hon lärde oss att knäppa våra händer i bön. Och i den

bönen mötte oss vår himmelske Fader. Hon lade oss i hans hand. Och den handen släpper aldrig det barn, som en moder lagt i densamma.” ”Ett folk med en förtrampad eller missriktad kvinna kan aldrig skåda sin pingstdag.” s. 794-798.

På motsvarande sätt förhåller det sig med alla de nämnda folkrörelserna. – Krig är ett ont, om också tyvärr ännu någon gång ett s. k. nödvändigt ont.” ”Fredsrörelsen ligger innerst i den ’vita handen’, som kommer att ’föra densamma’ till seger. Men för att utföda mänskligheten ur den råde, inbitne och segslitne krigareanden behövs det måhända så fasansfulla krig, att hon äntligen en gång får nog av detta onda och går till smedjan med vapnen och gör plogbillar av dem Ett vapenövande, rustande och krigande folk skall såsom sådant aldrig skåda sin pingstdag.” s. 799.

”Dryckenskapen försänker folken i en djurisk försoffning, som omöjliggör deras rotlivsberedelse... Mänsklighetens alla synder draga sina följder långt bortom döden Alkoholen avsätter sina årsringar icke blott i den kropp, som lägges i graven, utan även i den andelekamen, som tages med in på andra sidan. Och dessa årsringar vika blott för dödsrikets eld.” s. 800.

”Den sanna folkbildningen är av Gud, ty den är en nödvändig beredelse till världens pingst. Ty ett okunnigt, rått och ohysat busfolk skall såsom sådant aldrig skåda sin pingstdag, lika litet som den enskilde busen får, såsom sådan, skåda sin.”

”Här kräves icke blott fromhet, utan en fromhet med vakna och utvecklade natursinnen, som äro Guds dyrbara gåvor. I annat fall intrasslar sig fromheten ideligen i farliga missgrepp och försjunker i en efterblivenhet, som omöjliggör den tidsenliga insatsen i världsutvecklingen, vilken Gud oeftergivligen kräver.” I folkbildningsrörelsen ”liksom i alla rotlivsrörelser ligger vilddjuret med och arbetar på ’välberedelsen’ till *sin* ’världspingst’ och särskilt vill det vara med i folkbildningsrörelsen och utså sin säd”. s. 801.

”Djurskyddsrörelsen har större betydelse än de flesta tro. Den förfärande djuriskhet, den fasansfulla råhet och förvildning, som nu flödar fram ur vårt folk, hava till en stor del sin grund i århundradens grymhet mot våra medskapade varelser.” s. 801 ff.

”Den vetenskapliga kulturrörelsen försiggår inom de lärdes krets och omfattar alla vetenskaper. Den är alltså i egentlig mening icke en folkrörelse. Men den äger och uppdagar stora och viktiga sanningar, som äro nödvändiga för folkens liv och utveckling och som måste på alla områden vara stödjande och ledande för alla goda folkrörelser.” Även här ”är naturligtvis vilddjuret med och använder vetenskapen och alla dess resultat för sin världsutveckling och pingstberedelse”. Då en del antikristiska vetenskapsmän ”ränna i väg med omogna funderingar och pojkkaktiga hugskott såsom vetenskapliga resultat och säkra bevis”, så är det innerst ”yttringar av satans vredesfeber på grund av hans korta tid (Uppb. 12: 12) ... Men därför att vetenskapen missbrukas, skall den icke förkastas eller föraktas. Den är en nödvändig beredelse till världspingsten. Ty i det tusenåriga riket måste mänskligheten i alla avseenden stå på höjden av vetenskaplig kultur.” s. 805 ff.

Teckningen av dessa folkrörelser och de uttalanden, som Wetterlund gör i samband med den, är av intresse också därför, att vi där skymta, huru Wetterlund tänkt sig vissa sidor av mänsklighetens liv under det tusenåriga riket.

I mänsklighetens utfödelsetid återfinna vi samma tre mindre skeden som i den enskildes lärjungaskola: skräckveckan, upprättelsetiden och valtiden.

2. MÄNSKLIGHETENS SKRÄCKVECKA.

Den själviska mänskligheten vill utan död från djuret göra sig själv ett tusenårsrike. I gestalten av förstlingsskaran ställer sig Lammet med sitt omutliga krav på djurets dödande i vägen för denna strävan. Så blir Jesus, såsom för de tolv, stötestenen för mänskligheten.

Mänsklighetens strävan att göra sig ett tusenårsrike, ett jordiskt lyckorike, träder som klarast och målmedvetnast fram i det sjunde världsriket. Då får vilddjuret, den själviska människoanden, i vilken Satan bor, sin pingstfödelse efter att, sårat till döds, ha räddats under det sjätte genom att ändra sin yttre gestalt, ändra sitt uppträdande, ändra sin strategi, i det den anlade kristet sken. Den hjälpte till att "kristna" människorna och folken, men med en utvärtes kristendom, som lämnade den gamle Adam kvar i orubbat välde över människors hjärtan. Genom att hjälpa till att så kristna världen med en utvärtes kristendom hindrade den dess kristnande i anda och sanning och skapade i denna skenkristendom och halvkristendom ett effektivt värn mot Kristi Andes seger. Det skedde ju med "lammormens" hjälp, det andra vilddjurets, som i grunden är samma själviska andemakt, fast under kristet sken. Under denna tid, skökodörets tid, inskriver det då uppträdande falska profetdömet de fruktansvärda motbuden till Guds bud i hjärtana, icke genom att direkt predika dem – såsom förut – utan genom att predika ett evangelium, som är budlöst, som lovar frälsning utan pånyttfödelse, utan andebyte, och så förvillar och söver folken i den farligaste av all andlig sömn.

Då vilddjurets sår är läkt och dess svaghetsperiod förbi, ändrar det ånyo gestalt. Det utbyter de båda lammhornen mot ett enda horn. Det nya hornet, det en gång lilla hornet, som nu blivit större än de andra, betyder den "uppenbara gudsförnekelsen och antikristendomen, som i det sjunde världsriket framträda i världsbehärskande gestalt och kraft. Detta förfärande ett-horn säger oss, att nu har hela vilddjursväsendet nått sin enhet gentemot Gud, hans Son och hans heliga. Denna enhet är den vädlsbehärskande antikristendomen. Satans rike är grundlagt på jorden; förstabudslösheten är genomförd till en

himmelsstormande världsmakt.” s. 926.

Under det sjunde riket talar det falska profetdömet, ”padddömet” icke i Kristi namn, utan i ”den sanna, frigjorda människans namn”. Dess evangelium är ett löfte om människans frigörelse från den sövande och fördummande kristendomen och om människolivets härlighet och storhet utan Gud, sedan jorden och människan blivit ett och allt. Det kommer då att uppstå icke blott ”råpaddor” utan också geniala ”kulturpaddor”, förfinade, kunskapsrika, hänförda människor, utrustade med en mäktig andekraft från nedan, ”från ett-hornsanden”, i grunden från Satan. – Paddprofeter och paddprofessorer, paddpräster och paddlärare, paddföreläsare och paddjournalister skola bygga en bild åt vilddjuret, d. v. s. en lärobild – Wetterlund skulle väl nu ha sagt en ideologi – i vilken Gud icke har någon plats, i vilken människan och mänskligheten förhärlikas, hennes kraft och hennes förmåga, ja, också hennes själviskhet och annat, som hör djuret till. Och människorna få vilddjurets namn på hand och panna. Och namnet är: ”Jag är, icke genom Gud och i Gud, utan av mig själv, i egen kraft”. Det namnet står på pannan, det är: deras väsen är präglad därav. Det står på handen, det är: deras handlande och livsföring bär prägeln därav.

”Padddömet bild”, dess ideologi, ”kommer att bli fastställd genom paddlagar och betryggad av paddöverheten. Därmed blir den en laga tvångsbild, som kräver absolut underkastelse och lydnad.” s. 989.

Den antikristiska anden strävar efter att förverkliga sig i människor och folk. Det sker icke samtidigt i alla folk. Något blir det första. Och i det bli några föregångare, profeter och vägrödjare för den uppenbart antikristiska anden. Denna kommer att helt förverkliga sig i en människa, stark, förförande och förblindande, inspirerande: Antikrist.

Det öppet antikristiska padddömet blir den härskande andemakten samtidigt med det sjunde rikets framträdande och med rikenas enande till en världshärskande, gudsfientlig och människoförgudande makt. Då sker ”paddblåsningen”. Den gudsfientliga, människoförgudande anden andas ut över människorna som en smittande makt. Den påblåses dem på tusende

vägar av de tre andliga stormakterna: draken, vildddjuret (statsmakten), det antikristiska profetdömet (den sekulariserade, människoförgudande kulturen).

Redan Paulus talar om att den antikristiska anden var verksam (2 Tess. 2: 1 ff.). Den hade avlats och levde sitt rotliv. Paulus nämner den "den laglöse", ty den hade frigjort sig från Guds lag. Detta innebär icke, att den var fri från varje lag: Guds bud hade ersatts med vildddjurets motbud. Det som ända till början av det sjunde världssriket hindrar den att öppet framträda och nödgar den att göra sig gällande i förklädd gestalt, är den makt, som Guds lag har över världen. Så mäktigt har Gud skrivit sina bud i människors samveten. Och så mäktigt verkar Gud genom den "ruvande lag-anden", som omsluter all världen. Wetterlund har icke ord nog starka att uttrycka det fasansfulla i, att det är skenkristendomen, skökan, som mer än något annat har uppluckrat och förstört det inflytande som Guds lag hade över människorna, redan då den såsom hos hedningarna blott var skriven i samvetet. Så ha de ryckts undan den "ruvande lag-andens" betydelsefulla verk. Det är, menar han, i sanning icke underligt, att de heliga tacka Gud jämte de himmelska härskarorna, då skenkristendomens humbug och världsskandal avslöjats och skökan "brännes i konungaelden". Uppb. 19: 1 ff.

Med det öppet antikristiska paddömet och det sjunde världssrikets framträdande når det onda sin förfärande höjdpunkt, i det att människan har satt sig på Guds plats. – På visst sätt har Gud framkallat detta. I sin gränslösa kärlek gav han världen Lammets och satte in hans ande i världen. Och i sin världsstyrelse sörjer han för, att världen möter Lammets och möter det även i gestalten av Lammets förstlingar. Så framtvingar han det avgörande, utan vilket mänskligheten aldrig blir frälst. Det är under motståndet mot denna kärlek, denna frälsande ande, som självisheten hårdnar och synden stiger till en förut oanad höjd. Den högsta kärlek, som förgäves erbjuder sig, skapar fram det största onda, då den förkastas, just genom det motstånd den väckt. Den risken måste Gud taga, då han erbjuder världen sin frälsande kärlek"⁴⁰

Så blir det en ny förföljelsetid för de kristna, en fruktansvärd martyrtid. Lammets i gestalten av sina förstlingar står i vägen

för den förstabudslösa människan och hennes tusenårsrike. Så stiger synden till oanade höjder. "Den laddar världen med Guds vrede." Människorna bära denna vrede i sin synd-, skuld- och straff-ande. Och Gud drager sig tillbaka. Synden får överflöda, och mänskligheten skördar de bittra följderna. Så utgjutas vredens skålar.

Till sist tröttnar dock världen på att vara i den ondes våld. Ögonen öppnas. Människorna börja se sammanhanget. De vända sig till Gud. Då förvandlas det bittra lidandet till födslokval. Eller rättare: då har lidandet, som ju tack vare världsförsoningen har denna karaktär, burit den frukt Gud avsåg.

I mänsklighetens skräckvecka, i hennes sällningstid, träder det vilddjur, hon innerst är, riktigt i dagen. Men då träder också i dagen, vad som i denna vilddjursmänsklighet dock tillhör Lammet. Och det är mycket. Det *finnes* i själarnas djup hos flera än man anat. Men främst är det "förstlingarna". De ha en omätlig uppgift i mänsklighetens skräckvecka. Betydelsefullt är det då också, att mänskligheten blivit besådd med evangeliets säd. Ty om så icke skett, skulle mänskligheten aldrig fått ögonen öppnade för att hon är i den ondes våld, och utgången av sällningstiden skulle ha blivit en annan.

3. MÄNSKLIGHETENS UPPRÄTTELSETID.

Genom det fruktansvärda misslyckandet under det sjunde riket av det frejdiga försöket att skapa ett "tusenårigt rike" på jorden utan Gud, utan utfödelse från djuret och genom de fruktansvärda hemsökelseerna, som "göra en brasa av hela detta stolta rike", har mänskligheten någorlunda lärt, att hon utan Gud är Nollan, som icke kan frälsa sig själv från det onda, hon bär i sin egen hjärtebeskaffenhet, och att hon därför, då hon släpper Gud, ödelägger sig själv. Nu kan mänsklighetens upprättelsetid börja. Dess upprättelse är, liksom den enskildes, Guds och Kristi gärning, icke människans. "Folkens konung förer med mild hand den förkrossade mänskligheten ut ur hennes världsruiner. Hon ruvas i '40 dagar' av världsförsoningens tubudsande, som lösföder henne från djuret och inföder henne i sig till rotmässig uppståndelse eller upprättelse." Förstlingar-

na, ”de tolv gånger tolv tusen lammen”, äro därvid av en omätlig betydelse. s. 811 f. - Vid denna teckning stannar Wetterlund särskilt inför den kristna församlingens andefyllda evangelieförkunnelse, dess andefyllda liv och dess trosvissa martyrlidande. - Utan dessa mäktigt verkande faktorer, i vilka Lammet gör sin gärning, skulle utgången av mänsklighetens sällningstider, liksom av mänsklighetens valtider, bliva en annan.

1. DEN KRISTNA KYRKAN.

Kyrkan är icke skökan. Skökan är den förvärldsligade kyrkan, som i stort sett svikit sin uppgift att predika och i livet omsätta Kristi evangelium oförfalskat, så att det duger till Andens, till det nya livets utsäde. Hon predikar ett evangelium, som förfalskats, ett budlöst evangelium eller en lagisk självfrälsning. Den skada, skökan så har åstadkommit, är omätlig. Hur tidigt detta förvärldsligande skedde; hur tidigt och hur grundligt skenkristendomens och halvkristendomens anda trängde in i kyrkan, framgår av tillståndet i de sju mindreasiatiska församlingarna (Uppb. 2-3). Till denna ödesdigra utveckling har mäktigt bidragit, att kristenheten förlorade den ledande moderförsamlingen i Jerusalem, det gamla egendomsfolket. I stället blev Rom den ledande församlingen, påvarnas Rom, som i stort sett var sköko-Rom, moder till skökokyrkorna, både de stora folkkyrkorna och de små sektkyrkorna. Inom dem alla ha i alla tider funnits många levande fromma, med av Gud född tro och troslydnad. De höra andligen icke till skökan. De höra till Solkvinnan. De ha gjort, vad varje Kristi lärjunge måste göra: andligen gått ut ur Babel.

Kyrkan är Solkvinnan, de heligas samfund, som har sina medlemmar inom alla kyrkor (Uppb. 12: 1). Solkvinnan ”syntes i himmelen. Det betecknar de heligas himmelska väsen”. s. 1134. Detta väsen är en Guds skapelse, icke en känsla, som kommer och går. De heliga äro alltid i himmelen, även på den onda dagen, ja, även då de äro i förgårdshelvetet. Men Solkvinnan är på samma gång på jorden. ”De heligas tid är mödornas dag. Utan den ingen salig afton.” Kvinnan har solen till sin klädnad. Solen är tubuds-Kristus. ”Guds folk kring hela jordens rund har sin

nationaldräkt... Dess innansida är förstabudskärleken, dess utansida är andrabudskärleken... Denna dräkt har en härlig doft. Den doftar himmel.”, s. 1136f. och 1181 f ... ”Solkvinnan har månen under sina fötter ... Månljuset, som är svagt, dunkelt och kallt, är ett ljus, som hon nu kommit ifrån och står högt över.” s. 1137 f. Det är det fallna förnuftets ljus. Vår värld är blott ”månens värld”. Det ljus, den äger i sig själv, är det fallna förnuftets. Den är därför också nattens värld, där rovdjuren

äro i rörelse och där mörkrets gärningar ske. Solkvinnan har månen under sina fötter. Hon har segrat över denna värld. Hon har det ”födda förnuftet”, som sekundligen gör Gud till ”Gud En” och nästan till broder.

Solkvinnan föder sina barn, så att de bliva övervinnare. Kristus födes dagligen såsom övervinnare i dem. – Hon har sin rot i det gamla förbundets fromma. Hon är det nya egendomsfolket. Hon har levat genom skiftande skeden och är den oövervinnliga. En kort tid var hon ”hemmakvinnan”. Hon fick ”födas och vandra några steg i sitt eget land”, Kanaans land. s. 1154. Därmed var den sista besökelseiden inne för Herrens och hennes egna. Sedan blev hon ”Ökenkvinnan”. (Uppb. 12: 6.) Ökenen är hednavärlden. Då judarna stötte bort Guds frälsning, bjöds den åt hedningarna. Som ökenkvinna är hon först Martyrkvinna, tills Konstantin den store ger henne den romerska örnen, det är: den romerska statsmaktens skydd. Hon fick den stora örnen vingar. Så blev hon Örnvingekvinnan: hon blev statskyrka. Men det laga skydd, som så gavs henne, kom också skökan till godo. Så uppstod det en ny öken, de namnkristnas. Örnvingetiden räcker till det sjätte rikets slut. Då blir Solkvinnan Byssus-kvinnan. (Uppb. 19: 1 ff.) Då förestår en ny martyrtid. ”När bajonetternas flertal övergått i den laglöses händer, då äro örnen vingar försvunna. Och då står kvinnan blottställd för alla kulturdemoners och alla rådemoners djävulska raseri.” s. 1183: Hennes enda men härliga skydd ligger då däri, att Gud har trätt fram såsom konung. ”Och han kommer med byssusanden, som giver byssusdräkten den glänsande och rena, vilken upplyfter kvinnan i ett högre förstabudsliv, högt över jorden, världen och kvalen, ja, lyfter henne upp på byssustronen, från vilken hon

sätter segerfoten på alla jordens demoniska konungar och folk... Utan hans vilja krökes icke ett hår på ditt huvud. Och då han låter det värsta och grymmaste ske dig, så är det blott för att det härligaste och bästa skall ske dig ... I rätta ögonblicket rycker han dig upp och bort från alla demoniska händer och klor." s. 1183 ff. Som Byssus-kvinnan skall hon inbjuda till Lammets bröllop. "Här ha vi Byssus-kvinnans världsmission, som är sjunderiksmissionen." "De som få sin kallelse genom Byssus-kvinnan, hava en fördel framför dem, som fingo sin kallelse genom Örnvingekvinnan. Ty hos denna senare stod den missionerande anden lågt på grund av skökans fördämning mot de himmelska flödena och på grund av det lumpna och småaktiga mångkyrkeriet och partisinnet, som flertalet missionärer föra med sig till hedningarna... De som få sin kallelse genom Byssus-kvinnan, få evangelium i apostolisk ande och kraft, som sätter dem på en förstabudshöjd, vartill Örnvingekvinnan icke kunde lyfta dem... Redan nu börjar byssusanden göra sitt inträde på hednafälten. Många missionärer höja skriande rop till Gud, om apostoliskt förstabudsliv. Och snart skola vi få skaror av missionärer, vilka stå redo att möta det antikristiska demondömet, som nu bryter in även i hednavärlden och som kan bekämpas blott genom byssusanden." s. 1185.

Som Byssus-kvinna kämpar Solkvinnan också den sista avgörande striden på Harmagedon. Denna skall tänkas helt och hållet andlig, och den utkämpas under en eller flera tidsperioder.

Innehållet i det evangelium, som kyrkan skulle i Andens och kraftens bevisning ha förkunnat, är antytt i de tre predikoänglarnas budskap (Uppb. 14: 6 ff). Om hon burit fram det, skulle hon ha segrat över det sårade vilddjuret.

Den första ängeln förkunnade ett evigt evangelium. Han är en bild av detta eviga evangeliums predikoämbete på jorden. Hans ord var: "Frukten Gud och given honom ära, ty stunden har kommit, då han skall hålla dom; och tillbedjen honom, som har skapat himmel och jord och hav och vattnens källor."

Gudsfruktan hör alltså med till det evangelium, som ängeln predikade. "Allt, som icke står på denna grund (d. v. s. gudsfruktans i betydelsen av 'förstabudsevangeliets' grund), ligger

i träsket. Den, som icke begynt med denna fruktan, han har ännu ingenting begynt. Ty i den har det eviga sin rot. Utan den är allt rotlöst. Evangelium växer på denna rot. Den förutan är allt 'evangelium' förgängligt ... Denna fruktan är kerubernas vingar, som skyla fötter och ansikte. Blott så länge de svepas kring dem, är det tredje vingparet lösgjort till flykt och kan bära i helig örnrymd" . . . s. 1066.

Att giva Gud ära är den sekundliga förstabudsgåvan. "Den utkräver Gud. Ty att giva Gud ära det är att alltid och i allt låta Gud vara Gud. . . Giver du honom ära, då han gör dig till den olyckligaste av alla, då gör han dig i sinom tid till den lyckligaste av alla."... s.1067.

"Tillbedjen ... Denna tillbedjan flyter ur kärleken till Gud. Blott den, som tillbeder Gud, lever. Förstabudsmässig tillbedjan är det eviga livet. Tillbedjen Skaparen . . . Blott då kan han fullborda sitt skapelseverk i oss. Just så blir du just det, vartill du av evighet är ämnad. . . . Tillbeder du Skaparen såsom 'En och ingen mer', då får du erfara, att din lilla tuva i stillhetens vrå har en härlighet så mäktig och ren, att solens strålande glans är som intet emot den," s. 1068 f.

Den andra predikoängeln följde efter den första och förkunnade, att det stora Babylon, som givit alla folk att dricka av sin otukts vredesvin, hade fallit. "Det är i grunden samma evangelium, som den förste ängeln förkunnat, men i form av detta evangeliums skoningslösa blottande av förstabudssynden i världen och av den omutliga domen över densamma." s. 1083 f.

Även den tredje ängeln avslöjar skökan och förkunnar domen över henne. "Men han går ett steg längre." .s. 1098. Medan den andra talar om Babylons fall, alltså om en vredesdom här i tiden, talar den tredje om hur skökans synd kan övergå i synd mot den Helige Ande, för vilken ingen förlåtelse finnes. Det står om skökan, att hon 'bliver plågad i Lammets åsyn. "Naturligtvis" – skriver Wetterlund: "Ty Lammet har under nådatiden sett till henne och sett om henne med en kärlek så öm och så varm, så uthållig och seg, att alla jordens stenar och sandkorn kunde gråta ett hav av tårar därvid. Men allt förgäves. Lammet blev gäckat och hatat och till sist hädat med den flinthårda förhårdelsens hädelse. Då måste Lammet lämna henne. Men

dess heliga blickar lämna henne aldrig. De måste enligt den eviga rättfärdighetens lag genomborra henne i varje atom under evigheters evigheter.” Självförhärdelsens evighetsväsen består ”däri, att ju mer det brinner och plågar, desto mer trotsar och hädar man”. Det är det sataniska motståndaresinnet, som är den andra döden. Den som dricker skökans kalk, han dricker Guds vredesvin. s. 1099 f.

En rätt predikan av evangeliet skall alltså förkunna det budfulla evangeliet men också bestraffa och varna för synden, särskilt för synd mot det första budet. Men den får icke stanna därvid. Den måste också förkunna syndens rättvisa lön: Guds straffande vrede, här i tiden mildrad av barmhärtigheten som vill förvandla allt lidande till ett födslolidande men i evigheten, om människan icke låter sig frälsas, obemängd.

Det är detta evangelium, som Byssus-kvinnan frambär i Ande och kraft såsom aldrig förr. Under det sjunde världsriket sänder Gud också särskilt benådade och andeutrustade evangelieförkunnare.

2. FÖRSTLINGARNA OCH KYRKANS ANDEFYLLDA VITTNESBÖRD.

Förstlingarna äro fattiga syndare, som låtit sig frälsas fullt och helt med en ”prima frälsning” en frälsning, som gör dem till övervinnare och budhållare, emedan de öppnat sig för Kristi Ande och tagit emot denna i en sådan fullhet, som blott den kan göra, vilken steg för steg, allteftersom skolgången fortskrider, helt ger upp sitt motstånd mot Gud och icke på någon punkt biter sig fast i detta av lidandesskygghet, högmod, världskarlek, självpjunk.

Det var främst i Smyrna och Filadelfia, som mönstraren på Patmos fann förstlingarna. De funnos också i andra församlingar; men de nämnda församlingarna bestodo i stort av förstlingar.

Om filadelfierna framhålles, att de togo vara på den ”lilla kraften” Den kristne äger nu blott den lilla kraften. ”Därav den allmänna klagan även av de uppriktiga, att det är så svårt att bli en verklig övervinnare. Ja, det är svårt, absolut omöjligt,

ända tills man lär sig Jesu och filadelfiernas konst att hushålla med det lilla. Och därför har övervinnandets evangelium helt enkelt blivit bortlagt bland stora skaror av troende.” s. 869.

Förstlingarna ha lärt denna konst. De slösa icke bort ett mottaget andemått på fladdrig utåtvändhet med bristande blick för det sekundliga stamlivet, på känslövasen och jagande efter andliga njutningar och rolighetsstunder, på slängande med andliga fraser, på sjukligt nit om det egna samfundet, på fariseiskt nit för antagna former och manér, för självgjorda stadgar och kännetecken. De sätta genast in det mottagna andemåttet, den lilla kraften, den ”välsignade smulan”, i sekundlig stamgärning och daglig fruktgärning. De veta varje morgon, att de ha blott den lilla kraften för dagens mångahanda. De söka att ”blixtsnabbt sticka in henne i varenda känsla, tanke, ord och gärning”, så att de bli präglade av Kristi Ande. Att lära detta, att rusta sig till detta och öva det, det är övervinnandets hemlighet. s. 869 ff.

Till smyrnenserna lovas, att den andra döden icke skall skada dem. – För att låta sig frälsas med en ”prima frälsning” måste en kristen lära sig att rätt bära lidandet. ”Vår lidandestid är vår dyrbaraste tid. Då både räckas oss oändliga värden och kunna oändliga värden frånryckas oss.” s. 721.

Då räckas oss oändliga värden – det hänger samman med lidandets makt att fostra, att lösgöra från djuret, att förena oss med Kristus och låta oss – i nådefullt givna Tabors-stunder – erfara hans kraft och sötman av hans kärlek, om den ”vita handen” får hålla oss. Men då kunna också oändliga värden frånryckas oss, ty då söker ”motståndareanden”, anden, som gör trotsigt eller veklagande motstånd mot Gud, med oerhörd efterhängsenhet att få ingång och fäste i oss. Och den anden – säger Wetterlund – är den andra döden. ”Lidande människa, den (anden) är din svartalf, som envist följer och förföljer dig och lär dig att måla allting i svart, tills han sitter orubblig i ditt svarta sinne ... Väpna dig med Jesu lidandessinne. Drick din bittra kalk i Lammets giftupplösande ande, stilla och tåligt som Lammet, undergivet och uthålligt intill anden som Lammet. Ett tillfälligt svaghetssteg . . . är ingen andradöds-skada, blott du strax stiger tillbaka . . . Men stöter du bort den räckta kalken i

upprepad lidandesskygghet eller bär du ditt lidande i ofta återkommande klagan och ovillighet, knot och knorr, då har motståndaresinnet fått makt över dig.

Och nu gå oändliga värden förlorade. Och du själv står i fara att gå helt och hållet förlorad. Du hör till dem, som undandraga sig till förtappelse.”

Så kan det sluta med förlorat evighetsliv. Detta sker, om människan ställer sig i det förhårdade motståndaresinnet. Lidandesprovets resultat kan också bli skadat evighetsliv, beroende på bristande utfödelse ur djuret, så att ”helfödelsen” aldrig kom till stånd på grund av ”någon behållen egenvilja, någon räddad egenkärlek och världskärlek, ett knorrande och pjunkande: ’nej, nej’”, då det gällde att undergå de hetare reningseldarna” o. s. v. ”En sådan ’fjärdedelsfödd eller halvfödd’ människa är skadad av den andra döden. Efter döden föres hon in i ’eldsregionerna’ för att frälsas såsom genom eld.”– Det finnes också en lindrigare skada av den andra döden, bestående i minskning av lönen, beroende på undermålig budhållning. Motståndaresinnet förde till andlig tröghet och lättja.

Men provet kan också resultera i oskadat evighetsliv. Då har motståndaresinnet övervunnits. Alla ömma punkter har upplåtits för Herrens skarpa knivar. ”Så blevo de fullfödda och låto dagligen fullföda sig på nytt ... På ingen punkt fick den andra döden in något motståndaresinne.” s. 721-723. De äro förstlingarna.

Förstlingarna bära Guds namn på hand och panna såsom sitt namn. Och Guds namn är: *Jag är*. Det talar om honom såsom den evige, såsom den i vilken allt är, såsom den evigt förblivande heliga kärleken. Då en människa tecknas med det namnet såsom sitt på hand och panna, är hennes väsen och sätt att leva präglad av namnet: ”Jag är genom och i och till Gud”. För människooöga kan denna prägel hos det sjätte rikets förstlingar vara dold. Stundom blott anas den. Stundom strålar den fram, stundom så att det griper inne i hjärtat att se den. I byssusförsamlingen skall denna prägel stråla förunderligt klar.

Världen står i en gränslös skuld till förstlingarna. Det är främst genom dem, som församlingens andefyllda liv vittnar så mäktigt.

De äro pelare i Guds tempel, d. v. s. i Guds skapade värld, pelare av trons och kärlekens äkta guld. Pelaren håller icke, om slagg tränger in i guldets. Pelaren måste då räddas genom att smältas om och renas i ny skräckveckoeld. Genom förnyad pingstfödelse blir pelaren så renare och starkare än förut.

"Vilket tålmod hos Gud och vilken ihärdighet hos vår Frälsare att framfostra detta pelareskap." Förstlingen har kärlekens pelarnatur i sig. Han bär upp sina medförstlingar. Den andliga krymplingen tar han på sina "gyllene axlar". Man finner honom i de fattigas hem och där rätt och rättfärdighet trampas. Han har lärt kärlekens ansvar och att låta sig brukas av Gud. Han lider av att han räcker till så litet. Men pelareviljan – att i kärlek vara något för *alla* – finnes där, skapad av Gud. Så äro förstlingarna "präster på jorden". Därför att de stå som konungar och präster mitt inne i folknöden, reglerar Gud denna till en världs- och folkfödslovända, ja, han till och med förkortar den för deras skull.

I den stora världsnöden, som kommer att krossa hela det sjunde världariket, "skall världen få se, att hon i Harmagedons förstlingar har sina bästa vänner på jorden, trots det att hon sliter dem i stycken och färgar jorden med deras blod. *De skola då visa sig vara det sjuka världshjärtats friska hjärta.*" s. 874.

Herren lovar icke att fritaga förstlingarna från det lidande, som följer med människolivet, det ve, som hör världsloppet till. Men han lovar att taga väl vara på dem i detta lidande och denna nöd. – Dem väntar full lön. Och lönen är denna: de skola bliva pelare i den förklarade skapelsens härlighetstempel. Där är kraften icke längre den lilla. Där är pelareviljan fulländad, där fullbordas den. Och där strålar det nya namnet från hela deras varelse i full härlighet: de äro av Honom och i Honom och till Honom.

3. MARTYRERNA OCH LIDANDESTRÖSTEN.

I anledning av några ord av konungen – i samband med bonde-tåget(?) – yttrade Wetterlund något om att det skulle vara gott om denne kunde samla alla goda krafter, så att den inbrytande demonanden hejdades för en tid. Det var icke lidandesskygghet bakom dessa ord. Han ville se vilddjurets svaghetsperiod i vårt

land förlängd i hopp, att den nådetid, som denna utgör, måtte av de kristna utnyttjas så, att Guds folk bleve bättre rustat att möta vad som komma måste. Ty nu kunde genombrottet till det sjunde rikets andemakt gå mycket fort. Men då vore också genombrottet till ett större mått av Kristi Ande nödvändigt och att vänta. "Men just här skall det komma gudasända förstabuds-evangelister i strålande förstabuds-byssus ... De skola predika det eviga förstabudsevangeliets för eder, så att I bliven klädda i det apostoliska förstabudsbyssus, som lyfter eder högt över jorden, världen och kvalen. I skolen uppfyllas, av en hjälteande från höjden, så att I likt martyrerna på Roms teatrar gå med jublande fröjd mot alla helvetets hundar, vargar och tigrar... Paddor och demoner skola slå ned sina ögon och fråga: Finnes det då verkligen en Gud? Och till sist skall det ropas kring hela jordens rund: Det finns verkligen en Gud, och Frälsare! Kommen, låtom oss tillbedja honom" s. 1107 f.

Wetterlund väntade alltså en ny martyrtid. I och för sig såg han icke martyrlidandet som en olycka, men som en risk för enskilda och för kyrkosamfunden. Martyrlidandet är en form, en oerhört allvarlig form, med sin särskilda fara, sin särskilda udd, sin särskilda nåd, av det lidande, vari de heligas ståndaktighet måste prövas, om de skola bliva övervinnare. Mot slutet av det sjätte och ännu mera i det sjunde riket, skärpes lidandet för de kristna på många sätt, även för dem som icke bliva martyrer. Ty Krisus blir en stötesten, ett outhärdligt hinder, i samma mån som människan lösgör sig från Gud och vill bygga sitt lyckorike utan honom med själviskhetens ande obruten. "Demonbilden, den förstabudslösa och antikristiska lärobilden åt vilddjuret, kräver absolut underkastelse, och det vid vite av livslångt hat och lidande av kulturdemoner och rådemoner, ja, vid vite av blodig död. Och kommen ihåg, I Herrens heliga, att om I böjen knä för den bilden, då skolen I få dricka av Guds vredes vin." s. 1107.

Inför lidandet ger kyrkans Herre sina trogna manande och stålsättande tröst. Den gives, rik och underbar, i de ord som Wetterlund kallar skördebrevet, och i de ord, som skildra skördeförrättningen. (Uppb. 14: 13-16.)

Skördebrevet är detta: "Saliga äro de döda, som i Herren dö härefter. Ja, säger Anden, de skola få vila sig från sina mödor, ty deras gärningar följa med dem." – Skördebrevet är alltså en försäkran från Gud om en salig ingång i vilan. Och synen av skördeförrättningen visar, att de heligas skördande ligger Herren särskilt om hjärtat. De skola skördas i den rätta stunden, ej förr, ej senare.

De heligas ståndaktighet skall prövas och prövas om- och omigen, ända tills den blir "mogen". Men ingen uthärdar mer än ett visst mått. Detta bestämmes och övervakas noga av Herren vår Gud. Just då måttet är fullt, hugger lien till, och veder-mödornas dag är slutad.

"Mödornas dag har sina 'onda dagar' (Ef. 6: 13). Nedsänkningar i gudsövergivenhet ända till ditt förgårdshelvetes botten. Skräckveckor, som icke synas hava någon ände. Födslovåndor som tyckas ingenting föda. Tider av sådant inre mörker ... så-dan nedsjunkenhetsdy och syndagyttja, sådan virvel av rotlöshet och förvirring, att ur hopklämt bröst och förtorkad strupe frampressas detta rop: 'O, att jag aldrig varit till!' – Tyst! Tyst! Gud är större än så. Där är mycken barmhärtighet kvar. Men i sådana tider är du vrängd och ser allting förvänt. Närma-re Gud är du aldrig än då, när du ligger i elden. Ty då sitter han vid elden och fejrar den käre leviten ... Och törs icke gå därifrån – så noga bevakas både du och din eld av Gud. – 'O, att jag finge dö!' Så suckas det ofta på den onda dagen, men det gör dagen blott ondare. Läser du skördebrevet rätt, då suckar du: 'O, att jag måtte bli mogen!'" s. 1111 f.⁴¹

"En av Herrens heliga ligger på sin dödsbädd och bidar slutet på lidandets och mödornas dag. Se uppåt, du lidande! Vem ser du? Den krönte med lien, han, som på korset upplöste dödens allhärskareande. I konungslig makt befaller han över döden. Den måste arbeta på att fullkomna mognadens verk hos dig... Den vita skyn sänker sig stilla och mildt till din dödsbädd. Dö-dens mörker fördrives sällan helt och hållet. Aftonmolnen för-jagas icke alltid. Men de fransas, genombrytas och behärskas av den vita skyn. Ofta kalla och bitande aftonvindar, men icke flera eller skarpare än den krönte släpper fram. – Sjukdomsan-

fall och själsångest, stundom ända till förtvivlans skri, ja, till sanslöshet och sinnesförvirring med utbrott av otyglade, nästan hemska rörelser och ord. Då den djupaste, finaste och doldeste besmittelsen skall för evigt uppräckas med rot, då rasar besmittelsens demon och höjer förtvivlade gallskräk. Men den krönte har makten... Den hemliga orenhet, som den döende ända hittills icke vetat om brytes upp och smältes bort i lidandets sista och hetaste eldsugn... 'Jag kommer snart', så viskar den krönte i hans flämtande ande. Den viskningen bär krona. Det känner den lidande. Han krönes i svagheten... och får segervisshet. De dödsbleka läpparna röras i bön." Det är ett tack för trofast frälsarekärlek, som kommit med hjälp i svåraste nöd, och en bön: "Kom du, min Frälsare, dyre, med lien den vassa, som fullkomligt skär ut mig ur syndens och dödens värld. Och inbärga mig i något litet rum, i någon liten vrå i paradiset sälla och eviga värld." s. 1113 ff.

Om den prövade förstlingens dödsläger icke är en säng i en stilla kammare utan platsen, där martyren lider och utandas sin sista suck, så är det väsentliga dock oförändrat: den "krönte" själv skördar honom genom en "prima död". Gud "sitter" också där vid "den käre levitens" sida och övervakar noga både honom och elden. Och i rätt tid ryckes han undan plågan och lidandet.

En helt annan bild, "en förskräcklig bild" av döden gives i skildringen av den andra skördeängels arbete. Där är det icke den "krönte", som verkställer inbärgandet. Vid en sådan dödsbädd kan vara "så stilla och vackert", men Gud har där ingenting att inbärga. De som så skördats, förvisas till "dödsrikets straffregion, i vilken otaliga människoandar inkastas genom döden". Några av dessa människoandar ha begått synden mot den Helige Ande. För de flesta är det ett "strafflidande, som vill pressa fram dem eller föda fram dem till evigt liv". Märk, som *vill!* s. 1123 ff. –

Liksom martyrernas vittnesbörd, deras ståndaktighet och den Guds nåd, som uppenbarades i deras segerkraft, i det sätt varpå de mötte döden stärkte Kristi kyrka under förföljelsetiden, så att hon stod emot och övervann det väldiga romerska

riket, skall också martyrernas vittnesbörd, i tid, som stundar, tillföra Kristi kyrka en Andens kraft, som kommer att göra sig gällande överallt och som gör henne till segervinnare. Och liksom martyrernas sätt att möta lidande och död var ett vittnesbörd, som övervann mångt hårt hedningehjärta i gången tid, så kommer det att bli det också för sjunderiks-människorna. s. 1107 f.

4. DET TUSENÅRIGA RIKETS INTRÄDE ELLER MÄNSKLIGHETENS VALTID.

Med apokalyptiskt färgade ord och bilder tecknar Wetterlund de kvarblivna ättlingarnas liv i det sjunde riket, slutstriden på Harmagedon och det tusenåriga rikets inträde.

De kvarblivna ättlingarna – det är Solkvinnan, förstlingarna, byssusförsamlingen. Under hela det sjätte världsrikets tid ha de levat i "öknen", de namnkristnas öken, sida vid sida med skökan. "Då demonerna hinsidan Eufrat taga Babel i besittning", då världsväsandets ande inom den förvärldsligade kyrkan blir så stark, så förblindande och smittande, att de kristna för att rädda sig måste ut ur varje även yttre gemenskap med det kyrkoväsen, den så tagit i besittning, då ljuder ett rop: "Ut, ut från Babel, du Herrens heliga folk! ... Det utbryter en generalstrejk från alla de lagar och ordningar, som stödjade demondömet, och från all den överhet, som håller demonerna om ryggen, och från alla de moderna skökobiskopar och skökopräster, som icke äro något annat än 'demoner' med lammhorn ... Ja, framåt, du Guds Israel, på uttågets färd! Och tag frimodigt både fängelse och böter, hugg och slag, ja, själva döden, om så kräves. Den som stannar i Babel, då Österns makter göra det till sin boning, han är förlorad, ty han har blivit medlem i demon-Babel och är besatt och gör ett med de besatta." s. 1090 f.

"I det sjunde världsriket, som är demonriket, möter alltså draken de kvarblivna ättlingarna med en övernaturlig andemakt i människogestalt, en fruktansvärd kraftbeklädnad från nedan. Detta känna alla verkligt troende människor redan nu... Här går ett rop ur alla heligas hjärtan efter en ny pingstdag med en ny kraftbeklädnad från höjden. Ja, sälla alla de, som ropa

efter den nya dräkten! Den kommer, den kommer: Byssusdräkten, den glänsande rena. Men den kommer blott till dem, som av *allt* hjärta, *all* själ, *all* kraft och *allt* förstånd begära densamma. Ty blott dessa kunna bära den nya förstabudsdräkten och bestiga den nya förstabudshöjden.” s. 1239. Skökans fördämning är borta genom Guds rättvisa dom över henne. Den apostoliska Anden utgjutes. ”Med denna Ande bliva de förslingrade ättlingarna i stånd att organisera sig efter det nya krigets behov. Kraftiga Smyrna- och Filadelfia-församlingar här och där i byssusdräkt och byssusvapen. De komma att föra icke blott försvarskrig, utan även anfallskrig genom sjunderiksmissionen... Under hela det sjunde världsriket är ättlingekvinnan fortfarande i öknen, som nu har blivit demonöknen, där det gäller att bevara ättlingekännetecknet, som är att hålla Guds bud tidsenligt eller att frambära Jesu vittnesbörd i profetians byssusande.” –

”Flyttom oss nu fram till den evigt avgörande striden. Den stora demon- eller paddblåsningen är fulländad och världsomfattande. Alla jordens besatta konungar och folk äro församlade på Harmagedon. Sions berg skall stormas. Tiden med nöd utan like är inne. Nu provas din vapenrustning, du dödsdömda skara! ... Se, berget strålar av hjältemän och hjältekvinnor i glänsande dräkter och vapen. Osynlig, men dock synlig står den vite ryttaren i ättlingarnas mitt. Hans närhet kännes så mäktig, att allas anleten stråla av segerfröjd, innan striden börjat. ... Berget strålar i rött. Det är de heligas blod. Varje droppe av det högättade blodet vinner tusen fiender, som kasta vapen, byta dräkt och inträda i ättlingarnas led . . . Nu är den tecknade förstlingsskaran fulltalig och de slaktades antal fullt (6: 11). Men vad är detta? Nu är hela ättlingeskaran försvunnen från jorden! Uppryckningen, uppryckningen i rätt stund! Men – o, fasa! Kolsvarta moln överallt vid horisonten! Nu lössläppa de fyra änglarna jordens vindar. Och en världsorkan utan like bryter ut. Tiden av nöd utan like är inne för jordens demoniska konungar och folk. Hela den himmelsstormande världen går i kvav för att aldrig mer stå upp. Det skall dock visa sig, att många blivit besådda av det sjunde rikets ättlingekvinna. Bland

världsvrakets spillror skall ljuda ett mäktigt: 'Närmare, Gud, till dig, slut mig intill ditt bröst!' En hjälteskara träder fram; Det är Israels hjältefolk, som då träder fram såsom folkens rot-, stam- och moderfolk. Nu är frälsningens tid inne. Israel frälses. Och dess frälsning är liv från de döda för hela världen. Det utvalda folkets pingstfödelse drager med sig alla folkens och hela skapelsens pingstfödelse. Denna centrala pingstflod strömmar in även i dödsrikets judaregioner till frälsning för rotfolket även där och sedan till frälsning för alla därvarande folk... Och så komma, i stort sett, alla folk att lämna sina mångtusenåriga irrvägar i öknen och vända sig. till 'folkens konung' och uppstämma världspingstens psalm, den härliga folksången, som inleder tusenårsriket:

*'Stora och underbara äro dina verk,
Herre Gud, du Allsmäktige;
Rättfärdiga och sanna äro dina vägar,
Du folkens konung.
Vem skulle icke frukta dig, Herre,
Och prisa ditt namn?
Ty du allena är helig,
Och alla folk skola komma och tillbedja inför dig.
Ty det har blivit uppenbart, huru du dömer'.*"

(Uppb. 15: 3, 4). s. 1241 ff.

Med "denna härliga folksång" slutar "Andens lag". Wetterlund betonar, att Guds avsikter med skapelsen icke äro fullbordade med det tusenåriga riket. Men han ser fram emot detta rikes förverkligande med längtan och hopp. Han glädes åt att det skall komma en tid på jorden, som är bättre än den, som är och som varit, en tid, då världen i stort är frälst och giver Gud äran. Och han tillmäter tydligen det tusenåriga riket en avgörande betydelse för att skapelsen en gång i evighetens värld skall bli-va, vad Gud syftat till: Guds härlighetstempel. Och denna betydelse ligger främst i att folkens frälsning i stort så förverkligas, att all världen får sin pingstdag.

KAP. I.

FÖRSÖK TILL NÄRMARE FIXERING AV WETTERLUNDS ÅSKÅDNING.

1. WETTERLUNDS BUDSKAP OCH TEOLOGISKA GENESIS.

Professor Waldemar Rudin skriver i sin dagbok den 1 september 1910: "Börjat läsa den märkliga boken 'Andens lag' av kyrkoherde Wetterlund, som synes mig såsom en profetisk röst i och för tiden. O, att särskilt våra präster ville höra denna röst!" Tydligt var Rudin övertygad om att Wetterlund med sitt budskap hade något att giva sin tids kristna och särskilt ordets tjänare.¹

Om det är riktigt, att Wetterlund av Gud fått ett särskilt budskap att frambära, så måste ju det han har att giva främst ligga i detta budskap. Han framlade det i sina skrifter, främst i "Andens lag". Då han skrev den, hade han själv nått full klarhet om sitt budskap och dess innehåll. Någon kort sammanfattning av det har han aldrig gjort. Men han har dock vid ett av författaren känt tillfälle givit en antydning till en sådan sammanfattning. Det var, då han till två unga präster, som besökte honom för att tacka för vad han givit genom sin bok, sade: "Andens lag, ja, det är en bok med mycket slagg uti. Men trots många gruvliga anfäktelser kan jag inte komma ifrån, att det dock finns en guldådra från Gud på djupet av den boken. Och den guldådran, ja, den är inte något annat än Andens lag, den."

Wetterlunds budskap var budskapet om Andens lag.

Så som detta budskap möter hos honom, ljuda där fyra to-

ner, klart skilda, så att var och en av dem uppfattas, men på samma gång så samtonande, att de smälta samman.

Den första av dem är allvarsmättad, väckande: Gud, den Helige, dömer oss syndare och kräver rättfärdighet, en hjärtats och livets rättfärdighet. Den andra jublar över Jesus Kristus, den levande Frälsaren, och över vad vi äga i honom. Den tredje tonen undervisar, hjärterannsakande och vädjande, om vägen, den enda, på vilken den i Kristus givna och bjudna möjligheten till frälsning blir förverkligad. Det sker, då Kristus med sin Ande får taga sin boning hos människan och skriva in Guds lag såsom Andens lag i hennes hjärta. Den fjärde ur vilken de tre första tonerna utlöst sig och i vilken de på nytt bliva till ett, ljuder så: det är Guds heliga kärlek, som ställer detta krav på rättfärdighet, det är den vi möta i Kristus, i försoningens hemlighet, i alla Guds vägar med oss, djupast syftande till att vi skola bliva funna av Kristus och få Andens lag skriven i hjärtat. Ty han vill i sin gränslösa kärlek, att vi skola dela hans saliga liv.

Vi få naturligtvis icke tänka oss, att Wetterlund från början var medveten om detta budskap. Han har, säger han, under 30 år burit på det och vändats under det. Två faktorer torde ha samverkat till att ge honom klarhet: hans studier och mångåriga brottningsmed centrala, teologiska problem och hans egna andliga upplevelser.

Om sålunda studierna hjälpt honom till klarhet om budskapet och dess innehåll, så har – å andra sidan – budskapet som han gick havande med, i förening med gudsupplevelsen och livserfarenheterna, betytt mycket för vad han lärde av studierna. Han har däri haft en troligen omedveten kompass för sitt sökande och frågande, en probersten, med vars hjälp han värderade de tankar, han mötte, så att han öppnade sig för dem och använde dem som byggnadsstenar eller förkastade dem.

Härvid har emellertid ännu en faktor spelat in: hans själavårdande intresse. Detta betyder dock icke, att han skulle ha kompromissat med sin övertygelse av pedagogiskt-själavårdande skäl. Men dessa ha bidragit till att bestämma hans

frontställning och därmed den betoning han ger, den intensitet, varmed han upprepar och inskräper det ena eller andra i sin uppfattning, och även det sätt, varpå han framställer det. Om en läroframställning har i själavårdande avseende betänkliga konsekvenser, så är detta ett allvarligt giv akt, nästan lika allvarligt, som om den ger en falsk gudsbild. Den måste på något sätt vara felaktig, eller framställd felaktigt, på ett sätt, som ej svarar emot den andliga situationen.

Troligen har Guds krav på rättfärdighet varit utgångspunkten för hans teologiska genesis liksom för hans andliga livsutveckling. Det var inbränt i hans själ från tidiga barnaår som ett Guds krav på livsrättfärdighet. Vissheten om detta Guds krav har haft ett avgörande inflytande på hans uppfattning av försoning och rättfärdiggörelse men icke varit ensamt bestämmande.

Vid mötet med bibelteologien anslöt han sig med hänförelse till den. Den hjälpte honom till begynnande klarhet om det budskap, han gick havande med, och lät, bättre än ortodoxien, det i hans själ inbrända kravet på rättfärdighet komma till sin rätt. Och den hjälpte honom till hans syn på Kristus, försonaren och Frälsaren, såsom på en gång Kristus för oss, i vårt ställe, och Kristus i oss. De betinga varandra, de båda synerna på Kristus. I denna hans syn på Kristus såsom på en gång för oss och i oss ligga alla hans tankar om försoningen inneslutna. I den ligga också hans evangeliesyn och hans uppfattning av rättfärdiggörelsen.

Icke minst då han utvecklar, huru Kristus genom tron tager sin boning i människans hjärta, märkes arvet från västsvenskt fromhetsliv. Möjligen har mystiken befruktat och berikat hans syn på "Kristus i oss" och "oss i honom", fast denna hans syn knappast rymmer något utöver vad som ligger i Luthers unio mystica.² De grekiska kyrkofäderna torde ha influerat främst hans framställning av innebörden i "Kristus för oss".

Inflytandet från Kierkegaard har sannolikt skärpt hans starka individualism. Möjligen har det även i andra avseenden gjort sig gällande.

I hans övertygelse om att det i synen på "Kristus för oss" låg något omistligt, som aldrig kunde helt ersättas av Kristus såsom förebilden eller "Kristus i oss", låg kanske en av de djupaste orsakerna till att mystiken aldrig kunde helt fånga honom lika litet som en del radikala uppfattningar, vilka påtagligen övat ett visst inflytande. En orsak låg i hans starka dualism.

Moderns tro på att Gud alltid och i allt handlade i helig kärlek, hur omutligt han än krävde, hur hårt han än slog, hur strängt han än tuktade, var för honom oförglömmelig och under vissa perioder en fast punkt. Och han lärde sig att se sitt livs svårigheter i samma ljus. Ingenting fick för honom i den kristna trosåskådningen fördunkla denna kärlek. Ingenting fick heller skymma undan, att den är helig. Ingenting fick urvattna den och humanisera den.

Uppenbarelsboken har givetvis haft en viss betydelse för Wetterlunds teologiska genesis. Den har visserligen icke egentligen influerat hans uppfattning av synd och skuld, försoning och rättfärdiggörelse. Men den har skärpt dualismen i hans åskådning och de kiliastiska förväntningarna, och dessa torde ha haft inflytande på bl. a. hans kyrkosyn och hans historieuppfattning. Den skarpa dualismen och de kiliastiska förväntningarna torde också ha givit en viss färg åt hans åskådning över huvud.

Småningom under livslångt tänkande, grubblande och studium, i ständig växelverkan med erfarenheterna i Andens skola, bygges så hans teologiska åskådning upp kring den givna utgångspunkten: budskapet om Andens lag.

Ett försök att besvara frågan om vad Wetterlund har att giva, särskilt genom sitt budskap och sin teologiska åskådning, torde lämpligen kunna börja med ett försök att närmare fixera denna på några punkter: hans teologiska grundsyn och i samband därmed hans bibeluppfattning och kristologi samt hans syn på synd och skuld, rättfärdighet och försoning, lag och evangelium.

2. WETTERLUNDS TEOLOGISKA GRUNDSYN.

Wetterlunds teologiska grundsyn kan antydvas med ett enda ord: ande.

– Gud är ande. Djävulen är ande. Det djupaste i människan är ande. Den bärande kraften i hela skapelsen är Guds kärleks ande. Och det innersta i världshistorien är kamp mellan Gud och djävulen, mellan människoande präglad av Gud, och människoande, präglad av Satan. Ordet, lagen, evangelium är djupast sett ande. Försoning, föråtelse, rättfärdiggörelse, nyfödelse likaså. De beskriva olika sidor av innebörden i andens verkande.^{2a}

På grund av denna hans grundsyn måste hans teologiska formuleringar – synes det – fattas såsom antydande, givande en bild eller symbol av den verklighet, som tanken aldrig kan pejla och inga ord kunna ge en ”exakt” beskrivning av. Därmed hänger väl samman, att han så utan varje tvekan – man ville ibland nästan säga, med en viss förkärlek – använder mytologiskt färgade uttryck och tankegångar. Om de ge bilder, som antyda, låta oss ana andliga realiteter, sanningar, som vi icke på annan väg kunna nå, varför skulle man – så tyckes han mena – då icke använda dem?³ Men det ligger för honom en oerhörd vikt på, att den antydan, som givres, vare sig det sker genom mytologiska bilder eller klarläggande formuleringar, icke ger en falsk utan en rätt och sann bild, så långt vi på vårt ”bar-nastadium” och med vår bristfälliga tanke kunna komma.

Med denna hans grundsyn, hänga också hans bibeluppfattning och hans kristologi nära samman.

Bibeln är Guds ord. Guds ord är ett levande utsäde. Hjärtat besås med detta utsäde. Om det slår rot, så har gudsmänniskan, trosmänniskan, börjat leva sitt rotliv eller fosterliv. Men det gudsord, som slår rot i ett människohjärta, det är icke ett bibelord vilket som helst. Det är det ord, som oförfalskat bär fram budskapet om frälsningens evangelium.⁴ Det ordet är bibeln budskap, det är Guds ord. – Att nära nog

villet bibelord som helst för en människa i en viss situation kan bli det ord, som levandegör detta budskap – förutsatt naturligtvis att en viss kristen kunskap finnes – och att intet bibelord, hur centralt det än är, med nödvändighet måste göra det, framhåller han icke särskilt.

Denna Wetterlunds grundsyn på Guds ord är – i stort – normerande för hans bibelutläggning, även då han använder den allegoriska metoden. Därför kan han ofta ge så mycket av frisk syn och evangelisk uppbyggelse, även då utläggningen av det enskilda bibelordet brister betänkligt. –

Det för Wetterlunds kristologi utmärkande finner man främst i hans tankar om preexistensen, inkarnationen och Kristi utveckling. –

Kristi preexistens läres ju klart och tydligt i Nya Testamentet. Den har sedan betytt mycket för det kristna tänkandet. Nu vålla bibelns ord om den snarast en viss förlägenhet. Man går förbi dem eller söker förstå dem dogmhistoriskt.⁵

För Wetterlund har Kristi preexistens en oerhörd vikt. Främst ligger denna i den betydelse, som den preexistente har för världens skapelse, för skapelsens bestånd och fullkomning samt för gudsuppenbarelsen och frälsningen. Han utgår främst från orden i Joh. 1: 3 och Kol. 1: 16 f. Vi erinra oss hans ord om Ur-Kristus, om den gammaltestamentlige Lag-Kristus och Löftes-Kristus.

Såsom den preexistente var han alltifrån begynnelsen den ”stam”, i vilken den lekamliga skapelsen blivit till och har sitt bestånd. Han var också Logos, ljuset i världen, främst i Israels lag och profetia. Och han var bestämd att bliva stammen också för den andliga och andelekamliga skapelsen. Men detta sistnämnda var han, såsom Lag- och Löftes-Kristus, blott på ett förberedande sätt, innan han uppenbarats i köttet, där segrat och blivit seger-anden.

Ingenstädes klargör Wetterlund hur han tänker sig, att inkarnationen tillgått. Men tydligen har Johannesevangeliet syn på Kristus såsom den köttvordne Logos varit grundläggande. Säkerligen har han betraktat, vad synoptikerna

berätta om andemeddelelsen i samband med dopet, såsom betydelsefullt.

Jungfrufödelsen torde ha sin betydelse för inkarnationen genom att den förmedlar den preexistentes inträde i världen.⁶ Med Logos', den preexistentes, inträde i världen var dock endast den nödvändiga förutsättningen för inkarnationen i hela dess rika innebörd given. Denna förutsättning kunde ha förspillts av Jesus genom olydnad mot Guds bud, genom otrohet mot det, som låg i denna förutsättning, som han ensam ägde: Så kunde redan gossen Jesus gjort eller mannen under hans år av hårt arbete i timmermannens yrke. Och Satan gjorde allt för att det skulle ske under de år, han utförde sin kallelsegärning. Inkarnationen förverkligades i och med Jesu lydnad, i och med att han i allt gick Faderns väg och i allt gjorde Faderns verk, hörsammade vad Fadern bjöd honom, vad Fadern visade honom. Förverkligandet av den givna förutsättningen krävde trohet i gudsumgängelsen. Och denna gudsumgängelse måste, i varje fall väsentligen, ske på sant mänskligt vis med ordet som hjälpmedel och i bönen. På visst sätt trädde inkarnationens rikedom helt fram i allt, varigenom han uppenbarade och förhärligade sin Fader. Men fullt och helt och på ett evigt betydelsefullt sätt är den förverkligad först genom pingstundret.

Med denna syn på inkarnationen är det ingen svårighet för Wetterlund att göra full rättvisa åt Jesu sanna mänsklighet. Hans frestelser voro verkliga, innebärande för honom fruktansvärda möjligheter att falla.⁷

Så som Wetterlund uppfattar inkarnationens innebörd, förutsätter den en verklig utveckling hos Kristus, en utveckling, som betyder ett växande i lydnad, tro och kärlek och som ej är avslutad, förrän han är vorden seger-anden. En särskild betydelse har därvid det sista lidandet. Hans seger då var den definitiva seger, som gjorde Satan maktlös gentemot honom. Med den var vägen öppen för hans fortsatta utveckling till seger-anden.

Denna oerhört betydelsefulla utveckling hos vår Frälsare är ett led, det allt avgörande ledet, i hans "utveckling" från den preexistente, från Ur-Kristus, till den förhårligade Kristus på Guds högra sida, den rätte Översteprästen till evig tid.

3. LUTHERSK OCH REFORMERT UPPFATTNING HOS WETTERLUND.

Det har ofta framhållits, att i fråga om uppfattningen av rättfärdighet och rättfärdiggörelse framträder en klart markerad olikhet mellan luthersk och reformert teologi.⁸

– Med luthersk menar författaren då icke Luthers utan den lutherska ortodoxiens teologi, och till reformert räknar han – i detta sammanhang – även sådana riktningar på luthersk mark,⁹ som i dessa lärostycken ha en reformert åskådning.

Bakom denna divergens ligger en olika orienterad syn på synd och skuld, som, där den drages ut konsekvent, också medför en viss olikhet i uppfattningen av försoningen.

För reformert teologi är synden primärt hjärteskada, en rådande makt över människans hjärta, som hindrar henne att lyda Guds bud och att odelat komma i åtnjutande av hans kärlek. Syndens djupa nöd ligger just i detta hjärtefördärv, i vilket så mycket inne och yttre lidande har sitt ursprung. Skulden blir närmast det ansvar inför Gud, som detta hjärtefördärv ådrager människan. I överensstämmelse därmed uppfattas rättfärdigheten såsom människans väsens-rättfärdighet.

Lutherdomen är givetvis icke främmande för dessa synpunkter. Men för den beteckna de icke det primära. Primärt är synden ett brytande av Guds lag, en människans oemot-svarighet mot rättfärdighetens krav. Och skulden är primärt Guds vrede och dom över henne. Allvarligare än hjärtefördärvet, än det elände, som synden kommer människan att be-reda sig själv och andra, är Guds vrede och dom över henne.

Den binder och fördömer. Det primära i rättfärdigheten är därför att hon har Guds förlåtelse. – Givetvis möta dessa uppfattningar också i reformert teologi, men de beteckna där icke det primära.

Med denna skiljaktighet i uppfattningen av synd, skuld och rättfärdighet korresponderar en motsvarande skiljaktighet i uppfattningen av rättfärdiggörelsen. Denna tänkes väl alltid främst innebära, att det primära i syndens nöd och i skulden botas. För reformert åskådning blir därför rättfärdiggörelsen botandet av hjärtefördärvet, åstadkommandet av den livsrättfärdighet, som Gud kräver. Då – och i den mån – så sker, försvinner skulden s. a .s. automatiskt och upphör vreden. Och försoningen måste innebära beredandet av förutsättningen för att denna livsrättfärdighet skall kunna skapas fram. – Med denna uppfattning av rättfärdiggörelsen blir den väsentligen identisk med nya födelsen. Och denna kommer vid en analys av innebörden i dessa begrepp och av det logiska förhållandet mellan dem att gå före rättfärdiggörelsen, eller uppfattas de som ett parallellt skeende. Syndaförlåtelsen blir främst knuten till nya födelsen, icke till rättfärdiggörelsen. Och dominanten i reformert teologi är icke rättfärdiggörelsen eller syndaförlåtelsen utan nya födelsen.

För luthersk åskådning måste rättfärdiggörelsen primärt innebära ett avlägsnande av skulden. Den får så forensisk innebörd, blir en domsrättfärdiggörelse. Och försoningen blir den gärning, som skapar förutsättningen för den på sådant sätt uppfattade rättfärdiggörelsen. Med denna uppfattning framstår rättfärdiggörelsen, då man analyserar dess innebörd och dess logiska förhållande till nya födelsen, såsom föregående denna. Därmed är icke sagt, att så är fallet vid det andliga förloppet vid troslivets uppkomst. Då böra de uppfattas såsom två sidor av samma sak, av vilka den ena icke kan finnas utan att den andra är där.¹⁰ Den forensiska rättfärdiggörelsen eller syndaförlåtelsen är en akt, genom vilken Gud skapar livsrättfärdigheten. Däri ligger sambandet

mellan forensisk rättfärdighet och etiskt liv. Skulden är det primära. Utan att den avlägsnas, kan icke en livsförvandling ske, som botar syndens hjärtefördärv. Tyvärr har lutherdomen ofta visat en viss benägenhet – för att nu använda ett milt ord – att glömma detta och att också i fråga om det andliga förloppet framställa rättfärdiggörelsen såsom något, som kan finnas, utan att nya födelsens förvandling av hjärta och liv ägt rum. Och att detta för lutherdomen varit ödesdigert, går icke att förneka.

För lutherdomen är därför syndaförlåtelsen på det närmaste knuten till rättfärdiggörelsen, ja, den är kärnpunkten i denna. Rättfärdiggörelsen eller syndaförlåtelsen blir så det dominerande.

Lutherska och reformerta teologer tala tämligen lika om försoningen. Den är den akt, genom vilken förutsättningen för syndarens rättfärdiggörelse skapas. Men vad innebär nu detta? Vilka äro förutsättningarna för att syndaren av Gud förlåtes och dömes rättfärdig, eller för att en väsensrättfärdighet skall kunna skapas, på grundvalen av vilken Gud kan "döma" honom rättfärdig?

En förutsättning äro alla ense om: att människan omvänder sig, att hon bättrar sig och tror. Men på frågan, om detta är den enda förutsättningen, gå svaren i sär.

De försoningsläror, som man brukar kalla subjektiva, svara jakande. Ty Gud behöver icke försonas. Hans väsen är kärlek. Det kan icke ändras. Det påverkas icke av vad som sker i timlighetens värld, icke av människans synd.¹¹ – Med denna uppfattning blir försoningen väsentligen en Guds uppenbarelsegärning.

Huvudströmfårorna både i luthersk och reformert teologi ha bestämt hävdad "objektiva" försoningsuppfattningar. Guds inställning till människan har förändrats genom hennes synd. Försoningen måste därför först och främst innebära, att Gud försonas. Försoningen måste då innebära något annat än allenast en uppenbarelse av Guds kärlek. Eller den blir en frälsande uppenbarelse av Guds kärlek, därför att den tillika, och djupast, är något mera.¹²

Men bakom likheten mellan luthersk och reformert syn på försoningen ligger dock en viss olikhet, en olikhet i betoningen. För luthersk uppfattning faller tonvikten på att Guds vrede upphör, att den icke längre s. a. s. binder människan i hennes synd.¹³ Och man betraktat gärna Kristi försoningsgärning såsom avslutad, då Gud så försonats.¹⁴ För reformert uppfattning ligger, förefaller det, tonvikten på att ett försoningsmedel åstadkommits.

Lutherdomens åskådning är så till vida klart teocentrisk som den ser det primära i synd, skuld, försoning och rättfärdiggörelse ligga i Guds dom över människan. Den reformerta åskådningen, för vilken det primära ligger i vad som sker i det mänskliga själslivet, är så till vida mera antropocentrisk. Man kunde kanske säga, att lutherdomens är rent religiös, i det att tonvikten ligger på människans hjärteinställning till Gud, och den reformerta mera etiskt-religiös, i det tonvikten ligger på hjärtebeskaffenheten och lätt faller på den förvandlade livsföringen. Den förra är klart antimoralistisk, den senare moralistisk.

För den lutherska åskådningen ligger risken i att vid det starka betonandet av den rent religiösa synpunkten tappa bort livsförvandlingen, såsom ovan framhållits. Helt annorlunda är det med Luther, som anlägger båda aspekterna. För den reformerta åskådningen är risken att glida ut i eticism och låta det religiösa mindre bli hjärteinställningen till Gud än sedligt-religiös livsföring. Att detta i det långa loppet är utarmande, är ju uppenbart. Einar Billing framhöll en gång – i ett samtal – att då den reformerta kristenheten levat ut sina andliga resurser, kom en pånyttfödande förnyelse genom inflytelser från levande lutherdom.¹⁵

Bakom den här skisserade olikheten ligger en motsvarande divergens i fråga om gudsbilden och tron.

I fråga om gudsbilden är det naturligtvis endast fråga om en nyans, en olika betoning. Kanske denna kunde anges så: För reformert uppfattning ligger en starkare tonvikt – stundom den starkaste tonvikten – på Guds majestät, suveränitet

och allmakt. Han är den upphöjde härskaren och domaren. Därvid betonas dessa drag s. a. s. för sin egen skull.–

Luther talar ju också om Guds majestät, hans allmakt och suveränitet, men de stå för honom i relation till kärleken. De visa sig i sin rätta, höga, gudomliga art just i kärlekens handlande. Så ser väl också lutherdotnen det.¹⁸

Det är emellertid märkligt och till synes underligt, att det icke är den reformerte, med sitt starka betonande av Gud såsom domaren, utan den lutherske kristne, som då han står inför Gud, starkast känner sin synd och skuld. Han erkänner skulden. Det finns ingen giltig ursäkt. Men det gör det på visst sätt för den reformerte: han rår i grunden icke riktigt för sitt hjärtefördärv. Och detta hjärtefördärv är något relativt. Man jämför sig med andra. För den lutherske kristne är det icke så, om han eljes har den primärt teocentriska synen på synd och skuld.

Det är i ögonen fallande, att Wetterlunds uppfattning av synd och skuld i många uttalanden är helt och hållet reformert. Synden är hjärtefördärv. Människan står under ond andemakts inflytande. Han kan därför tala om grader i synden, i det fördärv, som den åstadkommit, i den makt, varmed den binder. Skulden är närmast något, som framgår ur detta hjärtefördärv. Gud ställer människan till ansvar för att den dyrbara kerubustrustningen av henne fördärvas.

Men det finnes också uttalanden, som peka i annan riktning, t. ex. då synden tecknas såsom intagande av felaktig hjärteställning gentemot Gud, som brott mot Guds första bud och oemotsvarighet till rättfärdighetskravet. Här kan icke vara tal om grader. Att intaga fel hjärte- och grundställning till Gud, det är något "absolut". Det gör alla syndare lika. Och syndens djupaste nöd ligger i att människan står under Guds vrede och dom, ehuru visserligen icke under den obemängda vreden. Här möter en klart luthersk syn. Det är svårt att avgöra, vilken av dessa synpunkter som för Wetterlund är den primära. Båda äro starkt betonade, och den ena går tydligen ständigt över i den andra.

För Wetterlund är den rättfärdighet, som Gud kräver, en väsens- eller livsrättfärdighet. Denna är icke i den meningen fullkomlig, att människan icke mer har någon synd. Men den är väsentlig och grundläggande. Därmed menar Wetterlund icke en etiskt utan en religiöst väsentlig rättfärdighet, vilket innebär, att människan intar rätt grundställning till Gud, d. v. s. tror på honom med en tro, som gör honom allena till hennes Gud samt – det ligger inneslutet däri – ger honom den kärlek, han kräver. – Detta stämmer ju väl med hans syn på synden såsom hjärtefördärv. Därmed stämmer också väl, att rättfärdiggörelsen – ”pingsträttfärdiggörelsen”, som ensam har frälsande betydelse – och nya födelsen tecknas såsom i grunden ett och detsamma. De äro olika sidor av en och samma sak, av det som sker i människan, i hennes innersta hjärteinställning till Gud och nästan, då Kristus genom Anden tager sin boning i henne. Med denna hans uppfattning stämmer också väl hans syn på tron såsom innebärande ett nytt hjärta. – Rättfärdiggörelsen blir så närmast någonting fortskridande, parallellt med helgelsen eller identiskt med den.

Men man möter hos Wetterlund också uttalanden, som mera framställa rättfärdiggörelsen som en avslutad akt. Han tecknar ju väsensrättfärdiggörelsen såsom liggande i att människan intager rätt hjärteställning till Gud och beskriver oftast denna såsom innebärande, att människan giver Gud den tro och kärlek, som han kräver. Detta är ju med nödvändighet något, som aldrig sker på ett fullkomligt sätt, något i vilket ett växande måste ske. Men stundom talar han om väsensrättfärdigheten, om den rätta hjärteinställningen till Gud såsom innebärande människans ja till Gud. Detta ja är på ett helt annat sätt än återgivandet av Guds kärlek någonting avgjort, färdigt, ehuru det skall ”sekundligen” förnyas och fördjupas.

Men vi mötte ju hos Wetterlund – liksom hos Luther – också en annan syn på synden: synden är bristande förstäbudslydnad, och dess djupaste nöd ligger i att människan

står under Guds vrede och dom. Finnes det icke i hans uppfattning av rättfärdighet och rättfärdiggörelse – såsom det gör hos Luther – en motsvarighet till denna aspekt på synden och skulden?

Man må då beakta, att denna rättfärdiggörelse, ”pingsträttfärdiggörelsen”, som är ett med den nya födelsen, förutsätter, att världs rättfärdiggörelsen ägt rum. Denna, som ”vilar på blodsoffret på Golgata”, har rent forensisk innebörd, i det den frisäger människan från skyldigheten att själv försona, vad hon brutit, och frälsa sig själv och tillsäger henne en full och hel rättfärdighet under förutsättning, att hon låter Kristus försona henne med Gud genom andebytet och så skapa hennes pingsträttfärdiggörelse. Gör hon icke detta, så upphäves världs rättfärdiggörelsens frisägelse och hon måste ”betala allt vad hon är skyldig”. – Men världs rättfärdiggörelsens betydelse stannar icke vid detta. Den ”tilldömer människan en hel och full frälsning av idel nåd, alltså icke blott den grundläggande frälsning”, som ligger i att hon i pingsträttfärdiggörelsen får Andens förstling. Den ”tilldömer” henne också den ”evigt fullkomnande frälsningen”, som gives först på den yttersta dagen.¹⁷ Världs rättfärdiggörelsen är icke personligt frälsande ”utan det allmänna villkoret å Guds sida för den personliga frälsningens tillkomst, bevarande och fullbordan. Den frisäger alltså den pånyttfödda människan, i all hennes vidlådande synd och brist, från plikten att försona sig själv och tilldömer henne Anden” – allt under förutsättning, att hon låter Anden göra sin gärning hos henne. Om icke världs rättfärdiggörelsens omätliga nåd trädde emellan och gjorde sig gällande, skulle den pånyttfödda människans synd skilja henne från Guds gemenskap. Världs rättfärdiggörelsen förblir den basis, på vilken Gud i frälsande kärlek handlar med människan.

Det är tydligt, att Wetterlund med denna sin uppfattning vill förhindra möjligheten av att livsrättfärdigheten icke kommer till sin rätt, av att ”den personligt frälsande rättfärdiggörelsen och den nya födelsen ställas på två parallella linjer”, vilka ju aldrig råkas.

Utan tvekan måste man räkna Wetterlunds försoningsuppfattning till de s. k. objektiva försoningsläror. Han har visserligen tagit starka intryck av subjektiva åskådningar, och det ganska radikala sådana. Men trots alla likheter är dock skillnaden större. Dels har Guds vrede för honom en helt annan betydelse än för dessa åskådningar, dels stryker han under, att det i Jesu lidande ingår ett moment av ställföreträdande lidande, ja, strafflidande, dels hävdar han klart och tydligt, att också Gud måste försonas. Gud har genom Kristi gärning förlossats från kärlekens vrede till kärlekens välbehag.

Det har visserligen bara skett stamvis, men detta är, såsom framhållits, av en avgörande betydelse.

Givetvis talar även Wetterlund om Guds vrede såsom ett uttryck för kärlekens stränghet och tuktan. Men det är icke allt. Vreden är något mera; det känner syndaren, då han är under vredens dom. Allra allvarligast uppenbara sig vreden och den straffande rättfärdigheten däri, att syndaren genom att synda ger synden och det onda ökad makt över sig. Han bär alltid straffet med sig i den beskaffenhet hans ande fått och får genom hans synd. Han är under vredens rättvisa dom. Synden laddar människan med Guds vrede, tills hon mognar för vredens domar. Så också med världen. Vreden är alltså ingalunda blott något futuralt.¹⁸ Människan får bittert känna dess allvar redan nu. Vrededroppen, som Gud blandar i varje droppe av sin kärlek, förvandlar det innersta i människans och hela skapelsens livsförutsättning. Den är den djupaste orsaken till hennes nöd. Men vreden står dock i kärlekens tjänst, så länge Gud icke måst släppa en människa, emedan hon gjort sig ofrälslbar. Men den är dock innerst någonting annat än kärlekens stränghet, något hemlighetsfullt, oätkomligt, fruktansvärt. Detta torde också träda fram i hans ord om att den heliga kärleken måste väpna och värna sig själv med helig vrede, då den i gåtfull och gränslös barmhärtighet inlåter sig med syndare.¹⁹

Blir icke vredens allvar avtrubbat av att vreden dock står i kärlekens tjänst, är kärlekens vrede? Svar: vreden står

i kärlekens tjänst endast så länge Gud icke måste släppa människan, emedan hon gjort sig ofrälsbar. Medvetandet om att så kan ske, hindrar avtrubbandet. Dessutom ser människan, att vreden och domen stå i kärlekens tjänst, först då kärleken nått sitt mål med henne.²⁰

Då ortodoxien söker förklaringen till att Kristi gärning försonar Gud, finner den denna framför allt i satisfaktionen, varvid denna betraktas som rättsligt vederlag och tänkes ligga icke blott i att lagens fordran uppfyllts utan också i att rättfärdighetens krav på att synden får sitt straff tillfredsställts, alltså både i Jesu laglydnad och i strafflidandet, varvid dock tyngdpunkten lätt faller på det senare.

Wetterlund talar ju också om att Jesu lidande är ställföreträdande och om den gottgörelse Jesus lämnat. Men han ger det ställföreträdande lidandet en helt annan innebörd. Det är icke ett strafflidande och icke satisfaktoriskt: Och lidandet har såsom sådant intet att göra med att Gud genom Kristi gärning förlossats från sin vredesställning. Det har däremot gottgörelsen. Om dennas innebörd har förut talats.²¹ Gottgörelsen fattad så, som Wetterlund gör det, utgör icke ett rättsligt vederlag. Den gottgör icke – såsom för Anselm – den kränkning, som människan med sin synd tillfogat Guds ära och därmed den sedliga, rättfärdiga världsordningen. Den gottgör den begångna synden, men icke genom att Kristus undergår det straff, som vår synd förtjänat – något sådant fordrar icke Gud – utan genom att han giver Gud den tro, lydnad och kärlek, han kräver, så att Gud får tillbaka den kärlek, varmed han älskar världen. Därmed gottgöres också den för hela skapelsen ödesdigra skada, som vållats genom att synden ”rubbat den välbehagliga kärlekens rundgång” och så kommit hela skapelsemaskineriet att gnissla, och därmed undanröjes det hinder för fullbordandet av Guds skapelseplan, som ligger i att Guds kärlek icke återgives. Gottgörelsen botar så den skada, som synden åstadkommit, men den gör mer än detta: den är ett förverkligande av de andra och tredje skapelsebestånden, stamvis i Kristus, den levande Frälsaren.

Gud accepterar denna gottgörelse, emedan han som bringat den, är den i vilken skapelsen har sitt bestånd, och emedan han, i och med att han så blev den fullkomnade Frälsaren och begynnelsen till den nya skapelsen, är garanten för dess fulla förverkligande.

Den Guds förlossning från vredeskärleken till kärlekens välbehag, som så skett genom Kristus, är endast stamvis. Den hindrar icke att vreden vilar över syndaren, så länge denne icke är ingrenad i stammen. Men denna vrede hindrar icke Gud från att göra allt för att människan skall finna och varda funnen av Kristus.²²

Sedd från denna synpunkt är försoningen en skapelsehandling. Denna synpunkt är betydelsefull, framför allt därför att det är den, som inordnar försoningen i det stora sammanhanget. Genom försoningens väldiga skapelsehandling för Gud sin skapelseplan vidare och förverkligar i Kristus det andra och tredje skapelsebeståndet, till en början stamvis, men en gång, då stammen fått sina grenar, fulländat. Denna gudsgärning fortsätter och fulländar så den Guds väldiga gärning, som den första skapelsen innebär.²³

I andra sammanhang talar Wetterlund om hur Gud förlossats från sin vredesställning, emedan Kristus i grund besekrat djävulen eller emedan han "upplöste vredens orsak", synd- och skuldanden. Detta är på en gång en orsak till och en följd av att Gud förlossats från sin vredesställning. Sedd från denna synpunkt är försoningen en Guds kamp- och segergärning eller en Guds uppenbarelssegärning, då ju denna kamp och seger, vilken alltjämt fortgår, såsom intet annat uppenbarar Gud och hans frälsande kärlek. Den har i Kristus, som segrade på korset och i uppståndelsen och som nu fortsätter sin kamp, satts in som den starkaste makten i människolivet.

En i detta avseende besläktad uppfattning möter hos Einar Billing. För honom är den egentliga frukten av försoningen icke psykologiska intryck, som åstadkomma nya, av Kristi kärlek tvingade människor, utan att "åt mänskligheten

bevarats dess levande Frälsare, som nu fortsätter sitt verk att hugsvala alla arbetande och betungade med förlåtelsens budskap och så åt sin Fader samlar en ny mänsklighet".²⁴ Olikheten – på denna punkt – mellan dem torde främst ligga i att Billing talar om den levande Frälsarens verk såsom ett hugsvalande av de arbetande och betungade med syndernas förlåtelse och Wetterlund såsom ett ingrenande i den nya livsstammen genom andebytet.

Man lägger märke till att alla de synpunkter Wetterlund anlägger på försoningen i grunden belysa en och samma sak: att försoningens hemlighet ligger i den levande, genom kors- och uppståndelsesegern fullkomnade "frälsarepersonen". De olika synpunkterna stå alltså icke för olika religiösa värden i försoningens rika hemlighet, såsom fallet är med de båda aspekter, Luther anlägger på försoningen. Den "reformerta" uppfattningen framträder sålunda starkt i Wetterlunds syn på försoningen, men även lutherdomens möter där, främst i hans tankar och innebörden i och betydelsen av att Gud förlossats från sin vredesställning.

Wetterlunds tankar om lag och evangelium återspegla båda synpunkterna, ehuru den "reformerta" är mycket starkare betonad, åtminstone delvis beroende på hans frontställning.

Lagen skall förkunnas så, att dess karaktär av Guds lag, som Gud aldrig släpper, klart framgår, och dess oerhörda betydelse – redan såsom sinailag – för all mänsklig sammanlevnad och för det mänskliga själslivets hälsa betonas. Den är det evigt giltiga rättesnöret för vårt liv. Den skall förkunnas så, att den ständigt väcker och fördjupar hjärtats hunger och törst efter rättfärdighet. Men den får icke förkunnas såsom frälsningsväg. Ty gör människan den till frälsningsväg, blir den en fördärvmakt för henne. Evangelium pekar på den enda frälsningsvägen, den väg, som leder till att lagen såsom sinailag upphör att gälla, emedan den skrivits i vårt hjärta såsom Andens lag. Då blir lagen vårt evangelium, säger Wetterlund. Han menar: när människan är löst från

sinailagens yttre krav, från dess hot och dom, därför att Anden bor i hennes hjärta och driver henne till allt gott, då har "lagen" blivit ett gott budskap. I grunden har då lagen upphört att vara lag. Wetterlund menar: budskapet om Andens lag är evangelium, ty det är budskapet om att Kristus, som genom sin seger förlossat Gud från hans vredesställning gent emot världen och så åstadkommit världs rättfärdiggörelsen, erbjuder sig att med sin Ande, seger-anden, taga sin boning i våra hjärtan och så göra oss delaktiga av sin segerkraft, så att vi, i honom, men blott i honom, bliva budhållare.²⁵ Ett annat ord härom: "Evangelium är ordet om Kristus, om Herren-anden, nämligen det ord, i vilket han själv är. Och det ordet är säden". Det är alltså ett ord, genom vilket Kristus själv nalkas människan och med sin Ande finner ingång i hennes hjärta. Lagen, skriven i människans hjärta, det är på en gång den största frihet från lagen och den djupaste bundenhet av dess innersta krav: Tro på Gud, kärlek till Gud och nästan.²⁶

Att Wetterlund haft förståelse för Luthers djupa syn på lagen såsom en fördärvmakt icke blott på grund av den samvetsnöd och plåga, den ångest och skräck, som lagen med sin dom tillfogar människan; och icke blott därför att den med, sin rättfärdiga dom ger synd, skuld, död och djävul "laga" rätt att plåga och kvälja människan, utan främst emedan den öppnar och lockar henne in på en under alla förhållanden falsk frälsningsväg, i det att människan genom att beträda den söker att frälsa sig själv, att få något att berömma sig av inför Gud och så intager en falsk grundställning till honom – det är snarast överraskande. Hans blick härför får ett synnerligen starkt uttryck i hans ord om att det är människan vid vite av evig död förbudet att syssla med självfrälsning. Man märker också hans starka framhållande av att den "frälsande laglydnaden" är trons, den pånyttfödda människans sak, och att laglydnaden är frälsande endast så till vida, att utan troslydnaden, utan "trosgärningen" dör tron och upphör människan att vara i Kristus.

4. WETTERLUND OCH LUTHER.

Olikheten mellan Luthers och den lutherska ortodoxiens uppfattning torde lutherforskningen ännu icke ha definitivt klarlagt. Man var ju förr ovetande om den. Sedan torde man haft en viss böjelse att överdriva den.

Författaren håller före, att man hos Luther finner både den "lutherska" och den "reformerta" åskådningen i fråga om synd, skuld, rättfärdiggörelse och försoning, och att båda äro mycket starkt betonade.

Så möter man i Luthers syn på försoningen både det klas-siska försoningsmotivet och satisfaktionsmotivet. Det är ju främst vid antydandet av innebörden i "Kristus för oss", "Kristus i vårt ställe", som Luther använder satisfaktions-synpunkten och talar om Kristi trädande i vårt ställe, hans bärande av synden, skulden och straffet, om utbytet mellan Kristus och syndaren o. s. v. Denna aspekt betonar närmast syndens skuld och nödvändigheten av att den gottgö-res, försonas, för att Guds ansikte i nåd skall vara vänt till syndaren. Den betonar vidare den evigt förblivande betydelsen av det, som en gång skedde på Golgata, och i samband därmed den allt avgörande betydelsen av att Guds ställning till människan förändrats. Allt vore ju hopplöst, om människan vore kvar under vredens dom. Då vore ingen förlossning från fördärvmakterna möjlig, ty de äro ju icke blott Guds fiender utan också hans vredes verktyg. Därvid är det ställ-företrädande lidandet ett huvudmotiv. I det har vissheten om att vredens hindrande mur är nedbruten sin främsta förankring. Det står också på ett särskilt sätt för Luthers huvudintresse: hävdandet av sola gratia, av att allt i Guds handlande till vår frälsning är oförskyld nåd.

Kamp- och segermotivet betonar däremot närmast synden såsom hjärtefördärv, såsom trældom under fördärvmakterna. Det betonar s. a. s. "då- och nu-synpunkten" på försoningen: kampen och segern skedde då, på korset och i uppståndelsen, och den sker nu, i syndarens hjärta och liv.²⁷

Det är möjligt att den teocentriska aspekten bör betecknas såsom den primära. En del forskare äro av motsatt mening. Andra åter hävda, att man hos Luther icke kan tala om den ena eller andra synpunkten såsom primär. De ha båda samma vikt. Och de äro i varandra.

De båda motivkretsarna gå på visst sätt i varandra vid teckningen av hur lagen och vreden höra med till fördärvmakterna. De äro Guds fiender men också hans vredes verktyg. Deras besegrande betyder därför både försoning och förlossning. Gud försonas i och med att han försonar.^{27a}

Båda dessa aspekter på försoningen behövas. Dess hela innebörd kan icke uttryckas i vare sig den ena eller den andra. Båda behövas för att bilden av Gud och av försoningens väldiga gärning skall stå klar. Släppes någon eller kommer någon av dem icke till sin rätt, så blir det en vrågbild av försoningen, av Guds kärlek och rättfärdighet. Och båda synpunkterna teckna försoningen såsom en Guds gärning, i vilken både Guds kärlek och Guds rättfärdighet helt göra sig gällande.²⁸ – Så slår Luther med sin djupa och rika syn vakt om alla de sanningar och religiösa värden, som ligga i försoningen.

Man finner, såsom redan nämnts, hos Luther motsvarande dubbla synpunkter på synd och skuld, rättfärdighet och rättfärdiggörelse. Wetterlund citerar Luthers ord om rättfärdiggörelsen i den trettonde av de schmalkaldiska artiklarna för att visa, att Luther betraktat rättfärdigheten såsom en livs- eller väsensrättfärdighet och rättfärdiggörelsen såsom skapandet eller födandet av denna rättfärdighet.²⁹ Man finner ju många sådana uttalanden hos Luther, men troligen ännu flera, i vilka rättfärdighet och rättfärdiggörelse ha klart forensisk innebörd. På visst sätt kan den forensiska synpunkten här betecknas såsom överordnad, ty att Gud förlåter är den nödvändiga förutsättningen för att en livs-rättfärdighet skall kunna framkomma, och det är den forensiska rättfärdiggörelsen, förlåtelsen, som skapar livs-rättfärdigheten. Men även en diametralt motsatt ståndpunkt har

hävdat: den begynnande livsrättfärdigheten är förutsättningen för den forensiska rättfärdiggörelsen. Tydligen gå de båda aspekterna också här i varandra, och enhetspunkten ligger i "varandet i Kristus". I och med att människan är i Kristus, dömes hon rättfärdig. Och i och med att människan är i Kristus, kommer livsrättfärdigheten till stånd, ja, är den grundväsentligen där. Domsrättfärdigheten svarar mot uppfattningen av synden såsom varande skuld och därmed mot dess absolutet. Skapandet av livsrättfärdigheten svarar mot synen på synden såsom hjärtefördärv. Först i en sammansyn av de båda aspekterna kommer Luthers uppfattning av rättfärdiggörelsen helt till sin rätt.

Man märke, att det grundväsentliga för Luther i livsrättfärdigheten icke är den sedliga vandeln, icke heller den i levnaden förverkligade fromheten, icke ens den aktuella hjärtebeskaffenheten, utan själva grundinställningen, varandet i Kristus genom tron.³⁰ Den rent religiösa synen på rättfärdigheten har alltså hos Luther en dubbel förankring, dels i hävdandet av det religiösa såsom det grundväsentliga i den framskapade livsrättfärdigheten, dels i användandet av den forensiska aspekten på rättfärdiggörelsen.

De religiösa värden, som Luther så hävdar, har också – såsom vi sett – Wetterlund blick för. De äro, menar författaren, oförytterliga för honom.

Hur lyckas han förankra de värden, som satisfaktionssynpunkten s. a. s. står för hos Luther?^{30a} Svaret är enkelt: de ha sin förankring i den levande Frälsaren, personen, som har vård och omsorg om de sina. Om betydelsen både för människan och för Guds ställning till henne av att han så finnes, har förut talats. Att han så finnes och erbjuder sig själv åt oss för att göra oss till sina, det är sola gratia, det är en trygghet och tröst, som håller att leva och dö på. Och om en syndare känner tröst utan att så ha tagit emot honom, så är det en falsk och farlig tröst. Nu är ju detta synpunkter, som Luther ofta – och med mästenskap – använder. Men han gör det icke alltid, icke då samvetsnöden är som störst, då

människan alls icke vågar tro sig höra Kristus till och alls icke förnimmer någonting av Andens vittnesbörd. Då griper han till det ställföreträdande lidandet, till gottgörelsen, till utbytet, som sker mellan Kristus och syndaren. Just därför att Kristus så har trätt i vårt ställe, skall människan tro och leva trons kämpande, lydiga, tillitsfulla liv. Gud har själv befallt oss att tro.³¹ Så gör sig strax också den andra synpunkten gällande. Och det är just denna ständiga samsyn, som värnar mot död tro och falsk förtröstan lika väl som mot missmod och hopplöshet, särskilt under de tider, då människan är hänvisad att leva på vad Wetterlund kallar den torra tron. Man finner alltså hos Luther en dubbel förankring av dessa sidor av försoningens och rättfärdiggörelsens innebörd.

Wetterlunds syn på livsrättfärdigheten är väsentligen den samma som Luthers. Den är icke den etiska fullkomligheten, icke fromhetslivets mognad. Ofta tecknar han den som hjärtebeskaffenheten. Men i de uttalanden, där han tränger som djupast, är den icke hjärtebeskaffenheten utan människans rätta hjärteinställning till Gud genom tron. Men denna religiösa synpunkt har hos honom endast en förankring, såsom det grundväsentliga i livsrättfärdigheten. Hur mycket därvid den forensiska världs rättfärdiggörelsen betyder har förut framhållits. Det får ett pregnant uttryck i Wetterlunds ord om att Gud räknar människans tro, detta att människan genom tron intar rätt ställning till Gud, som rättfärdighet, och än mera – och mer typiskt för honom – i t.ex. följande, förut citerade ord: "Alltså ett hjärta med Guds lagar i sig och med Guds icke-ihågkommande av synden i och över sig, det är den nytestamentliga frälsningen. Och det är just nyfödelsern." – Man kan ofta vara frestad fråga, om det hos Wetterlund verkligen föreligger en sammansyn av de båda aspekterna, där de förefinnas, såsom särskilt vid synduppfattningen, och av de olika religiösa värdena och icke en glidning mellan dem. Man märke då ord, sådana som det ovan citerade. Där är klar sammansyn. Ett hjärta med

Guds lagar i sig – där se vi rättfärdigheten såsom livs- och hjärterättfärdighet. Med Guds icke-ihågkommande av synen i och över sig – där möter den forensiska synpunkten. I sig – det talar om hjärtats trosvisshet. Över sig – det talar om det djupast avgörande, Guds dom, Guds förlåtelse.³²

Man förstår ju, varför han avvisar den ortodoxa synen på den forensiska rättfärdiggörelsen såsom personligt frälsande. Han är rädd för den. Han har sett, hur lätt det går, att då den starkt betonas, väsensrättfärdigheten aldrig kommer till sin rätt. – Att det föreligger farliga risker, också då det religiösa endast har sin förankring i livsrättfärdigheten, tycks han icke ha sett. En risk är, att livsrättfärdigheten blir fattad endast etiskt eller etiskt-religiöst i betydelsen av helgat väsende. En annan risk är, att den trygghet, den glädje, den salighet, som Luther säger vara en förutsättning för goda gärningar och som betyder så oändligen mycket, har svårt att komma till sin rätt.

Wetterlund torde väsentligen ha kunnat hålla dessa risker borta. Detta hänger samman med hans uppfattning av tron och syndernas förlåtelse. Tro på Kristus såsom syndares Frälsare innebär ju, att Kristus bor med sin Ande i människans hjärta och råder över hennes viljande, görande och låtande. Trons liv blir då ett ständigt mottagande av Kristus, en ständig enhet med honom. Å andra sidan måste man nog säga, att om tron får innebära detta, så förefinnes icke heller någon risk för att tryggheten vid tanken på domsrättfärdiggörelsen skall få menliga följder. Helt annorlunda blir det, om trosbegreppet intellektualiseras eller på annat sätt förvanskas. Då ger tanken, att människan genom tron räknas rättfärdig för Kristi skull, en falsk tröstgrund. För Kristi skull blir då icke likbetydande med ”därför att människan är i Kristus”.

Wetterlund definierar aldrig direkt tron. Han anger vad tro är genom att tala om hur den yttrar sig, vad den betyder o. s. v. Vad ser han som dess väsen? Kanske man kunde svara så: Tron är hjärtats ja till Gud, både då han dömer

människans synd, då han kräver hennes lydnad och då han bjuder henne att lita på honom. Den är den rätta hjärteinställningen, den rätta grundställningen till Gud.³³

Och syndernas förlåtelse innebär för Wetterlund, att Gud tager upp människan i sin gemenskap, trots hennes synd. Den räddar henne från att förkastas och ger henne allt, som ligger i att hon får vara under Guds vård och fostran. Men den befriar henne icke från det rättvisa straffet för begången synd. Det är detta "under Guds vård och fostran", som för Wetterlund tryggar det djupast religiösa. Och det är världs rättfärdiggörelsen som "tilldömer" henne denna vård och fostran av idel nåd. Och det är till denna vård och fostran, till det tålmod, den barmhärtighet och den trygghet, som ligger i den, som Wetterlund hänvisar människan i situationer, då Luther därutöver tillgriper den forensiska aspekten. På visst sätt gör sig dock den forensiska aspekten gällande, i det att Wetterlund talar om hur alla Guds nådesvägar med människan, all Andens vård och fostran, all trygghet den skänker, vilar på den forensiska världs rättfärdiggörelsens omätliga nåd.

Hur mycket än "sedernas förbättring" låg Luther om hjärtat, så syftade han primärt icke till en etisk reformation utan till en religiös. Och dock blev det han – framhåller Nathan Söderblom – som åstadkom en etisk förnyelse, icke Erasmus, som direkt arbetade för den. Där det rent religiösa får, såsom hos Luther, komma till sin fulla rätt, där är det såsom intet annat en etiskt skapande kraft. Och just dess dubbla förankringar skyddade det från att glida ut i eticism och eticerad religiositet lika väl som från att upphöra att vara en etiskt skapande kraft. – Att Wetterlund syftar till att ge det rent religiösa samma dominerande betydelse, är uppenbart, fast han går en annan väg, då han icke kan använda den forensiska synpunkten på samma sätt som Luther.

Wetterlund stod trots allt närmare den ortodoxa lutherdomen, än han stod radikala och "subjektiva" uppfattningar, men ännu närmare stod han Luther. Bortsett från vad som

följer av hans helt olika frontställning och den helt olika andliga situationen, hänger olikheten mellan Wetterlund och Luther – särskilt i här behandlade frågor och i all synnerhet i försoningsläran – samman med att, medan det hos Luther möter en sammansyn av de båda aspekterna, som var för sig stå för oförytterliga värden anlägger Wetterlund, som i fråga om försoningen och i viss mån även i fråga om rättfärdiggörelsen icke kan använda den juridiska, endast en aspekt, visserligen belyst ur många synpunkter, och söker att ut ifrån den tillvarataga samma värden som Luther. Det kan på ett sätt vara en styrka. Men det kan ifrågasättas, om det för det mänskliga tänkandet är möjligt att under en enda aspekt låta allt, som ligger i försoningen, komma till sin rätt, fullt och helt.^{33.a}

5. WETTERLUNDS KYRKOSYN.

Vad gjorde, att Wetterlund såg så mörkt på kyrkan? – Det berodde icke på hans kyrkosyn i och för sig. Ty kyrkan torde för honom ha varit den andliga gemenskap, som bygges upp och bäres upp av Kristus, Anden, och som framträder i den yttre gemenskap, i det yttre samfund, som denna inre, andliga gemenskap organiserar sig i.⁸⁴ Denna inre, andliga gemenskap var för Wetterlund förunderligt levande och betydelsefull. Den finns mellan kristna i olika kyrkosamfund, och den kan i viss mån göra sig gällande oberoende av den yttre gemenskapen. Den finnes mellan alla, som mötas inför Gud i bön. Den är Andens gemenskap. Och Kristus är genom Anden byggande och samlande för handen i det äkta, oförfalskade evangeliet. Där evangelium rätt förkunnas, där är det ett levande sådesord i vilket Anden är. Där skapar Anden, icke ordet, de heligas gemenskap, ty där ingrenar Anden människor j Kristus-stammen, där tar Anden sin boning i människors hjärtan. Det är för Wetterlund något axiomatiskt, att det är i de enskildas hjärtan, som Anden tager sin boning. Han talar visserligen om kyrkan som det nya

förbundsfolket, det nytestamentliga Israel³⁵, men det som konstituerar tillhörigheten till detta egendomsfolk är just ägandet av Anden. Han menar givetvis, att Andens liv och Andens inneboende blir rikare, fulltonigare i denna gemenskap än i de enskilda, men knappast kan han tänka sig, att Anden skulle kunna bo i detta nya förbundsfolk utan att primärt bo i de enskilda. Han kunde av fullt hjärta instämma i det senare ledet av Irenaeus berömda ord: "Där kyrkan är, där är Guds Ande, och där Guds Ande är, där är kyrkan och all nåd", men icke utan starka reservationer i det förra ledet. Likaså kan han instämma i att där ordet är, där är kyrkan, förutsatt att ordet är rätt, så att det är bärare av Anden, är medel för Anden.

Wetterlunds mörka syn på kyrkan beror framför allt på hans övertygelse, att den andemakt, som i stort sett möter i kyrkan – i alla kyrkosamfund – icke är Kristus utan "lammormen", själviskhetens, världskärlekens, halvhetens ande med utvärtens kristen fernissa. Det yttre samfundet är i mycket bestämt av denna ande och bidrager i sin ordning att ge den fasthet och kraft. Och att den rådande andemakten i kyrkan icke är Kristi Ande utan skenkristendomens, det beror icke på den ena eller andra bristen i kyrkans organisation eller i de kristnas liv utan på att ordet, evangeliet, förfalskats.³⁶ Att han såg den av honom påtalade bristen i förkunnelsen av frälsningens evangelium så väsentlig och så fruktansvärt farlig, beror ju till en del på vad han sett i livet och historien, men främst är det hans tolkning av skökan och lammormen, som gör honom så viss därom. Profetian, Guds eget ord, har blottat denna förfärliga förfalskning av frälsningens evangelium och varnat för den. – Wetterlunds mörka syn på kyrkan hänger sålunda på visst sätt samman med den dominerande plats, som ordet, evangeliet, har i hans kyrkosyn. Att hans bristande förståelse för sakramenten därvid betytt mycket, behöver icke närmare framhållas. Vad det kyrkliga ämbetet beträffar, hade han på ett sätt en mycket hög uppfattning därav, men under den

nödvändiga förutsättningen, att ämbetsinnehavaren var en "rätt lärare". På frågan om ord och sakrament kunna tänkas verka oberoende av förkunnarens ställning till Kristus, skulle Wetterlund sannolikt ha svarat: det avgörande är, att budskapet verkligen är Kristi evangelium, så att Kristus möter i det. Men det har dock stor betydelse, att han, som bär fram det, är ett personligt vittne. Det är annars svårare för Anden att göra sig gällande genom nådemedlet.

Kanske skulle Wetterlund ha sagt något om att denna framställning dock på ett sätt vore missvisande. "Jag har icke en mörk syn på kyrkan. Jag har en mörk syn på skökan, den gemenskap, som är präglad av skenkristendomens och halvkristendomens ande, men icke på kyrkan, den gemenskap, som är präglad av Kristi Ande. Den gemenskapen är skapad av Gud. Den är oövervinnelig. Den använder Kristus för sin gärning att frälsa människor och folk."

6. WETTERLUNDS TOLKNING AV UPPENBARELSEBOKEN.

Det har förut talats om det eskatologiska motivet i Wetterlunds fromhetsliv.³⁷ Detta gör sig på motsvarande sätt också gällande i hans teologi. Det gäller främst hans visshet om att den kommande tidsålderns krafter, Anden, redan nu äro verksamma i denna syndens och dödens värld. Det ligger i hans budskap. – Men även hans väntan på profetiornas fullbordan har haft en icke ringa betydelse för hans åskådning. Ty med den sammanhängande hans kiliastiska förväntningar och hans sysslande med Uppenbarelsesbokens syner. I tolkningen av dem följde han Myrberg, i det stora hela. Boussets banbrytande kommentar utkom under hans flodatid, men han kände den icke. Hans tolkning, framför allt hans detaljtolkning, är ju icke hållbar. Men han har dock ut ifrån sin grundsyn förstått bibelns sista bok väsentligen rätt, i det han i den sett en teckning av de andliga krafter, som tiderna igenom göra sig gällande i människans och folkens liv och kämpa mot varandra. Och dessa andliga krafter har

han sökt att spåra och känna igen överallt som det djupaste och innersta i historien. Det ligger därvid i sakens natur, att han blott använder två färger, svart och vitt. Så målar ju profetian.

Hans tolkning är därför icke i egentlig mening godtycklig utan grundad på en väsentligen riktig syn på de andliga makter, som tecknas i Uppenbarelseboken. Vill man säga, att hans utläggning icke är tolkning, då det gäller många av de enskilda dragen, bilderna, synerna, utan en illustrerande användning av dem för att belysa hans grunduppfattning, så har författaren mycket litet att invända däremot. Men han ville dock framhålla, att om man vid läsandet av Uppenbarelseboken stannar vid att fastställa, vad Johannes åsyftade med bilderna, så blir den föga mer än ett intressant tidshistoriskt dokument. Men den får en oerhörd betydelse, om man med utgångspunkt från den ursprungliga innebörden, så långt denna ligger klar, tränger fram till den ande, som möter i de åsyftade företeelserna, och lär att känna igen den.³⁸ Wetterlunds tolkning ger ju också exempel på risken av att icke ha rätt sett den ursprungliga meningen, därmed icke förnekat, att urvattnad och förvärldsligad kristendom är en farlig "andemakt", smittande och sövande.

Det har sagts, att Wetterlund påtagligen levde i en stark eskatologisk katastrofstämning. Och man har sett det bekräftat av bl. a. uttalanden i den lilla skriften "På Sions berg", skriven 1918. Han gör i den en skarp vidräkning med de politiska partierna och finner dessa i stort vara besjälade icke av Lammets utan av vilddjurets ande. Han väntar – även i vårt land – revolution och inbördeskrig. "Revolutionens gudsdом" (som skall "pressa djuret" ur partier och folk och som därför gör gott) ligger i luften. Och nu går det fort. Kanske förr än vi tro, skall vår gamla djurstad och djurkyrka brytas ned till rättvist straff för tusenårigt motstånd mot Kristi Ande; och då skall Sveriges jord dricka även de heligas blod. Då skall det visa sig, vilka som stå på Sions berg. – Men nu gryr världsfrälsningens härliga dag, då alla

folk skola tillbedja inför folkens konung'. Se, där står även vårt folk, både dess höger och dess vänster, som nu i pressen ... frigjorts från djuret, ja, hela vårt folk med undantag av dem, som gjort sig ofrälsbara! Stora och underbara äro dina verk, Herre Gud, du allsmäktige!"

Naturligtvis kan man karakterisera detta såsom eskatologisk – författaren ville hellre säga apokalyptisk – katastrofstämning. Men är det icke snarare ett uttryck för hans intuitiva blick för den fruktansvärda bristen på det i kultur och statsliv innerst bärande – förstabudstro och förstabudslöshet, mera kulturanalys och kulturbedömning och därpå grundad förväntan, låt vara att denna förväntan fått färg av Apokalypsens syner? Så är väl också fallet med hans teckning av det sjunde riket och den mot Gud fientliga ande, som inspirerar och präglar det: människoförgudningens och världshärlighetens ande. Wetterlund var icke – och är än mindre – ensam i sin mörka syn på den avkristnade kulturen och statsmakten. Och för att dela den behöves uppenbarligen ingen apokalyptisk inställning. Den möter däremot i hans ljusa syn på vad som skall växa fram ur "pressen", ur striderna, nöden och lidandet. Hans kiliasm ger honom innerst en ljus syn.

Wetterlunds kiliasm måste nog karakteriseras icke bara som ljus utan också som sund, så till vida, att man i den icke finner något överspönt och inga osunda spekulationer. Man tänke på hans uppfattning av tusenårsrikets innebörd – folkens omvändelse till Gud, deras "pingstliv". Man tänke också på hans teckning av folkens rotlivsberedelse, på folkrörelsernas innebörd och betydelse för det tusenåriga riket.^{38a}

Onekligen gav Wetterlunds kiliasm en viss färg, en viss betoning åt hela hans åskådning.

KAP. II.
VAD WETTERLUND HAR ATT LÄRA
OCH GIVA.

Det andliga läget är ju nu i många avseenden ett annat, än då Wetterlund frambar sitt budskap. Den uppfattning av försoningen och rättfärdiggörelsen, som han kämpade emot, möter man sällan, kanske aldrig i dess extrema ensidighet. Kristus förkunnas såsom en kraft till hjärtats och livets förvandling. Lagen och laglydnadens nödvändighet betonas starkare. Har Wetterlund något att giva oss i denna förändrade situation? Har icke det, han såg som sitt budskap, i mycket blivit beaktat?

Författarens försök till svar måste givetvis bliva i hög grad personligt.

Han vill då först nämna sin övertygelse, att Wetterlunds liv och personlighet alltjämt är en ganska närgående och mäktig predikan, uppfordrande, väckande, prövande, trostärkande. – Därefter vill han peka på den rikedom av andlig vishet, av djup andlig erfarenhet och goda, själasörjande råd, som möta i hans skrifter, särskilt i hans framställning av Andens verk i den enskilda människan, av troslivets uppkomst och växt, kamp och seger. För många har denna del av "Andens lag" mest att giva. Det är som en präst uttryckte det: "Man möter där på varenda sida tankar, erfarenheter, undervisning, som man får ett behov av att genast göra till böneämnen". Slutligen ville författaren här peka på de många märgfulla ord, som möta hos Wetterlund. Några sådana ha vi mött i referatet. Ytterligare ett par må här anföras:

"Se bara till, att du har fönstret öppet mot himmelen, när du vaknar, och gå under öppen himmel hela dagen!" (ord till en vän, som hade svårt att finna tid till stilla stunder under dagen). "Är du glad i Gud, då är du glad i allt".

"Glädjen är helig; dess gräns är hårfin, en linje därutom, och duvan lyfter vingen."³⁹

Den på visst sätt viktigaste frågan återstår: har Wetterlund något att giva genom sitt budskap och sin teologi? Författaren går förbi frågan om själva budskapet, lösgjort från den teologiska dräkten, då där ingen tvekan om svaret kan råda och stannar närmast inför den teologiska åskådningen.

Egentligen menar sig författaren redan ha besvarat frågan så långt det är honom möjligt. Han kan blott tillägga några understrykningar och personliga omdömen.

1. Det är ägnat att väcka eftertanke, att Wetterlund så mycket och så intensivt sysslar med frågor, som nu äro mer eller mindre avförda från förkunnelsen: Guds vrede, försoningen och rättfärdiggörelsen, lag och evangelium, skapelsen, sambandet mellan skapelsen och försoningen, mellan försynstro och frälsningstro. Har han något att säga redan genom detta, något om att predikan borde allvarligare stanna inför dem? Eller vittnar det om att han intet har att säga oss? Måste man icke sätta ett stort frågetecken inför talet om Guds vrede? Och kräver icke vår tid en enklare förkunnelse än den, som sysslar med dessa frågor? Det är ju helt andra problem, som människorna nu brottas med och som de behöva få svar på eller få hjälp att se i trons ljus. Över huvud är det mindre lära än vittnesbörd, som tiden är öppen för.

Författaren erkänner detta fullt och helt. Han vill tillägga: Det djupaste kravet på predikan är, att det predikas så, att Gud blir förnummen såsom levande. Ty det är tidens djupaste grundskada, att Gud är blott litet levande för människorna. Wetterlund framhåller det ofta: Gud är för många blott tre bokstäver, fast man kanske icke direkt förnekar

honom. Han skulle ha strukit under, att det icke finns något för predikan angelägnare, än att det predikas så, att man känner: Det finnes verkligen en Gud. Och han vill mig någonting, i heligt krav – ett krav, som visar sig vara en rik gåva, om jag går helt in under det på ett evangeliskt sätt, men som trycker mig ner i djupaste vanmakt, om jag trotsar det eller går in under det halvt eller på lagiskt sätt. Och han vill mig något i helig, ofattbar kärlek.– Men – skulle kanske Wetterlund tillägga – då räcker det icke med blott personligt vittnesbörd. Det kräves också en undervisning, som lär människorna att se, att ana Guds handlande i tid, som är inne. Och hur skall det kunna ske utan en aning om sammanhanget i Guds handlande genom tiderna, främst i Kristus? Och hur skall det kunna predikas så, om man går föbi bibelns allvarliga ord om Guds vrede? Och hur skall människan kunna lära sig att förstå det fruktansvärt allvarliga i tidens nöd, om hon icke lär sig att på rätt sätt i den se en vredens tuktan och dom? Hur skall hon kunna få hjälp att komma till rätta med sig själv och med livet, om hon icke lär sig se, att hon på grund av sin synd är under Guds vrede och dom? Och hur skall Guds kärleks art och syfte anas, om man icke har någon blick för Kristus såsom försoningen för våra synder? Och hur skall en evangelieförkunnelse, som icke låter Guds första bud komma till sin rätt, kunna bli ett frälsningsbudskap i en tid, då det med sällsynt tydlighet framgår, att det innerst gäller, om tro på Gud och den heliga kärlekens lag eller om självskhetens lag och tron på världen skall skrivas i människans hjärta som det bud, hon följer i livet.

2. Om Wetterlund har rätt i detta - och i alla händelser är det värt djup eftertanke – så är dock därmed intet sagt om hur vreden, försoningen, rättfärdiggörelsen, evangeliet skola predikas. Har Wetterlund där något att säga?

Hans syfte är – om författaren förstått honom rätt – att låta icke bara de omistliga värden, som den antropocentriska uppfattningen betonar och han starkast framhåller, utan

också de, som den teocentriska slår vakt omkring, komma till sin rätt, men på ett sådant sätt, att det missvisande och farliga utrensas. Han ger därvid i alla händelser flera allvarliga tankeställare och låter mycket av ljus falla främst över försoningen och Andens verk i den enskilda människan.

Det är av intresse att stanna vid de svar han ger på frågorna om försoningens subjekt och objekt, den gudsbild, som ligger bakom, de kvietiv och motiv för syndaren, som försoningen innebär.

Som försoningens subjekt står för Wetterlund Gud, från början och alltigenom.⁴⁰ Försoningens objekt är i första rummet Gud, i andra också människan.

För sin del har författaren ingen väsentlig invändning mot hans svar beträffande försoningens subjekt och objekt. Han har vid studiet av Wetterlund fått en stark känsla av att man icke får vara för snart färdig att förkasta uppfattningen att också Gud måste "försonas" – hur omöjligt det än må vara att rationellt klarlägga innebörden däri och hur snubblande nära hedniska avvägar än kunna ligga. Så ha i regel alla sett försoningen, som djupare och ursprungligare än vi andra upplevat Gud. Förvisso bör deras vittnesbörd väga oändligt mycket tyngre än en syn på Guds oföränderlighet, som i hög grad är beroende på ett filosofiskt influerat gudsbegrepp. Författaren tänker därvid icke minst på Luther och på vad den juridiska aspekten på försoningen torde ha inneburit för honom, och främst på Paulus, men också på Wetterlund.⁴¹

Försoningen ger, om den är rätt uppfattad, frid, trygghet, visshet, men den söver icke, skapar icke en falsk trygghet, som ger rum för ett obrutet väsen eller andlig lättja. Den skall ge ett djupt kvietiv, men sådant, att det på samma gång är det starkaste motiv.⁴² Motivet, sådant det möter hos Wetterlund, är väl det starkast möjliga så till vida, som det är Kristus i oss. Kristus har segrat för oss, icke för att vi skola slippa segra utan för att vi skola kunna segra i honom eller han segra i oss. Hans kvietiv är i grunden detsamma: Kristus, den levande Frälsaren, som inför Gud gör sitt offer,

sitt fullkomliga övervinnande gällande för oss, och Kristus i oss, vi i honom, vi under hans vård och fostran. På ett sätt kan ju icke ett rikare kvietiv tänkas. Men – såsom förut framhållits – kan det dock icke sägas vara lika rikt som Luthers. Och hänger icke till sist motivets kraft, då det gäller som hårdast, samman med kvietivet?

Wetterlund har sett och hävdar de omistliga religiösa värden i gudsbilden, som ligga bakom ”vreden”, bakom att även Gud måste ”försonas”.⁴³ Likaså har han sett och hävdar han de värden, som ligga i orden ”Kristus för oss”, ”Kristus i vårt ställe”. Luther slår ju vakt om dem främst i den juridiska aspekten på försoningen, Wetterlund genom att knyta dem till Kristi lidandes- och uppståndelseseger och hans fortsatta gärning. Detta Wetterlunds försök synes författaren beaktansvärt. I själva verket: finns det någon annan väg att tillvarataga dem, om man icke kan använda den juridiska aspekten, utom – som Wetterlund gör det – vid tecknandet av världsförsoningen och världs rättfärdiggörelsen.

Av särskilt intresse är vid detta Wetterlunds tillvaratagande av de nämnda värdena det sätt, varpå han knyter den försonande och frälsande betydelsen av Kristi seger och gottgörelse till hans universella, ”kosmiska”, ställning och betydelse.⁴⁴ Hur denna Kristi för världen centrala ställning och betydelse skall kunna uttryckas lika djupt, lika s. a. s. fast grundat, som Wetterlund gör det, då man icke kan använda hans spekulativa tankegångar, kan författaren icke ingå på.

Framstår försoningen i Wetterlunds uppfattning såsom en Guds handling av sola gratia, alltigenom och på varje punkt? För Luther var detta kanske det viktigaste av allt. Det har ju gjorts gällande, att detta sola gratia, att kärlekens renhet fördunklas, så snart det hos människan finnes något som s. a. s. motiverar Guds nådesgärning, t. o. m. om detta skulle vara något, som Gud själv – i nåd – först har skapat och fostrat fram hos henne.⁴⁵ Om denna uppfattning är riktig, så brister det hos Wetterlund icke bara i fråga om försoningen

och rättfärdiggörelsen utan också i hans evangelieuppfattning. Han skulle väl svara, att det absolut omotiverade i Guds nåd endast flyttas tillbaka till en tidigare punkt i Guds handlande. Och det är ju riktigt och kanske avgörande. Men det omotiverade i Guds kärlek träder dock icke fram på varje punkt av Guds handlande, så som Wetterlund ser det. Dock kunde han invända, att pingsträttfärdiggörelsen o. s. v. icke bara är motiverad av den begynnande väsensrättfärdigheten hos människan utan också, och djupast, av världsförsoningens och världsrättfärdiggörelsens omätliga nåd.

Några ord hade ju också bort sägas om Wetterlunds totalsyn på försoningen, om det sätt varpå han sammanfogat de svar han ger på de frågor, som den kristna tanken framför allt brottats med i fråga om försoningen. Men det är oerhört vanskligt, då han knappast kan sägas ha givit en fullt genomförd, sammanhängande framställning av sin syn på försoningen utan sett den under ett flertal synpunkter, som dock, såsom ofta framhållits, alla belysa samma kärnpunkter. Att söka sammanställa hans synpunkter till en enda genomförd framställning av försoningen skulle kräva för mycket utrymme och dessutom kanske bara bli ett misslyckat försök.

I fråga om Wetterlunds uppfattning av rättfärdiggörelsen vill författaren här endast erinra om det värdefulla sätt, varpå han tecknar väsensrättfärdigheten såsom väsentligen religiös, såsom "förstabudsrättfärdighet", och om den betydelse, han tillmäter världsrättfärdiggörelsen.

3. Så som författaren ser Wetterlunds kyrkosyn, har Wetterlund också där två allvarsord att säga, som man gör väl i att lyssna till. Det ena är en varning för varje kyrkosyn, som icke låter "ingrenandet i Kristus" genom Anden komma till sin rätt. Det andra ligger i den oerhörda vikt, han lägger på evangeliet och därmed på en rätt evangelieförkunnelse.

4. Också i sin framställning av lag och evangelium torde Wetterlund ha givit tankar och synpunkter värda beaktande⁴⁶ särskilt hans krav på att de skola predikas så, att de stå

klart åtskilda – så att bådas betydelse kommer till sin rätt – och dock båda bliva ett i Andens lag.

Andens lag – de orden rymma ju det budskap, som Wetterlund visste sig ha fått att frambära. Detta budskap, med den apostoliskt rika innebörd, som det hade för Wetterlund, är ju alltid aktuellt och icke minst nu ett ord, som behöver vara levande. Ty det gör Gud, i hans gåva och krav, levande. Det ställer Kristus i centrum för Guds handlande för oss och i oss, det ger en bärande och befriande samsyn på lag och evangelium. Det förvandlar gärningarna från att vara människans egna verk, laggärningar, till "trosgärningar", till att vara ett uttryck för trons nya liv, för Kristi inneboende i människan genom Anden. De äro "grengärningar", gärningar i vilka Kristi gärning för oss fortsätter och grenar ut sig i oss. Och det tecknar allt Guds handlande med oss såsom idel nåd, såsom nåd i dess största tänkbara rikedom och därför med det största ansvar.

NOTER.

(Sifferhänvisningar utan angivet arbete avse i noterna denna bok.)

DEL I.

- 1 N. P. Wetterlund, en livsbild, tecknad av Tyra Lundholm.
- 2 N. P. Wetterlund som själasörjare, oration vid prästmötet i Stockholm 1937 av Carl Edquist.
- 3 Två kära barndomsminnen och Min moder, av N. P. Wetterlund. – Ur denna klassiskt enkla teckning äro alla citat rörande W:s föräldrar och barndom hämtade.
- 4 Förf. vill minnas, att W. berättat, att han en tid var stenkörare. Om detta är riktigt, måste det ha varit redan mellan vallgossetjänsten och nattvardsskolan eller under skoltidens sommarferier.
- 5 För dessa upplysningar och för den nämnda förmodan om orsaken till W:s avgång från läroverket har förf. att tacka rektor E. Hernqvist, Halmstad.
- 6 W. har berättat detta för Sundelins son.
- 7 Om Iverus se Gösta Nelson, Från 1850-talets brytningstid.
- 8 Missionsförest. C. G. Lundin berättar i en tidningsartikel om den hätska och anstötliga tidningspolemik mot W., som föregick valet.
- 9 Om vilddjuret se s. 101 f., om etthornsväsandet se s. 192 f.
- 10 Jfr s. 73 f. om W:s krav på predikan.
- 11 Man kan icke klandra vare sig den ene eller den andre. De förstodo icke varandra.
- 12 Lundin i anf. art.
- 13 Folkskoleinspektör Joel Olsson Garpe.
- 14 Se referatet s. 159 ff.
- 15 Jfr Luther, Guds ord och löfte, s. 104 f. och 106.
- 16 Jfr Aulén, Den allmänneliga kristna tron, s. 375, och Sv. T. Kv. år 1937, uppsatsen Anden och ordet, s. 5 f., samt Tor Andræ Mystikens psykologi. s. 32.
- 17 Man minnes, hur den unge Swedenborg, då han lyssnade till aftonbönen i föräldrahemmet, fann att han lättare lyssnade med andakt, då han på visst sätt reglerade andhämtningen.
- 18 W:s mening är icke fullt klar. Hans ord erinra om den gamla, av ortodoxien delade uppfattningen, att nattvarden ger näring åt uppståndelseskroppen. W. kan ha menat något liknande. Men då han låter det gälla varje måltid, har nattvarden ur denna synpunkt upphört att vara ett nådemedel. Om detta är W:s mening synes han de sista åren icke ha haft någon annan synpunkt på nattvarden. Möjligen kan han dock mena, att ordet i andra avseenden för honom ersätter nattvarden.
- 18a I "Svensk predikan" del III: 2 har Edv. Rodhe intagit W:s provpredikan i Jakob, s. 69 ff. Han karakteriserar W. såsom beläst och skarpsinnig

och utrustad med mycken och egensinnig originalitet. Han betonar starkt Kierkegaards inflytande, likaså Uppenbarelsebokens betydelse för W. Förf. kan icke utan vidare instämma, då han kallar "Andens lag" ett apokalyptiskt arbete, ej heller dela uppfattningen, att det apokalyptiska draget framträdde först under hans senare år.

- 19 Jfr "Andens lag" s. 989.
- 19a Då tankarna brottades, kunde han ej sitta. Hans hustru hörde honom ofta gå fram och tillbaka en stor del av natten.
- 20 Detta brev är lämnat av brevskriverskan.
- 21 Hirsch påvisar i *Initium theologiæ Lutheri* s. 159 f., att L. i första psalmföreläsningen framhåller, att evangeliets frälsningsverkan är beroende av att den mänskliga viljan öppnar sig. Citerat efter R. Bring, *Dualismen hos Luther*, s. 236.
- 22 Möjligen innehöll bokhyllan också Rudins bok om Kierkegaard och hans översättning av *Indövelse i Kristendom*. I alla händelser talade W. ibland om K. – "Kristus i Moses" var troligen av H. J. Rambach.
- 23 Denne åhörare var Christian Lundeberg. W. talade om honom med djup aktning.
- 24 N. P. Wetterlund, *Tankar och Uppsatser I*, s. 68.

DEL II.

- 1 Mot slutet av sitt liv yttrade W.: "Jag är så trött av att tänka. Jag längtar efter att få skåda."
- 1a W. framhåller, att vi icke kunna förstå detta. Vi förstå intet ting i dess innersta väsen. W. använder en bild, som "icke säger mycket men dock något" av vad som ligger i att världen är skapad i Kristus och är i honom. En vetenskapsman skall skriva en avhandling. Han ger den en rubrik. Om denna är väl vald, ligger allt, som avhandlingen utvecklar, i detta rubrikord. Allt, som icke ligger däri, hör icke med i avhandlingen.
- 2 Med det lekamliga skapelsebeståndet torde W. mena dels den skapade världen, dels att denna hålles vid makt.
- 2a Jfr Holls ord om att människan enligt Luthers uppfattning är alltigenom Guds egendom och hennes gudsförhållande bestämt utifrån Gud, ej från hennes egna behov. Bring, a. a. s. 223.
- 3 Man märke hur den hos W. starkt framträdande dualismen har sin bestämda begränsning.
- 3a Med benämningen "Gud En" vill W. ge ett koncentrerat uttryck åt att ingen "mergud" står vid Guds sida i människans hjärta. Jfr uttrycket "Gud Allt".
- 4 Jfr hur för Luther syndens, dödens och djävulens välde för människans del betyder personlig skuld. Bring, a. a. s. 66.
- 5 Då W. talar om ond andemakts inflytande, gör han det stundom på ett sätt, som för tanken till demoniska föreställningar. Det kommer då ofta in något primitivt. Sådana uttalanden ge dock icke ett adekvat

- uttryck åt hans uppfattning utan äro att skriva på hans böjelse att kläda sina tankar i mytologisk dräkt. Jfr s. 219.
- 6 Jfr W. Hudins ord om hur författare meddelat honom något av sin ande genom inre sammansmältning. "Ja, det finnes ett verkligt överflyttande av någons ande till en annan." N. Söderblom, W. Rudins inre liv. s. 34.
 - 7 Lars Landgren framhåller, att Uppenbarelseboken mera betecknande borde heta "Kampen mellan Mörkrets och Ljusets rike". T. Bohlin, Lars Landgren. s. 186.
 - 8 W. skriver: "I vår statskyrka pekar man vanligen på den katolska kyrkan och säger: Hon är skökan. Likaså i småkyrkorna. Där pekar man på statskyrkan och säger: Hon är skökan. Men saken är den, att just det finger, som så pekar, är skökofingret." "Andens lag", s. 86.
 - 8a Jfr t. ex. Godets utläggning av Logos i Johannesevangeliets prolog. Jfr också Bornhäusers helt olika uppfattning. Johannes' evangelium, sv. övers. s. 9 ff.
 - 9 Jfr uttrycken ligger i blodet och har sitt fäste i blodet med W:s ord om hur vår av synden fördärvade ande fördärvat också sin jordiska boning, kroppen, s. 141. Det onda har primärt sitt fäste i anden, icke i kroppsligheten.
 - 10 Jfr Brunner: "Das Gesetz ist das Rückgrat, das Knochengerüst, der granitene Grund der geistigen Welt." Der Mittler s. 413 f. Jfr Aulén, Den kristna gudsbilden, s. 251, om hur ortodoxien ställt tanken på lagen i centrum.
 - 11 Märk hur lagen så har blivit något annat än lag och legalismen så övertunnits.
 - 12 A. Runestam framhåller i Den kristliga friheten hos Luther och Melankton, att den kristnes frihet från lagen egentligen består i en viljans förändring till likhet med lagen, beroende på att människan drives av Guds Ande. s. 56.
 - 13 Jfr referatet s. 148 ff.
 - 14 Jfr Ritschls och Harnacks uppfattning av försoningen såsom innebärande upphävandet av viljemotsättningen mellan människan och Gud. Hj. Lindroth, Försoningen, s. 146.
 - 15 W. talar alltså här om att Guds fortsatta omsorg om och uppehållande av den fallna världen har sin grund i tillsvidareförlåtelsen. I andra sammanhang ser han den motiverad av att världen har sitt skapelsebestånd i Kristus. De båda motiven ligga ju i varandra.
 - 16 Se s. 161 f.
 - 17 Ordet paresis förekommer endast Rom. 3: 25. Det exegetiska stödet för W:s tolkning av paresis och afesis är tvivelaktigt. Jfr Kittel, Neutest. Wörterbuch, artikeln Afesis av Bullman.
 - 18 W. torde mena, att människan "som i ett frö" äger afesisförlåtelsen redan genom rottorn, jfr s. 161. Förlåtelsen är då för henne från en sida sett den fördjupade paresisförlåtelsen, från en annan den spirande afesisförlåtelsen.
 - 19 Till fulliden rättvis dom eller fullidet rättvist straff, se s. 135 f.

- 20 Följande ord av Wallin äro av intresse: "Det gäller att ta sikte på den levande och närvarande Frälsaren, som alltjämt fortsätter sitt frälsningsverk i människornas hjärtan." Hans gudsbild och grundsyn på försoningen var dock en annan än W:s. Ty det synes för Wallin ha varit ett axiom, att Gud är god och kärleksfull i rent mänsklig mening, d. v. s. mild, billig och överseende. Det till föreställningen om Kristi förtjänst och medlareskap knutna idékomplexet blir, synes det, för honom blott ett av Gud tillåtet tröstemedel, "en av oändeligt, outgrundligt förbarmande" förestavad eftergift för "de svaga barnens behov", avsedd "att lugna deras ångerfulla hjärtan". Newman, Den Waldenströmska försoningsläran, s. 92 f.
- 21 Jfr s.102 och 104.
- 22 Kristi offer kan, säger Luther, kallas ett andligt offer. Kristus offrade sig själv i hjärtat inför Gud. Såsom Kristus offrade sig själv, så offra också de kristna sig. Bring, a. a. s. 195. – Till W:s tolkning av Jesu seger jfr Dippels beteckning av Kristus såsom der Durchbrecher. För D. innebär dock icke denna Jesu seger något för försoningen och människors frälsning nödvändigt, utan endast en väg, på vilken frälsningen kunde utföras, bland andra möjliga.
- 23 Luther: "Liksom Kristus genom sin uppståndelse har tagit allt med sig, så att . . . allt skapat måste uppstå och bli något nytt, så skall han också föra oss med sig." Cit. ur Guds ord och löfte, s. 153. Jfr Schleiermacher: Die Erlösung är djupast lika med förverkligandet av Guds skapelse. Lindroth, a. a. s. 338.
- 24 Det är anmärkningsvärt, att W. icke alls berör de ortodoxa åskådningar, som hävda, att Guds rättfärdighet icke krävde ett med mänsklighetens syndsumma ekvivalent straff utan endast ett straff, som uppenbarade Guds rättfärdighet. Skillnaden har för honom varit betydelselös, då ju också dessa teckna Guds rättfärdighet såsom krävande straff.
- 25 Jfr Philippi ord: "Sedan Gud en gång genom satisfaktionen fått vederbörlig ersättning för det förbrutna, kunna vi t. o. m. fordra det eviga livet av den gudomliga rättfärdigheten." Cit. ur Aulén, a. a. s. 260 f.
- 26 Jfr s. 139 om hur Gud förlossas från sin vredesställning.
- 27 Stundom skymtar den gamla tanken, som möter också hos Luther, att Kristus med sin seger berövat djävulen hans laga rätt över människorna. Jfr Bring, a. a. s. 68.
- 28 Jfr Quicks kritik av kamp och segermotivet i Doctrines of the creed, s. 225.
- 29 Jfr s. 135 och s. 141. Man märke, att här äro två motivkretsar!
- 30 Jfr Knös, som anser försoningen innebära varken en förändring av Gud eller av människan utan av den livssituation, i vilken människan är inställd. R. Josefson, Andreas Knös' teologiska åskådning, s.227. Man märke icke blott likheten utan också olikheten mellan W :s och Knös' uppfattning.
- 31 Till människans utkorelsetid se s. 161.
- 32 Till W:s tolkning av Rom. 7 och 8 jämför Althaus, Brief an die Römer

i Das neue Test. deutsch s. 69 ff., särsk. ord som: "auch die erlösende Macht muss ein Gesetz, eine Ordnung sein" (s. 70 f.), och Kühl, Römerbrief, s. 248 f.

32a Om valplanet och valtiden se s. 170 f.

33 Teocentriciteten innebär för Luther, att gärningarna kunna upptagas inom gudsförhållandet men då icke längre såsom människans egna verk utan såsom uttryck för trons nya liv, för Kristi inneboende genom tron i människan, för Guds handlande i människan. Lindroth, a. a. s. 258. W. kallar dem trosgärningar.

34 Se ovan s. 147.

35 Märk huru här möter en dubbel syn på rättfärdigheten och tron. Rättfärdigheten är det nya hjärtat, och den är Kristus, kommen till gestalt i människan genom tron. Och tron är det nya hjärtat, spontaniteten i människans inställning till Gud, men också medlet, genom vilket Kristus kommer till gestalt i henne. Jfr Sjöstrand, Satisfactio Christi s. 158 f.

36 Förlåtelsens djupaste innebörd är alltså, att Gud låter människan leva i sin gemenskap.

37 Stundom motiverar W. trons energi och vila med att Kristus genom tron bor i människans hjärta eller med att människan genom tron är gren i Kristus-stammen och alltså står inne i hans vila och energi.

38 Stundom nämner dock W. endast förstabudskärleken. Och man har en känsla av att hans betonande av andrabudskärleken såsom hörande med till stamgärningen bottnar i hans fruktan, att den annars skulle tappas bort.

39 Jfr Holls betonande av att kristendomen alltifrån sin begynnelse varit inställd på Guds dom, Bring a. a. s. 223, och Holls understrykande av domstankens dominerande plats i Luthers teologi, Lindroth a. a. s. 209.

40 Jfr Luthers De servo arbitrio, övers. av G. Rudberg s. 205 f., och Bring, a. a. s. 278, om huru den högsta ondskan provoceras fram genom affektion av det goda.

41 Orden: "O, att jag måtte bli mogen!" avse icke närmast en etisk förbättring. De tala om den trons och lydnadens uthållighet, det växande i tro och lydnad, som kräves för att målet skall nås.

DEL III.

1 C. G. Lundin berättar, att Rudin talade om "Andens lag" så som en sin värdefullaste och käraste läsning näst bibeln, anI. art.

2 Ofta synes Wetterlund, då han använder mystikens ord och uttryck, lägga in en annan mening i dem. Då han t. ex. talar om att människans ande är eller står i Herren-anden, tillägger han: Men är dock din ande.

2a Jfr Sven Fredén, Kristustro och gudsgemenskap, exempelvis orden: "Gudsgemenskapen - vad är den, om icke ett liv i Anden?", s. 13, och: "Att så se på Jesus Kristus, att så gripas av Guds Ande, som genom honom nått in i världen ... det är att leva 'kristologiskt'". s. 268.

3 Jfr Luther, t. ex. hans ord om Jesu nedstigande till dödsriket med segerfanan i sin hand.

4 Jfr huru för Luther ordet om rättfärdiggörelsen genom tron eller ordet

- om Kristus är Guds ord, "Skriftens tillbedjansvärda hemlighet". Jfr N. Söderblom, *Humor och Melankoli*, s. 153 f., och Bengt Jonzons herdebrev, kap. Nyckeln till Skriften.
- 5 Jfr Aulén, *Den allmänliga kristna tron*, s. 288, och Bohlin, *Evangelisk troslära*, s. 93 f.
 - 6 W. talar ingenstädes om jungfrufödelsen och dess betydelse.
 - 7 Jfr ortodoxien – och Anselm – som anse en sådan syn på Jesu frestelser äventyra hans gudom.
 - 8 Jfr Arvid Sjöstrand, a. a. s. 12 ff.
 - 9 Det är kanske främst inom upplysningstidens teologi och radikalpietismen som denna åskådning får sin skarpaste betoning. Jfr Josefson, a. a. s. 5.
 - 10 Ehuru såväl rättfärdiggörelsen som förnyelsen – hävdar ortodoxien – gå tillbaka på ett och samma ursprung, till tiden sammanfalla och därjämte betinga varandra ömsesidigt, så till vida som den ena icke kan tänkas vara för handen utan den andra, är ortodoxien dock angelägen att hålla dem i sär såsom två skilda gudomliga välgärningar. Denna skarpa distinktion mellan rättfärdiggörelsen och förnyelsen sammanhänger just med den antimoralistiska inställningen. Icke ens en av Gud framskapad mänsklig kvalitet får antagas som grund för Guds frikännande dom. Josefson, a. a. s. 90 f.
 - 11 Givetvis hävdar också ortodoxien Guds oföränderlighet. Den ligger i den spänningsfyllda enheten mellan kärleken och vreden, som icke kan sättas på en rationell formel. Josefson, a. a. s. 129.
 - 12 För Anselm innebär den befrielse från att gottgöra; för ortodoxien från straff och straffskyldighet.
 - 13 Kristus är då i försoningsverket människans representant. Han handlar qva homo. Och Gud är försoningens enda objekt. Sjöstrand gör dock gällande, att man missförstått ortodoxien, i det denna aldrig betraktar den gudomliga eller mänskliga naturen i Kristi person såsom subjekt för hans handlande. Subjektet är alltid personen själv, som använder sig av den ena eller andra naturen, allteftersom denna bäst lämpar sig, och därför av den mänskliga, då det gäller det av Gud förelagda lidandet. Men också då var subjektet personen, som ortodoxien alltid uppfattar såsom "sann Gud". Kristus var därför i försoningsverket icke vår utan Guds representant. Försoningsdramat blir så ett inomtrinitariskt förlopp. Gud själv lider, i Sonen, det straff, som rättfärdigheten pålägger, och åstadkommer så temperamentum mellan kärleken och rättfärdigheten, släcker vreden och åstadkommer den förtjänst, som kommer syndaren till godo. De juridiska termerna äro endast av antydande karaktär. Med dem vill ortodoxien betona, att både rättfärdigheten och kärleken helt komma till sin rätt i försoningen. Det temperamentum mellan rättfärdigheten och kärleken, som försoningen åstadkommer, innebär icke, såsom man menat, att båda avtrubbats, så att ingendera helt kommer till sin rätt, utan att de förenats i försoningsgärningen och så båda göra sig gällande fullt och helt. a. a. s. 524 f. - Om detta är riktigt, måste man göra en bestämd åtskillnad mellan olika riktningar inom ortodoxien. Jfr också Josefson, a. a. s. 74 ff.
 - 14 Jfr t. ex. Landgren: En sak är att åt oss förvärva rättfärdighetens kläd-

- nad, något helt annat är att ikläda syndaren densamma. Borgenstierna, Om Kristi person och verk, s. 231.
- 15 Man må å andra sidan icke glömma de betydelsefulla impulser, som lutherdomen, då den var i fara att stagnera, mottog från de reformerta och från Rom (Arndt).
 - 16 Jfr Auléns framhållande av att ortodoxien ville låta sin teologi uppbäras och bestämmas av lösensordet: sola gratia, a. a. s. 246. Man märke också spänningen mellan kärleken och rättfärdigheten i dess gudsbild.
 - 17 Jfr Myrbergs ord om en allmän världsamnesti för Kristi skull. W. synes dock lägga in mera i världs rättfärdiggörelsen än M. i världsamnestien.
 - 18 Om Luthers uppfattning av Guds vrede såsom något present och ortodoxiens såsom något futuralt se Lindroth, a. a. s. 309.
 - 19 Lindroth om vreden och kärleken i Luthers uppfattning "Den verkliga kärleken innehåller alltid en tillsats av renande och luttrande vrede". a. a. s. 209.
 - 20 Då synden oroar – framhåller Luther – förnimmes lätt Guds isolerade vrede. Detta är det mest helvetiska som finnes. Djävulens mest fruktansvärda verk är just att isolera Guds vrede från nåden. Jfr Bring, a. a. s. 56.
 - 21 För ortodoxien har alltså både oboedientia activa och oboedientia passiva satisfaktorisk betydelse. För Anselm endast oboedientia passiva. I Jesu aktiva lydnad låg nämligen intet utöver vad han själv var skyldig Gud. Men lidandet var en prestation utöver allt vad Gud kunde fördrå och därför ett "meritum". Han vill alltså i Jesu lidande icke se ett straff, i olikhet med lutherdomen och Luther. Lindroth, a. a. s. 7. - Jfr också Sjöstrand, a. a. s. 378.
 - 22 Se ovan s. 142 f.
 - 23 Också Anselm och ortodoxien tala om försoningen såsom en Guds skapelsegärning. För Anselm innebär detta i enlighet med hans satisfaktionsbegrepp, att en restauration skett till tillståndet före syndafallet. Lindroth, a. a. s. 24. - För W. innebär det mera: stamskapelsen i Kristus av andra och tredje skapelsebestånden.
 - 24 Billing, Försoningen, s. 127. Jfr W. Künneth, Theologie der Auferstehung, s. 140 ff., och J. Cullberg, Herdabrev, s. 15 ff.
 - 25 Jfr Luthers ord: Lagen kräver Kristus och driver oss till honom, att vi genom hans nåd först skola bli andra människor och Kristus lika genom tron och sedan kunna göra rätt goda gärningar. Cit. ur Guds ord och löfte, s. 57.
 - 26 Märk huru hos W., liksom hos Luther, legalismen övervunnits genom att skärpas till det yttersta. Jfr Aulén, a. a. s. 213. Man märke, att för W. nåden i grunden är ett med Kristi vård om människan, med Kristi Ande i henne.
 - 27 Enligt den klassiska tankegången - framhåller Lindroth - utgör försoningen såsom en kamp mellan Gud och fördärvmakterna eller såsom ett drama, vari livets alla makter äro engagerade, icke något, som hör blott en förgången tid till och som utgör en vilande tinglig besittning, utan är som livet självt ständigt aktuellt närvarande och har den

levande trons nukaraktär. a. a. s. 155.

- 27a Jfr Karl Heim, *Jesus der Führer*, s. 125-128. Heim talar om att i den kristna gudstron ligga två motsatta totalbilder. Enligt den ena verkar Gud allt. Djävulen "ist nur Gottes Teufel". Enligt den andra är Gud inbegripen i kamp med en dödsfiende. Dessa bilder kunna icke bringas i rationell samklang. Men båda måste få oavkortade göra sig gällande. Tron orkar med denna odrägliga motsägelse endast tack vare den eskatologiska vissheten om att Gud kan och skall lösa den.
- 28 Luthers storhet kan just sägas ligga däri, säger Aulén, att han åter i full utsträckning förmådde göra gällande enheten av Guds stränga krav och dom och hans allt givande kärlek, att han i spänningsfull enhet kunde sammanhålla motsatserna. a. a. s. 166 ff. Kärleken blir annars lätt förmänskligad till billighet och rättfärdigheten får innebörden att svara mot människans förtjänster.
- 29 Lindroth framhåller a. a. s. 249f.: Medan enligt skolastisk åskådning rättfärdiggörelsen sker "propter charitatem", så sker den enligt Luther "propter istam fidem". Därför är också vår rättfärdighet en verklig och väsentlig rättfärdighet, den har själv liv och gestalt. Och följdriktigt nog kan Luther tillägga, att Gud för denna tros skull, vilket är det samma som för Kristi skull, som innebor i tron och där är livsgivande och gestaltande kraft, "reputat nos justos et donat vitam". Karakteristiskt nog är tillräknandet av rättfärdighet här sammanställt med livets gåva, vilket ju är detsamma som att den imputativa rättfärdigheten är på det närmaste förbunden med den inre förnyelsen. Även Bring betonar, att den tro, vari Kristus lever och är vorden en enhet med människan, själv är Guds rättfärdighet. Och denna rättfärdighet är en levande, skapande och fullkomnande, människan ständigt om- och nyskapande och henne till sist fullkomnande makt. a. a. s. 237.
- Seeberg hävdar, att för Luther rättfärdiggörelsens utgångspunkt är Kristus i oss och hans begynnande helgelseverk förutsättningen för imputationsrättfärdigheten. *Lehrbuch der Dogmengeschichte* IV, 1 s. 114. Jfr a. a. s. 146. – Jfr härmed H. E. Webers av Sjöstrand refererade framställning av hurusom Luther, i sina disputationer över rättfärdiggörelsen, bragt spänningen mellan rättfärdigförklarande och rättfärdigblivande till antinomi utan att dock förlora enheten. Gent emot alla verk betonar han imputationen, men samtidigt innesluter denna det nya livets början. a. a. s. 160.
- 30 Även Sjöstrand betonar, att rättfärdighet i den reformatoriska grunduppfattningen betyder det nya gudsförhållandet. a. a. s. 161.
- 30a Allt för sent har förf. uppmärksamgjorts på det för många svärbegripliga i uttrycket att en tanke, en åskådning, en aspekt "står för" ett religiöst värde. Förf. menar att denna tanke, denna aspekt ger uttryck åt och tillvaratager detta värde.
- 31 Första budet är icke bara det allt grundläggande kravet. Det är också den största tröstekälla. I djupaste nöd kan Luther tänka: Gud har själv befallt dig att tro. Bring, a. a. s. 237, 231, 234. Jfr W:s ord om första budsevangeliem.

- 32 Också i hans starka framhållande av att all syndens nöd och trældom
bottnar i bristande lydnad för första budet är sammansyn.
- 33 Jfr Büschel, a. a. kap. 3 v. 36, s. 59. Jfr också Sjöstrand, a. a. s. 109:
”Tro är (för Luther) spontaneiteten inför första budet, i vilket L. vet sig
möta Gud i Kristus”.
- 33a Möter icke en annan djupgående olikhet i det att för Luther den krist-
na gudsgemenskapen vilar på syndens eller nådens basis och för W. på
helighetens basis? Jfr Nygren, Försoningen s. 27 ff. Blir icke för W.
Guds kärlek ett medel att skapa helighet och etisk fullkomning?
Möjligen är det så. I varje fall synes han ofta framställa saken så. Men
å andra sidan betonar han oerhört starkt det alltigenom omotiverade
i den kärlek, varmed Gud tager sig an syndaren. Det är möjligt, att på
denna punkt föreligger en glidning hos W. Möjligt är också, att han med
de förra yttrandena, i vilka han formellt är beroende av radikalpietistis-
ka riktningar, endast vill säga, att Guds kärlek har detta syfte, icke att
den är medel därtill.
- 34 Jfr sid. 30 och hans teckning av Solkvinnan. – Svagheten i W:s kritik
av kyrkan ligger främst i dess rena negativism.
- 35 I Wetterlunds kyrkosyn spelar hans starka individualism in, och trolig-
gen ett visst inflyttande från Kierkegaard men också hans syn på släk-
tets enhet i Kristus.
- 36 Jfr Luthers mörka syn på Roms kyrka: ”Rom och det latinska landet ha
också haft evangelium, men borta är det nu, och de hava i stället fått
påven”. Cit. ur Guds ord och löfte, s. 101.
- 37 Se ovan s. 68 f.
- 38 Jfr Åke V. Ström. Uppenbarelseboken och vår tid.
- 38a Ha vi att vänta ett ”tusenårsrike”? Förf. kan väsentligen instämma i G.
Rudbergs ord i Årsbok för kristen humanism 1942, upps. Riket: ”Här
går jag, med vördnad för ärlig tro, förbi de rent eskatologiska . . . för-
hoppningarna om ett gudsrike eller gudsherravälde, som gör jorden till
något helt annat, än vad den är och har varit. Här vill jag varken tala för
eller emot”. — I varje fall hör rikets fulländning icke jorden till och kom-
mer det alltid att bli ”rum för tron” (Luther) och att av människan krä-
vas en trosavgörelse.
- 39 Cit. även av Edquist, a. a.
- 40 Under samvetets dom har väl människan alltid känt, att det åligger
henne, som brutit, att åstadkomma försoningen med Gud. Lång och
gripande är den väg, på vilken hon lärt, att intet offer, som hon kan
bringa, håller måttet inför Gud, icke ens det i hans ögon dyrbaraste:
ett ödmjukt och förkrossat hjärta. Också det är fläckat. Jfr Nygren,
Försoningen, s. 13, 25.
Ingen kristen åskådning har uppfattat försoningen i Kristus, såsom en
alltigenom mänsklig gärning. Gud har alltid betraktats såsom initiativ-
tagaren genom Sonens sändande. Och Gud har krönt försoningsverket
genom att uppväcka Kristus och sätta honom på sin högra sida. Men
frågan gäller den del av försoningen, som ligger emellan begynnandet

och krönandet, om Kristus i sitt lidande och sin död var Guds eller mänsklighetens representant. Den klassiska försoningsuppfattningen svarar: han var också då Guds representant. Så också W. Om ortodoxiens uppfattning har ovan talats, not 13.

- 41 Då förf. icke gör någon väsentlig invändning mot W:s svar på frågan om försoningens objekt, så ligger däri, att han finner det väl grundat, att den enskildes frälsning, försoning med Gud, framställs såsom hörande med till Kristi försoningsverk. Bring pekar på hur för Luther rättfärdiggörelsen och försoningen äro en och samma sak. Rättfärdiggörelsen är det alltjämt pågående försoningsverket. Kristus är ett med varje troende. Han kommer till varje troende och kämpar hans kamp. a. a. s. 172 f.
- 42 Lindroth: "Medan den fråga, som ständigt inställde sig för Luther, var denna, huruvida vår rättfärdiggörelse och frälsning hade sin grund i några våra egna gärningar eller i Guds nåd, så är grundfrågan i främsta rummet för Melankton, vad den ängslade människan behöver såsom tröst", a. a. s. 257.
- 43 Jfr Aulén, Den kristna gudsbilden, s. 168. Jfr också E. Eidem, Den lidande Guden, s. 40. ff.
- 44 Vad har tanken på Kristus såsom den, i vilken världen är skapad och har sitt bestånd, betytt för Pauli syn på honom såsom den andre Adam?
- 45 Se ovan not 10, särsk. de två sista meningarna.
- 46 Om lag och evangelium se s. 232.

Digital redigering och utgivning

MEDIABYRÅ

www.altzora.com